

Pol 1:1/Dr H Magnusson

Ärendet

Datum

1993-01-04

Avd

Grupp

P

2

ku

Adress

Ambassaden Moskva

Text

Från Pol 1:1 (Magnusson) för Noreén/Lyrvall re Wallenbergärendet

P R I M O. Tacksam Ni efterhör med MID huruvida man där har något emot att vi lämnar ut den ryska analysen om Smoltsov-rapporten. Det är åter paret Iisotalo som begärt få ut denna, nu enligt uppgift för att överlämna till Jelena Bonner (sic). Vid förfrågan i MID hade man där hänvisat till svenska sidan (sic).

Här anser vi att man mycket väl kan vänta tills arbetsgruppen avslutat sitt arbete. Annars bör väl, för balansens skull, även SKL:s analys offentliggöras.

S E C U N D O. Tacksam ni kunde undersöka om von Dardel och Makinen kunde erhålla multipelvisum, förslagsvis för ett år eller för den tid arbetsgruppen är verksam. Inför nästa möte bör visum för von Dardel föreligga i Stockholm (senast 18/1).

Cabinet

Ifylles av telegramexpeditören

UTRIKESDEPARTEMENTET

KOPIA TILL:

SB

UTR MIN

KABS

POLCH

BITR POLCH

CH POL 1

POL 1:1

ÅTGÄRD:

INKOM UD 1993-01-12

AMBASSADEN MOSKVA

1993-01-12

UD STOCKHOLM

FOER POL 1:1/MAGNUSSON. FRAAN LYRVALL.

B R A A D S K A N D E

RE RW-MOETE

FORTS

RE RW-MOETE

P R I M O. SOKOLOV FOEREDRAR P.G.A. ARBETSBELASTNING ATT
MOETET UPPSKJUTS TILL 11-12 FEBRUARI. SLUTLIG BEKRAEFTELSE
OM DETTA DATUM PASSAR ERHAALLS NAESTA VECKA.

S E C U N D O. BETRAEFFANDE PUBLICERING AV ANALYSER AV
SMOLTSOVDOKUMENTET ANSER SOKOLOV ATT SAADAN KAN ANSTAA TILLS
ARBETSGRUPPEN AVSLUTAT SITT ARBETE. FRAAGAN KUNDE FOER
OEVRIGT DISKUTERAS VID NAESTA ARBETSGRUPPSMOETE.

T E R T I O. BREV MED ANHAALLAN OM MULTIPELVISUM FOER VON
DARDEL, PERSSON OCH MAKINEN HAR TILLSTAELLTS DEN RYSKA
SIDAN.

NOREEN

UTRIKESDEPARTEMENTET

KOPIA TILL:

SB

UTR MIN

KABS

POLCH

BITR POLCH

CH POL 1

POL 1:1

ÅTGÄRD:

INKOM UD 1993-01-12

AMBASSADEN MOSKVA

1993-01-12

UD STOCKHOLM

FOER POL 1.1/MAGNUSSON. FRAAN LYRVALL.

RE RW-DOKUMENT

Ex. Magnusson

G m Budes

C Perning

FORTS

RECEIVED

In Hagmann

1. JANUARI 1945

1. JANUARI 1945

21
93 01 14

MEDDELAT FÖLJANDE:

Hj

RE RW-DOKUMENT

P R I M O. MED PM FRAAN MID OEVERLAEMNADES DEN 22 DECEMBER FOELJANDE DOKUMENT ROERANDE RW-AERENDET. DOKUMENTEN SOM TILL VISS DEL BEROERDES VID ARBETSGRUPPSMOETET DEN 17 DECEMBER, INSAENDS MED MOETESPROTOKOLL MED NAESTA LAEGENHET. NAAGRA KOMMENTARER UNDER TERTIO.

1. KOPIA AV CHIFFERTELEGRAM, DATERAT DEN 2 JANUARI 1945, FRAAN GENERAL-MAJOREN SLAVIN, ASSISTENT TILL ROEDA ARMENS GENERALSTABSCHEF, TILL BEFAELHAVARNA FOER 2:A OCH 3:E UKRAINSKA FRONTERNA MED ORDER OM ATT DEN BELAEGRADE SVENSKA MISSIONEN I BUDAPEST, VILKEN ENLIGT NKVD-UPPGIFTER GAATT UNDER JORDEN, SKA GES SKYDD NAER DEN PAATRAEFFAS, SAMT ATT GENERALSTABEN SKA UNDERRAETTAS. I TELEGRAMMET NAEMNS BL.A. RW:S NAMN. (DOKUMENTET FRAAN FOERSVARSMINISTERIETS CENTRALA ARKIV, TSAMO).
2. KOPIA AV CHIFFERTELEGRAM, DATERAT DEN 14 JANUARI 1945, FRAAN SJUNDE GARDESARMENS KOMMANDO TILL BEFAELHAVAREN FOER 30:E SKYTTEKAAREN OCH STABSCHEFEN VID 2:A UKRAINSKA FRONTEN ATT RW SKALL OEVERFOERAS TILL GENERALMAJOREN AFONIN VID 18:E SKYTTEKAAREN SAMT ATT RW SKA FOERHINDRAS TA KONTAKT MED OMVAERLDEN. PAA DOKUMENTET FINNS OCKSAA HANDSKRIVNA ANTECKNINGAR OM FOERSTA KONTAKTEN MED RW DEN 13 JANUARI PAA BENSURGATAN. RW HADE SJAEELV UPPSOEKT SOVJETISK MILITAER, HAEVDAT ATT RESTEN AV MISSIONEN BEFANN SIG I VAESTRA DELEN AV STADEN SAMT VAEGRAT ATT DRA SIG TILLBAKA BAKOM FRONTEN EFTERSOM HAN HADE ANSVAR FOER 7000 SVENSKA MEDBORGARE I STADENS OESTRA DEL. (DOKUMENTET FRAAN TSAMO).
3. KOPIA AV CHIFFERTELEGRAM, DATERAT DEN 15 JANUARI 1945, FRAAN STABSCHEFEN VID 2:A UKRAINSKA FRONTEN, ZACHAROV, TILL GENERALSTABSCHEFEN ANTONOV SAMT STABSCHEFEN VID 3:E UKRAINSKA FRONTEN MED INFORMATION OM ATT RW PAATRAEFFATS DEN 13 PAA BENSUGATAN OCH DAERVID SAGT ATT RESTEN AV MISSIONEN VISTADES I STADENS VAESTRA DEL. RW OCH DENNES EGENDOM BEVAKADES. (DOKUMENT FRAAN TSAMO).
4. KOPIA AV CHIFFERTELEGRAM, DATERAT DEN 17 JANUARI 1945, FRAAN STABSCHEFEN VID 3:E UKRAINSKA FRONTEN, IVANOV, TILL BEFAELHAVAREN FOER 46:E ARMEN MED INFORMATION OM ATT RW PAATRAEFFATS SAMT ATT DENNE FOERKLARAT ATT OEVRIGA MEDLEMMAR I SVENSKA MISSIONEN BEFANN SIG I STADENS VAESTRA DEL. IVANOV BETONAR BETYDELSEN ATT AATERFINAA MISSIONEN. (DOKUMENT FRAAN TSAMO).

5. KOPIA AV CHIFFERTELEGRAM, DATERAT DEN 17 JANUARI 1945, FRAAN VICE FOLKKOMISSARIEN FOER FOERSVARET, BULGANIN, TILL BEFAELHAVAREN FOER 2:A UKRAINSKA FRONTEN, ZACHAROV, SAMT CHEFEN FOER SMERSJ, ABAKUMOV, MED ORDER OM ARRESTERING AV RW SAMT FLYTTNING AV DENNE TILL MOSKVA. ZACHAROV'S HANDSKRIVNA ORDER (OTYDLIG) TILL UNDERLYDANDE ATT VERKSTAELLA. (DOKUMENT FRAAN TSAMO).

6. KOPIA AV PM FRAAN GENERALMAJOREN SLAVIN, GENERALSTABS-CHEFENS ASSISTENT, TILL STABSCHEFERNA VID 2:A OCH 3:E UKRAINSKA FRONTERNA AV MAJ 1945 ROERANDE SVENSKA PRESSUPPGIFTER OM SOVJETISK VANDALISERING AV SVENSKA MISSIONEN I BUDAPEST SAMT ORDER OM ATT UPPGIFTERNA KONTROLLERAS. (DOKUMENT FRAAN RYSKA STATLIGA MILITAERA ARKIVET, RGVA).

7. KOPIA AV RAPPORT FRAAN GENERALMAJOREN PAVLOV, CHEF FOER NKVD:S TRUPPER FOER BEVAKNING AV 3:E UKRAINSKA FRONTENS BAKRE FOERBAND, TILL STABSCHEFEN VID 3:E UKRAINSKA FRONTEN AV MAJ 1945 MED FOERKLARING ATT MEDLEMMAR AV SVENSKA MISSIONEN MED AEGODELAR EVAKUERATS AV SOVJETISK TRUPP TILL SAEKER PLATS OCH ATT HAERVID INGA ANKLAGELSER OM VANDALISERING UTTALATS. FASCISTER OCH VLASOVSDATER UTKLAEDDA I SOVJETISKA UNIFORMER KAN DOCK HA GJORT SIG SKYLDIGA TILL SAADANA DAAD. (DOKUMENTET FRAAN RGVA).

8. KOPIA AV OEVERSAETTNING AV BREV FRAAN ENGELSKA TILL RYSKA FRAAN AMBASSADOER DANIELSSON TILL GENERAL PAVLOV DEN 9 MARS 1945 VARI DANIELSSON ANHAALLER OM MOETE MED PAVLOV FOER ATT UTTRYCKA PERSONLIGT TACK FOER RYSK GAESTFRIHET. DANIELSSON VILL OCKSAA INFORMERA OM RYSKA AERENDEN SOM SVENSKA MISSIONEN SOM SKYDDSMAKT SVARAT FOER. (DOKUMENT FRAAN RGVA).

9. KOPIA AV BREV FRAAN CHEFEN FOER MVD:S FAENGELSEAVDELNING, KUZNETSOV, TILL BITR. CHEFEN FOER 3:E EUROPEISKA AVDELNINGEN VID MID, GRIBANOV, AV DEN 15 MARS 1955 TILL VILKET BIFOGATS MAJ VON DARDELS BREV TILL VOROSJILOV. KUTZNETSOV MEDDELAR ATT RW:S NAMN INTE FINNS I FOERTECKNINGAR OEVER KRIGSFAANGAR. (UTRIKESPOLITISKA ARKIVET):

10. KOPIA AV RAPPORT FRAAN VICE UTRIKESMINISTER SEMJONOV TILL MINISTER SJEPILOV, DATERAD DEN 19 OKTOBER 1956 OM UTKAST TILL SVAR TILL CK OM RW. UTKASTET HAR AVSTAEMNTS MED SEROV.

11. KOPIA AV SKRIVELSE FRAAN VICE UTRIKESMINISTER SJEPILOV TILL CK AV DEN 22 OKTOBER 1956 MED UTKAST TILL CK-FOERORDNING GODKAENNANDE AV SVAR TILL SVENSKA AMBASSADEN ROERANDE RW SAMT UTKAST TILL SVARS-PM. SVARS-PM HAEVDAR BL.A. ATT RW ARRESTERATS PAA UPPDRAG AV ABAKUMOV OCH HAALLITS FAENGLAD I LEFORTOVO OCH BUTYRKA, MEN HASTIGT AVLIDIT DEN 17 JULI 1947 OCH DAEREFTER KREMERATS. ABAKUMOV HADE DAEREFTER GIVIT FALSKA SVAR PAA MID:S FOERFRAAGNINGAR OM RW OCH AVRAETTATS P.G.A. SAADANA BROTT MOT SOVJETISK LAGSTIFTNING.

12. KOPIA AV BREV FRAAN MID-ASSISTENTEN PLYSJEVSKIJ TILL KGB-CHEFEN SEROV AV DEN 23 OKTOBER 1956 MED KOPIA AV PM SAENT TILL CK DEN 22 OKTOBER.

VIDARE OEVERLAEMNADES:

- SAMTALSUPPTECKNINGAR FRAAN FOELJANDE INTERVJUER:

FORTS

SMOLTSOV	DEN 2 JUNI 1992
KOPELANSKIJ	DEN 14 DECEMBER 1992
MAKUSJENKO	DEN 14 DECEMBER 1992
JURLOVA	DEN 28 NOVEMBER 1992
TJESNEJSJIJ	DEN 23 NOVEMBER 1992

- RAPPORT AV DEN 14 DECEMBER 1992 AV KOMMENDOER GALITSKIJ ROERANDE GENOMGAANG AV MATERIAL I FOND 451 VID CENTRUM FOER FOERVARING AV HISTORISK-DOKUMENTAER KOLLEKTION (TSCHLDK) VID RYSKA ARKIVKOMMITTEN. NAMNET WALLENBERG HADE EJ PAATRAEFFATS VID KONTROLL AV C:A 98.300 DOKUMENT AVSEENDE PERIODEN 1945-50. NUMMERFAANGAR HADE IDENTIFIERATS.

- BREV AV DEN 15 DECEMBER 1992 FRAAN CHEFEN FOER AVDELNINGEN FOER KONTROLL AV EFTERLEVNAD AV SAEKERHETSLAGARNA VID STATSAKLAGARAEMBET, FILIMONOV TILL SAEKERHETSMINISTERIETS VICE ARKIVCHEF VINOGRADOV MED BESKED ATT KONTROLL AV SUDOPLATOV'S OCH EITINGONS KRIMINALFALL INTE GIVIT NAAGON INFORMATION OM RW.

S E C U N D O. SEPARAT MOTTOG AMBASSADEN DEN 7 JANUARI 1993 FRAAN ORDFOERANDEN I ROSKOMARCHIV, PICHOKA SVAR PAA AMBASSADOER BERNERS BREV AV DEN 26 OKTOBER 1992 ROERANDE RW-DOKUMENT I PRESIDENTARKIVET. PICHOKA SKRIVER ATT TVAA DOKUMENT OM RW:S VISTELSE I LEFORTOV OFAENGELSET UNDER FOERSTA HALVAN AV 1947 FRAAN CENTRUM FOER FOERVARING AV HISTORISK-DOKUMENTAERA KOLLEKTIONEN OEVERLAEMNATS TILL ROGINSKIJ OCH BIRSJTEIN. FEM DOKUMENT FRAAN PRESIDENTARKIVET ROERANDE RW-AERENDET UNDER PERIODEN 1956-64 HAR OEVERLAEMNATS TILL ROSKOMARCHIV OCH AER TILLGAENGLIGA FOER STUDIUM. NAAGRA NYA DOKUMENT HAR INTE PAATRAEFFATS, MEN DEN SVENSKA SIDAN KOMMER SJAELVFALLET ATT INFORMERAS OM NAAGRA NYA FAKTA I AERENDET KOMMER FRAM.

T E R T I O. DE NYA DOKUMENTEN FRAAN FOERSVARSMINISTERIETS ARKIV VISAR INTRESSANT NOG ATT GENERALSTABEN REDAN I BOERJAN AV JANUARI 1945, FOERE KONTAKTEN MED RW, INTRESSERADE SIG FOER DEN SVENSKA LEGATIONEN I BUDAPEST. DOCK FOEREFALLER INTE RW ENLIGT DESSA DOKUMENT HA VARIT AV SAERSKILT INTRESSE - BL.A. VIDAREBEFORDRAS DENNES INFORMATION OM OEVRIGA LEGATIONSMEDLEMMARS VISTELSE I VAESTRA DELEN TILL BEFAELHAVAREN FOER 46:E ARMEN, SAMTIDIGT SOM VIKTEN AV ATT SVENSKARNA AATERFINNS INPRAENTAS.

SEMJONOV'S SKRIVELSE TILL SJEPILOV OEVERRASKAR VAEL FRAEMST GENOM ATT DEN SAEGS HAERROERA FRAAN MID-ARKIVET, SOM JU TIDIGARE UPPGIVITS HA UTTOEMTS PAA MATERIAL.

PICHOKAS UPPGIFT OM FEM DOKUMENT FRAAN PRESIDENTARKIVET HAR AENNU INTE KUNNAT FOELJAS UPP. DET KAN INTE UTESLUTAS ATT DET ROER SIG OM DET MATERIAL SOM REDOVISADES REDAN VID STOCKHOLMSMOETET I DECEMBER 1991.

NOREEN

ARKIVEXEMPLAR

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
Handläggare: Depr H Magnusson

Dnr	Avd	Grupp	Mål
1993-01-12			

Andre ambassadsekreteraren
Björn Lyrvall

Ambassaden MOSKVA

Wallenbergärendet - ryska förhör med
beskickningspersonalen i Budapest 1945
(2 bilagor)

Broder,

Översänder härmed

a) Lars G:son Bergs rapport om sina upplevelser i Budapest 13 februari - 15 mars 1945, inte minst ryssarnas utfrågningar om den svenska beskickningens verksamhet,

b) ett avsnitt om samma tid ur Bergs bok ("Boken som försvann").

Båda kan överlämnas till ryska sidan.

Hans Magnusson

Ifylles av postexp

Avsänt med

☒ sv kurir

☐ utl kurir

☐ luftpost

☐ vanlig post

Avsändn datum

Sign

beskickningens och alla dess anställdas arbete, privatförhållanden o.s.v. Men riktade anklagelser mot beskickningen för tysk spionageverksamhet, och särskilt nämndes Wallenberg och jag såsom misstänkta. Tolstoy släpptes emellertid och fick av general Csernisoff i uppdrag att vid stadskommendanturen leda en byrå för utlänningar. Denna byrå hade till uppgift att tillvarataga samtliga utlänningars intressen, d.v.s. såväl de allierades som de neutralas.

På följande morgon fick jag företräde hos Csernisoff, där jag utbad mig skydd för beskickningen, dess egendom och personal. Jag erhöll svaret, att ehuru Csernisoff var kommandant över hela Budapest, kunde han inte svara för vad som hände på Buda-sidan, där fronttrupperna hade fri härjningsrätt. Någon vakt vid beskickningen kunde därför inte komma ifråga och skulle omedelbart alla beskickningens medlemmar begiva sig över till Pest. Några transportmedel kunde dock icke ställas till förfogande, men på min förklaring, att vi alla förlorat våra bilar, utlovades dock, att jag omedelbart skulle få en bil till förfogande för att avhämta ministern. Tyvärr kom dock detta icke till stånd, då den adjutant, som fått uppdraget, icke vågade ge sig över till Buda av rädsla att där bli fräntagen sin bil.

Med oförrättat ärende fick jag så återvända till Ullöi ut 32. Svenska Rödakorsbyggnaden skyddades av en vakt från NKWD, d.v.s. den inre säkerhetspolisen. Denna vakt hade ställts till Langlets förfogande såsom en följd av den framställning, som tidigare på diplomatisk väg från Sverige hade gjorts om skydd åt beskickningen och dess medlemmar. Jag upptog därför istället kontakt med NKWD, där man visade sig vara mycket välunderrättad och företedde en högkvartersorder med en fullständig lista över beskickningens svenska personal och order att uppsöka dersamma samt bringa den i säkerhet. Man mottog med stort intresse mina uppgifter om beskickningsbyggnaden och var de andra svenskarna uppehöllo sig samt lovade att ställa vagnar till mitt förfogande för att avhämta dem. Dag och tid bestämdes då den första vagnen skulle komma. Den kom emellertid aldrig, men några dagar senare lyckades jag istället utverka ett par soldater som eskort. I en utriggad tävlingsbåt rodde vi över floden och begåvo oss till Borgen. Envoyén ansåg sig emellertid icke kunna övergiva sina kollegor och de vänner,

som under den svåra tiden hjälpt honom. Jag erfor även, att man icke kände till, var herrar Anger, Ekmark och Carlsson vistades, varför jag fick återvända med oförrättat ärende. Detta var den 20 februari. Tre dagar senare fick jag äntligen en rysk vagn, förspänd med hästar, och försökte på nytt avhämta ministern. Även denna expedition fick återvända med oförrättat ärende, då ministern föregående dag förts bort i en rysk bil, avhämtat herr Mezey från Gyopar utca och därefter försvunnit till obekant ort. Från Anger, Ekmark och Carlsson saknades fortfarande underrättelser liksom från Wallenberg, som spårlost försvunnit från Pest redan den 17 januari. Av Beskickningens medlemmar återstodo endast fröken Nilsson, som återupptagit sin verksamhet för barnen och vars adress i Buda jag kände till, samt fröken Bauer, vilken vid ministrarnas och Mezeys avresa blivit kvarlämnad på beskickningen för att övervaka densamma.

Då alla beskickningens manliga medlemmar, vilka uppehöll sig i Buda, på ett så hemlighetsfullt sätt försvunnit därifrån, vågade jag icke återvända till Gyopar utca, så mycket mer som den allmänna laglösheten och osäkerheten i Buda omöjliggjorde en fortsatt verksamhet därstädes. I Svenska Röda Korsets lokaler, Ullöi ut 32, ställdes istället två rum till mitt förfogande, och i denna nya lokal återupptog jag beskickningsarbetet. Redan vid min ankomst till Pest hade jag mött stora problem. Pest hade då redan en månad varit i rysk hand, och livet hade börjat normaliseras. Den humanitära avdelningen med sin stora personal och sina tillgångar liksom Röda Korset var i full gång igen, men utan kontroll från någon svensk beskickningstjänsteman. Stora förråd tillhörande beskickningens C-avdelning lågo utan kontroll och blevo utplundrade av ryssar och sina egna förvaltare. Holländare, italienare och andra B-avdelningsskyddslingar stodo utan hjälp. Dessutom rådde stora svårigheter för beskickningen såsom sådan och våra svenska intressen.

Den humanitära avdelningen, d.v.s. avdelningen för judeärenden icke att förväxla med (såsom ständigt skett i svenska pressen) B-avdelningen, hade i Wallenbergs frånvaro återupptagit arbetet under ledning av en av Wallenbergs närmaste män, Dr. Max Fleischmann. Såsom icke

aktiva men rådgivande medarbetare stodo vid hans sida herrar Hugo Wohl, Vilhelm Forgacs och Paul Heggedys, alla tillhörande Wallenbergs högsta stab. Denna avdelnings uppgift borde i och med ryssarnas intåg i staden vara fylld. En stor del av judarna kunde även återvända till sin forna verksamhet, under det att andra hade stora svårigheter att starta ett nytt liv. En del av Wallenbergs tjänstemän önskade därför fortsätta avdelningens verksamhet i form av organisering av sjukhus, folkkök, barnhet, livsmedelsinköp m.m. Minst en miljon pengö stod redan till avdelningens förfogande. Sett ur beskickningens synpunkt kunde emellertid i förhållande till ryssarna en fortsatt humanitär verksamhet för judarna icke längre försvaras, utan måste all hjälpverksamhet läggas under en hand, lämpligen Svenska Röda Korset. Dr. Fleischmann erhöll därför direktiv att snarast avveckla hela avdelningen, liksom dess judiska beskickningssjukhus i Tatra utca. För detta ändamål fick Dr. Fleischmann och ett tjugotal anställda behålla de "beskickningslokaler" i Ullöi ut 22, dit avdelningen flyttat sedan gamla "högkvarteret" i Ullöi ut 4 brunnit ner. Av avdelningens medel tog jag hand om 870.000 pengö, vilka i Wallenbergs namn deponerats i en bank, och där vid ryssarnas utplundring stuckits undan av en banktjänsteman. Vid min avresa från staden överlämnades denna summa till Svenska Röda Korsets generalsekreterare, advokat Josefovics, för att av denne omväxlas och sedermera medföras av professor Langlet vid dennes hemresa till Sverige. Avdelningens beskickningsstämpel beslagtogs.

Svenska Röda Korset hade under professor Langlet och hans maka ledning tämligen snabbt kunnat återupptaga sitt arbete, men hade stora svårigheter på grund av ryssarnas misstänksamhet och brist på tillmötesgående. Ledningen utövades naturligen självständigt av makarna Langlet, men genomförde beskickningen i samförstånd med dem en sanering av tidigare utfärdade Röda Kors-papper. Härtill blir tillfälle att återkomma senare.

Med C-avdelningens ungerske medarbetare upptogs i herr Ekmarks frånvaro kontakt, och listor över avdelningen tillhörande förråd sammanställdes. Beträffande förrådets exakta lager och tillstånd kunde upplysning icke vinnas, då det ur kommunikations- och säkerhetshänsyn var omöjligt att uppsöka alla förrådsplatser. Anvisningar å livsmedels-

och läkemedelsförråd lämnades dock åt Svenska Röda Korset, som även med egna transportmedel kunna avhämta och tillgodogöra sig en del därav.

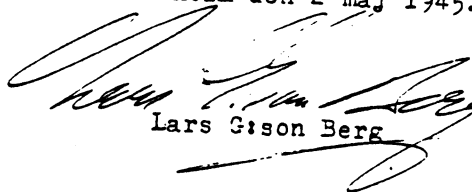
B-avdelningens arbete måste från en början betydligt inskränkas i det att stadskommendanten, general Csernisoff, genom tidigare nämnde greve Tolstoy lät framföra, att han icke tillät svenska legationen företräda några främmande makter. Några legitimationspapper eller andra handlingar beträffande ifrågavarande utlänningar skulle icke få utfärdas, ej heller tog generalen emot några framställningar från beskickningens sida i dessa angelägenheter. Alla utlänningar (d.v.s. icke-ryssar och -ungrare, således egentligen även svenskar) skulle hänvisas till stadskommendanturens utlänningsbyrå, vilken som tidigare nämnts stod under ledning av förre tjänstemannen vid svenska beskickningen greve Tolstoy. Denna deklaration från en militär befälhavare utan underlag från det ryska utrikesministeriet eller ifrågavarande makters regeringar kunde givetvis diplomatiskt sett icke accepteras av beskickningen, men innebar under rådande krigsförhållande praktiskt sett en betydande inskränkning i arbetets effektivitet vid avdelningen. Några nya legitimationshandlingar på ryska språket kunde således icke utställas, men istället försågs redan förefintliga originalhandlingar såsom resepass o.d. med en förklaring på franska, att de voro giltiga samt avstämplades med en ryskspråkig beskickningsstämpel. Ett mindre antal legaliseringar av annan art kunde även utställas. De holländs, italienska och tjeckoslovakiska kolonierna gjorde sig "fria" och sökte med mer eller mindre framgång få sina egna representanter erkända av general Csernisoff. Med dessa självständiga representanter upptogs eller rättare sagt upprätthölls kontakten, och beskickningen erhöll från dessa håll erkännande och tacksamhetsbevis för avdelningens tidigare arbete för nämnda makter.

För beskickningen såsom sådan och för tillvaratagandet av våra svenska intressen låg största svårigheten dels däri, att ministern samt herrar Anger, Wallenberg, Ekmark, Mezey och Carlsson förswunnit till okänd ort utan att kunna meddela sig med beskickningen, dels ock i de ryska myndigheternas totala brist på vilja till tillmötesgående och samarbete. Anledningen till att icke jag i likhet med samtliga beskickningsmedlemmarna blev bortförd från staden kunde inte utrönas.

Möjligen berodde detta därpå, att de ryska myndigheterna dock ville ha någon svensk kvar vid beskickningen, med vilken de vid behov skulle kunna träda i förbindelse. Beskickningens verksamhet i och för sig blev icke förbjuden, utan visste såväl stadskommendanturen som NKWD och GPU, att jag i Ullöi ut 32 fortsatt beskickningsarbetet. Gång efter annan gjordes försök att upptaga kontakt med de ryska myndigheterna att utverka skydd för de andra beskickningsmedlemmarna eller vakt för beskickningslokalerna i Gyopar utca, att erhålla skydd och lättnader för svenska företag (Tändsticksbolaget och SKF). I samtliga fall hade dessa försök ett rent negativt resultat eller i bästa fall ett löfte, som sedan aldrig infriades. Istället riktades från rysk sida grava anklagelser mot beskickningen, att beskickningen bedrivit spionageverksamhet, att beskickningen utställt falska dokument, att beskickningen utställt skyddspapper för ungerska icke judiska medborgare, att beskickningen icke hade kontroll över den humanitära verksamheten vid beskickningen och Svenska Röda Korset, samt att beskickningen icke tillräckligt aktivt tillvaratagit Sovjetunionens intressen i Ungern. Ett flertal av beskickningens icke svenska anställda arresterades och förhördes ingående angående beskickningens och de svenska herrarnas arbete, våra privatförhållanden m.m.— Särskilt utpekades Wallenberg och jag såsom tyska spionchefer, då ryssarna hade svårt att förstå arten av arbetet vid den humanitära avdelningen och B-avdelningen. Genom att det antal skyddshandlingar, som utställdes av den humanitära avdelningen samt Svenska Röda Korset, var så stort, kunde icke förhindras, dels att en del av dessa handlingar kommo utställas för icke lämpliga personer, dels ock att förfälskningar i stor skala förekommo. Vidare hade säkerligen åtskilliga pilkorsare vid arrestering eller avlivning av judar lagt beslag på deras svenska skyddspapper och sedermera vid ryssarnas intåg sökt legitimera sig med desamma. Härtill kom dels att en del icke judiska ungerska medborgare erhållit skyddspapper dels ock att så gott som samtliga judar med svenska provisoriska pass eller skyddspass etablerade sig som svenska medborgare, prydde sina hus med svenska flaggor, själva buro blågula armbindlar samt öppet kallade sig för svenskar. Allt detta gjorde, att det svenska namnet

kom i vanrykte, att svenska dokument i allmänhet förklarades vara
falska eller ogiltiga, och att all intervention för verkligt svenska
intressen totalt omöjliggjordes. För att råda bot på dessa missför-
hållanden såg jag mig tvungen att i tidningarna offentliggöra en för-
klaring, att samtliga av beskickningen och Svenska Rött Korset från den
1 februari utfärdade dokument voro ogiltiga, med mindre de uppvisades
vid beskickningen i och för eventuell förlängning. Genom denna förklar-
ing avsågs givetvis icke att bevilja dylik förlängning utan endast
att på så sätt kunna insamla och konfiskera en del av dessa skadliga
dokument. Denna åtgärd togs mycket väl upp från rysk sida, men miss-
tänksamheten och oviljan mot beskickningen fortsatte dock alltjämt.
Allt tätare blevo besöken av GPU-män på beskickningen, som visserligen
på ett artigt men dock nog så fordrande sätt gjorde sina förfrågningar
om beskickningens tidigare och nuvarande verksamhet. För att samtidig-
t söka sätta stopp för dessa diplomatiskt sett rättsvidriga utfrågningar
och att dock visa ett tillmötesgående uppställdes bifogade verbalnote
av den 13 mars 1945. Denna blev dock aldrig överlämnad till de ryska
myndigheterna, då jag samma dag, så skulle, av ministern och de andra
herrarna avhämtades för att lämna landet.

Stockholm den 2 maj 1945.

Lars G:son Berg

Avskrift.

Königliche Schwedische Gesandtschaft.

139/45.

Budapest.

V e r b a l n o t e .

Die Königl. Schwedische Gesandtschaft teilt den russischen Behörden in Budapest höflichst mit, dass die Gesandtschaft aus diplomatischem Grunde in Prinzip nur mit einer diplomatischen Vertretung der sowjetrussischen Regierung schriftwechseln kann. Die Gesandtschaft sieht sich nicht dazu gezwungen auf mündliche oder schriftliche Anforderungen Aufgaben über ihre Arbeit, Dokumente, Eigentum oder Angestellte zu geben. Die Gesandtschaft besteht auf das Recht zu Exterritorialität für die Gesandtschaftsräumlichkeiten in Ullöi ut 32 und Gyopar ut 8 sowie für das Person ihren heutigen Leiter Attaché Lars G:son Berg. Dies Recht bezieht sich natürlich auch auf die momentan in Budapest anwesenden schwedischen Diplomaten bei der Gesandtschaft. Die Gesandtschaft erinnert daran dass in dieser Hinsicht Reciprocität vorhanden ist, da die sowjetrussische Gesandtschaft in Stockholm von schwedischer Seite vollkommenes Exterritorialität genießt. Da aber die Gesandtschaft selbstverständlich den hiesigen russischen Behörden in ihrer Arbeit alle Hilfe geben wünscht, ist die Gesandtschaft bereit bis die Ankunft in Budapest von einer diplomatischen russischen Vertretung mit den Behörden hier in Verbindung zu treten. Soweit es mit diplomatischen Sitten vereinbar ist wird die Gesandtschaft alle Fragen beantworten und verlangte Erklärungen abgeben. In diesem Sinne beehrt sich die Gesandtschaft ein kurzes Bericht über die jetzige Tätigkeit der Gesandtschaft beizufügen.

Budapest, 13. März 1945.

Avskrift.

Königliche Schwedische Gesandtschaft.
Budapest.

139/45.

Pro Memoria.

Über die Tätigkeit der Königl.
Schwedischen Gesandtschaft in
Budapest.

1. Seitdem die Gesandtschaft vollkommen ausgeplündert wurde und keine Wache zu erhalten war, ist die Kanzlei der Gesandtschaft nach Ullöi ut 32 übersiedelt.

2. In der Abwesenheit von sämtlichen anderen schwedischen Diplomaten hat Attaché Lars G:son Berg die Leitung der Gesandtschaft übernommen. Nur Herr Berg ist berechtigt im Namen der Gesandtschaft aufzutreten.

3. Um verfolgte Menschen vor den Deutschen und den Pfeilkreuzern zu retten wurden ¹⁹⁴⁴ im Herbst eine gewisse Anzahl Schutzpapiere ausgestellt. Da nach dem Einzug der russischen Armée dies Schutz nicht mehr notwendig ist, hat die Gesandtschaft die Schutzpapiere in allgemein für ungültig erklärt. Folgende Erklärung wurde den Zeitungen übergeben:

"Die Königl. Schwedische Gesandtschaft und das Schwedische Rote Kreuz teilen mit, dass sämtliche von ihnen vor den 1. Februar ausgestellten Arbeitsbescheinigungen, Schutzpässe, Schutzbriefe, Schutztafeln und andere Schutzpapiere ungültig sind. Gültig sind bloss von der Gesandtschaft ausgestellte schwedische Originalreisepässe (mit schwarzem Umschlag) und sogenannte Provisorische Pässe /auf grau-blauem Papier/, und dies bloss unter der Voraussetzung, dass ihre Gültigkeitsdauer nicht abgelaufen sind. Sämtliche oben erwähnte Papiere und Tafeln müssen sofort der Gesandtschaft respektive dem Roten Kreuz zurückgestellt werden. Die Personen, die eine neue Bescheinigung beanspruchen, müssen sich bei der Gesandtschaft oder dem Roten Kreuz melden (beide in Ullöi ut 32, Empfang zwischen 10-13 Uhr). Recht zur öffentlichen Beflaggung mit schwedischen Fahnen haben bloss die Gesandtschaftsgebäude in Ullöi ut 32 und Gyopar ut 8 und die Privatwohnung des schwedischen Gesandten. Schwedische Miniaturflaggen und andere blaugelbe Nationalitätsabzeichen dürfen bloss Inhaber von Dienstpässen, ausgestellt vom Königl. Ausserministerium in Stockholm, und Inhaber von obenerwähnten schwedischen Originalreisepässen

Men om också beskickningens verksamhet tolererades, var därmed inte sagt, att ryssarna var villiga till något samarbete. Upprepade gånger besökte jag stadskommendaturen i svenska angelägenheter, men alltid med samma negativa resultat. Aningen det var fråga om vakt för legationshuset på Gyopár-utca, förfrågan om de övriga beskickningsmedlemmarnas uppehålls-ort, skydd för svenska industrier eller annan svensk egendom eller bara en hövlig anhöllan om vidarebefordran av ett telegram till utrikesdepartementet, blev svaret alltid, att man hade andra bekymmer än svenska önskemål att ägna sig åt.

Så småningom blev emellertid de ryska myndigheterna allt mera intresserade av den svenska beskickningen. Men det var inte frågan om någon vänskaplig strävan att hjälpa svenskarna. Nej, det var i stället uppenbart, att man sökte bevisa någon slags tidigare, illegal verksamhet vid beskickningen.

Till en början attackerade man inte legationen direkt utan nöjde sig med att arrestera den ene efter den andre av beskickningens f. d. anställda. Särskilt talrika var ryssarnas häktningar bland B-avdelningens och Wallenbergs personal. De flesta av de oskyldiga människor, som på detta sätt blev häktade, blev släppta efter någon tid, medan andra däremot aldrig kom tillbaka. En och annan av de modigaste bland dem, som blivit släppta, kom till mig och berättade, vad ryssarna frågat om.

De flesta frågorna hade rört de svenska diplomaterna, deras arbete, deras privatliv, deras vänner. Vem av svenskarna var tyskarnas spionchef? Var det Wallenberg eller Berg?

Mest mistänkt syntes Wallenberg vara. För ryssarna med deras uppfattning eller rättare sagt brist på uppfattning om humanitära problem, var det fullständigt otänkbart, att den svenske Wallenberg kommit ner till Budapest för att söka rädda ungerska judar. Han måste ha kommit i något annat uppdrag. Mistänkt var det också, att en annan svensk riskerat livet för att tillvarata alla möjliga främmande makters intressen.

På den tiden var jag naiv nog att tro, att man enbart anklagade oss för att vara tyskarnas spioner. Man kunde ju inte redan då veta, att ryssarna betraktade amerikanerna som minst

lika farliga fiender som tyskarna. Men när man tänker på, att Wallenberg faktiskt kommit till Budapest på president Roosevelts personliga begäran, och att de medel, som stod till hans förfogande, härrörde från War Refugee Board i Washington, kan man nu bättre förstå, att ryssarna i själva verket främst betraktade Raoul som en amerikansk spion! Och det var i ryssarnas ögon betydligt värre än att arbeta för tyskarna!

Den, som sett Raoul arbeta dygnet runt vecka efter vecka, visste, att Wallenberg inte haft en minut ledig för något eventuellt spionage. Trots att ryssarna häktade allt fler av våra medarbetare, kom inte heller något bevismaterial fram mot varken Raoul eller någon av de andra svenskarna.

Kritik riktades också mot beskickningens verksamhet i sin helhet, särskilt under de sista månaderna före ryssarnas ankomst. Beskickningen hade inte inskränkt sig till att söka beskydda svenska och åt beskickningen anförtrödda, främmande makters intressen, utan hade man också gjort vidsträckta ungerska intressen till sina. Man hade här inte nöjt sig med att ta judarna under sitt hägn utan också givit skyddsdokument åt många kända nazister och förnämna ungerska aristokrater. Dessutom hade kontrollen vid Wallenbergs och Langlets avdelningar varit bristfällig, vilket medfört, att en mängd dokument lämnats ut till obehöriga. Både beskickningen som sådan och dess medlemmar påstods ha gjort sig goda extrainkomster genom att sälja falska och äkta skyddsbrev till var och en, som betalade bra.

Ett visst fog för sina anklagelser hade ryssarna säkert. Genom det oerhörda stora antalet anställda hos Wallenberg och Langlet och den brådska, med vilken dokument ibland måste utfärdas, var det inte alltid möjligt att noggrant kontrollera varje enskild medarbetare eller ens varje dokument, som gick ut från deras avdelningar.

Men om också kanske en del dokument sålts av någon mindre nogräknad anställd på beskickningen, var i regel varken Wallenberg eller Langlet att lasta för de många mer eller mindre äkta dokument, som av ryssarna påträffades i de mest

missstänkta personers händer. Svenska skyddspapper stod på pilkorsarnas tid högt i kurs på den svarta börsen. Detta gjorde, att det var många, beskickningen helt utomstående, människor, som ägnade sig åt den inkomstbringande tillverkningen av falska svenska dokument. Dessutom hade tyskar och pilkorsare vid avlivandet av judar i många fall lagt sig till med dessas svenska skyddspass för att sedan förhoppningsfullt presentera dessa för de ryska myndigheterna som sina egna legitimationshandlingar.

Till ryssarnas misstro mot svenska beskickningen och allt svenskt överhuvud taget bidrog också de ungerska judarnas uppträdande efter belägringens slut. De svenska skyddspass, som de erhölet, var givetvis lika litet avsedda att ge judarna svenskt medborgarskap som att gentemot ryssarna ge dem en privilegierad ställning framför andra ungrare. Men många judar, som trodde, att ryssarna skulle helt respektera alla svenskar och deras egendom, etablerade sig vid ryssarnas intåg som svenska medborgare.

De prydde sina hus med svenska flaggor och bar miniatyrflaggor eller blågula band på sina rockuppslag. När ryssarna under sin framryckning i Pest kom till det hus på Ullöi-utca, dit Otto Fleischmann och ett sextiototal andra Wallenbergs medarbetare tagit sin tillflykt, steg Fleischmann helt ogenerat fram och presenterade sig såsom Sveriges chargé d'affaires i Budapest!

»Vilka är de andra här i huset?», frågade ryssarna.

»De är alla svenska diplomater», kom svaret, och identitetskortet från det ungerska utrikesministeriet visades upp. Den »svenske chargé d'affairen» och hans stora diplomatiska stab blev dock ganska snart avslöjade, då NKVD kom till platsen med sin lista över de riktiga svenska medlemmarna av beskickningen.

Detta judarnas missbruk av de svenska skyddspassen var i och för sig lätt förståeligt. Det gällde ju för dem att rädda liv och egendom undan ryssarnas våldsamma övergrepp och plundringar. Tyvärr gick det inte, som judarna beräknat. Rys-

sarna visade lika litet respekt för svenska dokument som för något annat. De judiska flickor, som räddat sig undan tyskarnas dödsmarscher till Wien, blev nu sorgfälligt våldtagna av den ryska soldatesken.

Denna förekomst av tusentals »svenska» medborgare och hus kunde ju inte annat än irritera och förvåna de ryska myndigheterna och gjorde dessa än mindre benägna att respektera de svenska intressen, som tilläventyrs kunde vara äkta.

General Tjernysjov lät till mig framföra sin missbelåtenhet med de många svenska dokument, som var i omlopp i staden. För att få slut på missbruket beslöt jag mig för att dra in alla dokument överhuvud taget, som utfärdats av beskickningens alla avdelningar. Efter överenskommelse med Langlet skulle denna åtgärd även få omfatta Svenska Röda Korsets olika skyddsdokument.

I de dagliga tidningarna, som nu ånyo hade börjat utkomma, publicerades en kungörelse från Svenska Beskickningen och Svenska Röda Korset, att samtliga av dessa båda myndigheter före den 1 februari utfärdade skyddspass och andra dokument var ogiltiga. Undantag gjordes endast för av beskickningen utfärdade svenska reguljära pass. Alla andra dokument måste för att behålla sin giltighet visas upp på svenska beskickningen respektive Svenska Röda Korset före visst datum.

Denna åtgärd kom givetvis även att omfatta de handlingar, som helt legalt utfärdats för svenska medborgare och B-avdelningens skyddslingar. Men dessa papper var i försvinnande fåtal jämfört med de floder av dokument, som östs ut från Wallenbergs och Langlets avdelningar. De blev också givetvis, i den mån de visades upp vid beskickningen, omgående försedda med påteckning om, att de alltfjänt var att anse som giltiga.

I hundratal strömmade nu allsköns dokument in till beskickningen. Det blev snart känt i staden, att svenska dokument endast var giltiga, om de hade en påskrift, daterad efter den 1 februari, och man slutade att åberopa gamla dokument. Flaggor och emblem försvann från de judiska husen.

De ryska myndigheterna underrättades om kungörelsen, och

man uttryckte sin tillfredsställelse med dess bestämmelser och verkningar. Det svenska namnet började rehabiliteras.

Men alljämt forskade ryssarna i beskickningens tidigare förhållanden. Fortfarande sökte man samla bevismaterial mot Wallenberg och mig. Besöken av GPU:s agenter blev allt talrikare på beskickningen. Även stadskommendaturen skickade sina representanter för att få upplysningar. I regel släppte våra energiska gröna vakter inte in dessa utan Langlets eller min uttryckliga tillåtelse. En rysk major och Tjernysjovs adjutant lyckades emellertid en gång obemärkt ta sig in genom porten. När han väl kommit in på gården och redan stod och talade med mig, blev han upptäckt. Innan varken han eller jag hann säga ett ord till förklaring, hade vaktchefen, en sergeant, tagit sin överordnade om livet och handgripligen kastat ut honom på gatan. Det hjälpte inte, att majoren pekade på sina epåletter och förklarade sig vara den befälhavande generalens adjutant. NKVD-sergeanten sade sig inte ta några order från en stabs-officer. Hans uppgift var att skydda Langlet och mig, och det tänkte han göra mot var och en utomstående, om det så var generalen själv. Och med detta besked fick majoren låta sig nöja. Skolorad gick han från platsen.

En dag blev jag kallad till GPU. Nu var det min tur, tänkte jag. Förut hade greve Tolstoj och t. o. m. Langlet varit häktade av den hemliga polisen och hållits i förvar ett par dagar under ständiga förhör. Hade man nu funnit tillräckliga bevis för att försäkra sig om min person?

Men jag ansåg mig inte kunna vägra att hörsamma ryssarnas kallelse. Detta så mycket mindre, som jag visste mig ha ett absolut rent samvete beträffande både beskickningens tidigare verksamhet och eventuellt spionagrarbete. Men man kunde aldrig veta, om inte några av mina medarbetare hade avtvingats falska bekännelser. Det var inte med stora förhoppningar att bli utsläppt igen, som jag trädde in i GPU:s högkvarter. För säkerhets skull hade jag givit Szekey noggranna order, hur han skulle förfara med beskickningen samt mina få återstående ägodelar.

Då jag inte kunde tala varken ungerska eller ryska tog jag med mig till GPU Langlets närmaste man, dr Josefovits. Han kunde inte heller ryska men talade åtminstone ungerska. Den ryske officer, som jag fördes inför, förklarade sig inte kunna varken tyska eller ungerska. Men han hade en tolk, som behärskade ryska och ungerska. Förhöret gick således till så, att GPU-officern gjorde en fråga på ryska. Denna översattes av hans tolk till ungerska, varpå min tolk vidarebefordrade frågan på tyska till mig. Mitt svar gick den omvända vägen tillbaka.

Det gick inte fort på detta omständliga sätt, men ryssarna är ett tålmodigt släkte. På ett artigt och lugnt sätt riktade den ryske officeren ett oändligt antal frågor till mig om envoyén Danielsson, Wallenberg och oss andra svenskar.

Som svensk diplomat ansåg jag mig egentligen inte tvungen att besvara några frågor överhuvud taget, och detta meddelade jag förhållaren. Men med tanke på, att detta inte var den rätta lokalen för någon alltför stolt vägran, tillade jag, att jag å andra sidan givetvis önskade underlätta de ryska myndigheternas arbete. Jag lämnade därför på alla frågor korrekta, om också inte särskilt uttömmande svar.

Efter ett par timmars förhör avbröt ryssen plötsligt sina frågor och förklarade, att han var tacksam för alla upplysningar han fått. Det var ingenting mer han ville, och jag kunde få lämna huset. Det var mer än jag väntat. Med lättat hjärta gick jag mot utgången.

Men de ryska vaktposterna var ingalunda benägna att låta mig slippa undan så lätt. De vägrade att öppna porten för mig. Min första tanke var, att den ryske officeren roat sig på min bekostnad. Det var tydligen inte alls hans avsikt att låta mig gå!

Så illa var det emellertid inte.

Han hade bara glömt att ge order till vakten, att jag fick lämna huset. Nästan vem som helst kunde komma in till GPU, men de, som kom ut därifrån som fria människor, var inte lika många.

Jag trodde nu, att mina sorger var över, och att jag bevisat,

att jag inte hade något att dölja. Men redan nästa dag fick jag åter kallelse att omedelbart infinna mig hos GPU. Ingalunda glada till sinnes inställde Josefovits och jag oss på samma ställe som dagen innan.

Vi blev införda till samma GPU-officer som tidigare. Men någon tolk syntes inte till i rummet. Ryssen såg min sökande blick.

»Min tolk är inte här i dag. Men det gör ingenting. Jag talar en smula tyska», sade officeren med ett leende på den felfriaste och mest lättflytande tyska!

Förskräckta tankar virvlade runt i min perplexa hjärna. Vad hade jag under gårdagen fällt för oförsiktiga ytranden om ryssen och hans medbröder? Den ryske officeren såg min förvirring och läste mina tankar.

»Herr Berg kan vara fullständigt lugn. Ni sade ingenting igår, som inte fullt korrekt översattes av Eder utmärkte tolk. Jag talar nämligen också ungerska!»

Resten av förhöret hölls nu direkt mellan ryssen och mig. Frågorna började gå över på min verksamhet vid beskickningen i Pest efter belägringens slut. Även den dagen fick jag lämna huset men med tillsägelse att återkomma två dagar senare med en skriftlig redogörelse för denna beskicknings senare verksamhet under den ryska ockupationen.

Väl återkommen till Ullöi-utca 32, där man även denna dag var lika överraskad att se mig välbehållen tillbaka, tillbragte jag resten av dagen med att författa en skrivelse till den ryska ockupationsmakten.

Det var inte en lätt uppgift. Å ena sidan ville jag inte försumma tillfället att bekräfta alla mina tidigare muntliga klagomål med en skriftlig protest. Å andra sidan kunde jag inte gärna vägra att lämna ryssarna de uppgifter, som de begärt.

Jag beslöt mig för att kompromissa genom att dels uppsätta en i bestämda ordalag avfattad protestnot dels ock låta denna ledsagas av en promemoria angående beskickningens dåvarande verksamhet.

Den långa tid, som förflutit sedan beskickningen haft någon

förbindelse med utrikesdepartementet, hade gjort, att jag inte var underrättad om mina överordnades i Stockholm försiktiga sätt att avfatta noter till ryska myndigheter. Möjligen kom också, vad jag på ort och ställe sett av ryssarnas skändliga övergrepp, mig att använda något skarpare ordalag, än en skrivbordsdiplomat brukar använda.

I bestämda former protesterade jag mot de upprepade ryska plundringarna i legationens hus på Gyopár-utca och förbehöll beskickningen rätt att senare göra gällande sina skadeanspråk härför. Jag protesterade även gentemot, att svenskt medborgarskap och svensk egendom inte respekterades.

Slutligen uttalade jag som min bestämda uppfattning, att jag inte ansåg mig skyldig att svara på frågor eller lämna några som helst uppgifter om beskickningens verksamhet. Som ett tillmötesgående mot de ryska myndigheterna och för att hjälpa dessa i deras arbete, skulle emellertid noten ledsagas av en promemoria om beskickningens verksamhet.

Denna not var möjligen till tonen något avvikande från de skrivelser ryska myndigheter var vana vid att ta emot från UD och svenska beskickningen i Moskva. Men det var säkert ett språk, som ryssarna skulle förstå.

Tyvärr blev noten emellertid aldrig överlämnad.

Samma morgon, som noten och promemorian skulle överlämnas, fick nämligen beskickningen på Ullöi-utca ett lika oväntat som kärrkommet besök.

Bland de många besökande trängde sig plötsligt några bekanta gestalter fram till mitt skrivbord. Det var envoyén Danielsson, Anger och Ekmark!

Jag trodde inte mina ögon, och jag kunde inte hjälpa att de fylldes av glädjetårar. Så hade verkligen även Anger och Ekmark räddats till livet. Och inte bara det. Ministern hade också hälsningar från Göte Carlsson, som var vid bästa hälsa. När den första glädjen över återseendet lagt sig, fick jag höra hela historien.

Ministern och von Mezey hade blivit förda till Dunavecse, en liten by vid Donau långt bort från Budapest. Vid sin an-

frågor betr.
Raimund Wallenberg

93-01-14

P 2 EnI Lund 920111

(Pai)

Bäste Raimund Wallenberg, handläggare

11:1/Rabow

93-03-01

u. t. tit. ✓

Jag heter Maria Tisell, bor i Lund och
arbetar i Informationsgruppen i Öst- och
Centralnäringsdepartementet. Och det är väldigt viktigt
att det distribuerade jag har skickat ut är
rätt.

Jag vill förmedla ett samarbetsförhållande
med myndigheterna i den Sovjetunionen. Vill
information och villkor hjälp ut kan ha av
den tidigare inrättade samarbetet.

Arbetet är fokuserat på samarbete i
dokumentens offentliggörande för Raimund
Wallenberg. Med anledning av detta vill jag
ytterst tacka om ni ville ta er tid att
svara på några frågor.

Pga stor tiduppsats, vilket i och för sig
är en stor del härrör från min egen deltagande
planering vill jag mycket tacka för ett
snabbt svar.

Med hopp om ett positivt besked om att
du står fäst i samarbetet, vänliga hälsningar

Maria Tisell

Maria Tisell

Ö. Vally. 51 r. 615

223 61 Lund

tel. # 046-290122

1. Vilka är de nya möjligheterna att få vara på väg som härr. Rosal Wallenberg, som öppnade för en mängd till tidigare hemligstämplat arkivmaterial?
2. På vilket sätt har svenska UD utnyttjat dessa möjligheter? *Witt.*
3. Kan det vara möjligt att öppna upp arkivet och ge ett bättre svar?
4. Hur ser du chansen att eventuella dokument har gillats?
5. Finns det anledning att tro att nya möjligheter även idag med ett arkiv för en större dokument?
6. Hur ser ut på problemet med "kodfäring" och att få en dokument under andra namn osv?
7. Har svenska UD än så länge fått någon ny vital information i "fallet" under arkivets öppnande?

SVERIGES AMBASSAD

MOSKVA

handl: aams Björn Lyrvall

1993-01-12

Nr 9 ✓

1993-01-18

Pol 1:1/Dr H Magnusson/mjn

Delges

Kabs

Polch

Bertelman

Magnusson

von Dardel

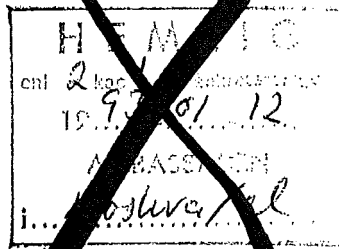
C Persson

Amb Hallqvist, Kiev

Exp 930118
Wallenberg's egen

anfr

UTRIKESDEPARTEMENTET

UTRIKES DEP.	
93-01-15	
P	MAL

Svensk-ryska arbetsgruppen i RW-ärendet: femte mötet
A 921221, 930112
(s/pil)

Ambassaden får insända protokoll från femte mötet av svensk-ryska arbetsgruppen i Raoul Wallenbergärendet, vilket hölls i Moskva den 17 december 1992.

Till protokollet bifogas också dokument i ärendet, vilka nyligen återfunnits i Försvars- och Utrikesministeriernas arkiv, samt skrivelse till ambassaden från Ryska arkivstyrelsens chef Pichoja. Förteckning över samtliga dokument samt kort redogörelse för deras innehåll biläggs.

I en särskild RM har det ryska utrikesministeriet vidare framfört önskemål om att den svenska sidan;

- sammanställer en förteckning över återstående obearbetade frågor i ärendet,
- överlämnar kopior av rapporter som den svenska Budapestmissionens medlemmar lämnade vid hemkomsten,
- rekonstruerar Raoul Wallenbergs väg, på grundval av svenska dokument och vittnesmål.

SR

Stefan Noreén
Stefan Noreén

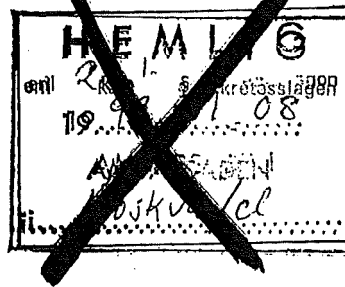
SVERIGES AMBASSAD

MOSKVA

Handläggare: Aambs B Lyrvall/cl

PROMEMORIA

1993-01-08

H E M L I G

Svensk-ryska arbetsgruppen i RW-ärendet: Femte mötet

Svensk-ryska arbetsgruppen i RW-ärendet höll sitt femte möte i Moskva den 17 december 1992. Delegationerna enligt bilaga.

Mötet kom att indelas i en formell del (09.00 - 10.30) samt en mer informell diskussion (10.30-15.30). Protokollsanteckningarna från den senare delen återges i sammandrag.

Sokolov hälsade välkommen och förklarade att nya dokument påträffats vilka gjorde det möjligt att precisera en hel rad nya moment.

Noreén uttryckte tacksamhet för det arbete som nedlagts på rysk sida för att bringa klarhet i RW-ärendet och betonade att den svenska regeringen fortsatte att fästa största vikt vid denna fråga. Den ordinarie svenske ordföranden Hans Magnussons

frånvaro berödde på ett brådskande ESK-engagemang tillsammans med utrikesministern. Förslagsvis kunde ett nytt möte hållas redan inom kort, t ex den 21-22 januari, inför det planerade Moskva-besöket av Sveriges statsminister.

Sokolov såg inga hinder för ett sådant möte och betraktade frågan som överenskommen för den händelse inga oväntade förändringar tillstötte.

Sokolov övergick därefter till en summarisk redogörelse för det utförda arbetet. Nya dokument hade påträffats tack vare insatser från många kollegor. Dokumenten preciserade och klargjorde det som tidigare var känt. Först och främst gällde det material från försvarsministeriets arkiv vilket klargjorde datum för gripande och arrestering av RW. Det framgick också att RW arresterats på uppdrag av Bulganin, dvs mycket hög nivå.

Vidare hade dokument påträffats som bekräftade tidpunkten för RWs död. Om det förut bara i Gromykos note av den 6 februari 1957 samt den uppvisade Smoltsov-rapporten var känt att Wallenberg dog i juli 1947 hade nu framkommit att datumet omnämnts i ett utkast som MID sänt till CK redan 1956. Det rörde sig om en skrivelse från vice utrikesminister Semjonov till utrikesministern Sjepilov daterad den 19/10 1956 till vilken tillfogats utkast till CK-förordning samt utkast till PM att överlämnas till Sveriges ambassad. Förslagen som för övrigt utgjorde topphemlig intern korrespondens refererade dock inte till Smoltsov-dokumentet men kungjorde att RW hastigt avlidit den 17 juli -47 och därefter kremerats.

Dokumenten var ej för propagandasyften utan för den interna diskussionen och redovisade naturligtvis de i verkligheten föreliggande omständigheterna. Dokumenten bekräftade den välkända versionen.

Militärhistorikern Galitskij hade vidare i det särskilda krigsfångearkivet gått igenom ca 98000 dokument men ej påträffat något nytt rörande RW. Dock hade många versioner kunnat uteslutas.

Nya intervjuer hade också genomförts under medverkan från svensk sida, bl a med Tjisnejskij, Jurlova, Makusjenko samt Kopelanskij. Varje sådant samtal innebar att ytterligare en sten, enligt herr von Dardels uttryck, hade vänts.

Noreén tackade för uppgifterna och frågade var dessa dokument påträffats.

Sokolov förklarade att dokumenten rörande gripande och arrest återfunnits på ett ovanligt ställe, nämligen i Sovjetiska arméarkivet, vilket nu gick under beteckningen Ryska statliga militära arkivet. Det var oväntat därför att där fanns dokument för perioden 1917-40 men generalstabens medarbetare hade lagt ner stor möda och funnit dokumenten t o m där de inte borde ha funnits. De andra dokumenten hade påträffats i försvarsministeriets centrala militära arkiv vid beläget i Podolsk.

Dokumenterna skulle överlämnas de närmaste dagarna efter det att en del formaliteter avklarats. Noreén tackade och bad att få återkomma med kompletterande frågor vid nästa arbetsgruppsmöte.

Vinogradov inflikade att det inte var riktigt korrekt att dokumenten påträffats där de ej borde ha funnits. Vad gällde försvarsministeriets arkiv fanns redan ett dokument rörande gripandet av RW, det härrörde från 151:a skyttedivisionen och gällde den 14/1. Men i en publikation av Lubarskij omtalades datum den 13 januari. Vilka dokument han syftade på var ej bekant men informationen gav grund att söka efter ytterligare dokument. Önskemålet hade uttalats av herr Magnusson vid det senaste mötet och hade nu uppfyllts. Tillsammans med Ziborov hade ett besök avlagts vid försvarsministeriets arkiv och medarbetarna där hade därefter bedrivit ett intensivt arbete vilket möjliggjort kartläggande av RWs gripande och arrest.

Det handlade om två nyckeldokument:

1. En rapport till chefen för 13:e skyttedivisionen med anteckningar om samtal med RW. Anteckningarna var kortfattade och handlade om att RW själv på Bensurgatan i östra delen av Budapest den 13 januari 1945 uppsökt sovjetiska förband och vägrat dra sig tillbaka bakom fronten därför att han enligt egen utsago hade 7000 svenska medborgare att försvara i stadens östra del. Detta var det första samtalet med honom.

2. Ett brev från Bulganin, vicekommisarien i försvarsfrågor, till Abakumov och chefen för 2:a ukainska fronten, Malinovskij, daterat den 17 januari 1945. Därav framgick att den på Bensurgatan påträffade RW skulle arresteras och föras till Moskva samt att vederbörligt uppdrag givits till kontraspionaget Smersj.

Dokument rörande enheter och undergrupper ("tjasti i soedinenija") underställda NKVD, med uppgift att bevaka de bakre förbanden för armén fanns i försvarsministeriets arkiv. Bland dessa dokument eftersöktes också uppgifter om den svenska legationen och RW, men inget nytt om hans öde hade ännu påträffats där.

Sokolov nämnde att det också fanns ett dokument av svenskt ursprung, från ambassadören Danielsson i Ungern, vilket dementerade uppgifter i pressen om att svenska medborgare i Budapest behandlats illa av sovjetiska armén. I sammanhanget fick önskan uttryckas att ta del av ytterligare dokument från svensk sida, bl a torde legationsmedlemmarna ha rapporterat till svenska UD vid återkomsten till hemlandet efter evakueringen via Bukarest och Moskva. Erfarenheten visade att t o m obetydliga uppgifter kunde vara av värde för att påvisa vägen från arrest till Lubjanka.

I Bulganins arresteringsorder fanns inget skäl angivet till arresten, men i vissa publikationer skrevs det om spioneri.

Antagligen kunde det i arbetsordning före nästa möte i januari finnas skäl att sammanställa en gemensam förteckning för ouppklarade frågor. Det skulle underlätta att sätta upp ramar och koncentrera ansträngningarna i en bestämd riktning.

Noreén upprepade att det vid nästa möte fanns skäl att återkomma med frågor rörande dokumenten samt att man på svensk sida naturligtvis skulle undersöka vilken dokumentation som kunde finnas.

von Dardel hade två påpekanden.

1. Journalisten Kartsev vid Komsomolskaja Pravda hade under sin undersökning 1989 fått tillgång till arkiv rörande lägre truppförband i Budapest. Hade de här redovisade dokumenten något med dessa dokument att göra?

2. På svensk sida kände man såvitt bekant inte till arresteringen. När RW sista gången träffade sina kollegor den 17 januari sade han sig inte veta om han skulle resa som gäst eller fånge. I det läget hade emellertid knappast Bulganins arresteringsorder ännu nått Budapest.

Vinogradov delade von Dardels uppfattning.

von Dardel noterade också att det i registerkortet för RW ej omtalades varför han arresterats, men att han var krigsfånge.

Vinogradov sade att han hjälpt Kartsev med att återfinna tidigare värnpliktiga i Sovjetarmén, inklusive före detta medarbetare i Smersj för att skriva om RW i Budapest. Vad gällde ögonvittnen som Kartsev hänvisade till hade Valach givit de mest detaljerade uppgifterna. Där talades om bil, portfölj och andra uppgifter som var svåra att kontrollera utan dokument. I dokument hade fastställts att RW bar ryggsäck, men det fanns inga uppgifter om någon bil.

Vad gällde uppgifterna att medarbetare vid Smersj plockat bort dokument ur arkivet rörande särskilda avdelningen hade dessa inte bekräftats eftersom dokument senare påträffats rörande verksamheten vid NKVD i de bakre förbanden. Kartsevs version som refererade till en anonym källa i Sovjetarméns

arkiv stämde ej. Det var inte seriöst att publicera sådana obekräftade uppgifter i en respektabel tidning. För övrigt skrev ej längre Kartsev om denna fråga och det var obekant om hans hänvändelser givit några resultat men sannolikt hade han skrivit om någon värdefull information inkommit.

Intressantare var Lubarskijs och von Dardels information om RWs möten den 13-17 januari. På rysk sida fanns ingen sådan information. Vittnesutsagor torde finnas eftersom Lubarskij nämnt den bestämda gripandedagen och von Dardel sagt att RW träffat kollegor den 17/1. Dokument från svenska sidan om detta vore av intresse för att rekonstruera vägen.

Bulganins order hade säkert inte kommit fram den 17 januari och på registerkortet stod att arresteringen ägde rum den 19/1. Att RW var krigsfånge kom till följd av att han gripits i område för krigsoperationer.

Noreén återkom till frågan om var dokumenten från 1956 påträffats, varvid Sokolov sade att de hämtats ur MIDs arkiv.

Noreén framhöll att det vore värdefullt att erhålla en fullständig förteckning över de arkiv och fonder som genomsökts som komplettering till den arkivlista som redan överlämnats.

Vinogradov underströk att en detaljerad förteckning överlämnats vad gällde säkerhetsministeriets arkiv och att det för övrigt var bekant att Galitskij arbetade i fond 451, men man kanske kunde återkomma med en komplettering.

Noreén påpekade beträffande den preciserande frågelistan att det var svårt att dra streck förrän fullständig klarhet nåtts i ärendet. Nya uppgifter framkom i nya dokument. Givetvis hindrade detta ej att man gick planmässigt till väga.

Vad återstod för övrigt att gå igenom i säkerhetsministeriets arkiv? Fanns särskilda akter i KGB-chefens kassaskåp?

Vinogradov sade att det i praktiken egentligen inte fanns något kvar att kontrollera i säkerhetsministeriets arkiv. De sista dokumenten hade för övrigt hämtats från andra arkiv även om dessa dokument också berörde säkerhetsorganen. På senare tid hade vissa kontroller gjorts rörande personer som nämnts i RW-ärendet. Efterforskningar av pensionerade tjekister gjordes och vittnesmål kontrollerades tillsammans med MVD, herr Nikisjkin. Därtill bedrevs intervjuarbetet.

Vidare kontrollerades dokumentationen från Smersj Bukarest-avdelning med hänsyn till att den svenska missionen evakuerats via Bukarest och information förelåg från svensk sida om att Anger, Berg m fl förhörts av Smersj. Några sådana dokument hade dock ännu ej påträffats. Därför riktades förslaget till svenska sidan att ge närmare upplysningar om dessa förhör för att sökandet skulle kunna utvidgas. Här fanns dock risken att man frångick huvuduppgiften, nämligen RWs öde.

Därtill undersöktes dokument på begäran från den svenska sidan och vad gällde den gamla förebråelsen att någon kontroll av Vladimirfängelset ej gjorts av KGB fick denna nu tillbakavisas. En kontroll hade genomförts.

När, hur, 2
PM

Något särskilt arkiv tillhörande ordföranden fanns inte och några sådana dokument hade inte inkommit till centrala arkivet. Slutligen fick framhållas att en gemensam frågeförteckning behövdes även om den var av tillfällig karaktär.

Noreén framhöll att man kunde sitta ner och utarbeta en plan för det fortsatta arbetet men med hänsyn till att nya infallsvinklar och uppgifter ständigt framkom kunde man inte tala om någon slutlig förteckning.

Fanns det några uppgifter om hur arbetet framskred i presidentarkivet, som ju lämnat intressanta uppgifter rörande Katyn och Molotov-Ribbentrop-paktens tilläggsprotokoll. Ambassadör Berner hade talat direkt med Volkogonov samt Pichoja men också den ryska delegationens synpunkter var intressanta.

Vinogradov underströk att det ej rörde hans jurisdiktion men att han själv för Roginskij nämnt att det där kanske kunde finnas ett kuvert också om RWS öde. Under det hittillsvarande arbetet på författningsdomstolens uppdrag hade inga dokument om RW påträffats där.

Sokolov ville varna för att en överdriven betydelse tillmättes presidentarkivet. Arkivet var ej stort - det bestod blott av 120 000 dokument och man förfogade över ett dokumentregistreringssystem. Presidentarkivet var litet t o m i jämförelse med MIDs arkiv som med sina 1.358000 dossier var mycket litet i förhållande till de statliga arkiven. Vad som påträffats i presidentarkivet om MR-pakten var

ej något nytt eftersom MID redan publicerat detta för två år sedan. En kopia hade bevarats från samma skrivmaskin varpå originalen skrivits, t o m med samma stavfel.

I presidentarkivet fanns Stalins och ledande personers personliga dokument - som t ex Katyn-dokumentet - ett personligt brev från Beria till Stalin. Alla andra dokument från de statliga organen fanns i vanliga arkiv och oftast i olika arkiv. Det var t ex en andra kopia av brevet från Sjepilov till centralkommittén som bevarats i MIDs arkiv. Det första exemplaret undertecknades och sändes till centralkommittén medan det andra fanns oundertecknat i MID-arkivet. I detta sammanhang var det därför ej avgörande om dokumentet var undertecknat eller ej. Av de dokument som bevarats framgick emellertid ej att Stalin visat något personligt intresse för RW-ärendet.

Arbetet borde fortsätta i alla riktningar och framför allt kunde MVDs resurser användas aktivare. Där hade visserligen redan ett stort arbete utförts men ytterligare kunde göras.

Här tvingades Noreén lämna mötet som övergick i en mer informell del, vilken från svensk sida leddes av undertecknad. Samtalsuppteckning i sammandrag.

Galitskij redovisade sitt arbete i det särskilda arkivet och framhöll att han redan för ett år sedan vid mötet i Lubjanka sagt att RW-ärendet var ett

mycket svårt fall. Det behövdes komplex vetenskaplig forskning i frågan och med nuvarande metodik så skulle varje möte komma att likna de tidigare med undantag för att några smärre kompletterande uppgifter framkom. Det fanns skäl att hålla med herr Vinogradov om behovet att bearbeta den information som erhållits från svensk och rysk sida. Förslagsvis kunde uppdrag ges åt två till tre kompetenta specialister att vetenskapligt sammanfatta resultatet samt kartlägga tvivelaktiga eller okända partier och därefter redovisa dem för kommissionen. Idag fanns en tillräcklig databank för ett sådant arbete.

Beträffande arbetet i det särskilda arkivet skulle ett officiellt utlåtande överlämnas och här sammanfattas kort. Arbetet kunde ännu ej anses ha slutförts. Intresset hade riktats mot dokument från den operativa avdelningen, dvs den avdelning som operativt arbetade med krigsfångar under perioden januari 1945 till december 1950 i fonden 451-P med nummer 4-8 samt 13 och 14. Numren 4-8 berörde i kronologisk ordning perioden från januari -45 och framåt medan numren 13 och 14 innehöll visst material rörande NKVDs arbete i de bakre förbanden. I det sammanhanget var det av intresse om RW passerat frontlägren för krigsfångar på väg till Moskva. Sammanlagt hade ca 99000 dokument studerats fördelade på dossier av olika tjocklek (med ca 100 dokument per dossier).

Den studiemetod som används var "sida-för-sida" studium och namnet Wallenberg hade eftersökts i olika kombinationer, med hänsyn tagen till ev stavfel. Tyvärr var resultatet negativt, dvs inga nya uppgifter hade framkommit. Från vetenskaplig synpunkt var emellertid också detta ett resultat.

Ordern från Bulganin bekräftade dessutom att RW ej gått genom något frontlägersystem.

Det föreföll befogat att rikta ytterligare uppmärksamhet mot underrättelsesstyrelsen vid andra ukrainska fronten samt de NKVD-trupper som bevakade de bakre förbanden. De kunde inneha information om den svenska legationen.

En vetenskaplig analys av insamlat material skulle också klarare påvisa var information funnits och var dokument saknats helt. Säkert fanns också skäl att studera öppna publikationer från den tiden, inte minst i Sverige. Sådana positiva erfarenheter fanns bl a från arbetet rörande de polska krigsfångarnas öde.

von Dardel påpekade att RW i januari 1945 varit under bevakning från sovjetiska militära myndigheter. Det fanns uppgifter om att RW färdats i bil tillsammans med en rysk major, Demtjenko samt soldater. Svenska myndigheter hade efterfrågat denne Demtjenko men erhållit negativt svar.

Ett annat mysterium var telegrammet från Dekanosov vid sovjetiska MID till svenska myndigheter den 16 januari 1945 vari rapporterades att RW påträffats och befann sig under sovjetiskt beskydd. Två år senare meddelades i en Vysjinskij-rapport att ursprunget till telegrammet ej identifierats. Det vore värdefullt om undersökningen rörande telegrammet upprepades.

Sokolov höll med om att det var viktigt att återfinna majoren Demtjenko och kanske kunde

försvarsministeriets arkiv bidra till detta beroende på vilka trupper majoren tillhörde. Ytterligare uppgifter skulle vara av värde.

von Dardel framhöll att det var känt vilka förband som tagit hand om RW, vilket Sokolov höll med om.

Makinen frågade Galitskij om bara namnet Wallenberg eftersökts varpå Galitskij svarade att namnet i olika varianter eftersökts samt alla nummerfångar.

Makinen underströk att han syftade på att också Langfelder var av motsvarande betydelse, vilket Galitskij höll med om. Han hade också kontrollerat Roedel och påträffat ca 15 personer med detta namn.

Ytterligare en viktig detalj var att, som herr Dardel sagt, klargöra RWs väg timme för timme i januari 1945. Här kunde ledning hämtas från militärkommendanten ("Vojennaja kommandatura"), vilken organiserats i varje större stad inklusive Budapest. Om det stämde att majoren Demtjenko rest runt staden tillsammans med Wallenberg torde han ha kommit ifrån militärkommendaturen. Dessa bildades av frontcheferna tillsammans med den politiska avdelningen.

Ziborov återkom till att den ryska sidan ej förfogade över konkreta uppgifter om RWs kontakter med svenska kollegor den 13-17 januari. Men av dokument i militära arkiv och tidigare kunde fastställas under andra ukrainska fronten sorterade 8:e gardesarmén. Order från arméstaben, vice stabschefen Kuprijanov, till 30:e skyttekåren, i vilken i 151:a skyttedivisionen ingick och där RW hamnade den 13/1 1945 lyder:

1: RW som befinner sig vid 151:a skyttedivisionen ska genast överlämnas till generalmajoren Afonin vid 18:e skyttekåren.

2. Wallenbergs kontakter med yttervärlden skall förhindras.

3. Erhållande och uppfyllande av ordern skall rapporteras.

Ordern var undertecknad den 14/1 1945 och på dokumentet finns en anteckning klockan 02.30 den 15/1 att ordern mottagits och skall uppfyllas.

Av dokumentet kunde utläsas att den ryska sidan utgick från att RW efter detta inte kunde ha några kontakter med yttervärlden. Därför var intresset för svenskt material av särskild betydelse.

von Dardel upprepade att RW haft kontakt med sina landsmän den 17 januari om man ej menade att eskorten haft möjlighet att begränsa hans möjligheter till öppen konversation.

Filipov förklarade att intresse riktats mot såväl andra som tredje ukrainska fronterna från perioden januari 1945 och framåt. Här fästes i första hand uppmärksamheten på regementen och divisioner som ingick i andra ukrainska fronten. Det material som redovisats vid dagens möte utgjordes främst av

MID +schiffertelegramm som intill helt nyligen varit slutna. Arbetet skulle nu fortsätta rörande andra ukrainska fronten och ansträngningar kunde bl a göras för att efterforska Afonin och majoren Demtjenko. Det fanns inga Smersj-dokument i försvarsministeriets arkiv.

Vinogradov inflikade att Smersj-materialet för såväl andra som tredje ukrainska fronterna hade studerats på rysk sida. Bl a hade Roginskij gått igenom materialet samt bekräftat att nödvändiga fonder underkastats kontroll. Det gällde inte bara verksamheten i de aktiva förbanden utan också brevväxlingen med centralapparten samt, som tidigare nämnts, verksamheten i Bukarest.

Makinen riktade uppmärksamheten mot att värdefull informaton framkommit vid genomgång av en del dossier dagen dessförinnan. Det var bl a känt att Loyda arresterats redan 1943 men hans akt började först 1948. Loyda hade dock suttit i samma cell som RW och Roedel 1945-46. Det var därför värdefullt om också denna form av dokumentkontroller kunde fortsätta. Själv var Makinen beredd att utföra sådant arbete förslagsvis tillsammans med Roginskij och dennes kollega Nikita Petrov. Det rörde sig inte bara om personliga utan också om operativa dossier. (lista på ytterligare personakter överlämnades)

Vinogradov framhöll att de flesta av de efterfrågade akterna redan hade studerats, inklusive av den svenska sidan. För den händelse där påträffats material om RW hade sådant kopierats och överlämnats till svenska sidan. Det gällde Loyda och Krisko-Thomsen. Övriga innehöll ej något om RW. Frågan måste snarare lösas genom ett principiellt beslut. Vilken betydelse hade detta för huvudfrågan - RWs öde? Principfrågan borde lösas nu annars kunde arbetet bli oändligt eftersom många krigsfångar passerat genom Kartasjovs avdelning.

Vidare var tillträdet till dessa ärenden reglerad genom rysk lagstiftning. Som redan klargjorts för Makinen och von Dardel kunde undersökningsakter uppvisas endast med tillåtelse från vederbörandes släktningar.

Detta gällde också fängelseakterna för krigsfångarna. Tillträde till uppgifter om tjänstemän som utfört undersökningar, som fattat beslut om förflyttningar, isolering - dvs frågor som hörde till fångarnas privatliv, inklusive klagomål och önskemål, överträdelser, straff osv reglerades av en tillfällig förordning antagen av Högsta Sovjet den 19 juni 1992. Enligt denna förordning får dessa akter öppnas först efter 75 år eller om vederbörande uttryckligen accepterar genomgång av dokumenten. I sammanhanget uppkom också frågan om kopiering av sådana dokument. Arbetet i arbetsgruppen måste ske inom ramen för lagen och med hänsyn tagen till privatpersoners preferenser.

Några operativa ärenden fanns inte om dessa personer.

Lyrvall påpekade att det knappast var rimligt att ta ställning till denna principiella fråga i den svenska ordförandens frånvaro. Det utgjorde onekligen en förändring av den ryska positionen om den svenska arbetsgruppen inte längre skulle ha tillgång till dossiernas rörande t ex de krigsfångar som suttit fängslade tillsammans med Wallenberg. Förfrågan var inte Makinens personliga utan kom från den svenska sidan av arbetsgruppen. Studiet av akterna bidrog i väsentlig utsträckning till ökad

förståelse om förhållandena vid tiden för Rws fängslande och, som herr Galitskij tidigare sagt, kunde ett noggrant studium av personakterna ha ett inte obetydligt vetenskapligt värde även om där ej påträffades något konkret om RW. Förnyade genomgångar av akterna var givetvis befogade eftersom nya uppgifter hela tiden kom fram.

Makinen underströk att listan inte syftade till att överraska den ryska sidan. Givetvis var strävan att arbeta inom lagens ramar men bl a efter det förnyade samtalet med Loyda hade på nytt intresse för dennes dossier uppstått. För den händelse det ej vore möjligt för Makinen själv att ta del av dossierna kunde oberoende experter med kunskap om strukturen studera materialet.

Att de känsliga uppgifterna skulle behandlas försiktigt var självklart. Det var t ex lätt att inse vikten av att inte offentliggöra Kopelanskijs namn - ändå hade det kommit till pressens kännedom, men inte från Makinen själv eller den svenska delegationen.

Sokolov underströk att en detta var en viktig och delikat fråga eftersom släktingar alltjämt fanns i livet. Det fanns ingen grund att misstänka svenska sidan för läckage av någon information, men inte desto mindre förekom ibland artiklar i tidningarna. Det var förmodligen ett oförsiktigt uttalande från ryska delen av kommissionen eller någon oberoende expert som lett till att Kopelanskijs namn röjts.

Det var viktigt att vara korrekt i denna fråga och minska faran för läckage. Kanske skulle handlingar

ej kopieras i så många exemplar och man kunde t ex göra avskrifter istället för kopior.

von Dardel höll med om behovet av att hålla materialet i en så begränsad krets som möjligt. Samtidigt fanns förståelse för oro hos Vladimir Konstantinovitj för att arbetet skulle svälla för mycket. Inte dessto mindre var det mycket viktigt att få direkt kontakt med materialet också på svensk sida, i synnerhet som det alltjämt var möjligt att samtala med personer som suttit i fängelserna tillsammans med Wallenberg. Det var i dessa sammanhang som behov på nytt uppstod att titta på akterna.

De f d fångar som intervjuats var angelägna om att materialet inte skulle komma till allmänhetens kännedom och stor försiktighet hade iakttagits. Inget material som visats här hade publicerats. Givetvis måste ryska lagar följas men det kunde tyckas att 75 års preskriptionstid var mycket lång. Vittnen skulle hinna avlida samtidigt som man ibland kunde ifrågasätta om dessa personer fängslats lagligen på 40-talet.

Arzjannikov påpekade att lagarna givetvis måste följas samt att Högsta Sovjet antagit den tillfälliga förordningen rörande tillgång till dokument tills dess en arkivlag samt en lag om statshemlighet antagits. Den provisoriska ordningen utgjordes av ett kortfattat dokument som ej förutsåg alla detaljer som kunde uppstå under arbetets gång. Det borde vara möjligt att nå ömsesidigt acceptabla beslut. Om den svenska sidan t ex hyste fortsatt förtroende för honom själv

kunde Arzjannikov tänka sig att som oberoende observatör studera nödvändiga dokument och redovisa sina resultat.

En annan fråga gällde de förebråelser som uttalats i samtal av officiell karaktär. Den svenska sidan var inte tillfredställd med svar av karaktären "ingen information finns i arkivet" utan önskade givetvis svar med information om utfört arbete, i vilka konkreta fonder, vilka nummer osv. Samtidigt var ej heller den ryska sidan tillfredställd med de svenska frågorna ofta bestående av listor med många namn utan närmare motivering - varför just dessa personer. Sådan information kunde ligga till grund för ryska interna hänvändelser till andra organ.

Beträffande sekretessen var det ingen poäng i att söka efter den skyldige till läckaget rörande Kopelanskij. Skadan var skedd, sannolikt genom presskonferensen i Stockholm samt publikationen i Nezavisimaja Gazeta av en bild varpå Kopelanskijs namn förekom. Dessutom fanns det många som sysslade med RW-ärendet och var mycket välinformerade och som av obetydlig information kunde dra slutsatser. En person hade t ex länge försökt pressa Arzjannikov på information om Kopelanskij men ej erhållit den. Efter två månader hade han ringt upp och sagt att han träffat Kopelanskij och nått denne genom uppgiften att han haft jobb som arkitekt.

Lyrvall föreslog att frågan diskuterades i arbetsordning. Den rörde en alltför viktig principiell förändring av arbetet för att avgöras vid detta informella möte.

Sokolov delade denna uppfattning.

Kozlov redogjorde översiktligt för intervjuarbetet, som inriktats på huvudfrågan om RWs slutliga öde. Arbetet under den gångna perioden hade utförts i två riktningar - dels hade en rad samtal hållits med Lubjanka-medarbetare dels med Lefortovo-medarbetare. Av den information som erhållits hade intervjugruppen kommit till slutsatsen att fortsatt arbete vad gällde de två fängelserna var utsiktlöst. Nästan alla som intervjuats kunde varken bekräfta eller förneka att de träffat Wallenberg - de mindes helt enkelt inte och någon av de ledande tjänstemännen fanns inte längre i livet.

Beträffande de fortsatta intervjuerna borde de koncentreras på personer som möjligen haft med RW att göra, som t ex Solovov, Kopelanskij samt ytterligare en person.

Vad gällde Kopelanskij hade en plan utarbetats för intervjun den 14 december. Nu förnekade Kopelanskij inte möjligheten att han träffat RW eller att han kallat honom till förhör, men han fortsatte påstå att han personligen inte hållit några förhör. Intervjun med Kopelanskij bestod till en del av ett officiellt samtal som upptecknades, men också av en icke-officiell del under vilken också tanken på materiell belöning för trovärdig information om RW aktualiserades från intervjugruppens sida.

Ytterligare en person av intresse hade vägrat träffa den ryska och svenska sidan. Det gällde Ivasjutin som blivit ytterligare intressant sedan det i de nya dokumenten framkommit att han varit informerad om RWs gripande i Ungern. Kopia av denna

information gick direkt till honom som Smersj-chef för 3:e ukrainska fronten. Korolov var chef för 2:a ukrainska frontens avdelning.

Några andra lovande källor fanns för närvarande inte.

Lyrvall inflikade att Arzjannikov sagt sig beredd att försöka övertala Ivasjutin till ett samtal.

Arzjannikov bekräftade detta och föreslog att formerna skulle diskuteras inom intervjugruppen i arbetsordning.

Arzjannikov framhöll dessutom att uppteckningarna från intervjuerna måste förvandlas till dokument genom att parafferas av deltagarna i intervjugruppen. Förslagsvis kunde dokumenten undertecknas vid nästa sammanträde och därefter bevaras av den svenska sidan tillsammans med inspelningarna.

Lyrvall frågade om tillfälle givits att tala med Sudoplatov.

Arzjannikov sade att denne nyligen lämnat sjukhuset och hänvisade till hälsan varför det var fel att yrka på ett möte omedelbart. Inom kort skulle försök emellertid göras att kontakta honom.

Lyrvall föreslog att ytterligare samtal dessutom kunde genomföras med Solovov, Sokolov och Siomontjuk, framförallt rörande Kopelanskij. Reguljära samtal med den senare kunde för övrigt fungera som någon slags terapi och kanske till slut förmå honom att ta bladet från munnen.

Makinen förklarade att han lyssnat till inspelningarna från samtalen med Kopelanskiij och ville med sin medicinska bakgrund understryka att Kopelanskiij var en person som var stolt med sig själv och sin gärning och lojal till sitt fosterland. Han hade emellertid interna försvar och behöll dem på sitt speciella sätt. Känslor reglerade vårt handlingssätt och känslor var inte logiska. När ~~han~~ Kopelanskiij kände sig tillräckligt tillfreds med situationen och de personer han talade med skulle han komma att tala. Det senaste samtalet uppvisade skillnader från de föregående. Förut hade han undvikit ämnet och rösten gick upp i tonläge när han kom in på ämnen som var viktiga för honom. Nu var rösten mer säker och han kände sig bättre till mods. Det var viktigt att fortsätta dessa samtal och ju mindre formella mötena var desto större kunde resultatet bli. Vad som gjordes var likt psykoterapi och det var viktigt att stödja denna person och hjälpa honom bearbeta sina känslor. Emellertid fanns framsteg och man skulle inte sluta.

Kozlov sade sig beredd att framgent ta hänsyn till önskemålen och att detta var vägen som intervjugruppen slagit in på. Kopelanskiij var en lojal medborgare men till vårt beklagande kanske hans stolthet skulle hålla till slutet. Tillsammans med känslorna styrdes han också av övertygelser som förhindrade honom att säga allt.

Persson undrade om förtroendet ökat under de tre samtalen vilket Kozlov bekräftade. Ett nytt informellt möte kunde hållas inom kort varvid t ex inkallelseorder av Roedel till förhör kunde uppvisas för att hjälpa till att rekonstruera Kopelanskijs minne.

Persson frågade om det var intervjugruppens uppfattning att Kopelanskij visste mer än han ville säga.

Kozlov sade sig tvivla på Kopelanskijs ord.

Ziborov inflikade att det var oansvarigt att ge för stor optimism vad gällde Kopelanskij. Denne var en person av fasta övertygelser och stark karaktär och man kunde vara långt från övertygad om att han gick att rubba - men arbetet skulle fortsätta.

Persson undrade om en förnyad försäkran att tystnadsplikten hävts skulle hjälpa. Senast hade ju Bakatins brev haft den uppgiften.

Ziborov trodde att det ur subjektiv psykologisk synpunkt inte spelade någon roll. Kopelanskij begrep mycket väl att han fick tala helt fritt i detta ämne. Det var en annan sak vad han bestämt sig för att säga.

Galitskij framhöll att han själv intervjuat personer som arbetat med krigsfångar samt studerat socialpsykologi, bl a två år vid Moskvastatsuniversitetets psykologiska fakultet. Han höll med herr Makinen om behovet av att bygga upp förtroendet och ansåg efter att ha sett uppteckningarna från de senaste samtalen att linjen möjligen varit något för hård. Det kunde ha varit skälet till att Kopelanskij i olika lägen höjde rösten. Det fanns en metod som brukades vid förhör av ledande fascister - personer med bestämda ideologiska klichéer och mycket uttalad pliktkänsla samt patriotism för det samhälle man en gång

försvarat. Personer av det slaget uppfattade "oss" dvs vår generation, negativt t o m att vi förrått de idéer som de försvarat och det var i sig en barriär att ångra sig och tala ut. Analysen för att övervinna en sådan barriär var att förflytta pliktkänslan hos den intervjuade från de politisk-ideologiska idéerna, från partiet till plikten inför det egna folket - nödvändigheten att skapa en bättre framtid för det egna landet. Den metodiken möjliggjorde att sådana personer öppnade sig även om det innebar att de själva hamnade inför rätta.

Problemet var givetvis mycket svårt och man var tvungen att ha medlidande.

Vinogradov frågade vad som skulle vara tillfylllest för att den svenska sidan skulle betrakta ärendet avslutat om det visade sig att Kopelanskij dolde information och började tala sanning .

Lyrvall betonade att det knappast var möjligt att besvara en sådan hypotetisk fråga. Arbetet med Kopelanskij måste fortsätta under informella former. Med tiden kanske han skulle ta bladet från munnen.

Ytterligare en person som avslutningsvis var av särskilt intresse för intervjugruppen inte minst efter informationen om de nya MID-dokumenterna var förre vice utrikesministern Semjonov. Det hade tidigare sagts att Semjonov flyttat till Tyskland men vid kontroll från svensk sida visade det sig att han återvänt till Ryssland varför den svenska sidan påytt fick an hålla om att man i MID gjorde efterforskningar.

Sokolov noterade önskemålet.

Nikisjkin redovisade inrikesministeriets arbete som förts i två riktningar:

1. Kartläggande av material rörande RWs öde.
2. Besvarande av frågor i svenska PM.

I december 1991 hade tre fotografier av fingeravtryck överlämnats till ryska sidan vilka förmodligen tillhörde RW. En utredningsexpert från inrikesministeriets kriminologiska centrum hade fastställt att fotografierna återgav 17 fingeravtryck av vilka 4 var acceptabla avtryck av finger samt ett av handflata. Dessa gick att använda för personidentifikation på litet massivt daktologiskt kort. Emellertid återgav två av fingeravtrycken högertummar från olika personer. I de befintliga daktologiska kartoteket som i f d Sovjetunionen byggt på avtryck av tio fingrar var det i praktiken ej möjligt att kontrollera avtrycken. Det krävdes att varje avtryck kontrollerades för sig. Detta var en utomordentligt tidskrävande och nästan omöjlig uppgift. Emellertid kunde fingeravtrycken vara användbara för identifiering av personer som suttit som nummerfångar i Vladimirfängelset.

Beträffande nummerfångarna stämde det att det i slutet av 40-talet början på 50-talet funnits ca 40 stycken så kallade järnmasker. Några fick namnen tillbaka efter en tid och samtliga kort utan namn i Vladimirfängelset hade begärts från fängelsearkivet. Det rörde sig om fem

oidentifierade personer och för några av dem fanns utgångsuppgifter som gjorde det möjligt att fastställa identitet; som födelseår, datum för domslut o dyl. Arbetet genomfördes i samarbete med säkerhetsministeriet.

Beträffande ärendet Rudolf Klassen som påstod sig på 1950-talet ha påträffat Wallenberg i Vorkuta hade uppgifterna kontrollerats. Numren A206 för RW och K317 för Klassen visade sig tillhöra andra personer. Klassen hade som tysk enligt regeringsbeslut 1941 förvisats från Donetsk till Kazachstan till en specialbosättning. Den 15 augusti 1951 dömdes Klassen av MGB till 5 års fängelse för flykt från specialbosättningen. Den 20 maj 1953 frigavs han i en amnesti från Ust-Vymskij-lägre och ej Vorkuta som han sagt. En kontroll Ust-Vymsk-lägre visade att RW ej befunnit sig där. Från Vorkuta hade inkommit uppgifter att varken Klassen eller RW befunnit sig där. Nummer A206 tillhörde en Blazjevitj som kommit dit den 1 november 1948 och K317 en Matsak som kommit till lägre den 1 juli 1949.

SR
| Det vore värdefullt om den svenska sidan i detalj kunde överlämna information om hur Klassen träffat RW för att också denna sten skulle kunna vändas.

MVD hade också på egen hand kontrollerat författaren Vronitovskijs artikel "RW-mördaren fri". Enligt uppgifter från ett par polacker hade Wallenberg påträffats i ett läger i Bratsk vid hamnen Vanino, men inrikesministeriets kontroll i dessa regioner gav ingen information om RW.

| Möjligen kunde den svenska sidan genom kontakter med dessa vittnen få fram ytterligare information.

MVD lämnade också hjälp till andra arkiv som ej direkt sorterade under inrikesministeriet. I särskilda arkivet kontrollerades redan under fjolåret Willy Roedel. Ett önskemål var att arbetet i utredningen bedrevs mer koordinerat för att undvika onödigt dubbelarbete. Uppgiften att Roedel 1948 arbetat vid andra tegelfabriken i Vorkuta hade kontrollerats men inte bekräftats.

von Dardel inflikade att han de senaste dagarna besökt Bannert tillsammans med Willy Roedels son, varvid det i själva verket visat sig att Bannert syftat på en Röstel. Nikisjkin sade att ytterligare uppgifter om denna person behövdes för en kontroll.

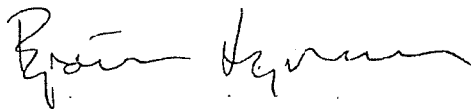
von Dardel påpekade att sådana uppgifter givetvis kunde skaffas fram men att denne knappast hade med RW att göra varför frågan snarare borde avskrivas.

Nikisjkin återtog att förfrågningar vidare sänts till andra inrikesministerieförvaltningar i Ryssland med uppdrag att sida för sida gå igenom arkiven i sökande efter uppgifter i RW-ärendet, inklusive Langfelder.

Sedan Nikisjkin själv övertagit uppgiften om RW på MVD i maj 1992 hade han också kontrollerat tidigare utfört arbete och i förekommande fall sänt ut förnyade förfrågningar vid oklarheter om namns transkription o dyl.

Ett betydande arbete gjordes också vid Vladimirfängelset för att avlägsna frågan om nummerfångarna. Information om fem nummerfångare hade erhållits från fängelset och en medarbetare

var för närvarande på plats i ett annat ärende men
med kompletterande uppdrag att också tala med
inrikeschefen samt fängelsechefen på orten i denna
fråga.

Björn Lyrvall

Bilaga 1

Svensk-ryskt arbetsgruppsmöte i RW-ärendet 921217

Svenska delegationen:

Stefan Noreén, ordförande
Guy von Dardel
Carl Persson
Marvin Makinen

Björn Lyrvall, sekreterare
Magnus Dahnberg, tolk

Bilaga 2

Svensk-ryskt arbetsgruppsmöte i RW-ärendet 921217

Ryska delegationen:

Vladimir Sokolov, bitr. arkivchef MID, ordförande

Vladimir Vinogradov, bitr. arkivchef MB

Andrej Ziborov, bitr. avdelningschef MB

Aleksandr Kozlov, inspektör MB

herr Nikisjkin, MVD

herr Filippov, MO

herr Galitskij, militärhistoriker

Nikolaj Arzjannikov, folkdeputerad, bitr. ordf MR-utskottet

Igor Demko, MID, sekreterare

Aleksandr Sjaapel, MID, tolk

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA
handl: Björn Lyrvall

PROMEMORIA

1993-01-12

Svensk-ryska arbetsgruppen i RW-ärendet:femte mötet

Med PM från MID överlämnades den 22 december följande dokument rörande RW-ärendet. Dokumenten berördes till viss del vid arbetsgruppsmötet den 17 december.

1. Kopia av chiffterelegram, daterat den 2 januari 1945, från general-majoren Slavin, assistent till Röda Arméns generalstabschef, till befälhavarna för 2:a och 3:e ukrainska fronterna med order om att den belägrade svenska missionen i Budapest, vilken enligt NKVD-uppgifter gått under jorden, ska ges skydd när den påträffas, samt att generalstaben ska underrättas. I telegrammet nämns bl a RW's namn. (dokumentet från Försvarsministeriets centrala arkiv, TSAMO)
2. Kopia av chiffterelegram, daterat den ¹⁵14 januari 1945, från sjunde gardesarméns kommando till befälhavaren för 30:e skyttekåren och stabschefen vid 2:a ukrainska fronten med order om att RW ska överföras till generalmajoren Afonin vid 18:e skyttekåren samt att RW ska förhindras ta kontakt med omvärlden. På dokumentet finns också handskrivna anteckningar om första kontakten med RW den 13 januari på Bensurgatan. RW hade själv uppsökt sovjetisk militär, hävdade att resten av missionen befann sig i

västra delen av staden samt vägrat att dra sig tillbaka bakom fronten eftersom han hade ansvar för 7000 svenska medborgare i stadens östra del. (dokumentet från TSAMO)

3. Kopia av chifffertelegram, daterat den 15 januari 1945, från stabschefen vid 2:a ukrainska fronten, Zacharov, till generalstabschefen Antonov samt stabschefen vid 3:e ukrainska fronten med information om att RW påträffats den 13 på Bensurgatan och därvid sagt att resten av missionen vistades i stadens västra del. RW och dennes egendom bevakades. (dokument från TSAMO)

4. Kopia av chifffertelegram, daterat den 17 januari 1945, från stabschefen vid 3:e ukrainska fronten, Ivanov, till befälhavaren för 46:e armén med information om att RW påträffats samt att denne förklarat att övriga medlemmar i svenska missionen befann sig i stadens västra del. Ivanov betonar betydelsen att återfinna missionen. (dokument från TSAMO)

5. Kopia av chifffertelegram, daterat den 17 januari 1945, från vice folkkommissarien för försvaret, Bulganin, till befälhavaren för 2:a ukrainska fronten, Zacharov, samt chefen för Smersj, Abakumov, med order om arrestering av RW samt flyttning av denne till Moskva. Zacharovs handskrivna order (otydlig) till underlydande att verkställa. (dokument från TSAMO)

6. Kopia av PM från generalmajoren Slavin, generalstabschefens assistent, till stabscheferna vid 2:a och 3:e ukrainska fronterna av maj 1945 rörande svenska pressuppgifter om sovjetisk vandalisering av svenska missionen i Budapest samt order om att uppgifterna kontrolleras. (dokument från Ryska statliga militära arkivet, RGVA)

7. Kopia av rapport från generalmajoren Pavlov, chef för NKVD's trupper för bevakning av 3:e ukrainska

frontens bakre förband, till stabschefen vid 3:e ukrainska fronten av maj 1945 med förklaring att medlemmar av svenska missionen med ägodelar evakuerats av sovjetisk trupp till säker plats och att härvid inga anklagelser om vandalisering uttalats. Fascister och Vlasovsoldater utklädda i sovjetiska uniformer kan dock ha gjort sig skyldiga till sådana dåd.
(dokument från RGVA)

8. Kopia av översättning av brev från engelska till ryska från ambassadör Danielsson till general Pavlov den 9 mars 1945 vari Danielsson anhåller om möte med Pavlov för att uttrycka personligt tack för rysk gästfrihet. Danielsson vill också informera om ryska ärenden som svenska missionen som skyddsmakt svarat för. (dokument från RGVA)

9. Kopia av brev från chefen för MVD's fängelseavdelning, Kuznetsov, till bitr. chefen för 3:e europeiska avdelningen vid MID, Griбанov, av den 15 mars 1955 till vilket bifogats Maj von Dardels brev till Vorosjilov. Kuznetsov meddelar att RW's namn inte finns i förteckningar över krigsfångar.
(Utrikespolitiska arkivet)

10. Kopia av rapport från vice utrikesminister Semjonov till minister Sjepilov, daterad den 19 oktober 1956 om utkast till svar till CK om RW. Utkastet har avstämts med Serov.

11. Kopia av skrivelse från utrikesminister Sjepilov till CK av den 22 oktober 1956 med utkast till CK-förordning godkännande svar till svenska ambassaden rörande RW samt utkast till svars-PM. Svars-PM hävdar bl a att RW arresterats på uppdrag av Abakumov och hållits fängslad i Lefortovo och Butyrka, men hastigt avlidit den 17 juli 1947 och därefter kremerats.

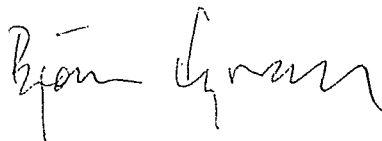
Skulle vara när } Abakumov hade därefter givit falska svar på MID's
förefrågningar om RW och avrättats pga sådana brott
mot sovjetisk lagstiftning.

12. Kopia av brev från MID-assistenten Plysjevskij till KGB-chefen Serov av den 23 oktober 1956 med kopia av PM sänt till CK den 22 oktober.

13. Rapport av den 14 december 1992 av kommendör Galitskij rörande genomgång av material i fond 451 vid centrum för förvaring av historisk-dokumentär kollektion (TsChIDK) vid Ryska arkivkommittén. Namnet Wallenberg hade ej påträffats vid kontroll av ca 98 300 dokument avseende perioden 1945-50. Nummerfångar hade identifierats.

14. Brev av den 15 december 1992 från chefen för avdelningen för kontroll av efterlevnad av säkerhetslagarna vid statsåklagarämbetet, Filimonov till säkerhetsministeriets vice arkivchef Vinogradov med besked att kontroll av Sudoplatovs och Eitingons kriminalfall inte givit någon information om RW.

15. Separat mottog ambassaden den 7 januari 1993 från ordföranden i Roskomarchiv, Pichoja svar på ambassadör Berners brev av den 26 oktober 1992 rörande RW-dokument i presidentarkivet. Pichoja skriver att två dokument om RW's vistelse i Lefortovofängelset under första halvan av 1947 från centrum för förvaring av historisk-dokumenära kollektionen överlämnats till Roginskij och Birsjtein. Fem dokument från presidentarkivet rörande RW-ärendet under perioden 1956-64 har överlämnats till Roskomarchiv och är tillgängliga för studium. Några nya dokument har inte påträffats, men den svenska sidan kommer självfallet att informeras om några nya fakta i ärendet kommer fram.

Björn Lyrvall

SVERIGES AMBASSAD

MOSKVA

1993-01-18

1993-01-13

Pol 1:1/Dr H Magnusson/mjn

Delges:

Kabs

Ch Pol 1:1

Magnusson, Pol 1:1

Dr Fredriksson, A 4

Wallenbergföreningen

G von Dardel

C Persson

Amb Hallqvist, Kiev

Departementsrådet

Hans Magnusson

Utrikesdepartementet

13/005

INKOM UD		
1993 -01- 15		
AVD C	GR. 2	MÅL Eu I

Publicitet kring RW-ärendet
(1/bil)

Broder,

Izvestija avslutade året med två artiklar i RW-ärendet; ingen av dem tillför egentligen något nytt till utredningen, men saknar för den skull inte läsvärde. Det första materialet utgör en reserapport från Viktor Filippov, som från centralredaktionen sänts upp till Archangelskoblastens nordligaste byar med ett anonymt brev i handen - en "Konstantin O." hade skrivit och berättat att han närvar vid begravningen av den svenske diplomaten Wallenberg, som frusit ihjäl vid ett skogsarbete som lägerfånge någon gång i mitten på 40-talet. Konstantin O. hade bevarat en teckning av RW, samt dennes ring med två bokstäver ingraverade.

Journalisten berättar målande om det bistra livet i nordprovinsen och hur han faktiskt lokaliserat Konstantins efterlevande familj - själv var brevskrivaren avliden - men änka och barn kände inte till någon ring och hade glömt om gubben talat om någon svensk diplomat. I byarna väckte historien dock ingen större förvåning, redan från början av 30-talet sändes horder med fångar och avkulakiserade bönder

till skogsarbetena, och så småningom kom också tyskar, ester och polacker. Någon svensk hade man dock inte hört talas om. En ung amatörforskare fann inget om RW i sitt omfattande arkiv över repressionsoffer i regionen, och en pensionerad bokhållare i byn Lavela, som förklarade att han på det aktuella skogsföretaget också varit NKVD-agent var säker på att RW inte varit där.

Inne i Archangelsk träffade Izvestijajournalisten en GULAG-expert vid hembygds museet, vilken fann det osannolikt att RW sänts till skogsföretaget i Pinega - för sådana fångar fanns säkrare läger, berättar han och ger en lång uppräknning. Inte heller säkerhetsministeriet eller inrikesministeriet hade några spår av svensken i sina lokala arkiv. Filippov avslutar artikeln med en hänvändelse till f.d. lägerfångar från området - kan de tillföra något ytterligare?

Artikel två har författats av Izvestijas Sverigekorrespondent Zubko och bygger på Svenska Dagbladets material om analysen av Smoltsovrappporten. I korthet redovisar Zubko att de svenska kriminologerna kommit fram till att dokumentet skrivits av Smoltsov själv, men att reservationer görs med hänvisning till bl.a. uppgifterna om Centralkommitténs förfalskningsverkstad. Inte heller är det säkert att dokumentet återspeglar vad som verkligen hände RW, noterar Zubko, som dock finner det märkligt att svenska myndigheter hemligstämplat analysen - som om man vägledades av politiska motiv. Ett citat av Nils Ångström från SKL med innebörden att RW-ärendet inte kommer att lösas genom ifrågasättande av expertutlåtandet får avsluta artikeln.

I korthet kan också nämnas att RW-ärendet kom att uppmärksammas vid 1992 års ryska "Oscar"-gala. Det prestigefyllda filmpriset, som i rysk variant kallas "Nika", gick i kategorin "Bästa populära dokumentärfilm" till Kievs dokumentärfilmstudio för

"Missija Raula Wallenberga". Vår vän Aleksandr
✓ Rodnjanskij syntes på en helsida i Nezavisimaja gazeta
tillsammans med honoratiores som Aleksandr Jakovlev
och Jegor Gajdar.

Björn Lyrvall

Björn Lyrvall

Björn Lyrvall

Посылая в командировку своего корреспондента, редакция, конечно, не питала больших надежд на положительный результат. Но мы считаем для себя моральным долгом проверку любого сигнала, касающегося Рауля Валленберга, — в данном случае письма в «Известия», пусть и без обратного адреса.

В отличие от первой, полуполюгендарного свойства, корреспонденции, вторая — документальна. И обе они свидетель-

ствуют о том, что загадки и белые пятна трагической судьбы знаменитого шведского дипломата продолжают волновать мир, граждан России. Это дает нам право снова, в который раз, обратиться к читателям: если кто-то вспомнит о своей хотя бы мимолетной встрече с Валленбергом или о ком-то, кто сталкивался с ним, пожалуйста, сообщите. Даже кажущаяся на первый взгляд незначительная информация может подсказать новое направление поисков.

Таинственный свидетель утверждает:

Рауль Валленберг погиб в Пинежских лесах

Виктор ФИЛИПОВ, «Известия»

В ВЕРХОВЬЯХ Пинеги-реки среди глухих лесов дремлют заснеженные русские деревни: Веркола, Лавела, Сура, Теёк. Здесь избы срублены еще дедами-прадедами из этих редких деревень. А говорят здесь так, что горожанин выглядит иностранцем.

Семьи на Пинеге многодетны, чек зовут по имени-отчеству не путать, ибо в лесах сплошь Хромцовы да Ошукоты, Ширяевы да Судавы.

Коренной пинежанин, рассказывая приезжему о своей земле, не преминет как бы между прочим, но с гордостью сообщить, что в Суре родился и вырос святой Иоанн Кронштадтский, в Верколе — Федор Абрамов.

На эту патриархальную окраину России привело меня загадочное письмо. Его, пожелавший остаться неизвестным автор сообщал в «Известия», что житель деревни Городецк по имени Константин О. был свидетелем гибели шведского дипломата Рауля Валленберга, репрессированного сталинской охранкой в середине 40-х годов (подробности в «Известиях» за 1992 г.).

З было на участке около лы, — говорится в письме. — Температура 45 градусов. Все рабочие из леса уже вышли, сходили в баню. Позже всех пришел Рауль, но мастер Г. его выгонял из барака: иди, работай. И дверь закрыл на ключ.

Мастера все боялись. Он не давал заработать, мог сгноить. Ребята подумали, что Рауль проведет ночь в коридоре или бане. Но он направился в сторону леса. Наутро его нашли недалеко от барака замерзшим... Мастер послал четырех человек, чтобы похоронили напротив барака. Соеди них был и Костя.

По словам автора, этот Константин в середине 70-х годов показывал ему рисунок чернилами

или тушью, сделанный Валленбергом: между двух скал — старинный замок, а над ними парят орлы. Еще Константин утверждал, что хранит кольцо с двумя буквами, снятое с пальца покойного Рауля. В конце письма сообщалось, что Константин умер несколько лет назад, но в Городецке остались его жена и взрослые дети, которые должны знать о Валленберге.

Зряшными оказались мои страхи, что письмо — не более чем глупая шутка. Глава администрации Сурского сельсовета Александр Хромцов в два счета вычислил семью Константины О.: — Так это Ошукоты! Сам Константин Михайлович помер в 87-м, а с женой и детьми сейчас поживаемся.

Однако в избе Ошукотых, крепкой с маленькими окошками и низким — для тепла — потолком, постигло меня разочарование. По словам Анны Дмитриевны, муж ее действительно с 40-х годов работал в леспрохозе, но кольца с буквами и рисунка с орлами у него не было, а про чужеземного дипломата он, может, когда и говаривал, да она за давностью того не помнит. Младшие Ошукоты — Татьяна и Владимир — тоже не припомнят, чтобы отец когда-нибудь обмолвился про человека по фамилии Валленберг.

Старожилы Городецка и окранных деревень, которым я показал письмо, оно не удивило, поскольку нравы ГУЛАГа знакомы им не понаслышке. Те пинежане, кого минул арест, были обречены на жизнь рядом с гулаговскими спецпоселками или в них самих.

Эти поселки расплодились в верховьях Пинеги на впадающих в нее лесных речках и ручьях еще в начале 30-х годов. Сюда, на лесозаготовки, согнали многие тысячи раскулаченных.

Как поведут этих несчастных на работу, мимо наших изб, так нельзя окошко открыть, чтобы кусочек им подать, — вспо-

минает Анна Николаевна Хромцова, муж которой в 1932 году работал счетоводом в Сурском леспрохозе. — Лютовало начальство. Хлеба им давали по 400 и 500 граммов, а в лесу снега до пупа. Кто умер, в лесу и закапывали.

Старожилы подтвердили, что история гибели человека, рассказанная в письме, очень даже обычная. Но вот был ли замерзший человек шведом, они не знают. Перебрали всех страдальцев по национальностям. Поляки — в Сидерге. Немцы были. Фамилию одного вспомнил — Кляйн. Болгарина Ватана помнят. Эстонцев много, украинцев, татар. А вот швед не встречался. И мастера с фамилией на букву Г. не помнят.

Тридцатилетний Николай Постников, телемастер из Лавелы, по крохам восстанавливает историю жизни и гибели репрессированного деда, а теперь собирающий сведения о других арестованных пинежцах, тоже не обнаружил в своем объемистом архиве следов Валленберга. Здесь же, в Лавеле, мы разыскали Ивана Филипповича Томилова, который в 40-х годах работал бухгалтером как раз того участка леспрохоза, где, если верить письму, погиб Рауль Валленберг.

— Если бы здесь был шведский дипломат, я бы о нем знал, — заверил Иван Филиппович. — Я был тайным агентом госбезопасности, и мне поручали следить за людьми на участке.

Ходили мы по избам незваными гостями, однако всюду были встречены добром. Хотя, казалось бы, какое дело пинежским мужикам до шведского дипломата, имя которого многие из них и услышали впервые! Своих хлопот выше головы — чем прокормить и обогреть семью. Однако никто и полслова не обронил журналисту столичной газеты о суровом житье, не ругнул правителей России, которые как раз в те дни драли друг друга чубы на съезде народных депутатов.

Я даже высказал по этому поводу удивление, на что Алек-

сандр Хромцов ответил:

— А пинежские мужики испокон века только на себя, на свою корову-кормилицу надеются.

В Архангельске показал письмо знатоку истории ГУЛАГа старшему научному сотруднику областного краеведческого музея Владимиру Митичу. По его мнению, едва ли такого узника, как Валленберг, стали бы держать в спецпоселке. У них в краю имелись места понадежнее — Кулойлаг, Ягринлаг, Югорлаг, Каргопольлаг, Архбумлаг, Оноголаг, Сорюклаг, Севдвинлаг, Севжелдорлаг и Котласлаг.

Картотека архангельского управления Министерства безопасности России сведениями о пребывании Рауля Валленберга на территории области не располагает. Однако работники информационного центра архангельского управления внутренних дел, где тоже проверяли — и тоже безрезультатно — письмо в «Известия», полагают, что шведского дипломата могли заслать сюда под чужой фамилией. Не исключено, что вовсе не Константин, а автор письма в «Известия» сам был свидетелем трагедии, молчать о которой больше не хочет, но рассказать открыто пока не решается.

Нет доказательств, что Валленберг погиб на Пинеге у деревни Лавела, но никто твердо не заверил меня, что шведский дипломат там не был и быть не мог. Пути ГУЛАГа неисповедимы. Я собрал свидетельства людей, которые были связаны со спецпоселениями лишь по своей лесной работе. Они не знали всех тайн гулаговских поселений, да и опасались, как послышал один из них, совать нос туда, где пахнет сроком. А те спецпоселенцы, кому посчастливилось дожить до освобождения, разъехались по домам.

Я прошу откликнуться этих пинежских узников и автора письма в «Известия» — тоже. Ибо тайны и мифы старого ГУЛАГа — о Рауле Валленберге в том числе — подпитывают плодородную почву, на которой всегда готов вырасти новый ГУЛАГ.

паспортов и других удостоверений. Там были наборы бумаги и чернил за разные годы. Нечто подобное власти СССР, считают эксперты, могли предпринимать и в те годы.

В связи с заключением экспертов вызывает удивление то обстоятельство, что шведские власти засекретили доклад.

«Свенска дагбладет» пишет в этой связи, что некоторые шведские историки, в частности Ханс Виллмус, и раньше утверждали, что документ А. Смольцова не

Заявление шведских криминалистов

Марат ЗУБКО, «Известия»

В руки журналистов стокгольмской газеты «Свенска дагбладет» попал секретный доклад, представленный министерству иностранных дел Швеции. В нем, в частности, говорится, что документ о смерти шведского дипломата Рауля Валленберга

Лубянке найдено заключение А. Смольцова, зафиксировавшего смерть от инфаркта миокарда.

Долгие годы шведская сторона ставила под сомнение подлинность врачебного освидетельствования, не исключая даже, что Валленберг жил до сих пор

ние написано на таком сорте бумаги, которая обычно использовалась в Советском Союзе в 1947 году. Эксперты-криминалисты Р. Берцель и Н. Онгстрём утверждают, что документ А. Смольцова написан теми же чернилами, которые применял врач лубянской тюрьмы и в других случаях, например, когда он делал заметки по

тот же лесник Гордеев по имени Константин О. был свидетелем гибели шведского дипломата Рауля Валленберга, репрессированного сталинской охранкой в середине 40-х годов (подробности в «Известиях» за 1992 г.).

«Это было на участке около лы, — говорится в письме. — Яма. Мороз 45 градусов. Все рабочие из леса уже вышли, сходили в баню. Позже всех пришел Рауль, но мастер Г. его выгонял из барака: иди, работай! И дверь закрыл на ключ. Мастера все боялись. Он не давал заработать, мог стючить. Ребята подумали, что Рауль проведет ночь в коридоре или бане. Но он направился в сторону леса. Наутро его нашли недалеко от барака замерзшим... Мастер послал четырех человек, чтобы похоронили напротив барака. Соединил их был и Костя».

По словам автора, этот Константин в середине 70-х годов показывал ему рисунок чернилами

заявки, из колыма с буквами и рисунка с орлами у него не было, а про чужеземного дипломата он, может, когда и говорил, да она за давностью того не помнит. Младшие Ошукеры — Татьяна и Владимир — тоже не припоминают, чтобы отец когда-нибудь обмолвился про человека по фамилии Валленберг.

Старожилы Городецка и окранных деревень, которым я показал письмо, оно не удивило, поскольку нравы ГУЛАГа знакомы им не понаслышке. Те пинежане, кого минул арест, были обречены на жизнь рядом с гулаговскими спецпоселками или в них самих.

Эти поселки расплодись в верховьях Пинеги на впадающих в нее лесных речках и ручьях еще в начале 30-х годов. Сюда, на лесозаготовки, согнали многие тысячи раскулаченных.

— Как поведут этих несчастных на работу, мимо наших изб, так нельзя окошко открыть, чтобы кусочек им подать, — вспо-

минал, который в 40-х годах работал бухгалтером как раз того участка леспромхоза, где, если верить письму, погиб Рауль Валленберг.

— Если бы здесь был шведский дипломат, я бы о нем знал, — заверил Иван Филиппович. — Я был тайным агентом госбезопасности, и мне поручали следить за людьми на участке.

Ходили мы по избам незваными гостями, однако всюду были встречены добром. Хотя, казалось бы, какое дело пинежским мужикам до шведского дипломата, имя которого многие из них и услышали-то впервые! Своих хлопот выше головы — чем прокормить и обогреть семью. Однако никто и полслова не обронил журналисту столичной газеты о суровом житье, не ругнул правителей России, которые как раз в те дни драли друг другу чубы на съезде народных депутатов.

Я даже высказал по этому поводу удивление, на что Алек-

с в «Известиях» сатирически описал трагедию, молчать о которой больше не хочет, но рассказать открыто пока не решается.

Нет доказательств, что Валленберг погиб на Пинеге у деревни Лавела, но никто твердо не заверил меня, что шведский дипломат там не был и быть не мог. Пути ГУЛАГа неисповедимы. Я собрал свидетельства людей, которые были связаны со спецпоселениями лишь по своей лесной работе. Они не знали всех тайн гулаговских поселений, да и опасались, как посянул один из них, совать нос туда, где пахнет сроком. А те спецпоселенцы, кому посчастливилось дожить до освобождения, разбегались по домам.

Я прошу откликнуться этих пинежских узников и автора письма в «Известия» — тоже. Ибо тайны и мифы старого ГУЛАГа — о Рауле Валленберге в том числе — подпитывают плодородную почву, на которой всегда готов вырасти новый ГУЛАГ.

Заявление шведских криминалистов

Марат ЗУБКО, «Известия»

В руки журналистов Стокгольмской газеты «Свенска дагбладет» попал секретный доклад, представленный министерству иностранных дел Швеции. В нем, в частности, говорится, что документ о смерти шведского дипломата Рауля Валленберга 17 июля 1947 года, который был написан рукой врача лубянской тюрьмы, подполковника медицинской службы А. Смольцова, является подлинным.

Напомню, что вопрос о том, когда в советских застенках умер Рауль Валленберг, является одним из основных в деле этого шведского дипломата. Правительство Швеции направило его в Венгрию в 1944 году для спасения евреев. В Будапеште его и арестовали. Власти СССР, сначала заявлявшие, что и слышать не слышали о Валленберге, в 1957 году все же признали: в архивах тюрьмы на

Лубянке найдено заключение А. Смольцова, зафиксировавшего смерть от инфаркта миокарда.

Долгие годы шведская сторона ставила под сомнение подлинность врачебного освидетельствования, не исключая даже, что Валленберг жив до сих пор и находится в одной из тюрем. И вот некоторое время назад шведский МИД попросил представить ему для проведения экспертизы не только само заключение А. Смольцова, но и другие документы, написанные его рукой (сам врач умер в 1953 году). Власти России пошли на встречу Стокгольму.

Государственная криминально-техническая лаборатория Швеции установила, что заключение о кончине дипломата соответствует почерку А. Смольцова на других документах, в том числе более раннего периода. Проведенный анализ показал, что это заключе-

ние написано на таком сорте бумаги, которая обычно использовалась в Советском Союзе в 1947 году. Эксперты-криминалисты Р. Берцель и Н. Онгстрём утверждают, что документ А. Смольцова написан такими же чернилами, которые применял врач лубянской тюрьмы и в других случаях, например, когда он делал заметки по делу заключенного Окулитского еще 7 июля 1945 года.

Таковы результаты экспертизы. Понятно, что они касаются лишь самого документа и факта смерти Валленберга, но совсем не причины его гибели. Он мог, скажем, быть застрелен, а на бумаге появилось заключение — «инфаркт миокарда».

И все же оба эксперта призывают к осторожности в отношении документа, потому что в бывшем Советском Союзе всякое могло быть. Обнаружилась ведь в стенах ЦК КПСС после путча 1991 года целая секретная лаборатория по изготовлению фальшивых загранпаспор-

тов и других удостоверений. Там были наборы бумаги и чернил за разные годы. Нечто подобное власти СССР, считая экспертов, могли предпринимать и в те годы.

В связи с заключением экспертов вызывает удивление то обстоятельство, что шведские власти засекретили доклад.

«Свенска дагбладет» пишет в этой связи, что некоторые шведские историки, в частности Ханс Виллиус, и раньше утверждали, что документ А. Смольцова не является подделкой, а их за это обвиняли в «пособничестве русским» и в том, что они превращают вопрос о смерти Валленберга в политический. Так, может быть, штамп «секретно» на докладе о проведенной экспертизе свидетельствует об обратном — что именно шведские власти руководствовались политическими мотивами, скрывая выводы экспертов?

«Ставить под сомнение наш доклад — это не тот путь, который поможет разгадать обстоятельства смерти Рауля Валленберга», — говорит Нильс Онгстрём...

ХЕЛЬСИНКИ.

30/12-92
W

...оборудованных с участием президентов Югославии и Хорватии. Французский министр, однако, не исключает возможности международного военного вмешательства. По его словам, решение на этот счет должно быть принято на следующей неделе Советом Безопасности.

Какова позиция России по этому вопросу? Из слов Козырева можно сделать вывод, что если в проекте резолюции СБ не будет идти только о прекращении полетов над Боснией, Москва едва ли проголосует против. Вместе с тем замечание министра о ответственности сторон противоборствующих сторон указывает на то, что у российской дипломатии остаются некоторые сомнения. Не исключено, что, учитывая это, текст резолюции будет составлен таким образом, чтобы замаскировать ее антисербскую направленность: в конце концов, теоретически воздушное пространство Боснии могут нарушить и

ров бывших югославских республик закончится неудачей, на следующей неделе, как и предупредил Дюма, Совет Безопасности займется выработкой резолюции, дающей зеленый свет иностранному военному вмешательству. Резолюция, скорее всего, будет принята. Китай, вероятно, воздержится; Россия, в зависимости от формулировки, либо тоже воздержится, либо проголосует за.

С большой долей уверенности можно прогнозировать, что в Москве в первые дни нового года активизируются просербские силы (в первую очередь, в российском парламенте), попытаются оказать давление на президента Ельцина и добиться того, чтобы Россия голосовала против резолюции. Однако их усилия едва ли увенчаются успехом — трудно представить, что Ельцин пойдет на самоубийственный для своей международной репутации шаг и открыто встанет на сторону Белграда.

ПРЕДЛАГАЕТ ПЕРЕГОВОРЫ

...тибетцев, живущий в изгнании, предлагает начать переговоры. Без китайского посольства в Пекине далай-ламе еще в китайского мятежа в Тибете.

...а хотят вернуться скорее на родину», указывалось также в документе.

Прямые контакты с далай-ламой, несомненно, помогли бы китайскому правительству сблизиться с критикой по адресу его внешней политики на Западе в ООН. Напомним, что западные европейские и американские авиозащитники обвиняют Китай в том, что он постоянно прибегает к репрессиям против тибетцев, которые не смирились с правлением китайских властей.

Тем не менее Пекин не торопится ответить. Дело в том, что в Документе Госсовета КНР предложение о прямых переговорах увязано с непременным выполнением одного условия: далай-лама должен отказаться от своей раскольнической позиции и признать, что Тибет является неотъемлемой частью Китая».

«ЗАКОНЫ» БЕЗ ОПТИМИЗМА ОТ В ГОД ПЕТУХА

...тверждают, что вставшие на китайские «тигры» и «драконы». Но каковы прогнозы на этот год — в 1993 году? Вот что говорит Рейтер из доклада Центра

сингапурских изделий. Труднее будет реализовывать электронику, особенно компьютерную технику в Европе, Японии и других странах, где рынок довольно насыщен.

Но больше всех оснований беспокоиться за судьбу своей экономики у Индонезии. Успехи прошлых лет, полагают специалисты, когда ее экспорт (в основном в США и Японию) рос по 20 процентов ежегодно, не повторяется. Страна может рассчитывать на увеличение ВВП в пределах 5 процентов. В Духакарте с опаской поглядывают на создающуюся ситуацию. Север-

на к подготовленному документу еще приходится. Однако, было бы глупо утверждать, что все проблемы остались позади. Как известно, договор СНБ-2 в значительной мере опирается, илч, точнее сказать, является органическим продолжением

ся. И не исключено, что поводом послужит именно договор СНБ-2.

Так что, президенту Ельцину, а с 20 января и президенту Клинтону предстоит немало сделать, чтобы довести договор до ратификации.

Пекин «наказывает» Париж за сделку с Тайванем

Юрий КОВАЛЕНКО, «Известия»

В ответ на решение Парижа продать Тайваню 60 истребителей «Мираж 2000-5» и 1500 ракет класса «воздух—воздух» на сумму в 3,8 миллиарда долларов незамедлительно последовали политико-экономические санкции со стороны Пекина.

Вначале было объявлено о закрытии французского консульства в Кантоне, а потом — о запрещении центральными властями тому же городу прибегать к услугам французских компаний в строительстве метро. Связанный с ним проект оценивается в 1,03 миллиарда долларов.

В обоих случаях Париж, не желая подливать масла в огонь, прореагировал весьма сдержанно, ограничившись выражением «сожалений» по поводу шагов Пекина. При этом здесь напоминают, что заключенный с Тайванем контракт не помешал Китаю подписать выгодный для него протокол с Францией об оказании финансовой помощи в размере 650 миллионов франков.

Китайское правительство, подчеркивают на берегах Сены, пошло на эти санкции для того, чтобы другие страны воздержались от подобных сделок с Тайванем. Но его «репрессии» носят выборочный характер. Так,

контракт на поставки американских истребителей F-16 тому же Тайваню не имел для администрации США никаких последствий. В первую очередь потому, что Пекин не хочет идти на конфликт с новым президентом Соединенных Штатов и его командой.

Китайский же гнев обрушился на французское правительство еще и в силу того, что оно допускает оставшиеся ему до выборов последние три месяца, после которых к власти, непременно, придет правая оппозиция. Поэтому Пекин, прибегая к столь знакомой нам по недавнему прошлому риторике, обвиняет нынешние французские власти в том, что они, пойдя на сделку с Тайванем, «бесцеремонно попирают ногами нормы международных отношений» и тем самым вызывают «справедливый гнев китайского народа».

ПАРИЖ.

Россия сократила поставки газа Болгарии

Владимир ЛАПСКИЙ, «Известия»

Как сообщило агентство Рейтер, Россия на треть сократила поставки природного газа Болгарии.

Английский корреспондент ссылается на представителя болгарского правительства, по словам которого от этого шага Россия пострадают более двух миллионов человек. В Болгарии сейчас стоят холода. Ртутный столбик падает до минус десяти. Температура в отопительной сети Софии и трех других крупных городов снизилась на два градуса, так как ежечасная подача российского газа сократилась с 280 тысяч до 180 тысяч кубометров.

Рейтер передает, что российский «Газпром» ограничился переданной по телексу информацией, никак не объяснив причин своего решения. Болгария не сможет перейти на другие источники тепла, так как, по словам корреспондента, у нее нет на это средств.

Редакция «Известий» обратилась к руководству Центрального производственного управления единой системы газоснабжения с просьбой объяснить, почему «Газпром» под новый год сдает болгарам такой щедрый — знаком минус — подарок.

Во-первых, ответили нам, резко возросло потребление природного газа на Украине, там сейчас тоже очень холодно. Во-вторых, не смогли меж собой договориться узбеки и туркмены. Газ подается из Туркмении, газопровод проходит через территорию Узбекистана, который, как выразились в «Газпроме», «прижимает» подачу «голубого золота». Надо, однако, оставаться оптимистами и надеяться, что узбеки в конце концов поладят с туркменами, а на Украине потеплеет.

Он был дипломатом и журналистом

Его нашли бездыханным в спальне посольской резиденции в Габороне — столице Ботсваны на Юге Африки. Борису Асояну было 47 лет...

Известный африканист, дипломат, прекрасный журналист, он многое сделал для того, чтобы российская политика на Юге

вое время» в Африку. Корпункт находился в Уганде. Страной управлял Иди Амин, омерзительность и кровожадность которого

адресу его ки на Западе им, что запад-американские обвиняют Ки-он постоянно рессиям против торые не сми-ишем китайских

Пекин не торо-Дело в том, Госсвета КНР прямых пере-с неперменнымдного условия:кен отказаться льнической по-ь, что Тибет яв-млемой частью

коммуникации в городах продукты питания.

К тому же в самом правительстве в изгнании произошел раскол между сторонниками компромисса и приверженцами твердой антикитайской линии. Все это означает, что чем дальше далай-лама будет оттягивать возможность своего визита в Тибет, тем больше шансов на то, что его влияние там будет падать.

Время работает против далай-ламы, утверждает журнал «Фар Истери экономик ревью». Напротив, Пекину оттяжка переговоров ничем не грозит.

ПЕКИН.

«БЕЗ ОПТИМИЗМА ГОД ПЕТУХА

что вставшие на ры» «драконы» про... на этот год... от что го-доклада Центра

останется на уро- Тайвань ожидает крашение рабочих во капиталов в Ки- в 1992 году сумел за границы 3 мил-ров в свою эконо-останутся крупней-сбыта для тайвань-

еся, указывается в жет не волноваться з своего экспорта урядицах в между-рговле. Однако тем-ВВП в будущем го-с 8,4 процента до

сч...самым тарт... в АСЕАН, начинает лихорадить мировой экономике. лучше в максима-зависит от положе-х странах. Тем не юй...ост в 5—6 му...ечен, прав-юви...если США по-ленные пошлины для

сингапурских изделий. Труднее будет реализовывать электронику, особенно компьютерную технику в Европе, Японии и других странах, где рынок довольно насыщен.

Но больше всех оснований беспокоиться за судьбу своей экономики у Индонезии. Успехи прошлых лет, полагают специалисты, когда ее экспорт (в основном в США и Японию) рос по 20 процентов ежегодно, не повторяется. Страна может рассчитывать на увеличение ВВП в пределах 5 процентов. В Джакарте с опаской поглядывают на созданную недавно Североамериканскую зону свободной торговли и с настороженностью ожидают, не вступит ли Клинтон на путь еще большего протекционизма. Надежда — на узаконенный минимум зарплаты индонезийского рабочего — 1 доллар в день, что привлекает вкладчиков со стороны.

Малайзия тоже сбавит обороты с 9,8 до 7,5 процента в 1993 году, но ей гарантирована наиболее «мягкая посадка» за счет ранее принятых мер.

Таиланд, пострадавший из-за внутренней нестабильности, намерен восстановить свой торговый престиж и достигнуть 8-процентного роста, как это было в 1991 году.

Россия сократила поставки газа Болгарии

Владимир ЛАПСКИЙ, «Известия»

Как сообщило агентство Рейтер, Россия на треть сократила поставки природного газа Болгарии.

Английский корреспондент ссылается на представителя болгарского правительства, по словам которого от этого шага России пострадают более двух миллионов человек. В Болгарии сейчас стоят холода. Ртутный столбик падает до минус десяти. Температура в отопительной сети Софии и трех других крупных городов снизилась на два градуса, так как ежечасная подача российского газа сократилась с 280 тысяч до 180 тысяч кубометров.

Рейтер передает, что российский «Газпром» ограничился переданной по телексу информацией, никак не объяснив причин своего решения. Болгария не сможет перейти на другие источники тепла, так как, по словам корреспондента, у нее нет на это средств.

Редакция «Известий» обратилась к руководству Центрального производственного управления единой системы газоснабжения с просьбой объяснить, почему «Газпром» под новый год сдает болгарам такой щедрый — знаком минус — подарок.

Во-первых, ответили нам, резко возросло потребление природного газа на Украине, там сейчас тоже очень холодно. Во-вторых, не смогли меж собой договориться узбеки и туркмены. Газ подается из Туркмении, газопровод проходит через территорию Узбекистана, который, как выразились в «Газпроме», «прижимает» подачу «голубого золота». Надо, однако, оставаться оптимистами и надеяться, что узбеки в конце концов поладят с туркменами, а на Украине по-теплеет.

Он был дипломатом и журналистом

Его нашли бездыханным в спальне посольской резиденции в Габороне — столице Ботсваны на Юге Африки. Борису Асояну было 47 лет...

Известный африканист, дипломат, прекрасный журналист, он многое сделал для того, чтобы российская политика на Юге Африки стала разумной и рациональной.

Борис Асоян казался необыкновенно удачливым человеком. Заграничные командировки. Успешная карьера — заместитель директора Института Африки, высокопоставленный дипломат. И никаких сомнений в том, что по заслугам награждены талант и профессионализм.

Он не жаловался, разве что на дураков-начальников и тупость цензуры. Не переставал улыбаться. Играл в теннис. Упругая походка демонстрировала уверенность в себе. Динамичный, с гибким умом и прекрасным чувством юмора, Борис Асоян легко сходил с людьми.

В конце 1973 года он поехал корреспондентом журнала «Но-

вое время» в Африку. Корпункт находился в Уганде. Страной управлял Иди Амин, омерзительность и кровожадность которого не знала себе равных даже среди африканских диктаторов. Амин занимал «правильную позицию» и стал любимчиком Москвы, но отнюдь не Асояна. Только во времена гласности он сможет написать памфлет об Иди Амине и его покровителях.

После Уганды у него, еще молодого человека, был тяжелый стресс. Одета в юности броня философской ироничности не спасла его от глубокого душевного разлада, который с годами только усугублялся.

Горести и страдания никого не обходят стороной. Даже молодых и удачливых послов.

Леонид МЛЕЧИН, заместитель главного редактора журнала «Новое время».

UTRIKESDEPARTEMENTET

KOPIA TILL:

SB
UTR MIN
KABS
POLCH
BITR POLCH
CH POL 1
POL 1:1

ÅTGÄRD:

INKOM UD 1993-01-18

AMBASSADEN MOSKVA

1993-01-18

93 -01. 179

UD STOCKHOLM

FOER POL 1:1/MAGNUSSON FRAAN LYRVALL.

RE RW.

FORTS

RE RW.

P R I M O. SOKOLOV INDIKERAR ATT MULTIVISA SKA KUNNA
UTFAERDAS FOER VON DARDEL, MAKINEN OCH PERSSON, MEN
EFTERFRAAGAR UPPGIFT OM VAR RESPEKTIVE VISUM SKA LAEMNAS UT
SAMT MER DETALJERADE PERSON- OCH PASSUPPGIFTER ROERANDE
PERSSON.

S E C U N D O. TACKSAM BESKED OM 11-12 FEBRUARI FOER NAESTA
MOETE ALLTJAEMT AER EN PASSANDE TIDPUNKT FOER HELA SVENSKA
DELEGATIONEN.

BERNER

[REDACTED]

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
Depr Hans Magnusson

PM 19/02
UTTALANDE

1993-01-18

P 2 En

(Pol)

Ex till:

Dismorr, UMK
Magnusson, Pol 1:1

exp 930114 Hjn
OBS! att användas
vid behov

Kort uttalande av utrikesministern med anledning av
den amerikanska Wallenbergkommitténs besök

It is a great honour for me to receive you all here at
the Foreign Ministry.

Many dedicated persons all around the world have in
various ways been paying tribute to the work of Raoul
Wallenberg in Budapest to save Jews from Nazis. Few
have given a more important contribution than the
Raoul Wallenberg Committee of the United States. We
all know about and feel honoured by the US honorary
citizenship granted to Raoul Wallenberg.

Yesterday, 48 years had passed since Raoul Wallenberg
disappeared from Budapest to be brought to Moscow,
under arrest. To this day, we can't say that we know
the full truth about his fate. Therefore we must
continue to presume that he may still be alive.

The political changes in the Soviet Union, after the
August coup 1991, and the new democratic leadership in
Russia have for the first time opened the possibility
to learn what happened to Raoul Wallenberg from
Russian sources. For this purpose we agreed to
establish a joint working group with representatives

from Russian authorities. Among others, professor Guy von Dardel and an American citizen, Dr. Marvin Makinen, are also participating in this group. In our judgement the working group has made some progress. It has retrieved a considerable amount of interesting Russian archive documents and even been able to interview more than 20 ex-officers from the Soviet Security organs, the KGB. We have also received the full commitment of Russian leaders to disclose the truth in this matter. Still we have not found the crucial evidence on the fate of Raoul Wallenberg. The work will continue and the pressure has to be kept up. It is therefore still very important that support is given by interested persons and organizations in various countries.

Let me finish by saying that we owe it to Raoul Wallenberg to continue working hard on clarifying his destiny. A long time has passed since 1945 but it might still not be too late.

Adress

Datum

1993-01-19

Dnr

Avd

Grupp

Mål

P

2

En I

Adress

Ambassaden Moskva

Text

För Lyrvall från Pol 1:1 (Magnusson) re
Wallenbergärendet

P R I M O. Vi bekräftar att nästa möte med
arbetsgruppen äger rum den 11-12 februari helst med
början den 11:e efter lunch kl 1400 eller 1430 med
fortsättning nästa dag, så länge det behövs. Där utöver
skulle jag vilja få till stånd ett separat
sammanträffande med förre utrikesministern
Semjonov, förslagsvis på förmiddagen den 11:e.

S E C U N O. Vi kommer att så långt möjligt söka
tillmötesgå ryssarnas önskemål inför nästa möte. De bör
emellertid också hänvisas till de tyska krigsfångarnas
vittnesmål, överlämnade till Sovjet 1956, som ju finns
översatta till ryska i MID.s arkiv.

T E R T I O. Det vore av värde att få några handskrivna
kommentarer på de senaste överlämnade dokumenten
uttydda. Det gäller särskilt Bulganins arresterings-
order och Sjepilovs PM till centralkommittén den 22
oktober 1956.

Cabinet

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
Depr H Magnusson

25/035
PROMEMORIA

1993-01-25

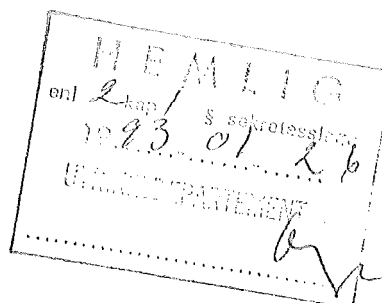
P 2 Eu

(Pol)

Ex till:

Hans Magnusson
Dag Hartelius

ap 930126

HEMLIG

Raoul Wallenbergärendet

Redan 1989 hade utvecklingen i Sovjetunionen lett till sådan öppenhet att det blev möjligt att i sovjetiska massmedia gå ut med en begäran om upplysningar rörande Raoul Wallenbergs öde. Hösten -89 besökte anhöriga och medlemmar av Wallenbergföreningen Moskva och fick då ta emot RW:s tillhörigheter som KGB påstod just hade påträffats. Den officiella sovjetiska versionen om den svenske diplomatens öde, såsom den slagits fast i det s k Gromykomemorandumet från 1957, ändrades dock inte. 1990 visades från vissa myndigheter, främst inrikesminister Bakatin, en beredvillighet att medverka vid efterforskningar i arkiv. En internationell kommission under ledning av professor Guy von Dardel fick tillstånd att gå igenom Vladimirfängelsets kartotek, ca 100 000 kort. Inget spår av RW påträffades.

Något egentligt genombrott skedde dock inte förrän efter den misslyckade augustikuppen 1991, då Bakatin blev KGB-chef och Pankin blev utrikesminister. Då tillsättes en gemensam svensk-rysk arbetsgrupp, som sedan har arbetet efter tre huvudlinjer: 1) genomgång

av alla relevanta arkiv, 2) gemensamma intervjuer av f d medarbetare i säkerhetstjänsten och andra personer som kan ha uppgifter av intresse, 3) genomgång och diskussion i arbetsgruppen av olika konkreta frågor och hypoteser.

Gruppen har hittills mötts fem gånger och mötesfrekvensen har givetvis påverkats av den allmänna politiska situationen och de många personskiften som skett. (Medarbetarna i arbetsgruppen har dock i stor utsträckning varit desamma.) Från svensk sida har vi hela tiden varit angelägna om att få till stånd en mer oberoende expertgranskning av de uppgifter som kommit fram och har därför nära samarbete med ryska parlamentets MR-utskott resp arkivutskott.

Hittills har ett avsevärt antal dokument överlämnats, främst från utrikesministeriets, KGB:s och f d centralkommitténs arkiv. Dessutom har intervjuer med ett trettiotal äldre medarbetare i säkerhetstjänsten och två Moskvafängelser genomförts.

Hittills har inget avgörande bevis om RW:s öde framkommit. Inte heller föreligger några entydiga uppgifter om motiven till hans arrestering. Bl a saknas hans persondossier. Däremot växer successivt en allt klarare bild fram av det sovjetiska agerandet i samband med RW:s bortförande från Budapest. Av ett nyligen påträffat dokument framgår att arresteringsordern gavs av vice försvarsministern Bulganin, dvs arresteringen var planerad. Vi vet också exakt när och av vem han förhördes. En av dessa förhørsledare är i livet och har av intervjugruppen utfrågats tre gånger. Han har hittills inte medgivit att han förhört RW - möjligen dock varit närvarande som tolk (utan någon minnesbild härav). Bearbetningen av denna person skall fortsätta.

Inte minst utrikesministeriets och centralkommitténs dokument ger en god bild av hur sovjetiska myndigheter hanterat ärendet, särskilt t o m 1957. Det framgår bl a att utrikesministeriet 1945-47 till följd av de svenska demarscherna riktade enträgna förfrågningar till säkerhetsministeriet om RW:s öde. Först årsskiftet 1946-47 antyds dock för utrikesministeriet att svensken verkligen befinner sig i Moskva. Den 17 juli 1947 finns i såväl utrikesministeriet som KGB:s diaries ett personligt brev från säkerhetsministern ✓ Abakumov till utrikesminister ✓ Molotov registrerat, just rörande RW-ärendet. Själva brevet har dock ännu inte återfunnits. Störst intresse erbjuder sannolikt de interna sovjetiska dokumenten från 1956-57. Fram till slutet av mars 1956 håller man på sovjetisk sida envist fast vid 1947 års version, nämligen att RW var helt okänd i Sovjetunionen. I månadsskiftet mars-april 1956 överlämnar dock Erlander och Hedlund ett stort antal vittnesmål från tyska och andra krigsfångar. ✓ Molotov och KGB-chefen ✓ Serov skriver till centralkommittén och konstaterar att vittnesmålen överensstämmer med de verkliga förhållandena för Wallenbergs arrestering och fängelsevistelse i Sovjetunionen och finner att man "bör berätta för svenskarna om hans öde". P g a diverse taktiska överväganden överlämnas dock inte något svar förrän i februari 1957. Bl a vill man ge intryck av att omfattande efterforskningar företas medan det i själva verket var så att man från början väl visste vad som hänt. I varje fall framgår inte av arkivdokumenten hur den s k ✓ Smoltsovrappporten påträffats. Den "dyker bara upp" när ✓ Gromyko ger svaret i februari -57. Däremot finns bland arkivdokumenten flera utkast till svar om RW:s öde, som sinsemellan innehåller smärre variationer.

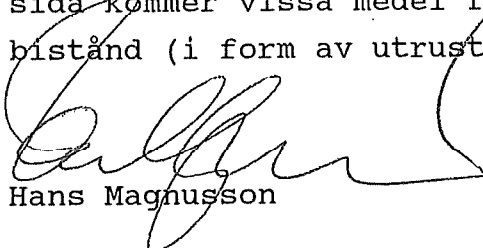
I ett sådant utkast sägs att Abakumov misstänkt den svenske diplomaten för att vara tysk spion och att han

avlidit i Lefortovo. I ett annat hävdas att RW också befunnit sig i Butyrka-fängelset (ej Ljubjanka). Här krävs fortsatta efterforskningar.

Intrycket är att ryska sidan på det hela taget samarbetar väl och lagt ner stora ansträngningar på arkivgenomgången. Av och till har dock vissa tjänstemän varit något motsträviga och vi har naturligtvis inga garantier för att något inte undanhålles.

Icke desto mindre vore det bra om ett par politiskt väl planerade personer t ex ordföranden i ryska parlamentets arkivkommission Volkogonov, förre politbyråmedlemmen Jakovlev som nu har särskilt utredningsuppdrag eller chefen för specialfonden i presidentarkivet av Jeltsin kunde få i uppdrag att ha överinseende över arbetet och driva på det, inte bara i RW-ärendet utan också när det gäller försvunna fartyg och DC 3:an. Särskilda förhoppningar knyts nu till presidentarkivets specialarkiv där politbyråbeslutet om Katynmassakern resp originalen till Molotov-Ribbentrop-paktens hemliga tilläggsprotokoll påträffades. Volkogonov har lovat att personligen gå igenom detta arkiv. Om något av relevans för RW-ärendet påträffats där är det inte omöjligt att det överlämnas i samband med statsministerns besök.

Överhuvudtaget vore det bra om något större resurser kunde sättas in på att slutföra arbetet. Från svensk sida kommer vissa medel finnas tillgängliga för att ge bistånd (i form av utrustning t ex) till ryska arkiv.

Hans Magnusson

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
Depr Hans Magnusson

25/030
PROMEMORIA

1993-01-25

P 2 Eu'

(64)

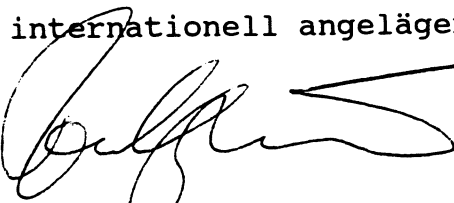
Ex t Hans Magnusson
Dag Hartelius.

Inför statsministerns besök i
Ryssland den 3-7 februari 1993

HEMLIG

Raoul Wallenbergärendet

- Ett stort arbete har redan uträttats inom ramen för den svensk-ryska arbetsgruppen. Åtskilligt mera är nu känt om Raoul Wallenbergs arrestering, fängelsevistelse och de sovjetiska myndigheternas handläggning av ärendet. Det avgörande beviset för vad som hände honom saknas dock fortfarande.
- Vi har vissa förhoppningar betr presidentarkivets specialfond och utgår därför från att denna går igenom.
- Även om vi uppskattar ryska sidans ansträngningar och samarbetet i arbetsgruppen vore det värdefullt om något större resurser satsas och arbetet forceras. Jag vill föreslå att några personer (Volkogonov/Jakovlev) får i uppdrag att ha överinseende över och leda arbetet inte bara rörande RW utan även ifråga om försvunna fartyg (särskild arbetsgrupp) och DC 3:an.
- Möjlighet ge visst svenskt bistånd till ryska arkiv.
- Slutligen måste vi vara medvetna om att RW inte bara är en svensk-rysk fråga utan att hans öde engagerar många runt om i världen. RW är en internationell angelägenhet.

Hans Magnusson

SVERIGES AMBASSAD
VILNIUS

Pol 1:1/depr H Magnusson/ACF
hbr tit 1993-02-04

1993-01-26

Departementsrådet
Hans Magnusson
UTRIKESDEPARTEMENTET

26/001

INKOM UD		
1993-01-27		
AVD	GR.	MÅL
P	2	en I

Hemlig, SekrL 2:1

Wallenbergärendet

Broder,
Jag hade idag besök av en herr Achim Nagijev, som sade sig känna till något om Raoul Wallenberg. Nagijev, som är ca 75 år föddes i Krakow. Han är av judisk härkomst och flydde när tyskarna kom österut och hamnade i sovjetisk fångenskap 1939. Så småningom kom han till ett läger i närheten av Petjora. Han släpptes ut ur fångsläget 1948 och tillbringade en tid i staden Minusinsk i Krasnojarsk räjong. Nagijev påstår att han 1945, när han arbetade som sjukvårdsbiträde i läget, träffade på en man som påstod att han var från Sverige, att han hade fängslats i Ungern där han hade räddat judar. Nagijev var inte alldeles säker på hans namn. Mannen på sjukhuset hade varit svårt sjuk och dog 1945.

Jag är inte alldeles säker på att Nagijev är trovärdig, men har ändå velat vidarerapportera detta till den nytta det hava kan. Återkommer Du, ifall spåret förefaller intressant. Med den nya öppenhet som råder från rysk sida kanske Ni har kommit betydligt längre i efterforskningarna. Anses det numera säkert att Wallenberg dog 1947 och att den berömda dödsattesten är äkta?

Lars Magnuson

... of the "Raoul Wallenberg" ... NK: Kato 7307008

Had an interview on 24.1.1993

1.1.1993 from the Soviet Union as a Russian soldier

— at the same time in the "Patrol Wallenberg"

18.01.1945, from the Soviet Union - to Sweden

for the Swedish Red Cross - to Sweden

Swedish

Not a White

Testimony

1945-1946

Swedish

I Arrest Wallenberg by Order of Abakumov

utr. min. Kaushy/CS

1993-02-18

Handled: H. Magnusson,

PCI 1:1

• r ket - 20, 1003

u/ Lars-Åke Nilsson

*27/027
1993 28*

(Pul)

P 2

Eu 1

On January 15, 1945, I received an order from Moscow, from Minister Abakumov personally. The order came by radio according to a pre-arranged signal. I was told to arrest the Second Secretary at the Royal Swedish Legation, Raoul Wallenberg!

At that time we had a man working in the Swedish Legation. He worked for us and for the English. When the Russians entered the city of Budapest, he wanted to insure his future. So he reported to Moscow that Wallenberg had collaborated with the Gestapo and hidden away a small fortune: gold, jewels, valuable antique paintings, and large sums of money — dollars and securities. On this basis Moscow gave orders to arrest him. Our agent worked in the Swedish Legation as Wallenberg's personal chauffeur. His real name was a secret even to Abakumov. In Hungary he used the name Albert Luestig. He was listed with us under this name. He was a German, a member of the Nazi Party. He had been sent to Budapest by the Gestapo on a secret mission to gather information about all the fascists. But he lost no time and also collaborated with the English and the Russians. To pump more money out of the Russians he sent them false information about Wallenberg. Having gotten whatever he could, he vanished. With the Russians, he was 'Agent No. 59,' the English called him 'Max,' and the Germans called him 'Franz.' Having accumulated a large sum of money, he took off for Latin America.

On 17 January 1945, I phoned and told him to bring Raoul Wallenberg to me for interrogation. He came to the Commandantura Office willingly to help and answer our questions. Investigators flew to Budapest from Moscow by order

of Abakumov. They questioned Wallenberg for two weeks about everything stolen from the Jews. Wallenberg denied that he was involved in this in any way. He repeatedly asserted that the money he had had at his disposal was for paying the Gestapo to release people. He also said that the Swedish Legation paid from its own funds to send people saved from the Nazis to Sweden. He was handsome, strong...He wasn't nervous until they said they would send him to Moscow.

After five days of interrogation I was ordered to search the whole area around where Wallenberg lived, including his private living quarters, in an effort to find everything he had hidden. After my people and I searched for six days, we concluded that agent No. 59 had fabricated everything. So we compiled a report to Minister Abakumov about Wallenberg's innocence.

Additional investigation among the local population revealed that Wallenberg had saved from 25-30,000 Jews. He had also saved many children from being killed, including Hungarians, Poles and other nationalities. We compiled a supplementary report on these activities.

At the end of their inquiry, the investigators from Moscow reached the same conclusions we had reached. The investigators included Colonel Valeri Tkachuk, Major Nikolai Podgur, and Vladimir Mokalenko. They signed a document asserting Wallenberg's innocence. I also signed this document, along with Captain Timchenko, Major Vasili Sergeenko, Senior Lieutenant Silko, Aleksei Moisenko, Dubnov, and Peter Smyslov.

None of this helped; the order arrived to send Wallenberg to Moscow.

On February 4, 1945, I placed Raoul Wallenberg on a military airplane to Moscow. I personally had made the arrangements for this flight. When taking leave of Wallenberg, I told him that his guilt was in the fact that he had saved too many Jews, and that did not please the Russian leadership; so the order was given to send him to Moscow.

After Wallenberg was taken away, another order came from Moscow: to question the local population again about him. I interrogated the following Hungarian citizens: Peshte Kulik, Yarosh Nad, Yaroslav Vender, Franz Nadislat. They told me about Wallenberg's true character. These are their words: 'All of Hungary knew him. Even the enemy took off their hats to him. He is indeed an admirable man.'

After ten days of inquiry I reported what I had learned to Moscow. Three high-ranking officers signed my report. We noted that our agent No. 59 had disappeared from Hungary, fearing the vengeance of the population, and even of the Russians. Only then was the mistake of the investigators in Moscow understood.

Having wronged an innocent man, and fearing the condemnation of the world, Moscow spread the rumor that Wallenberg had died in Lubianka Prison and that his remains had been scattered to the winds. But this was only a trick.

As a result of this debacle and because we had dared to tell the whole truth in our reports, my comrades and I were sent to the front. I was removed from my post as regional chief of SMERSH and became a subordinate officer. They sent me to the town of Rangsdorf-am-Zee, near Berlin.

In May 1945 our organization was given a new job — to hunt down all former members of the SS, the Gestapo and the Nazi Party, especially its leaders. We sought in particular agents who had worked for the Americans, the English, and the French. We tried to enlist new people from among released POW's who needed money. We were most successful in enlisting Germans who were afraid that the population or the authorities would take vengeance on them; so they were ready to do anything.

Among these Germans was Fritz Krieger, agent No. 58, who was sent to Bonn. He soon reported to us that he had gotten back his old living quarters and was moving his wife there from Hamburg. He also took a new name, Fritz Van Klueger. He trained a man named Albert Vanderhoff, who managed to go to the United States and open a jewelry store in Chicago, because the

American authorities had no time to check him out. He succeeded in recruiting people and having them placed in enterprises having military significance. They gathered information on all kinds of matters, including atomic weapons. Among those recruited were Americans, Frenchmen, Arabs, Italians, and Russians, both Whites (i.e, anti-Soviet emigres) and Reds (i.e., Communists). Our people put into circulation counterfeit dollars which had already been tested in the U.S. Among those sent on secret missions were Alexander Pederje, Milano Giovanni, Franz Dimand, and Professor of Atomic Energy Stucholtz. The High Command also sent a German aircraft engineer, Peter Brangoltz, to America on a special mission. Many others, whose names I do not remember, were also sent. Each had his own code name.

In Germany we were also involved in dismantling and transporting German factories to the Soviet Union, as well as archives and anything else of value which had belonged to the Nazi state.

In February 1946 my brigade and I were transferred to the town of Oranienburg, just north-west of Berlin. Not far from the town was a POW camp. Our task was to weed out all the Nazis and send them to the USSR in bunches. Each month we uncovered about 2000 Nazis. My brigade sent out more than 50,000 of them. In other towns we had people doing the same work. We were also occupied with the shipment of war ordnance to the USSR. This included tanks, airplane parts, arms of all calibers. Everything was carefully checked before being sent.

At the end of February we received orders from Moscow to hunt down Nazis in the American, British and French zones. We also tried to recruit Negroes serving in the U.S. army for espionage activities. Then an order came to do more recruiting among sportsmen, since they were more in need of money. The ones we recruited were mostly sent on secret missions to military targets. This was important to the Soviet Union at that time because Russian technology, which was very underdeveloped, needed new inventions. Among the agents I sent were Franz Guenter, Adolf Vitenberg and Roman Dimanter. I sent them to Washington.

While I was still in Germany word came back that they had managed to set themselves up successfully. They were supposed to maintain contact only through various Soviet establishments located in the U.S., but not the embassy or consulates.

In May 1946 Moscow issued an order to prepare people for subversive work in the capitalist countries. We were supposed to select people with a propensity for business, who were also suave, handsome, young and able to use weapons. It was thought that such people would be able to recruit others and organize networks for subversive work in the capitalist countries. Their aims were to steal military secrets, get rid of people who were in the way of the Communist movement, and seize power. Fidel Castro of Cuba was a party member. He was assigned a Soviet officer as an aide. This man's code name as 'Cross-eyed'; only Moscow knew his real name.

In July 1946 some former German soldiers trying to make their way to the West came up against our base. We tried to detain them and an exchange of fire developed. All the Nazis were taken prisoner. But I was wounded in several places. As a result I was demobilized.

In August 1946 I received official permission to return home to Odessa. I was sent to a hospital for treatment. In December 1946 I finally got home, expecting a peaceful life. Ten days after my arrival the military commissariat granted me living quarters, one room and a kitchen, large enough for one person.

Several days later I was invited to an office of the Ministry of the Interior and offered a job working among POWs as a translator of six foreign languages. Since I had no other work, I accepted this offer.

I worked at this job for one month. Then I was called to the office of the commander and offered a high position. I was to become the head of a special department of the KGB. All prisoner-of-war camps would be subordinate to me. A special task was to expose the Germans sympathetic to the Americans.

After I had begun this job, I learned that an order had been

issued by the KGB Chief-of-Staff not to entrust ^{socialists} ~~socialists~~ ^{to} ~~to~~ Jews, even if they were Communist Party members ^{because they} ~~because they~~ were sympathetic to the Americans and other ^{foreigners} ~~foreigners~~. When I learned about this order, I turned to ^{my friend} ~~my friend~~ Vinogradov, and asked him how it applied to me. He answered, 'Go on with your work. This doesn't touch you.' Then I told him that I was not being invited to confidential meetings. He answered that everything would be o.k. And indeed, after a few days, I began to be invited to all the confidential meetings. One of the chiefs proposed that I become a member of the Communist Party. I had to agree.

At the Jozsefvaros Railway Station in Budapest, 1944, Wallenberg negotiates for human lives with the Nazis. He is the man with his hands behind his back.

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
Depr H Magnusson

28/004
PROMEMORIA

1993-01-28

P 2 Eu¹

(Pol)

Ex till:

Hans Magnusson
Dag Hartelius

HEMLIG

Raoul Wallenbergärendet*

Redan 1989 hade utvecklingen i Sovjetunionen lett till sådan öppenhet att det blev möjligt att i sovjetiska massmedia gå ut med en begäran om upplysningar rörande Raoul Wallenbergs öde. Hösten -89 besökte anhöriga och medlemmar av Wallenbergföreningen Moskva och fick då ta emot RW:s tillhörigheter som KGB påstod just hade påträffats. Den officiella sovjetiska versionen om den svenske diplomatens öde, såsom den slagits fast i det s k Gromykomemorandumet från 1957, ändrades dock inte. 1990 visades från vissa myndigheter, främst inrikesminister Bakatin, en beredvillighet att medverka vid efterforskningar i arkiv. En internationell kommission under ledning av professor Guy von Dardel fick tillstånd att gå igenom Vladimirfängelsets kartotek, ca 100 000 kort. Inget spår av RW påträffades.

Något egentligt genombrott skedde dock inte förrän efter den misslyckade augustikuppen 1991, då Bakatin blev KGB-chef och Pankin blev utrikesminister. Då tillsattes en gemensam svensk-rysk arbetsgrupp, som sedan har arbetet efter tre huvudlinjer: 1) **genomgång**

*Senaste uppgifterna markerade med streck i marginalen

av alla relevanta arkiv, 2) gemensamma intervjuer av f d medarbetare i säkerhetstjänsten och andra personer som kan ha uppgifter av intresse, 3) genomgång och diskussion i arbetsgruppen av olika konkreta frågor och hypoteser.

Gruppen har hittills mötts fem gånger och mötesfrekvensen har givetvis påverkats av den allmänna politiska situationen och de många personskiften som skett. (Medarbetarna i arbetsgruppen har dock i stor utsträckning varit desamma.) Nästa möte äger rum 11-12 februari. Från svensk sida har vi hela tiden varit angelägna om att få till stånd en mer oberoende expertgranskning av de uppgifter som kommit fram och har därför nära samarbete med ryska parlamentets MR-utskott resp arkivutskott.

Hittills har ett avsevärt antal dokument överlämnats, främst från utrikesministeriets, KGB:s och f d centralkommitténs arkiv. Dessutom har intervjuer med ett trettiotal äldre medarbetare i säkerhetstjänsten och två Moskvafängelser genomförts.

Hittills har inget avgörande bevis om RW:s öde framkommit. Inte heller föreligger några entydiga uppgifter om motiven till hans arrestering. Bl a saknas hans persondossier. Däremot växer successivt en allt klarare bild fram av det sovjetiska agerandet i samband med RW:s bortförande från Budapest. Av ett nyligen påträffat dokument framgår att arresteringsordern gavs den 17 januari 1945 av vice försvarsminister[✓]Bulganin (med kopia till chefen för militära kontraspionaget[✓]Abakumov som ges instruktioner föra RW till Moskva). Denna order kunde verkställas först den 19 januari. Första kontakten med RW sker den 13-14 januari och redan den 15 januari ges order om att RW omedelbart skall föras till chefen för Röda Arméns Budapestgrupp och att man skall se till

att hans kontakter med yttervärlden skärs av. Icke desto mindre ses RW av sina medarbetare två dagar senare, när han lämnar Budapest i sällskap av sovjetiska officerare.

Att arresteringsordern gavs av ^VBulganin visar att arresteringen var planerad och att beslutet sannolikt var fattat på mycket hög eller högsta nivå. Frågan är hur man skall förstå vice utrikesminister ^VDekanozovs besked den 16 januari till svenska Moskvabeskickningen att RW påträffats och tagits under Sovjetarméns beskydd. En sannolik teori är att detta besked gavs för att lugna svenskarna och undvika att de ställde frågor den närmaste tiden. En annan möjlighet är att Dekanozov, känd som en expedit person som inte frågade andra om handläggningen, gjorde ett misstag och förhastade sig.

Vi vet också exakt när och av vem han förhörde. En av dessa förhørsledare är i livet och har av intervjugruppen utfrågats tre gånger. Han har hittills inte medgivit att han förhört RW - möjligen dock varit närvarande som tolk (utan någon minnesbild härav). Bearbetningen av denna person skall fortsätta. Svenska och ryska sidan i arbetsgruppen är eniga om att han inte talar sanning.

Inte minst utrikesministeriets och centralkommitténs dokument ger en god bild av hur sovjetiska myndigheter hanterat ärendet, särskilt t o m 1957. Det framgår bl a att utrikesministeriet 1945-47 till följd av de svenska demarscherne riktade enträgna förfrågningar till säkerhetsministeriet om RW:s öde. Först årsskiftet 1946-47 antyds dock för utrikesministeriet att svensken verkligen befinner sig i Moskva. Den 17 juli 1947 finns i såväl utrikesministeriets som KGB:s diarier ett personligt brev från säkerhetsministern ^VAbakumov till utrikesminister ^VMolotov registrerat,

just rörande RW-ärendet. Själva brevet har dock ännu inte återfunnits. Störst intresse erbjuder sannolikt de interna sovjetiska dokumenten från 1956-57. Fram till slutet av mars 1956 håller man på sovjetisk sida envist fast vid 1947 års version, nämligen att RW var helt okänd i Sovjetunionen. I månadsskiftet mars-april 1956 överlämnar dock Erlander och Hedlund ett stort antal vittnesmål från tyska och andra krigsfångar. Molotov och KGB-chefen Serov skriver till centralkommittén och konstaterar att vittnesmålen överensstämmer med de verkliga förhållandena för Wallenbergs arrestering och fängelsevistelse i Sovjetunionen och finner att man "bör berätta för svenskarna om hans öde". På grund av diverse taktiska överväganden överlämnas dock inte något svar förrän i februari 1957. Bl a vill man ge intryck av att omfattande efterforskningar företas medan det i själva verket var så att man från början väl visste vad som hänt. I varje fall framgår inte av arkivdokumenten hur den sk Smoltsovrappporten påträffats. Den "dyker bara upp" när Gromyko ger svaret i februari -57. Däremot finns bland arkivdokumenten flera utkast till svar om RW:s öde, som sinsemellan innehåller smärre variationer.

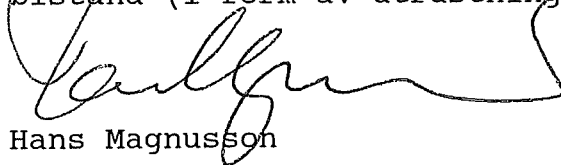
I ett sådant utkast sägs att Abakumov misstänkt den svenske diplomaten för att vara tysk spion och att han avlidit i Lefortovo. I ett annat hävdas att RW också befunnit sig i Butyrka-fängelset (ej Ljubjanka). Detta sistnämnda utkast står förre vice utrikesministern Semjonov för (tillsammans med KGB-chefen). Undertecknad har begärt att få tala med Semjonov vid nästa besök i Moskva. Här krävs fortsatta efterforskningar.

Intrycket är att ryska sidan på det hela taget samarbetar väl och lagt ner stora ansträngningar på arkivgenomgången. Av och till har dock vissa

tjänstemän varit något motsträviga och vi har naturligtvis inga garantier för att något inte undanhålles.

Icke desto mindre vore det bra om ett par politiskt väl planerade personer t ex ordföranden i ryska parlamentets arkivkommission Volkogonov, förre politbyråmedlemmen Jakovlev som nu har särskilt utredningsuppdrag eller chefen för specialfonden i presidentarkivet av Jeltsin kunde få i uppdrag att ha överinseende över arbetet och driva på det, inte bara i RW-ärendet utan också när det gäller försvunna fartyg och DC 3:an (i sistnämnda frågan är dock främst försvarsministeriet ansvarigt). Särskilda förhoppningar knyts nu till presidentarkivets specialarkiv där politbyråbeslutet om Katynmassakern resp originalen till Molotov-Ribbentrop-paktens hemliga tilläggsprotokoll påträffades. Volkogonov har lovat att personligen gå igenom detta arkiv, men sagt att det tar tid. Om något av relevans för RW-ärendet påträffats där är det inte omöjligt att det överlämnas i samband med statsministerns besök. Värt att uppmärksamma att vi i samband med frisläppandet av dokument från sydkoreanska jumbojetnedskjutningen och av Volkogonov själv fått bekräftat att protokoll från politbyråmöten finns bevarade (tidigare har det varit omöjligt få klart svar på frågan härom). Vi bör alltså begära att få ta del av politbyråprotokoll som berör RW-ärendet (hittills har vi bara fått politbyråns beslut).

Överhuvudtaget vore det bra om något större resurser kunde sättas in på att slutföra arbetet. Från svensk sida kommer vissa medel finnas tillgängliga för att ge bistånd (i form av utrustning t ex) till ryska arkiv.

Hans Magnusson

Avsändningsort

Pol 1:1/Magnusson/ap

Ärende	Datum 1993-01-28		
Samtal Volkogonov - Wallenberg- ärendet	Avd P	Grupp 2	Mål En I

Adress

.....Ambassaden Moskva

Text

HP 1 ER OK.

✓ Från ~~kabinettssekreteraren~~ och Pol 1:1 re samtal
Volkogonov/Wallenbergärendet.

Tack för intressant redovisning från samtalet med Volkogonov. Vi frågar oss här varför han hänvisar till Krajusjkin när det gäller presidentarkivet. Vad skulle en förnyad kontakt med denne ge i det sammanhanget? Eller syftar Volkogonov på de hemligaste delarna av KGB:s arkiv?

Vi noterar också ytterligare en bekräftelse på att det finns protokoll från politbyråns sammanträden som är åtkomliga. Det finns nu anledning att mer bestämt begära få ta del av de protokoll som berör R W. Detta avser vi hursomhelst göra vid arbetsgruppens nästa möte, med det kanske rentav bör övervägas om det inte också bör ske under statsministerns besök.

CABINET

Ex till:

Kabs

Bertelman, pol 1

Hartelius, pol 1:1

Ch pol 1:1

SB/Hafström

Pol 1:1/Dr Magnusson/mjn

Ärende

Datum

1993-01-28

Dnr

Avd

Grupp

Mål

Adress

Ambassaden Moskva

Text

(primo). Re RW. För Lyrvall från Pol 1:1

Carl Johan Gunnar Persson är född den 14 december 1919
(personnummer 191214-4571). Innehavare av diplomatpass nr DP 84
utfärdat den 9 mars 1978 och giltigt tom 1 maj 1993.

Cabinet

UTRIKESDEPARTEMENTET

KOPIA TILL:
STATSMINISTERN
SB
UM
UMK
KABS
POLCH
BITR POLCH
CH POL 1
POL 1:1

ÅTGÄRD:

93-01-19

Copy up

1

G

P

2

Rymlen
Eu I

INKOM UD 1993-01-29

AMBASSADEN MOSKVA

1993-01-29

UD STOCKHOLM

FOER STATSMINISTERN OCH HAFSTROEM, SB, SAMT POL 1:1.

RE LEFORTOVO.

FORTS

RE LEFORTOVO.

JAG HAR TAGIT UPP TANKEN BESOEKA LEFORTOVO UNDER
STATSMINISTERNES VISTELSE MOSKVA. JAG UNDERSTROEK VI OENSKADE
GOERA DETTA SAASOM EN SVENSK-RYSK SYMBOLHANDLING VILKEN
SKULLE GE UTTRYCK FOER VAAR GEMENSAMMA RESPEKT WALLENBERG. I
DETTA SYFTE SKULLE DET VARA LAEMPLIGT OM ALEXANDER JAKOVLEV,
ORDFOERANDE PRESIDENTENS KOMMISSION REHABILITERING
STALIN-TIDENS OFFER M.M. SAMT KOVALEV MR-KOMMISSIONENS
ORDFOERANDE (BAADA F.OE. BJUDNA PAA ONSDAG KVAELLEN SUPE
KUNDE NAERVARA. JAG HAR AEVEN SOEKT JAKOVLEV DIREKT I DENNA
FRAAGA MEN HAN AER TYDLIGEN PAA VAEG TILL POLEN FOER 4-5
DAGAR OCH HAR EJ KUNNAT NAAS.

FOKIN REAGERADE MYCKET AVVAKTANDE TROTS MINA UTSLAEGGNINGAR
OM ATT DETTA VAR ETT GEMENSAMT RYSKT-SVENSKT INITIATIV SOM
PAA INTET SAETT SKULLE TOLKAS SOM NAAGOT NEGATIVT, TVAERTOM,
FOER DEN RYSKA LEDNINGEN. OM VI SKALL BESOEKA FAENGELSET
INUTI KRAEVS JU GODKAENNANDE AV BEHOERIG MYNDIGHET. OM DETTA
EJ AER TANKEN SKULLE MAN FOERSTAAS BLOTT KUNNA AAKA DIT MEN
DET GER Vael ETT LITE EGENDOMLIGT INTRYCK. FOKIN SKULLE
KOMMA TILLBAKS I FRAAGAN OCH VI BAADA ENADES OM ATT
PROJEKTET I VILKET FALL EJ BEHOEVDE INGAA I DET OFFICIELLA
PROGRAMMET SOM VI NU HAR SPIKAT OCH SOM TRYCKS UPP DE
NAERMASTE DAGARNA.

BERNER

[REDACTED]

KOPIA TILL:

SB

UM

UMK

KABS

POLCH

BITR POLCH

CH POL 1

POL 1:1

ÅTGÄRD:

Pal

93 -01- 9

P

2

En I

INKOM UD 1993-01-29

AMBASSADEN MOSKVA

1993-01-29

UD STOCKHOLM

FOER POL 1:1.

RE VOLKOGONOV OM WALLENBERG.

ra. g
✓

FORTS

111

✓
RE VOLKOGONOV OM WALLENBERG.

✓
V HAENVISADE E J TILL KRAJUSJKIN NAER DET GAELLER
PRESIDENTARKIVET UTAN BLOTT NAER DET GAELLER KGB:S ARKIV SOM
K AER CHEF FOER. I ARBETSGRUPPEN SITTE JU VICECHEFEN SAA
JAG VET INTE OM DET HAR SAA STOR NYTTA. V. VAR JU EJ INSATT
I DETALJERNA ARBETET MEN ANSAAG TYDLIGEN ATT K. AER EN VAKEN
OCH INTELLIGENT PERSON OM AEN EJ SAERSKILT
RADIKAL/PROGRESSIV OCH ATT HAN KANSKE DAERFOER KUNDE HA
NAAGONTING AV INTRESSE ATT KOMMA MED.

HAR SVAART BEGRIPA POAENGEN ATT KRAEVA FAA TITTA PAA
POLITBYRAAPROTOKOLL. VI HAR JU REDAN HEMSTAELLT HOS
VOLKOGONOV OCH PICHOKA ATT DE, SOM NAERMAST ANSVARIGA,
SOEKER I PRESIDENTARKIVET SOM BL.A. RYMMER JUST
POLITBYRAAPROTOKOLLEN. SOM JAG SKRIVIT BOERJAR DESSA BLI
FYLLIGA FOERST FRAAN TIDEN EFTER STALIN. BAADA HAR JU
FOERKLARAT ATT DE GOER SITT BAESTA. JAG HAR INGEN ANLEDNING
ALLS ATT BETVIVLA ATT DET FOERHAALLER SIG SAA. DOCK KAN OCH
BOER KANSKE STATSMINISTERN SAEGA I SAMBAND W. ATT VI
UPPSKATTAR BL A ARBETET SOEKA DOKUMENT I PRESIDENTARKIVET
OCH HOPPAS DETTA DRIVS SAA SNABBT SOM MOEJLIGT.

BERNER

AMB MOSKVA

CL

GB1

KOPIA TILL:
STATSMINISTERN
SB
UM
UMK
KABS
POLCH
BITR POLCH
CH POL 1
POL 1:1

ÅTGÄRD: SB fått kopia 930130/6W
Pol 1 fått kopia 930130/6W

93-01-29 30

AD

1

5

ONG

D

2

Eut

Ryner

INKOM UD 1993-01-30

AMBASSADEN MOSKVA 1993-01-30

UD STOCKHOLM

FOER STATSMINISTERN, SB/HAFSTROEM OCH POL 1:1

O M E D E L B A R T

RE LEFORTOVO.

W
FORTS

RE LEFORTOVO.

VID SAMTAL MED TJURKIN UTTRYCKTE DENNE SKEPSIS INFOER DETTA INSLAG, SAMTIDIGT SOM HAN UNDERSTROEK ATT DET SJAEVVFALLET VAR VAAR SAK BESTAEMMA. SOM VANLIGT UTLADE JAG TEXTEN OM VAAR OESKAN GOERA DETTA TILL EN GEMENSAM SYMBOL AV AKTNING ETC. HAN LYSSNADE ARTIGT MEN UPPFATTADE DET UPPENBART SOM APART OCH I REALITETEN SOM PR-MAESSIGT SMAATT PROVOKATIVT. VAD EXAKT SKALL VI GOERA? TALA MED FAANGVAKTERNA ELLER FAANGAR? MAN VET VAE EJ VAR I FAENGELSET, SOM AER OMBYGGT, RW BEFANN SIG M M.

JAG HAR EJ FAATT TAG PAA JAKOVLEV, SOM TYDLIGEN AAKT TILL POLEN. SKALL SOEKA KOVALEV PAA MAANDAG. (VOLKOGONOV TROR JAG EJ BOER KOMMA I DETTA SAMMANHANG - HAN HAR INGEN MR-PROFIL UTAN AER HISTORIKER).

ONEKLIGEN AER DET SVAART ATT SE EXAKT VAD SOM KAN GOERAS I LEFORTOVO. ETT ALTERNATIV SOM TYCKS MIG NATURLIGARE VORE FOELJANDE: UTANFOER LJUBJANKA DAER RW FOERMODLIGEN DOG 1947, FINNS ETT MINNESMAERKE (EN STOR STEN FRAAN SOLOVETSKOEARNNA) OEVER STALINTIDENS OFFER - EJ NOEDVAENDIGTVIS BLOTT DE SOM DOETT. ATT STANNA TILL DAER OCH PAY HOMAGE VORE EN FIN GEST SOM KUNDE SKE HELST MED JAKOVLEV/KOVALEV MEN AEVEN UTAN DEM OCH DAER KUNDE DU SAEGA NAAGRA ORD MED INNEBOERD ATT VI GEMENSAMT SOEKER SANNINGEN. TACKSAM REAKTION PAA MAANDAG.

BERNER

AMB MOSKVA

/CL

KOPIA TILL:

SB

UM

UMK

KABS

POLCH

BITR POLCH

CH POL 1

POL 1:1

ÅTGÄRD:

93 -02- 02 1

(Pl)

P 2 En'

INKOM UD 1993-02-01

AMBASSADEN MOSKVA

1993-02-01

UD STOCKHOLM

BRÉV VON DARDEL-MAGNUSSON 920121 (KOPIA
930128). FOER POL 1:1/MAGNUSSON. FRAAN LYRVALL.

RE WALLENBERGMOETE.

Handwritten signature/initials

FORTS

RE WALLENBERGMOETE.

P R I M O. FAAR MEDDELA ATT MED HAENSYN FOERESTAAENDE
STATSMINISTER BESOEK AMBASSADEN EJ HAR RESURSER ATT
FOERBEREDA PROGRAM FOER VON DARDEL/MAKINEN ENLIGT OENSKEMAAL
OVANCIT BREV. LYRVALL HAR DOCK IDAG TILL VON DARDEL UTLOVAT
HJAELP ARRANGERA MOETE MED NIKISJKIN, VARVID TORZJOBESOEKET
MOEJLIGEN KAN TAS UPP AV VON DARDEL DIREKT.

VAD DAEREMOT GAELLER "GUIDAD TOUR AV KGB-ARKIVET" O DYL.
SAMT OENSKEMAAL SAMTAL MED KOPELANSKIJ HAR VON DARDEL
UPPMANATS DISKUTERA DETTA MED MGNUSSEN INNAN YTTERLIGARE
STEG TAS. VI FAAR UPPMAERKSAMMA ATT FRAAGAN OM TILLGAANG
TILL ARKIVMATERIAL (SE PROTOKOLL FOEREGAAENDE MOETE) AENNU
INTE AER LOEST. DET TYCKS OSS HELLER INTE SERIOEST ATT VON
DARDEL FRAAN GENEVE SOEKER DIREKTKONTAKT MED VINOGRADOV,
VARFOER VI AVRAATT FRAAN DET.

S E C U N D O. MID UNDERRAETTAT OM VON DARDELS/MAKINENS
VISUMOENSKEMAAL OCH NOTERAR, EFTER SAMTAL LYRVALL-VON DARDEL
IDAG, ATT BISTAAND HOTELLRESERVATION EJ NOEDVAENDIG.

TACKSAM BESKED RESPLANER SAMT INKVARTERING FOER MAGNUSSEN
OCH PERSSON. NOTERAR OCKSAA ATT HALLQVIST SKA DELTA I
ARBETSGRUPPSMOETET.

BERNER

AMBASSADEN MOSKVA

AF

KOPIA TILL:

ÅTGÄRD:

SB
UM
UMK
KABS
POLCH
BITR POLCH
CH POL 1
POL 1:1
ORDF.GR

INKOM UD 1993-02-01

AMBASSADEN MOSKVA

1993-02-01

93 -02- 021

UD STOCKHOLM

(Pol)

P 2 Su'

FOER POL 1 OCH SB/HAFSTROEM.

RE LEFORTOVO.

Handwritten signature/initials

FORTS

RE LEFORTOVO.

1. JAKOLEV AER I POLEN TILL PAA FREDAG EM. OCH KAN EJ NAERVARA. KOVALEV AER I GENEVE OCH KOMMER TILLBAKA DEN 7:E.
2. VILL PAAPEKA ATT LEFORTOVO AER ETT FAENGELSE DAER IDAG ETT ANTAL UTLAENDSKA AGENTER, SPIONER O.D. SITTER FOERVARADE - F.OE. VAR DET EN ARTIKEL HAEROM I PRESSEN HAEROMDAGEN SOM MEDDELADE ATT FAENGELSET VAR PROPPFULLT.
3. MOT OVANSTAAENDE BAKGRUND VILL JAG AATER REKOMMENDERA VAART ALTERNATIV UTANFOERVLJUBJANKA.

AMBASSADEN MOSKVA

AF

Avsändningsort

Pol 1:1/Dr Magnusson/db

Ärende

von Dardel och Makinen till Moskva

Datum

1993-02-01

Dnr

Avd

Grupp

Mål

Adress

Amb Moskva

Text

För Lyrvall från pol 1:1 re von Dardel och Makinen till Moskva.

Guy von Dardel anländer till Moskva den 7 februari, Makinen den 8 februari. Tacksam ambassaden medverkar till att visum (multipel-) ges i Genève resp Washington.

von Dardel planerar kontakter med Memorial, Vinogradov, besök i Torzjok m m.

Martin Hallqvist kommer den 10 eller 11 och kontaktar Er direkt.

CABINET

Ifylles av telegramexpeditören

1993-02-16

Pol 1:1/Dr H Magnusson/mjn

Fax tit

SIMONE LUCKI
 Avocat
 Barreau de Bruxelles

ap 930217 A
 27/02/93

BUREAU DES LITRES DEL		
1993-02-17 CR		
AVD	GR	MAL
P	2	Eu

8 - 1050 BRUXELLES, le 1er février 1993
 Rue Dautzenberg 50, Bta 3
 Tél (02) 640 10 03 privé 374 43 50
 Fax (02) 647 21 30

Via fax 00 46 8 723 11 71

Monsieur Carl BILDT
 Premier Ministre du Royaume de Suède

Monsieur le Premier Ministre,

Concerne Monsieur Raoul WALLENBERG

A la suite de l'entretien que j'ai eu le grand honneur d'avoir, à Stockholm, le lundi 18 janvier 1993, avec Monsieur le Secrétaire Général Lars-Ake NILSSON et Monsieur le Ministre Hans MAGNUSSON, j'ai appris, avec espoir, que le cas de Monsieur Raoul WALLENBERG, serait évoqué lors de votre prochaine visite à MOSCOU.

Selon les dernières informations dont je dispose, Monsieur WALLENBERG aurait été photographié, vivant, en février 1956, et serait, actuellement, gardé, en vie, près d'une zone militaire secrète, à STUPINO, près de PODOLSK.

A ma connaissance et sauf erreur, la Suède n'a pas encore adressé de demande de libération au gouvernement russe.

→ Auriez-vous l'obligeance extrême de m'accuser réception de la présente par fax 32 2 647 21 30 ?

D'avance, je vous en remercie et vous prie, Monsieur le Premier Ministre, d'agréer l'expression de ma plus haute et respectueuse considération.

Simone LUCKI
 Avocat

Président du Comité Belge pour Raoul WALLENBERG
 Secrétaire Général de la Commission Internationale d'Enquête
 sur le sort de Raoul WALLENBERG

UTRIKESDEPARTEMENTET

KOPIA TILL:

SB

UM

UMK

KABS

POLCH

BITR POLCH

CH POL 1

POL 1:1

ÅTGÄRD:

INKOM UD 1993-02-03

AMBASSADEN MOSKVA

1993-02-03

UD STOCKHOLM

FOER POL 1:1/MAGNUSSON.

RE RW-MOETE.

FORTS

RE RW-MOETE.

SOKOLOV MEDDELADE IDAG AMBASSADEN ATT FOERRE VICE
UTRIKESMINISTERN SEMJONOV AVLIDIT I BONN DEN 17 DECEMBER
IFJOL OCH JORDFAESTES I HEMLANDET.

BERNER

AMBASSADEN MOSKVA AF

UTRIKESDEPARTEMENTET

KOPIA TILL:

SB
UM
UMK
KABS
POLCH
BITR POLCH
CH POL 1
POL 1:1

ÅTGÄRD:

INKOM UD 1993-02-04

AMBASSADEN MOSKVA

1993-02-04

UD STOCKHOLM

FOER POL 1:1/MAGNUSSON. FRAAN LYRVALL.

RE RW-MOETE

FORTS

RE RW-MOETE

NIKISJKIN, MVD, HAR IDAG SAGT SIG VILLIG TA EMOT VON DARDEL
OCH MAKINEN MAANDAG 8 FEBRUARI CA KL 16:00 (TID AVSTAEMS
MAANDAG).

BETRAEFFANDE EVENTUELL RESA TILL TORZJOK EFTERFRAAGAS
OFICIELL HAENVAENDELSE FRAAN SVENSKA SIDAN TILL VICE
INRIKESMINISTERN. VI FOERSOEKER AATGAERDA FRAAGAN I MAAN AV
TID MED HAENSYN TILL STATSMINISTERBESOEKET.

BERNER

AMBASSADEN MOSKVA/AF

Pol 1:1/Dr Magnusson/db

Datum		Dnr
1993-02-04		
Avd	Grupp	Mål

Volkogonov om Wallenberg

Adress

Amb Moskva dnr

Text

lin

. Från pol 1:1 (Magnusson) re Volkogonov om Wallenberg.

Instämmer nyttan f.n. ej så stor vända sig till Krajusjkin som jag dock träffat vid ett par tillfällen. Jag delar Volkogonovs bedömning av honom, så det kan ha en poäng tala med honom senare vid behov.

När det gäller politbyråprotokollen bör det endast stå klart att vår begäran om att få ta del av allt material i ärendet gäller även dessa. Åren 1956-57 bör vara intressantast. Ryssarna har ju tidigare inte velat medge att politbyråprotokoll bevarats och vi har inte vetat exakt var de finns. Givetvis kan vi dock avvakta Volkogonovs undersökningar.

CABINET

Ifylles av telegramexpeditören

ARKIVEXEMPLAR

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)

Dnr	Avd Grupp Mål
1993-02-04	P 2
	P 2 Eu'

Ambassadör Lars Magnuson

VILNIUS

H E M L I G

Wallenbergärendet

Hbr Magnuson-Magnusson 930126

Broder,

Det vittnesmål Du vidarebefordrar förefaller inte vara värt följa upp, främst därför att de angivna tidpunkterna inte stämmer. 1945-47 var Raoul Wallenberg bevisligen i Moskva.

Ett annat vittnesmål vi erhållit gör gällande att RW skulle ha varit i ett läger i Mordvinien 1955 och att han då skulle ha varit registrerad under en litauisk namnform; Raoulis Walenbergis el. likn. (sic). I enlighet med vår devis att inte lämna någon sten ovänd kanske denna uppgift kunde kontrolleras hos de litauiska myndigheterna.

Avslutningsvis vill jag säga att vi ännu inte kan slå fast med hundra procentig säkerhet att Wallenberg dog i juli 1947, och inte heller att Smoltsovrappporten är äkta eller återspeglar vad som faktiskt hände.

Hans Magnusson

Ifylles av postexp

Avsant med
☒ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post

Avsändn datum Sign

5/2-93

ML

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)

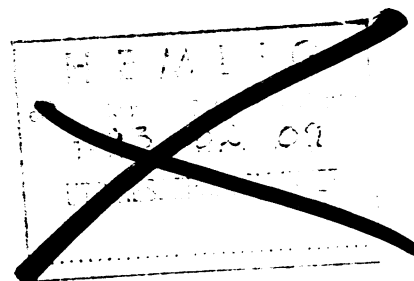
1993-02-05

Dnr	Avd Grupp Mål
36/99 P 2	P 2 Eu'

Generalkonsul Jan Lundvik

BERLIN

(16)

H E M L I G

Wallenbergvittnesmål

(2 bil med ubil)

Id. korrespondens bil 4.11.
Broder,

./.

Bif. material som härrör från den belgiska advokaten Simone Lucki, grundar sig på vittnesmål av en ukrainsk kvinna, Natalie Sjinkarenko, som dock f.n. uppehåller sig i staden Krefeld i Tyskland. Vi har ingen adress men väl ett telefonnummer: 02151-540886. För att vinna tid (hon lär återvända till Kiev först om en månad) vore det mycket värdefullt om Du, med Din kunskap i Wallenbergärendet, kunde kontakta kvinnan och höra henne.

Uppgifterna och fotografiet kan förefalla bisarra, men vi får ju inte "lämna någon sten ovänd".

RW:s körframträdande skulle ha ägt rum i ett läger i Mordvinien 1955 (ej 1956).

Hans Magnusson

Ifylles av postexp

Avsant med

sv kurir

utl kurir

luftpost

vanlig post

Avsändn datum

Sign

9/2-93

X61

Pol 1:1/Dr Magnusson/db

Wallenbergarbetsgruppen

Adress

Amb Moskva dnr

Text

B R Å D S K A N D E

Från pol 1:1 (Magnusson) för Noreén/Lyrvall re
Wallenbergarbetsgruppen.

Det vore kanske en idé att inbjuda en representant för SVR till
arbetsgruppens möte. Svaret därifrån i höstas är inte riktigt
tillfredsställande.

Det vore också värdefullt att onsdag kväll/torsdag förmiddag träffa
Roginskij (eller, för den delen, torsdag kväll).

Dessutom vill jag torsdag förmiddag gärna ha ett möte med
Yuri ~~Yuri~~ Tabach, amerikanska ambassaden, som lär vara ansvarig för
utredningen om amerikanska MIA.

CABINET

Datum 1993-02-08		
Avd P	Grupp 2	Mål E. 1

Ifylles av telegramexpeditören

KOPIA TILL:
SB
UM
UMK
KABS
POLCH
BITR POLCH
CH POL 1
POL 1:1

[REDACTED]

INKOM UTRIKESDEPARTEMENTET		
1993-02-09		
[REDACTED]		
AVD.	GR.	MÅL
F	2	En

(Pac)

[Handwritten signature]

AMBASSADEN MOSKVA

1993-02-09

UD STOCKHOLM

B R A A D S K A N D E

[REDACTED] FOER POL 1:1/MAGNUSSON FRAAN
LYRVALL.

RE WALLENBERGMOETE

FORTS.

RE WALLENBERGMOETE

P R I M O. VID INTRESSANT MOETE IDAG MED NIKISJKIN, MVD, GAVS INTRYCKET ATT RYSKA SIDAN I ARBETSGRUPPEN AVSER AATERKOMMA TILL FRAAGAN OM MATERIAL FRAAN SVENSKA BUDAPESTDELEGATIONEN SAMT INFORMATION OM DESS UPPGIFTER SOM SKYDDSMAKT FOER SOVJETUNIONEN.

AV DIG OEVERSAENT MATERIAL HAR VIDAREBEFORDRATS (SID 1 I BERGS RAAPORT SAKNADES DOCK), MEN ONEKLIGEN TER DET SIG MAERKLIGT ATT ARKIVET DAERMED SKULLE VARA UTTOEMT. FOERMODLIGEN AER DET PSYKOLOGISKT VIKTIGT MED ALLA SLAGS DOKUMENT OCH REDOGOERELSER SOM BELYSER VERKSAMHETEN, INKLUSIVE SKYDDSMAKTS-UPPDRAGET. DU HAR SAEKERT FOERBERETT SVAR, MEN JAG VILL AENDAA TA TILLFAELLET I AKT ATT PAAMINNA.

S E C U N D O. ARBETAR PAA MOETE MED ROGINSKIJ (JUST AATERKOMMEN FRAAN EN AV OTALIGA TJAENSTERESOR), SAMT MED AMERIKANSKA MIA-UTREDNINGEN. INTRESSET FOER SVR ANMAELT.

AMBASSADBIL MOETER DIG OCH CARL PERSSON FLYGPLATSEN ONSDAG FVB SLAVJANSKAJA OCH DAEREFTER STEFAN NOREEN (MOTTAGNING KL. 20.00).

ARBETSGRUPPEN BOERJAR KL. 15.00 TORSDAG.

BERNER

[REDACTED]

SIMONE LUCKI
Avocat
Barreau de Bruxelles

INK. UTRIKES DEF		
D. N:o 41/1008		
1993-02-11/10		
AVD P	GR. 2	MAL Eu

B - 1050 BRUXELLES, LE 10 février 1993
Rue Dautzenberg 50, Bte 3
Tél (02) 640 10 03 privé (02) 374 43 50
Fax (02) 647 21 30

Par fax 00 46 8 723 11 76

Message à l'attention de Monsieur le Ministre Hans MAGNUSSON

Concerne Monsieur Raoul WALLENBERG

Le témoin ukrainien, Madame Nathalie SCHINKARENKO, m'a communiqué, hier, son nouveau numéro de téléphone personnel ; le voici : 007044 4448025.

Elle se trouve actuellement à HASSELT (BELGIQUE) chez Madame Madeleine SMEETS, tél. 011 229266.

Elle regagnera sous peu et pour quelques jours seulement KREFELD-OPPUM (R.F.A.) où l'on pourrait la contacter chez Monsieur GRUTERS, tél. 49 21 51 540886.

Votre très respectueusement dévouée,

SVERIGES AMBASSAD

MOSKVA

handl: Björn Lyrvall

sednr UD2018/20399/EC

PROMEMORIA

1993-02-11

Försvarsministeriets arkiv

Samtal med biträdande chefen för Ryska generalstabens historia- och arkivavdelning, Valerij Filippov, igår gav följande schematiska bild över de militärarkiv som står till försvarsministeriets förfogande;

1. Direkt under generalstabens historia- och arkivavdelning (chef: Muchin), som i sin tur ingår i det relativt nybildade "centrum för historia- och arkiv samt militära minnesmärken" ('Istoriko-archivnogo i vojenno-memorialnogo tsentra'), sorterar numera tre större militärarkiv, "de tre valarna", som Filippov kallade dem. De är;

-Försvarsministeriets centrala arkiv ('Tsentralnyj archiv Ministerstva oborony') i Podolsk utanför Moskva, vilken innehåller material från 1941 och framåt, och löpande kompletteras med dokument från miloarkiven. Det mest aktuella operativa materialet finns kvar ute på militärområdena.

-Militärmedicinska arkivet i S:t Petersburg innehåller uppgifter om skador och sjukdomshistorier, även beträffande utlänningar som omhändertagits av sovjetarmén.

-Marinarkivet ('Archiv VMF Rossii') är beläget i Gatjina utanför S:t Petersburg.

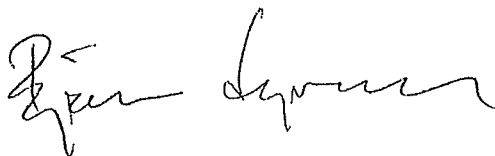
2. Det finns också två större militära arkiv som numera är direkt underställda den ryska arkivkommittén ('Roskomarchiv');

-Sovjetarméns centrala arkiv ('Tsentralnoj archiv sovjetskoj armii') vilket huvudsakligen innehåller material från revolutionen och fram till 1941, samt

-Militärarkivet vid Baumangatan i Moskva med dokument från tiden före 1918.

3. Material rörande andra världskriget har nyligen i betydande utsträckning avhemligats, i synnerhet vad gäller förbandsverksamhet. Dokument från den centrala staben är fortfarande i många fall försedda med rödstämpel, men under arbetet med RW-utredningen studeras också detta material och därifrån hämtades t.ex. Bulganins arresteringsorder.

Nu återstår, enligt Filippov, mycket lite att genomsöka rörande RW-ärendet, och allt tyder på att militärarkiven helt förlorade kontakten med RW efter Bulganins arresteringsorder, av vilken det ju också framgick att saken övergick till militära kontraspionaget Smersj. Denna organisation sorterade visserligen formellt under försvarskommissariatet, men leddes i praktiken av säkerhetstjänsten och alla Smersj-arkiv lär finnas i säkerhetsministeriets händer.

Björn Lyrvall

SVERIGES DELEGATION

VID DE

EUROPEISKA GEMENSKAPERNA

BRYSSEL

Handläggare: C Danielsson

1993 02 10 Nr 113 ✓

UTRIKESDEPARTEMENTET

1993-02-15

Pol 1:1/Dr H Magnusson/mjn

Delges

Kabs

Polch

Ch Pol 1:1

von Dardel

Carl Persson

Amb Moskva

Amb Tel Aviv

(6.11)

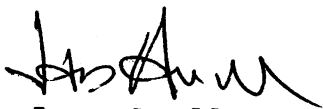
93-02-12

3m I

Resolution i Europaparlamentet om Raoul Wallenberg
(1/bil.)

./.

Närslutet översändes en i december 1992 antagen
parlamentsresolution om Raoul Wallenberg.

Lars Anell

ADDRESS

ROND-POINT ROBERT SCHUMAN 6

1040 BRUXELLES

BELGIEN

TELEFON

(02) 237 01 11

TELEFAX

(02) 230 77 57

TELEX

26 126

EUROPEAN PARLIAMENT

THE SECRETARY-GENERAL

Strasbourg,

Bil till Deleg:s Bryssel
skr nr 19 93 02/10

13.1.93 -01114

CD

H.E. Mr Lars ANELL
Ambassador
Head of the Mission of the Kingdom of
Sweden to the European Communities
6, rond-point Robert Schuman
1040 BRUSSELS

17/35
93-01-15

HP 1 A

Your Excellency,

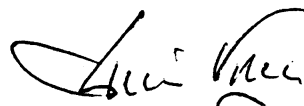
The European Parliament adopted, following a debate by urgent procedure pursuant to Rule 64 of its Rules of Procedure,

a resolution on the disappearance of Raoul Wallenberg,
and decided to forward the text to the Government of Sweden.

On behalf of the President of the European Parliament, I enclose an extract from the minutes of the relevant sitting containing Parliament's resolution and would like to ask you to forward this document to the Government of your country.

The minutes will be published in the Official Journal of the European Communities pursuant to Rule 107(4) of the European Parliament's Rules of Procedure.

Yours sincerely,

Enrico VINCI

Encl.

EUROPEAN PARLIAMENT

1992 - 1993

SESSION

EXTRACT

OF THE MINUTES
OF THE MEETING OF

THURSDAY, 17 DECEMBER 1992

IN THE CHAIR: António CAPUCHO, Vice-President

Resolution on the disappearance of Raoul Wallenberg

The European Parliament,

- A. recalling the debt humanity owes to Raoul Wallenberg,
- B. whereas, since the collapse of the Soviet Union, the archives of the KGB are under the control of the Russian Government,
- C. having regard to contradictory statements made about the fate of Mr Wallenberg by the Soviet authorities,
- D. having regard to the evidence that Mr Wallenberg was seen alive in 1956 although the Soviet Government claimed he had died in the Lubyanka prison in Moscow nine years previously,
- E. drawing attention to the cases of two Americans, Mr Hamilton and Mr Semko, the Bulgarian, Mr Lewaneski, and the Pole, Mr Struginski, who have been discovered alive having been detained by the Soviets for 30, 47, 47 and 51 years respectively,
- F. having regard to its resolution¹ of 17 May 1990 on the fate of Raoul Wallenberg and Vilmos Langfelder,
 1. Insists that the development of good relations between Russia and the Community and its Member States requires openness and candour about the crimes of the past;
 2. Recognizes the good done when President Yeltsin revealed the truth about the Katyn massacre and the shooting down of the Korean airliner;
 3. Calls on the Russian Government to allow representatives of the Wallenberg family, the International Committee of Inquiry into the Fate and Whereabouts of Raoul Wallenberg and the Swedish Government to have access to all the documents concerned with the cases of Raoul Wallenberg and his driver Vilmos Langfelder;
 4. Calls on European Political Cooperation to take up this matter with the Russian Government;
 5. Instructs its President to forward this resolution to the Council, EPC, the Commission and the Governments of Russia and Sweden.

Enrico VINCI
Secretary-General

David MARTIN
Vice-President

¹ OJ No. C 149, 18.6.1990, p. 142

SVERIGES AMBASSAD

MOSKVA

1993-02-11

P 2 Eu^I

1993-02-15
Pol 1:1/Dr H Magnusson/mjn
Ch A 4 (Fredriksson)
Hartelius
Krigsarkivet
H Magnusson
N-U Allard
C Persson

Departementsrådet
Hans Magnusson

Utrikesdepartementet

/4p930215 *g*

kr

Försvarsministeriets arkiv
(1 bil)

Broder,

Jag får insända PM med schematisk bild över de militärarkiv som står till försvarsministeriets förfogande.

PM bygger på samtal med vicechefen för generalstabens arkivavdelning, Valerij Filippov.

Bör Lyrvall
Bör Lyrvall

Björn Lyrvall

42/003

Orig

INKOM UD		
1993-02-12		
AVD	GR.	MÅL
A	10	Er
P	2	Eu ^I

A 1067
P 2 EU'

Försvarsministeriets arkiv

Samtal med biträdande chefen för Ryska generalstabens historia- och arkivavdelning, Valerij Filippov, igår gav följande schematiska bild över de militärarkiv som står till försvarsministeriets förfogande;

1. Direkt under generalstabens historia- och arkivavdelning (chef: Muchin), som i sin tur ingår i det relativt nybildade "centrum för historia- och arkiv samt militära minnesmärken" ('Istoriko-archivnogo i vojenno-memorialnogo tsentra'), sorterar numera tre större militärarkiv, "de tre valarna", som Filippov kallade dem. De är;

-Försvarsministeriets centrala arkiv ('Tsentralnyj archiv Ministerstva oborony') i Podolsk utanför Moskva, vilken innehåller material från 1941 och framåt, och löpande kompletteras med dokument från miloarkiven. Det mest aktuella operativa materialet finns kvar ute på militärområdena.

-Militärmedicinska arkivet i S:t Petersburg innehåller uppgifter om skador och sjukdomshistorier, även beträffande utlänningar som omhändertagits av sovjetarmén.

-Marinarkivet ('Archiv VMF Rossii') är beläget i Gatjina utanför S:t Petersburg.

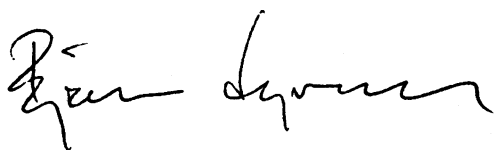
2. Det finns också två större militära arkiv som numera är direkt underställda den ryska arkivkommittén ('Roskomarchiv');

-Sovjetarméns centrala arkiv ('Tsentralnoj archiv sovjetskoj armii') vilket huvudsakligen innehåller material från revolutionen och fram till 1941, samt

-Militärarkivet vid Baumangatan i Moskva med dokument från tiden före 1918.

3. Material rörande andra världskriget har nyligen i betydande utsträckning avhemligats, i synnerhet vad gäller förbandsverksamhet. Dokument från den centrala staben är fortfarande i många fall försedda med rödstämpel, men under arbetet med RW-utredningen studeras också detta material och därifrån hämtades t.ex. Bulganins arresteringsorder.

Nu återstår, enligt Filippov, mycket lite att genomsöka rörande RW-ärendet, och allt tyder på att militärarkiven helt förlorade kontakten med RW efter Bulganins arresteringsorder, av vilken det ju också framgick att saken övergick till militära kontraspionaget Smersj. Denna organisation sorterade visserligen formellt under försvarskommissariatet, men leddes i praktiken av säkerhetstjänsten och alla Smersj-arkiv lär finnas i säkerhetsministeriets händer.

Björn Lyrvall

1993-02-10

POL 1. 7/100 Halqvist/min

FAL TIT 217

SIMONE LUCKI

Avocat

Barreau de Bruxelles

exp 980217

B - 1050 BRUXELLES, LE 12 février 1993

Rue Dautzenberg 50, Bte 3

Tél (02) 640 10 03 privé 374 43 50

Fax (02) 647 21 30

INK. UTRIKES DEP		
D. N:o 79/005		
1993-02-12		
AVD	GR.	MAL
P	2	En

(PCL)

Monsieur le Ministre Hans MAGNUSSON
Utrikesdepartementet
Gustav Adolfs torg 1
Box 16121
S- 103 23 STOCKHOLM

Monsieur le Ministre,

Monsieur Raoul WALLENBERG

Votre pli contenant la liste des membres du Conseil exécutif de la Fondation Nobel, m'est bien parvenu.

Je vous remercie très vivement d'avoir eu l'aimable pensée de me l'adresser et d'avoir ainsi répondu à ma demande.

Par ailleurs, lorsque j'ai revu Madame Schinkarenko le 9 courant, à Bruxelles, je lui ai recommandé d'entrer en contact avec Son Excellence, Monsieur l'Ambassadeur Martin Halqvist, dont je ne possède toutefois pas les coordonnées à Kiev.

Auriez-vous l'obligeance de bien vouloir me les communiquer ?

Avec mes remerciements réitérés, je vous prie, Monsieur le Ministre, de croire aux assurances de ma haute considération.

KOPIA TILL:

SB

UM

UMK

KABS

POLCH

BITR POLCH

CH POL 1

POL 1:1

Pae

AVD.	GR.	MÅL
p	2	En I

an/u

AMBASSADEN MOSKVA

1993-02-16

UD STOCKHOLM

FOER KAB.SEKR. OCH POL 1:1.

RE RW-AERENDET, M.M.

FORTS.

RE RW-AERENDET, M.M.

P R I M O. INTE MINST FOER ATT GE NY IMPULS AAT
WALLENBERGAERENDET OCH DE ANDRA HISTORISKA FRAAGORNA
HADE JAG IDAG ALEKSANDR JAKOVLEV OCH SERGEJ KOVALJOV
PAA LUNCH. DEN FOERSTE HAR JU NYLIGEN UTSETTS ATT
LEDA DEN FULLMAKTSDIGRA PRESIDENTKOMMISSIONEN FOER
REHABILITERING AV OFFREN FOER POLITISK REPRESSION,
DEN SENARE AER SOM ORDFOERANDE I PARLAMENTETS
MR-UTSKOTT RYSSLANDS IDAG LEDANDE AUKTORITET PAA
MR-OMRAADET. OCKSAA PRESIDENTKOMMISSIONENS
SEKRETERARE NAUMOV OCH MR-UTSKOTTETS ARKIVEXPERT
ROGINSKIJ DELTOG, LIKSOM NOREEN OCH LYRVALL FRAAN
AMBASSADEN.

DET ARTADE SIG TILL EN MYCKET INTRESSANT DISKUSSION,
SOM VID SIDAN AV EN TENTATIV HANDLINGSPLAN I
SAKFRAAGAN OCKSAA RESULTERADE I ETT, SOM DET
TYCKTES, PAA BAADA SIDOR UPPSKATTAT MENINGSUTBYTE OM
DET KOMLICERADE POLITISKA LAEGET OCH
SAEKERHETSORGANENS FRAMFLYTTADE POSITIONER. MER OM
DET SENARE I SEPARAT RAPPORT.

S E C U N D O. TANKEN SOM ROGINSKIJ OCH VI
FRAMFOERDE OCH SOM JAKOVLEV STAELLDE SIG POSITIV
TILL VAR ATT TILLSKAPA EN GEMENSAM LITEN EXPERTGRUPP
AV MEDLEMMAR FRAAN SAAVAEL PRESIDENTKOMMISSIONEN
SAMT MOTSVARANDE KOMMITTE (UNDER KOVALJOV) I HOEGSTA
SOVJET, VILKEN SKULLE UPPDRAS ATT I FOERSTA HAND SE
OEVER DET MATERIAL SOM REDAN ERHAALLITS FRAAN DEN
RYSKA SIDAN INOM RAMEN FOER ARBETSGRUPPEN, BEGAERA
FRAM ORIGINALDOSSIEERNA OCH DE REGISTER VARIFRAAN
MATERIALET HAEMTATS. SYFTET VORE ATT UNDERSOEKA
VIDDEN OCH EXAKTHETEN I DET ARBETE SOM GENOMFOERTS -
OCH KONTROLLEN SKULLE UTMYNNA I EN SPECIFICERAD
FRAAGELISTA SOM OCKSAA KUNDE RYMMA BEGAERAN OM
YTTERLIGARE ARKIVGENOMGAANG. ARBETET SKULLE
PRELIMINAERT KUNNA UTFOERAS AV ROGINSKIJ OCH NAAGON
FRAAN JAKOVLEVS KOMMISSION, MOEJLIGEN NAUMOV SJAELV
(EN PARTIHISTORIKER, SOM ARBETAT MED JAKOVLEV I
BL.A. UTREDNINGEN OM MOLOTOV-RIBBENTROPPAKTEN).

LAEMPLIGEN KUNDE EN HAENVAEDELSE (ELLER SNARARE
INSTRUKTION) MED UNDERSKRIFT AV JAKOVLEV OCH
KOVALJOV TILLSTAELLAS ARBETSGRUPPEN. FRAAGAN SKA
BEREDAS DE NAERMASTE DAGARNA OCH FOERELAEGGAS

FORTS.

✓ JAKOVLEV SOM AATERKOMMER FRAAN EN USA-RESA OM TIO DAGAR. MOEJLIGEN KAN OCKSAA DC3- OCH FARTYGSFRAAGAN INKLUDERAS I EXPERTGRUPPENS GENOMGAANG.

JAKOVLEV MANADE EMELLERTID TILL DAEMPAD OPTIMISM OCH ANFOERDE ERFARENHETER FRAAN ARBETET MED M/R-UTREDNINGEN, SOM TROTS POLITBYRAA- OCH KONGRESSBESLUT, MOTARBETATS AV KONSERVATIVA ARKIVSTRUKTURER. ✓ KOVALJOV SADE MIG EMELLERTID PAA VAEGEN UT ATT OM INTE DENNA GEMENSAMMA AKTION SKULLE GE OENSKVAERT RESULTAT KUNDE EN DIREKT HAENVAENDELSE TILL PRESIDENTEN BLI NAESTA STEG - MED FILATOV SOM KANSLICHEF HADE KONTAKTERNA UNDERLAETTATS BETYDLIGT.

T E R T I O. VI AKTUALISERADE OCKSAA FRAAGAN OM EN FOERSTAERKNING AV ARBETSGRUPPEN MED NAAGON REPRESENTANT FRAAN PRESIDENTKOMMISSIONEN OCH FICK POSITIV MEN OFOERBINDLIG REAKTION. TAENKBART VAR OCKSAA ATT ✓ VARZJANNIKOV FICK MANDAT ATT DRIVA PAA ARBETET.

✓ Q U A R T O. NAER FRAAGAN OM GENOMGAANG AV SUDOPLATOV, ✓ EITINGONS OCH ✓ MAJРАНOVSKIJS AKTER FOERDES PAA TAL, FAELLDE NAUMOV SPONTANT KOMMENTAREN ATT DESSA UTAN VIDARE KUNDE VARA AV INTRESSE FOER RW-FALLET. ✓ JAKOVLEV GJORDE REFLEKTIONEN ATT HANS KOMMISSION GIVITS MANDAT ATT BEGAERA ALLT MATERIAL AV INTRESSE, MEN ATT DET AENNU AATERSTOD ATT SE VILKEN SAEKERHETSMINISTRARNAS INSTAELLNING TILL KOMMISSIONEN VAR. DE INGAAR ALLA I KOMMISSIONEN, SOM SKA HAALLA SITT FOERSTA MOETE I BOERJAN AV MARS. DET TYCKS MIG SOM OM DENNA FRAAGA SKA KUNNA INKLUDERAS I DEN NAEMNDA EXPERGRUPPENS MANDAT.

BETRAEFFANDE SVR-ARKIVEN MAERKTES STOERRE SKEPSIS. JAG TROR VI KAN AATERKOMMA TILL DEN NAER (OM) EXPERTGRUPPEN INLEDER SITT ARBETE. NAER DETTA KAN SKE AER OCKSAA EN DISKUSSIONSFRAAGA - ✓ ROGINSKIJ MENADE (OCH JAG DELAR DENNA UPPFATTNING) ATT DET HANDLAR OM ETT STYVT ARBETE, SOM BOER KOMMA IGAANG SNARAST.

✓ SAMTIDIGT FRAMHOELLS ATT ✓ VOLKOGONOV NU HAR 2-3 MAANADERS ARBETE KVAR I PRESIDENTARKIVET (EN DEL SAEGER 50 ANDRA 200 FOERSLUTNA KONVOLUT) - OCH ATT MAN KANSKE BORDE AVVAKTA RESULTATET FRAAN GENOMGAANGEN. HAN GAAR SJAEVLV IGENOM FLERTALET DOKUMENT.

Q U I N T O. VI KOM OCKSAA ATT DISKUTERA FOEREKOMSTEN AV POLITBYRAASTENOGRAM. FOERE 1953 LAER SAADANA PRAKTISKT TAGET INTE HA FOEREKOMMIT, LIKSOM INTE HELLER BESLUTSPROTOKOLL I NAAGON NAEMNVAERD OMFATTNING. HUR DET VARIT PAA SENARE AAR VAR OKLART, SADE JAKOVLEV. NAAGON STENOGRAFIST FANNS INTE PAA MOETENA, MEN KANSKE SPELADES DE IN PAA BAND. VAR EV. UPPTECKNINGAR FANNS ELLER VAD DE INNEHOELL VISSTE HAN DOCK INTE.

DAERTILL GJORDE NAERVARANDE VID POLITBYRAAN ANTECKNINGAR I VARIERANDE OMFATTNING. SJAEVLV NOTERADE ✓ JAKOVLEV SAADANT SOM VAR AV SAERSKILD

FORTS.

BETYDELSE FOER EGEN DEL. ✓ BOLDIN FANNS PAA PLATS MEN
ANTECKNADE INTE MYCKET, VILKET DAEREMOT HANS VICE,
KGB-GENERALEN ✓LEPTEV GJORDE. VAR ANTECKNINGARNA NU
FANNS VISSTE JAKOVLEV INTE OCH TILLADE ATT MAN
AENDAA INTE KUNDE HYSA NAAGON STOERRE TILLTRO TILL
DENNES VERKLIGHETSBEKRIVNING NAER HAN EFTER MOETENA
DIKTERADE FRAAN SINA MINNESANTECKNINGAR.

BERNER

AMBASSADEN MOSKVA

EN

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
Dr Hans Magnusson

77 000
PROMEMORIA

1993-02-16

Ex till:

UMK
Kabs
Polch
Ch pol 1
Magnusson, pol 1:1

SB/Hafström
Guy von Dardel
Carl Persson
Wallenbergföreningen

Amb Moskva (onr)
Amb Bryssel (onr)
Del Strasbourg (onr)
Ambassadör Hallqvist, amb Kiev (onr)
Amb Tel Aviv (onr)

Raoul Wallenberg

(2 bil)

Bifogade brev som överlämnats av ryska ambassaden har
sänts från talmannen i det ryska parlamentet,
Chasbulatov, till ordföranden i Europaparlamentet som
svar på en hänvändelse om Raoul Wallenberg.

Hans Magnusson

1993-02-05

Ordföranden i
Europaparlamentet
Herr Egon Klepsch

Ärade herr Klepsch!

Den svenske diplomaten Raoul Wallenbergs öde är nära och begripligt för [oss] ryssar, som har genomlevt mer än en fas av repressioner under den mörka stalinepoken. Tyvärr, och detta är mycket beklagligt, kom även några utländska medborgare, inkl. den svenske diplomaten, att dela stalinrepressionernas tunga lott.

Den ryska demokratin har, efter att ha brutit med det totalitära förflutna, raskt reagerat på hänvändelsen från världsopinionen, parlamentariker i olika länder, åtskilliga kommitteér som bär Raoul Wallenbergs namn, enkla människor runt om i världen, och vidtagit betydande ansträngningar för att sprida sanningen om Raoul Wallenbergs verksamhet och klara upp hans tunga öde i sitt land.

Landets ledning har uppdragit åt vederbörande statliga institutioner att genomföra en omsorgsfull granskning av alla fängelser (och läger), organisera

sökande efter nya arkivdokument som kastar ljus över orsaker till och följder av den svenske diplomatens vistelse i fångenskap. Emellertid har, trots bergen av genomgångna arkivdokument, några nya fakta, som skulle kunna vederlägga faktum att Raoul Wallenberg dog i juli 1947, inte påträffats.

I detta sammanhang anser jag det nödvändigt att informera Er om att det rättsvetenskapliga institutet vid Rysslands justitieministerium och Sveriges kriminaltekniska laboratorium genomfört en undersökning av en rapport från chefen för sjukvårdsavdelningen vid MVD SSSR:s inre fängelse, A.L. Smoltsov om R. Wallenbergs död den 17 juli 1947. Denna gör det möjligt dra slutsatsen att detta dokument skrivits av den utpekade medarbetaren.

Från 1990 har med gemensamma ansträngningar inom ramen för en rysk-svensk arbetsgrupp, i vilken ingår företrädare för utrikesministerierna, försvars-, inrikes- och säkerhetsministerierna, specialister från Rysslands och Sveriges arkiv- och kriminalorgan, samt även oberoende experter-historiker från båda länder uträttat mer än under de föregående 40 åren.

Inom ramen för den gemensamma arbetsgruppen har den svenska sidan erhållit kopior av mer än 80 dokument och även texter från de intervjuer som gemensamt med svenska företrädare genomförts med de f.d. medarbetare i säkerhets- och inrikesorganen som har haft eller kunnat haft befattning med Raoul Wallenberg. Man har också granskat alla uttalanden av medborgare om deras påstådda sammanträffanden med Raoul Wallenberg efter 1947 i fängelser/läger i det f.d. Sovjetunionen. Emellertid har icke något av dessa bekräftats till följd av de företagna studierna.

Varje sammanträde i arbetsgruppen - det sjätte mötet i ordningen ägde rum i mitten av december - utgör ett steg på vägen mot uppklärande av alla omständigheter kring Raoul Wallenbergs tragiska öde.

I Ryssland hedrar man minnet av godtyckets oskyldiga offer och gör allt för att det förfärliga förflutna ej skall upprepas.

Jag vill utnyttja tillfället att uttrycka en förhoppning om att fortsätta våra personliga kontakter i de europeiska folkens intresse.

Med bästa välgångsönskningar

R. Chasbulatov

Председателю Европарламента
г-ну Эгону Клепшу

Уважаемый господин Клепш!

Судьба шведского дипломата Рауля Валленберга близка и понятна россиянам, пережившим не одну полосу репрессий в мрачный период сталинизма. К великому сожалению, тяжелую участь сталинских репрессий разделили и некоторые иностранные граждане, включая шведского дипломата.

Российская демократия, порвавшая с тоталитаризмом прошлого, живо откликнулась на обращение мировой общественности, парламентариев разных стран, многочисленных комитетов, носящих имя Рауля Валленберга, простых людей планеты, предприняв значительные усилия по распространению правды в своей стране о деятельности Р.Валленберга, прояснению его тяжелой судьбы.

Руководство страны поручило соответствующим государственным учреждениям провести тщательную проверку всех мест заключения, организовать поиск новых архивных документов, проливающих свет на причины и последствия пребывания шведского дипломата в неволе. Однако, несмотря на горы просмотренных архивных документов, новых данных, которые опровергали бы факт смерти Рауля Валленберга в июле 1947 года, не найдено.

В этой связи полагаю необходимым проинформировать Вас о проведении научно-исследовательским институтом судебных экспертиз Министерства юстиции России и Государственной криминалистической технической лабораторией Швеции исследований рапорта начальника санитарной части внутренней тюрьмы МТБ СССР Смольцова А.Л. о смерти Р.Валленберга от 17 июля 1947 года, позволивших сделать вывод, что этот документ написан указанным сотрудником.

С 1990 года объединенными усилиями в рамках российско-шведской рабочей группы, в которую входят представители внешнеполитических ведомств, министерств обороны, внутренних дел и безопасности, специалисты архивных и криминалистических служб России и Швеции, а также независимые эксперты-историки обеих стран, сделано больше, чем за предыдущие сорок лет.

В рамках работы смешанной рабочей группы шведская сторона получила копии более 80 документов, а также тексты проведенных совместно с шведскими представителями интервью с бывшими сотрудниками органов безопасности и внутренних дел, которые имели или могли иметь отношение к Р.Валленбергу. Были проверены все заявления граждан об их якобы встречах с Р.Валленбергом после 1947 года в местах лишения свободы бывшего СССР. Однако ни одно из них в результате проведенного изучения не нашло подтверждения.

Каждое заседание рабочей группы – очередная шестая встреча состоялась в середине декабря – шаг по пути выяснения всех обстоятельств трагической судьбы Р.Валленберга.

В России чтят память невинных жертв произвола и сделают все, чтобы страшное прошлое не повторилось.

Пользуясь случаем, выражаю надежду на продолжение наших личных контактов в интересах народов европейского континента.

С наилучшими пожеланиями,

Р.Хасбулатов

Avsändningsort

Pol 1:1/Dr H Magnusson/mjn

Ärende

Datum

1993-02-16

Avd

Grupp

Mål

Adress

Ambassaden Moskva

Text Från Pol 1:1 för Lyrvall. Re Wallenbergärendet

De schweiziska diplomaterna Harald Feller och Max Meier arresterades i Pest av NKVD-officerare den 16 februari resp 10 februari 1945. Födelsedatum har vi ej.

Cabinet

47/004 P 2 Eu 2
(500)
Stockholm, le 16 février 1993

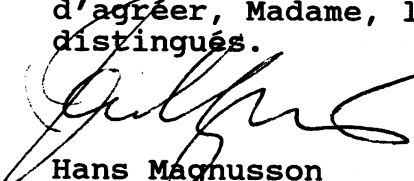
Madame Simone Luchi
Avocat au Barreau de Bruxelles
Rue Dautzenberg 50, Bte 3
B-1050 BRUXELLES

Madame,

43/000
Le Premier Ministre m'a chargé de vous confirmer la réception de votre fax du 12 février 1993. Je puis vous assurer qu'au cours de ses entretiens avec le Président Boris Eltsine à Moscou, M. Carl Bildt a fait valoir qu'en Suede nous considérons que Raoul Wallenberg peut être encore en vie tant que la preuve du contraire n'a pas été apportée, et que nous désirons intensifier la coopération avec la Russie afin de faire toute la lumière sur son sort. M. Eltsine a assuré que toutes les informations sans exception qui seront retrouvées au sujet de Raoul Wallenberg seront remises à la Suede. Cette même volonté ressort de la déclaration commune.

En ce qui concerne le témoignage de Mme Jinkarenko, j'ai chargé en décembre dernier M. l'ambassadeur Martin Hallqvist d'entendre cette personne. Ayant appris qu'elle effectuait un séjour en Allemagne, j'ai confié la même mission à notre consul général à Berlin, M. Jan Lundvik qui connaît bien l'affaire Raoul Wallenberg. Lorsque ce témoignage aura été recueilli, nous pourrons aller plus loin et le discuter avec les Russes.

En vous remerciant de votre lettre, je vous prie d'agréer, Madame, l'expression de mes sentiments distingués.

Hans Magnusson
Directeur de ministère

exp m fax
930217
/Bjg

93 -02- 1 7

SVERIGES AMBASSAD
BRYSSEL

T E L E F A X

Telefon: (32) 2 641 66 11 Fax: (32) 2 641 66 20 Telex (46) 21148 svensk b

Adress: UD/Pol 1:1 (Magnusson) och Pressrummet X		Datum: 1993-02-17		Dnr: 22 ✓	
Avsändare: Staffan Åberg Ambassaden Bryssel		Avd:		Grupp:	
				Mål:	
Ärende: Wallenberg - presskonferens i Bryssel med nya vittnet torsdag 18/2 kl 11.00					
Totalt antal sidor: 1(2)		Obs! Vid begäran om repetition skall alltid avsändaren enligt ovan anges!			
		Avsant den		Klockan	Sign

Ref telsamtal Åberg - Magnusson 16/2

Enligt överenskommelse översänds kallelse till den internationella presskonferens som den belgiska advokaten Simone Lucki arrangerat med det nya Wallenberg-vittnet Nathalia Schinkarenko.

Presskonferensen äger rum i Europaparlamentet under den belgiska parlamentariska PPE-gruppordförandens Tindemans överinseende.

Stig Berglind på EG-del sköter kontakterna med de svenska journalister i Bryssel.

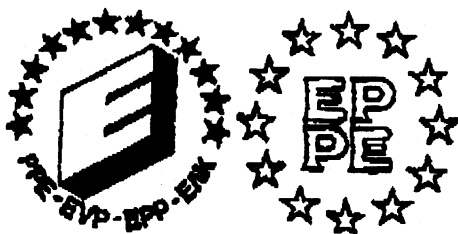
BERG

cc Stig B (EG-del)

16/02 '93 16:44

P01

α(α')

FLAS!

Groupe du Parti populaire européen (DC) au Parlement européen. Service de Presse
 Fraktion der Europäischen Volkspartei (CD) des Europäischen Parlaments. Pressedienst
 Group of the European People's Party (CD) in the European Parliament. Press office
 Gruppo del Partito Popolare Europeo (DC) del Parlamento Europeo. Servizio Stampa
 Fractie van de Europese Volkspartij (CD) in het Europees Parlement. Persdienst
 K.O. του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος (ΚΔ) στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Υπηρεσία Τύπου
 Grupo del Partido Popular Europeo (DC) en el Parlamento Europeo. Oficina de Prensa
 Grupo do Partido Popular Europeu (DC) no Parlamento Europeu. Serviço de Imprensa

Bruxelles, le 16 février 1993

De nouveaux développements dans l'affaire Wallenberg.

Un nouveau témoignage important vient d'émerger sur le diplomate suédois Raoul Wallenberg disparu dans des conditions mystérieuses pendant la Deuxième Guerre Mondiale.

En effet, Madame Nathalia SCHINKARENKO, qui a vécu dans un des camps du Gorkowskaya Gebiet-Station Suchobeshwodoye, a remis au Comité Wallenberg une photo témoignant de la présence de Raoul Wallenberg dans un de ces camps dans les années 55 et 56, soit plus de 9 ans après, selon le gouvernement soviétique, la date de sa mort dans la prison de Loubianka à Moscou.

A l'initiative du Groupe du PPE, Maître Simone LUCKI du Barreau de Bruxelles, Président du Comité belge pour Raoul Wallenberg et Secrétaire général de la Commission Internationale d'Enquête sur le sort de Raoul Wallenberg, donnera, en présence de Nathalia SCHINKARENKO, une Conférence de Presse

le Jeudi 18 février 1993 à 11h00

dans la Salle de Presse 300 du Parlement européen (Bâtiment Eastman), rue Balliard, 97-113 - 1047 Bruxelles.

Leo TINDEMANS, Président du Groupe du PPE, fera le point sur la dernière résolution Wallenberg, votée par le Parlement européen le 17 décembre 1992, et introduira Maître LUCKI et Madame SCHINKARENKO.

Pour rappel :

La sous-commission Droits de l'Homme traitera le mercredi 17 février 1993 à 15h00, au Parlement européen à Bruxelles, du cas de Monsieur Raoul Wallenberg suite à la lettre reçue de Monsieur Kashboulatov, Président du Sovjet Suprême de Russie

SVERIGES AMBASSAD

93 -02- 16

T E L E F A X

MOSKVA

Telefon: Nat. (095) 147 9009

Fax: +7-095 147 81 88

Int. +7 502 224 10 35

Telex: (64) 413410 svsk SU

Adress: Pol 1:1/Magnusson X	Datum: 1993-02-17	Dnr: 67 ✓		
Handläggare: aambs Björn Lyrvall		Avd:	Grupp:	Mål:
Totalt antal sidor: 3		Avs:	Kl.	Sign:

ex kabs

H Magnusson

Wallenberg

C Pernu

G. m. Dardel

april 23

L

CBS "60-minutes" om RW-utredningen

1. Marian Bontempo från 60-minutes besökte idag Lyrvall på ambassaden för att informera sig om arbetsgruppens verksamhet inför ett inslag som ska göras senare i vår. Det ska tjäna som en uppföljning av materialet som sändes för 12 år sedan, och som anses ha varit huvudskälet till att RW blev hedersmedborgare i USA.

✓ Hon kommer också att kontakta Magnusson och von Dardel och har bl.a. talat med Roginskij i Moskva.

2. Lyrvall lämnade information enligt bilaga. Frågor kom också upp om arbetet i Vladimirfängelset (L. nämnde att vittnesmål kontrollerats samt att arbete med nummerfångars identitet pågick), samt om vem som kunde ha beordrat ev. likvidering av RW (nämnde att order ofta gavs muntligt eller antydde, och att det är tveksamt att Ab. själv fattade sådant beslut).

3. Beträffande intervjuerna gavs allmän information (inga namn nämndes, men bekräftade på fråga att K. intervjuats). Framhöll också på fråga att utredarna inte ville spekulera om hur ev. likvidering av RW gått till.

4. CBS-redaktionen återkommer mars-april för inspelning av intervju med ambassadören.

BERNER

Inför samtal med Marianne Bontempo, associate producer, CBS 60-minutes, 930217:

1. *Lever Raoul Wallenberg?*

Så länge inte motsatsen bevisats utgår vi från att RW kan vara i livet. Han föddes 1912, fyller i år 81 år.

Vi är tveksamma till den sk. Smoltsovrappportens sanningshalt. RW var enligt rapporter från cellkamraterna en frisk 35-åring, som dagligen gjorde gymnastik. I familjen fanns ingen sjukdomshistoria av hjärtattacker. Det förefaller också osannolikt att en fängelsedoktor skrev brev direkt till säkerhetsministern. Många många personer från "apparaten" som vi talat med delar uppfattningen. Rapporten kan givetvis ha skrivits vid denna tidpunkt, men innehållet behöver inte vara sant för det.

Ännu pågår sökande efter material i arkiv, centralt och lokalt. Alla avgörande dokument har försvunnit för RW, chauffören Langfelder hans långvarige cellkamrat Rödel. Men tidskrävande arbete - Ryssland är ett land som nu själv upptäcker sin historia. Och utredningen förefaller ha en betydelse som går utanför Wallenbergs personliga öde. Hans gåta är, kan man faktiskt säga, för många ryssar, som själva förlorat släktingar och vänner under Stalintidens terror, en slags testcase på t.ex. säkerhetstjänstens villighet att vädra ut sitt unkna förflutna. Även efter sitt försvinnande hjälper Raoul Wallenberg människor att återfå sitt hopp.

2. *Hur bedrivs RW-utredningen?*

Arbetsgruppen. Bildad våren 1991 (dessförinnan dock bl.a. besök av släktingar till RW hösten 1989 samt internationell grupp i Vladimirfängelset i aug-sept 1990, ÖB uppvaktningar).

Arbetsgruppens verksamhet kom igång först efter kuppen - impuls Bakatin. I gruppen företrädare MID, säkmin, inrikesmin, försvarsmin, arkivexperter, observatör från ryska parlamentets MR-utskott. Sedan dess september 91 - 6 möten, senast i förra veckan, vid vilka under arkivarbetet påträffade dokument överlämnas, diskussion av oklara frågor.

Utredningen bedrivs två linjer;

-arkivgenomgång, företrädesvis ryska myndighetsexperter, men också möjlighet svenska sidan och till arbetet knutna oberoende arkivexperter att gå igenom dossieer. En del sådant arbete återstår.

-intervjuer, företrädesvis med pensionerade förhørsledare från det sovjetiska militära kontraspionaget Smersj, fängelsepersonal, som kan ha direkt eller indirekt information om RW. Ett trettiotal intervjuer har genomförts av särskild

intervjugrupp bestående av en rysk folkdeputerad, en rep. från KGB, en svensk diplomat. Huvudsakligen värdefull indirekt information om arbetsmetoder och förhållanden vid krigsslutet. (Kan inte gå in på några namn på personer som intervjuats).

3. Vilka slutsatser kan dras?

Arbetet pågår fortfarande och tidigt att dra några slutsatser. Vissa arkiv återstår att gå igenom, en samlad genomgång och analys av materialet bedrivs. Kan säga att det material som kommit fram i allt väsentligt bekräftat innehållet i vad de återvändande tyska krigsfångarna berättat på 50-talet (materialet överlämnat till Sovjetunionen i mars 1956).

Vi fortsätter att kontrollera vittnesmål om möten med RW i olika sovjetiska läger efter 1947.

4. Viktigaste resultatet av utredningen? Varför greps RW?

En del klarläggande om gripandet - arresteringsorder från Bulganin, vice försvarskommissarie, där inget skäl. Det har framkommit i sovjetiska dokument att RW "själv uppsökte" den sovjetiska sidan. Såvitt bekant inget criminal-case mot RW senare/ därför ingen undersökningsfile.

På andra håll - bl.a. i en del muntliga uppgifter sagts att "alla utlänningar som befann sig på fiendeterritorium var misstänkta. Många greps för att kontrolleras närmare - frisläpptes senare.

Smersjrapport från februari 1945 - att svenska ambassaden gav "fiender till Sovjetunionen beskydd". Spionomani i kontraspionaget Smersj.

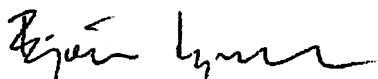
Icke överlämnad version av Gromykomemorandumet (av april 1956) lades skulden för RW död helt på Abakumov och det konstateras att denne anklagat RW för spioneri för Tyskland. Denna anklagelse fanns inte med i dokumentet som överlämnades till den svenska sidan i februari 1957.

Många andra versioner.

Andra viktiga spår;

-notering om brev från Abakumov till Molotov den 17 juli 1947 "om svenske mb Wallenberg". Brevet försvunnet.

-intern PM april 1956 från UM Molotov och säkmin Serov till CK. "att tala om för svenskarna om RW öde".

Björn Lyrvall

Pol 1:1/Dr H Magnusson/mjn

Arenda

Datum

1993-02-17

Dnr

Avd

Grupp

Mål

Adress

Ambassaden Moskva

Text

Från Pol 1:1 (Magnusson) för Noréen/Lyrvall re
Wallenbergärendet

P R I M O. Vi utreder nu möjligheten att "projektfinansiera" några ryska arkivexperter för forcerade och kreativa efterforskningar av utvalda, prioriterade arkivfonder. Finansiering kan tänkas ske över utredningsanslaget och/eller över arkivbiståndsmedlen. Kostnaden torde bli begränsad - 10 000 - 30 000 SEK totalt för tre personer under tre a fyra månader. Något bistånd i form av utrustning kan också övervägas. Tanken är att berörda personer också skulle komma bistå när det gäller försvunna fartyg. Förslaget får väl hållas i reserv/ses som komplement i avvaktan på att Jakovlevs förslag implementeras. Kabinettssekreteraren d'accord. Tacksam era synpunkter.

S E C U N D O. Föreslår att de tyska krigsfångarnas vittnesmål, översatta till ryska (i MID:s arkiv) överlämnas till Kopeljanskij och övriga aktuella förhørsledare. Detta material kan, jämte uppgifter som framkommit på sistone, tjäna som utgångspunkt för nya utfrågningar. Om samtal med Farafonov kommer till stånd, kan man lämpligen diskutera 56 års sovjetisk handläggning (olika versioner m m).

Ivasjutin kanske skulle kunna kontaktas direkt av ambassaden.

T E R T I O. Tacksam uppteckning samtalet med Colonel Posey.

Cabinet

Ifylles av telegramexpeditören

Arbetet den

Klockan

Sign

EMBASSY OF SWEDEN

KIEV

1993-02-11

1993-02-22

Pol 1:1/Depr Magnusson/mjn

Delges

Kabs

Wallenberg-föreningen

von Dardel

Carl Persson

Amb Moskva

ref p 930222

Departementsrådet

Hans Magnusson

UTRIKESDEPARTEMENTET

42/001

INKOM UD		
1993-02-18		
AVD	GR.	MÅL
c	2	sw I

Uppgifter om eventuellt möte med
Raoul Wallenberg 1955

1/bil.

Broder,

Häromdagen hade jag besök av Vasilij Stepanovitj Domastjuk, född 5 januari 1929. Han hade suttit i Vorkuta 1952-58, i fem år och tio månader, oklart av vilket skäl - "det var ju på Stalins tid och då kunde vem som helst åka fast".

På vintern 1955 hade han träffat en man som uppgivit sig vara svensk, fast Domastjuk först av accenten att döma trott att det varit en estländare. Mannen var i fyrtioårsåldern, hade gråblå ögon, var kraftig, bredbent och hade gjort ett värdigt intryck. Han hade främlingspass.

De hade träffats bara en gång, i en halvtimme, i läger nr. 40 (se skiss), i samband med någon transport. De satt i skilda läger.

Andra utlänningar som Domastjuk stött på var en fransk flygare vid namn Robert, och Otto Meyer, Berlin-Steglitz, Heinrich Seidel Strasse 3, en adress som av någon anledning fastnat i mannens minne, samt en engelsman vid namn McLean.

När Domastjuk släppts ur läget hade han - vilket ju inte var så ovanligt - arbetet kvar i Vorkuta till 1963. Nu bodde han i Krivoj Rog, och hade tfn. 51 21 95.

Han gav mig ett nummer av Iskusstvo Kino från 1991 med en artikel om Rodnjanskijs Wallenberg-film. där finns också den klassiska bilden på RW i profil, i militär båtmössa.

Han sökte upp mig efter att ha sett ett inslag från
invigningen av den svenska filmveckan i Kiev
häromveckan.

d'aunt/
ku

~~Jag tror inte vi behöver besvara denne man i Krivoj
Rog, men jag ville för ordningens skull ändå skriva
en rad om besöket.~~

Martin Hallqvist
Mart Hallqvist
Martin Hallqvist

Разборы и размышления

Л. Лисюткина

Кинопозма без героя

Рабочая трибуна (Московская обл.)

от 24.11.91г.

статья
подписав: Сергей Богатырев
Спассбург

Что можно сделать в кино с таинственной загадкой истории, дотянувшейся до наших дней, — с загадкой без отгадки? С сюжетом о знаменитом герое, который не появится в кадре, ибо никто не знает, жив ли он?

Осталась лишь стопка фотографий и противоречивые воспоминания людей. Казалось бы, для документального фильма материала маловато. Однако молодой киевский режиссер Александр Роднянский снял «Миссию Рауля Валленберга» (сценарий Л. Гуревича и А. Роднянского) о бесследно исчезнувшем в нашей стране шведском дипломате, имени которого до недавнего времени у нас почти никто не знал, а высокопоставленные чиновники до сих пор утверждают, что ни человека, ни документов о нем не существует.

Фильм о поисках героя держит зрителя в таком же напряжении, как остросюжетный детектив. Здесь есть и основанный на документах рассказ о жизни и подвиге Валленберга. Рассказ подробен, но лишь до того момента, когда Рауль Валленберг, спаситель венгерских евреев, обреченных нацистами на гибель, сам становится жертвой: 17 января 1945 года, когда советские войска уже вошли в Будапешт, он был арестован в ставке главного командования и бесследно исчез.

Спустя почти 45 лет родственники и представители Комитета спасения Рауля Валленберга впервые приехали в нашу страну. Они верят, что Рауль жив. Противоречивые свидетельства очевидцев, якобы встречавших его на запутанных перекрестках ГУЛАГа, давно мелькают в западной прессе. Съёмочная группа Александра Роднянского попыталась найти следы Валленберга на просторах нашей необъятной Родины от Карелии до Колымы и от Средней Азии до Крайнего Севера. Практически ни одно свидетельство не оста-

лось без расследования. Использовать в фильме весь накопленный материал было невозможно. В полтора часа экранного времени пришлось «утрамбовать» только те данные, в которых сфокусированы наиболее известные и наиболее типичные легенды о пропавшем герое. В результате Л. Гуревич и А. Роднянский проделали работу, обойденную историками и журналистами, — они по сути оказались исследователями мифа.

Мифология «шведского Христа», как называли Рауля узники венгерских гетто и лагерей, складывалась одновременно с его деятельностью в Будапеште в период с 9 июля 1944 года по 17 января 1945 года. Не только узники-евреи, но и венгры видели в нем существо сверхъестественное. Сохранился рисунок из гетто, на котором Валленберг изображен с нимбом вокруг головы и с надписью: «Валленберг санктус» (святая Валленберг). Ему посвящено множество стихов и музыкальных произведений. Неправедный арест, загадочное исчезновение и мученическая смерть в русских застенках дали новый импульс мифологии, окружающей имя Валленберга: появилось множество «житийных историй», своего рода «золотая легенда» о его пребывании в России. Эти рассказы содержат описания тюремных будней и странствий по дальним пересылкам, взаимоотношений с братьями по заключению и с тюремным начальством, а также различные версии смерти героя либо, наоборот, утверждения о том, что он жив, но надежно заперт в бездонном чреве ГУЛАГа...

Исследование мифа может иметь несколько целей. Во-первых, самое «простое» — докопаться до зерна истины, из которого вырастает миф (эту работу успешно проделали историки и археологи, обнаружившие развалины Древней Трои и библейских городов по их фантастическим описаниям в мифах Древней Греции и в священных книгах Ветхого Завета). Во-вторых, мифы можно типологизировать и, таким образом, нащупать наиболее вероятный вариант развития реальных событий. И, наконец, третий, самый сложный путь, в данном случае лишь косвенно проливающий свет на загадку судьбы

«Миссия Рауля Валленберга»
Сценарий Л. Гуревича, А. Роднянского. Режиссер А. Роднянский. Операторы В. Гуевский, И. Иванов. Звукорежиссер И. Мойжес. «Киевнаучфильм», 1990.

См., например, интервью с Кронидом Любарским «Во Владимирской тюрьме не найден» в журнале «Новое время» (1990, № 39, с. 34—36).

Валленберга — это расшифровка семантики, то есть реконструкция явных и не-
явных фактов реальности, отразившихся в нем. В результате можно лучше понять и ре-
альность, и специфику мифа: почему именно миф оказался продуктом этой реаль-

ности. Грегори и А. Роднянский работают с историческим материалом о Валленберге в трех направлениях. Сюжеты собранных свидетельских показаний можно разделить на три группы: религиозно-романтические и коммерческие

сюжеты первых являются главным объектом, спасенные Валленбергом от неминуемой гибели. Обаятельная Кэтти Ватц живет в Швеции. В ее рассказе Валленберг предстает как ангел-хранитель. В уютной обстановке соорудила алтарь с портретом спасителя и перед ним регулярно горят свечи. На шее у Кэтти — ладанка, с портретом Валленберга. Сколько еще из тысяч спасенных им повторяют этот ряд?

Семантика органично присуща самой сути подвига Валленбергом. Говоря о историческом мифосознании, я имею в виду самого Валленберга, а создателей мифов — некоторых — иногда версий.

Режиссера с этими людьми, превращенными нашими соотечественниками в нечто большее, чем обычные интервью. Это новеллы, воссоздающие на экранизации исторический портрет каждого из персонажей и вместе с тем показывая тот или иной из многочисленных вариантов в нашей среде мифа «Валленберг». Из этих свидетельств складывается и другой портрет — нашего мира, который уже не может быть тюрьмой, но еще не стал раем и все так же нуждается в спасении. Мифах, в красивых легендах. Валленберга — его «миссия» пришла тут как нельзя кстати. Рассказывают о том, что были лично знакомы с ним. И сами в это верят.

В кадре — мужчина в весьма легкой одежде, на голове — спортивная шапка. Возраст не определишь — от тридцати до пятидесяти. Он рассказывает о том, что много, но мало — внебрачный сын Валленберга. Камера дает крупный план — вспоминаются строки из поэмы Венедикта Ерофеева: «Надвигаются десятками глаз, больших, на выкатанных, выползающих из орбит, — гля-

дела мне в глаза моя родина, выползшая из орбит, на все готовая, большая...» На вопрос режиссера: «Ну а сами-то вы как считаете, похожи вы на Валленберга?» — самозванный сын стаскивает с головы шапку, разворачивается в профиль и без запинки отвечает: «По-моему, да». Между прочим, некое подобие и в самом деле есть, и если бы Рауль Валленберг родился не в одном из богатейших семейств Европы и провел бы свое детство не в особняке со свечами и роялем, а жил бы вот этой самой, нашей жизнью, версия о «сыновстве», может, выглядела бы не столь уж невероятной.

Эпизод с «внебрачным сыном» завершается на патетической ноте: тот обещает быть достойным своего отца и «помогать людям всех национальностей». А на экране возникает другой персонаж — Коля. После первого же сообщения в прессе о деле Валленберга, он метнул в столицу телеграмму, а затем в нетерпении явился собственной персоной. И поведал, что собственноручно похоронил Валленберга в лесах Карелии. Коля сообщает всему человечеству, что, во-первых, Валленберг ему, своему душеприказчику, открыл тайну своих сокровищ в швейцарском банке, оставленных на имя сестры Нины, а во-вторых, что величайшими гениями всех времен и народов шведский дипломат считал Добролюбова и Чернышевского.

Что это? Совдеповская шизуха, бред, запойные фантазии? Да. Но и плоды нашего убогого просвещения, и наши воспаленные, завистливые, нищенские мечты о несметных сокровищах, и неистребимая жажда вознестись вдруг, в одночасье над всей беспощадной прозой жизни, над всеми этими крошечными хлябями, оврагами и ухабами. Коля ведет свой рассказ о швейцарском банке, стоя в луже, в которой чуть не тонет по уши и разве что не выпадая от азарта из потрепанного ватника.

Разумеется, у авторов фильма не было иллюзий относительно этого «свидетеля». Тем не менее они прошли с ним многокилометровый путь по заснеженным карельским сопкам в поисках несуществующей могилы, пока Коля вдруг не бросил в снег тяжелый заступ и не сбежал. Зачем же понадобился он для картины? Почему брели документалисты вслед за ним по кочкам и сугробам. И экранного времени ему уделено не меньше, чем, к примеру, Симону Визенталю, известнейшему на весь мир инициатору создания Центра по изучению геноцида евреев во время второй мировой войны. Казалось бы, это не логично — ведь Коль вокруг нас и без кино

Önskas lista på dokument ang Raoul Wallenberg

THE RAOUL WALLENBERG MOVEMENT FOR HUMANITY

International Organizing and Coordinating Centre
701 Grosvenor Avenue
Montreal, Québec, H3Y 2T1, Canada
Tel: (514) 489-4704 Fax: (514) 731-7718

February 10, 1993

*Bernell
Fredriksson; AY; 1/2*

The Honorable Margaretha af Ugglas
Minister of Foreign Affairs
Utrikes Departementet
Gustav Adolfs torg 1
Box 10323
S-10323 Stockholm
Sweden

INK. UTRIKES DEP		
D. N:o 41/011		
1993-02-22/8		
AVD P	GR. 2	MAL EU I

Dear Madame Minister,

The Raoul Wallenberg International Movement for Humanity has as one of its purposes the completion of a historical record regarding the deeds and ultimate fate of this great Swedish humanitarian hero.

We ask you, Madame Minister, to help us in our aims, by providing our organization with a catalogue of all relevant documents available to or in the possession of the Swedish government or subordinate institutions, concerning Wallenberg's disappearance and subsequent fate at the hands of the Soviet authorities. In particular, we would be interested in having a complete list of all relevant documents that have been released to the Swedish government by the government of the former Soviet Union or representative organizations since January 1945.

This information will be of great importance in helping us to fulfill our task of compiling an accurate historical record available to educational and historical research institutions worldwide.

Respectfully yours,

V. Parnes

Dr. Vera Parnes,
President of the Organizing and Coordinating Center
The Raoul Wallenberg International Movement for Humanity

(KABINETTSSEKRETERAREN)

Utrikesministerns kansli

Handl: depr Hans Magnusson, pol 1:1

ARKIVEXEMPLAR

1993

Dnr
02-18

Avd Grupp Mål

49/003

P 2 EU^I

(Pol)

Ebba Grönros

Köpmangatan 1

151 71 SÖDERTÄLJE

(Wallenbergärendet)

Bästa Ebba Grönros,

27/0076

Tack för Ert brev med utdrag ur Moshinskijs bok som bl.a. handlar om Raoul Wallenberg. Boken känner vi till sedan tidigare, och jag måste tyvärr säga att uppgifterna där om arresteringen av Wallenberg inte är trovärdiga. Vare sig tids- eller personangivelserna stämmer med vad vi vet.

Helt klart är att Abakumov var en nyckelperson men vi vet nu att det var Bulganin som undertecknade arresteringsordern. Till grund för denna låg säkert ett beslut på högre politisk nivå. De exakta omständigheterna får den fortsatta utredningen visa.

Med vänlig hälsning

Lars-Åke Nilsson

Ifylles av postexp

Avsänt med

☐

sv kurir

☐

utl kurir

☐

luftpost

☒

vanlig post

Avsändn datum

Sign

930218

CS

SVERIGES AMBASSAD

MOSKVA

handl: aams Björn Lyrvall

1993-02-18

Nr 47 ✓

1993-02-22

Pol 1:1/Depr Magnusson/mjn

Delges

Kabs

Polch

Bertelman

Magnusson

Carl Persson

von Dardel

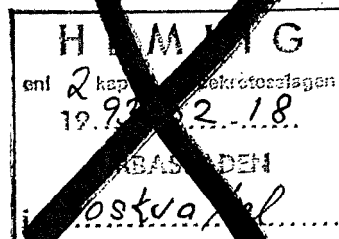
Wallenberg-föreningen

SB/Hafström

UTRIKESDEPARTEMENTET

INK. UTRIKES DEP.

93-02-19

DR.	SR.	MAL
9	2	8

Pal

Svensk-ryska arbetsgruppen i RW-ärendet: sjätte mötet
(1 bil)

Ambassaden får insända protokoll från sjätte mötet av svensk-ryska arbetsgruppen i Raoul Wallenbergärendet, vilket hölls i Moskva den 11-12 februari 1993.

Örjan Berner

MOSKVA

Handläggare: Björn Lyrvall/cl

1993-02-15

H E M L I G

Svensk-ryska arbetsgruppen i RW-ärendet: 6:e mötet
(2 bil.)

Det sjätte mötet i svensk-ryska arbetsgruppen i RW-ärendet hölls i Moskva den 11-12 februari 1993. Delegationer enligt bilaga.

Protokollsanteckningar i sammandrag enligt följande.

Torsdag 11 februari:

✓ Sokolov hälsade välkommen och noterade att en ny kraftfull impuls till utredningen givits av toppmötet mellan statsminister Bildt och president Jeltsin samt genom den deklaration som undertecknats vid mötet. Från rysk sida hade ett stort arbete uträttats och över 100 dokument överlämnats.

Sedan förra mötet hade också den svenska sidan givit positivt bidrag även om relativt få arkivdokument hittills överlämnats. Erhållet

material var emellertid av intresse eftersom även svenska publicerade källor var lite kända för den ryska sidan.

Magnusson beklagade att han inte kunnat närvara vid föregående möte i december och konstaterade att det uppenbarligen varit ett bra och intressant möte. Ett tack fick uttryckas till den ryska sidan för nedlagt arbete och det torde vara i underkant att tala om ca 100 överlämnade dokument. Den nya svensk-ryska deklARATIONEN skulle nu ge en ny impuls att intensifiera arbetet.

Den svenska sidan hade sedan förra mötet överlämnat ett par dokument - en uppteckning från förre attachén Lars Berg i Budapest, hämtad ur UD-arkivet. Det var det dokument som innehöll mest information om den avgörande veckan i Budapest. Dessutom medfördes till dagens möte ytterligare rapporter från andra beskickningsmedlemmar, emellertid med lite information av direkt intresse för RW-ärendet eftersom deras kontakt med RW skars av tidigt. Därtill kompletterades Bergs rapport. Föregående dag hade också överlämnats en översikt av vittnesmål rörande RW:s sista dagar i Budapest, mest hämtade ur publicerade källor. Om detta fanns inte mycket i arkiven.

Vidare avsåg den svenska sidan att överlämna en fullständig uppsättning arkivdokument i ärendet. Det handlade om det material som förberetts till 1980 och det omfattade ca 40-50 volymer dokument. Det var så stor mängd att det för arbetsgruppen skulle bli svårt att tillgodogöra sig materialet, men dokumenten hade kanske intresse för historiker.

Vid dagens möte skulle också överlämnas telegramutväxling med UD från 1945 rörande personalen vid Budapestmissionen och så snart möjligt också dokument om det svenska skyddsmaktsuppdraget för sovjetisk räkning i Budapest.

Slutligen skulle till den ryska sidan vidarebefordras en kopia av den svenska uppteckningen av den 10 mars 1956 från samtalet mellan utrikesminister Undén och sovjetiske ambassadören Rodionov, där Berias namn nämndes. Från dokumentet kunde man finna att det, liksom så ofta i samtalsuppteckningar, förelåg diskrepanser i uppfattning av samtalsinnehållet mellan den ryska och svenska uppteckningen.

Sokolov tackade för materialet som skulle bli av stort intresse för utredningen.

Först kunde nu nämnas några ord om vad som gjorts sedan det förra mötet. Därefter borde det fortsatta arbetet skisseras. Det fanns också intresse att diskutera massmedias belysning av utredningen.

Magnusson ville inleda med utestående frågor förknippade med det senast överlämnade dokumenten och därefter diskutera ramen för det fortsatta arbetet och prioriteringarna.

Det viktigaste dokumentet var vice försvarsminister Bulganins arresteringsorder. Det reste frågan om hur beslutet fattats - gjordes det på begäran av Abakumov eller fattades beslutet på högre nivå?

✓
Vilken var Bulganins ställning hierarkin vid denna tidpunkt och kanske fanns en intressant koppling till handläggningen av fallet 1956 när Bulganin deltog i den avgörande diskussionen om svaret till den svenska sidan.

✓
Filippov förklarade att alla dokument med anknytning till RW tagits fram i försvarsministeriets arkiv. I Bulganin-dokumentet hänvisades till ett telegram 937, av vilket framgick att RW påträffats samt att åtgärder vidtagits för att beskydda honom och hans egendom. Det var ett telegram daterat den 15 januari 1945 från stabschefen vid andra ukrainska fronten ✓
✓ Zacharov till generalstabschefen ✓ Antonov.

Magnusson noterade att fyndet gjorts i ett oväntat arkiv. Kunde ytterligare material finnas i fonder som man ej tänkt på?

✓
Filippov underströk att dokument rörande andra ukrainska fronten endast fanns i försvarsministeriets centrala arkiv i Podolsk. Inga andra fonder kunde förekomma.

✓
von Dardel noterade att formuleringen i ✓ Zacharovs telegram påminde om ✓ Dekanosovs note av den 16 januari 1945, till vilken det refererades i ✓ Vysjinskijs note från 1947. Det hävdades att man ej återfunnit den officer som sänt telegrammet.

✓
Vinogradov sade att dokumentet ej påträffats av en slump utan som ett resultat av ett målinriktat sökande. Från 1943 hade det militära kontraspionaget

varit underställt militära ledningen. ✓ Abakumovs ämbetsverk sorterade under överbefälhavare Stalin och dennes ställföreträdare. Också ✓ Abakumov var vice försvarsminister ("narkomi").

Enligt då gällande bestämmelser rörande agerande i frontområden - inte minst krigsskådeplatser - hade militären rätt att gripa alla personer som kunde vara av intresse för överkommandot, misstänkta för fientligt arbete mot sovjetarmén samt alla utlänningar som befann sig inom fiendeområdet.

✓ Som Galitskij tidigare beskrivit var arresterande av sådana personer ganska naturliga. Dokument av detta slag rörande andra personer fanns.

✓ Magnusson sade sig väl minnas Galitskijs intressanta redogörelse om arbetet vid fronten, men hade uppfattat att arrestering kunde beslutas vid fronten, dvs ingick i den lokala befälhavarens befogenhet. Det var mer sällsynt med order från Moskva och frågan gällde varför inte ✓ Abakumov själv som vice försvarsminister givit ordern.

En intressant jämförelse kunde vara de schweiziska diplomater som också greps och fördes till Moskva. Vem fattade beslut om arrest i dessa fall?

✓ von Dardel undrade vilka folkrättsliga regler som gällde för skydd av diplomater från neutrala länder i krigsområde.

✓ Galitskij förklarade att tillämpningen av folkrätten hos de sovjetiska trupperna var mycket motsägelsefull. Under egna undersökningar hade det

visat sig att kunskapsnivån hos den sovjetiska militärledningen i dessa frågor var närmast lika med noll och detta upprepades tyvärr också under Afghanistan-konflikten, vilket G. beskrivits i en artikel i sovjetiska rättstidskriften "Gosudarstvo i Pravo" redan 1990.

Med en referens till marskalken Vasilevskij beskrev Galitiskij att sovjetiska befäl under andra världskriget sällan gav order om arrest utan snarare talade om gripanden, anhållanden, fängslanden osv. Man tog ingen speciell hänsyn till om personen i fråga var diplomat eller ej. Ofta underförstod man arrest med order om gripande.

Folkrättens prioritet över den nationella rätten gjorde insteg i Sovjetunionen först från 1989.

Magnusson upprepade frågan varför just Bulganin undertecknat ordern och inte Abakumov själv.

Sokolov anslöt sig till Galitskijs redogörelse för sovjetofficerarnas kunskaper i folkrätt. Med tillgång till vittnesutsagorna från svensk sida kunde man också bedöma att RW rört sig fritt under några dagar och t o m förflyttat sig åtföljd av en sovjetisk officer. Gripande ägde i praktiken rum efter ordern från Bulganin.

Anledningen till detta beslut föreföll vara stabschefens telegram och fattades uppenbarligen efter en diskussion på Bulganins nivå eller högre. Tyvärr fattades beslut ofta per telefon eller genom en muntlig diskussion med överordnade. Det torde vara

en berättigad gissning från svensk sida att ordern till Bulgarien kommit uppifrån, från t ex Stalin eller någon annan.

På begäran av svensk sida hade en förnyad förfrågan framställts till presidentarkivet och svar av följande innebörd erhöles: presidentarkivet hade upprepade gånger eftersökt dokument förknippade med RW-ärendet. År 1991 överlämnades 56 dokument från perioden 1952-89, däribland från Lossovskij, Vysjinskij, Kuznetsov, Molotov, Gromyko och andra. Vidare fanns bland dessa uppteckningar från samtal med representanter för den svenska sidan, 17 utdrag ur protokoll från politbyrån m m.

Oftast rörde det beslut rörande godkännande av svarsförslag med anledning av den svenska sidans hänvänelser. Inget annat material om RW hade påträffats i arkivet.

Sokolov gjorde reflektionen att man härav kunde dra slutsatsen att den högsta ledningen ej fattat beslut i ärendet.

Det borde alltså kunna uteslutas att frågan diskuterats på centralkommitténs officiella sammanträden och i stället löstes vid sidan om.

Von Dardel undrade om det rörde sig om det presidentarkiv som för närvarande studerades av Volkogonov och där arbetet enligt uppgift ännu inte avslutats. Därtill vore det av intresse att veta vilka folkrättsliga konventioner som Sovjetunionen ratificerat.

✓
Galitskij sade att det existerade en mening fram till idag och som på sin tid underblåstes av tysk propaganda att Sovjetunionen ej ratificerat Genève-konventionen av den 27 juli 1929 om krigsfångar och därför friskrev sig från alla åtaganden att iaktta folkrättsliga normer. Det var ett oriktigt påstående eftersom den unga sovjetrepubliken redan 1917-18 officiellt blev successorstat till Tsarryssland rörande alla konventioner i folkrätten rörande humanitär frågor. Före 1949 hade alltså 1907 års Haagkonvention fortsatt att gälla i Sovjetunionen. Dessutom skrev Sovjetunionen senare på Genève-konventionen från 1929 om bistånd till sårade och sjuka.

Det sovjetiska utrikesministeriet upprepade efter krigets början flera gånger - bl a i London - att man avsåg följa internationell humanitär rätt om krigets bruk och det måste alltså konstateras att Sovjetunionen formellt bekräftade alla förpliktelser.

I frontförhållanden följdes inte alltid dessa åtaganden. Sovjetunionen bröt mot Genève-konventionen om försvar av civilbefolkning. Att arrestera var ett brott mot konventionen - däremot hade man rätt att gripa personer. Om det funnits bevis för att RW begått kriminella handlingar mot Sovjetunionen då hade man också kunnat arrestera honom men några sådana dokument fanns såvitt bekant inte.

✓
Ziborov underströk att man i det konkreta fallet ganska noga måste känna till omständigheterna vid arresteringen för att bedöma om den var laglig från

en folkrättslig synpunkt eller ej. T ex måste man få reda på vilka förutsättningar den ryska sidan hade för att erkänna eller inte att Wallenberg var diplomat. Eftersom några sådana bevis inte förelåg idag var det bättre att uppskjuta diskussionen kring denna komplicerade juridiska fråga tills senare.

✓ Sokolov sade beträffade frågan om Volkogonovs ✓
arbete att han som presidentrådgivare kunde arbeta i olika arkiv. Informationen om presidentarkivet som nyligen förmedlats kom dock från arkivets chef.

✓ Roginskij inflikade att det handlade om precis det arkiv där ✓
Volkogonov arbetade. Denne ledde en mycket liten kommission som gick igenom oklara platser i detta arkiv, som hade en komplicerad struktur. Hans arbete var ännu inte avslutat.

Magnusson förklarade sig väl medveten om de undersökningar som gjorts i presidentarkivet och förstod att ✓
Volkogonov gick igenom vissa speciella fonder. Det fanns inte skäl att gå längre i folkrättsdiskussionen idag även om det var en principiellt viktig fråga rörande vilken den svenska sidan alltid haft en bestämd uppfattning. Varje sida kunde förslagsvis gå igenom frågan med sina folkrättsexperter.

Även om det inte gick att få ett direkt svar på frågan om ✓
Abakumov respektive Bulganin vore det intressant med ryska expertsynpunkter.

✓
En annan fråga rörde Dekanosovs note av den 16 januari till den svenska missionen vilken uppenbarligen baserade sig på ✓
Zacharovs telegram av

den 15 januari. Beskedet hade alltså nått MID ganska snabbt och Dekanosov beslutade att informera den svenska sidan innan beslut om arresteringen fattats. Var det ett förhastat beslut eller ett beslut som tagits för att lugna den svenska sidan?

✓ Sokolov underströk att det var att ha för hög tanke om dåvarande ledare att tro att det rört sig om ett genomtänkt beslut. Om aktionen varit genomtänkt hade Dekanosov ej sänt någon sådan note eller ✓ Kolontaj kommit med ytterligare kommentarer senare.

✓ von Dardel mindes att Dekanosov avrättats samtidigt som ✓ Abakumov - hade man kontrollerat hans anklagelseakt?

✓ Vinogradov sade att det skett samtidigt som ✓ Berias avrättning och ✓ Ziborov kompletterade att ✓ Abakumov arresterats tidigare men dömts senare.

✓ Magnusson underströk att man mot bakgrund av ✓ Bulganins arresteringsorder kunde dra slutsatsen att det ej rört sig om ett solonummer av ✓ Abakumov. Frågan var därför varför man skulle utpeka ✓ Abakumovs roll i RW-ärendet såsom man gjorde - visserligen var han som säkerhetsminister ansvarig för RW i fängelserna, men hans ansvar var ej absolut.

✓ Ziborov sade att man egentligen behövde mer faktiskt material för att besvara frågorna men en reflektion kunde vara att ✓ Bulganins dokument ändå ej gav grund att ifrågasätta ✓ Abakumovs roll i RW-ärendet.

Anledningen till att Bulganin skrev ordern hängde förmodligen ihop med att Abakumov i egenskap av biträdande försvarskommissarie ej gav direkta order till militärbefälhavarna. Hans exakta titel var "vice försvarskommissarie - chef för huvudstyrelsen för kontraspionaget Smersj". Bulganin, däremot, hade sådan orderrätt och av dokumentet framgick att en kopia gick till Abakumov samt att Smersj uppdrogs verkställa uppdraget. Det fanns ingen anledning att överdriva Bulganins roll - ej heller att undervärdera Abakumovs.

Vinogradov anslöt till diskussionerna av frågan 1957 och varför Abakumovs roll betonats. Det kunde bero på övertygelsen att RW avlidit 1947 samt att det under Abakumovs tid förekom grova lagbrott.

Det var knappast av en slump som den svenska sidan tog upp frågan om att RW kunde ha utsatts för experiment från Majranovskijs laboratorium, vilket sorterade under Abakumov. Denna typ av antydningar förekom också rörande Sudoplatov, som vid den tiden utförde Abakumovs speciella uppdrag. Dessutom figurerade Abakumovs brev till Molotov i bakgrunden.

Sokolov sammanfattade att det kunde vara något av en slump att Bulganin skrivit på ordern. Hade Vasilevskij befunnit sig i Moskva kunde han ha satt sitt namn på pappret. I MID hade t ex en vice utrikesminister ansvar för ett visst område men i hans frånvaro fick en annan person sätta sitt namn under dokumenten. Under kriget förekom visserligen inga semestrar men ofta kommenderingar till fronten.

✓ Roginskij sade sig dela ✓ Ziborovs och ✓ Vinogradovs synpunkter men önskade komma med ett par önskemål om några formella juridiska kontroller.

1. Man borde kontrollera utgående chiffer med ✓ Bulganins underskrift till befälhavarna för fronterna för vilka som helst två till tre månader under slutet av 1944, början av 1945 för att få svar på frågan om det fanns andra sanktioner till arrest med ✓ Bulganins underskrift eller om detta var unikt. Rent formellt borde kontrollen göras även om ✓ Vinogradov sade att så var fallet.

2. Man borde i presidentarkivet kontrollera om ✓ Bulganin under perioden 15-17 januari avlagt besök hos Stalin. Fanns Bulganins namn där visade det visserligen inget bestämt, men om namnet saknades kunde man avskriva en hypotes. Självklart rörde det sig inte om en sådant ämne som man diskuterade på telefon. Samtidigt kunde man hålla med om att ✓ Abakumov och inte Bulganin var huvudpersonen.

3. På fotokopian av Bulganins arresteringsorder kunde man lägga märke till några smutsiga rader på dokumentets nedre del - det kunde vara en kopieringsdefekt men också en svag förlorad blyertsskrift. En kontroll av originaldokumentet borde rent formellt göras.

✓ Arzjannikov underströk vikten av att ej förbise sådant som kunde få konsekvenser i framtiden. Det vore viktigt att endera sidan vid överlämnande av dokument viserade dessa innan med påskrift "överensstämmer med originalet" eller "fragment ur dokument". Utan att dra några långtgående

slutsatser kunde man göra gällande att den aktuella arresteringsordern förmodligen var ett fragment av dokumentet, medan det i arbetsgruppen beskrevs som en kopia.

Magnusson hade inget i princip emot att förfara som Arzjannikov föreslog även om det skulle bli ett mycket mödosamt arbete. Man kunde också på ömse sida begära att få se originaldokumentet vid tveksamhet.

Sokolov höll med om detta. Som arkivman kände han väl till svårigheterna att kopiera från bundna akter.

Magnusson underströk att man givetvis var beredd att uppfylla alla juridiska krav men att man för närvarande inte från svensk sida ställde detta formella krav under förutsättning att möjlighet fanns att ta del av originaldokument vid behov.

I samband med Roginskijs förslag kunde på nytt erinras om de schweiziska diplomaterna. Hur hade deras arresteringsorder sett ut?

von Dardel sade att den enes namn var Feller och Magnusson lovade överlämna dokument rörande dessa.

Magnusson sammanfattade att dokumenten från rysk och svensk sida gav en ganska klar bild av RWS rörelser under perioden 13-17 januari. Man kunde konstatera att RW ej kommit i Smersj förvar förrän tidigast den 17 januari och kunnat röra sig ganska fritt med bevakning.

Efter den 17 januari fanns ännu bara någorlunda konkreta uppgifter från krigsfångarna i Lubjanka och Lefortovo, vilka bl a talade om en resa med tåg genom Rumänien till Sovjetunionen. Kunde man anta att material om transporten hörde till

Smersjarkivet varifrån material erhöles? Fanns andra fonder att titta på i andra arkiv, t ex Konvojtrupperna?

Vinogradov sade att ytterligare material ännu ej påträffats i Smersjarkivet och som sagts vid förra mötet fortsatte sökandet efter material rörande Bukarest. Det var ju den vägen som gripna och repatrierade utländska medborgare sändes - t ex de andra beskickningsmedlemmarna. Det fanns knappast något skäl att titta på transporttruppernas arkiv utan snarare material rörande NKVDs inrikestruppers bevakning av den aktiva arméns bakre områden. Vissa dokument från dessa arkiv överlämnades förra gången till den svenska sidan, bl a rörande ambassadör Danielsson. Genomgången fortsatte och hade ej avslutats.

Magnusson önskade hoppa fram i tiden till det dokument i MID-arkivet med underskrift Semjonov - Sjepilov med en version om vad som hänt RW, vilken på några punkter skiljde sig från andra dokument.

Dokumentet reste flera frågor eftersom plötsligt Butyrka-fängelset dykte upp. Från vilket arkiv i MID hade dokumentet för övrigt hämtats och kunde där finnas ytterligare material? Slutligen fick beklagas att förre vice utrikesministern Semjonov avlidit den 17 december i fjol. Det stod klart att Semjonov skulle ha kunnat ge mycken värdefull

information och frågan om ett möte hade från svensk sida aktualiserats för över ett år sedan. Besked erhöles om att han bodde i Tyskland, sedan att han återvänt till Sovjetunionen. Därför drog ett besök ut på tiden och nu var det för sent. Det fick illustrera att tiden var en viktig faktor i utredningen i synnerhet vad gällde kontakt med andra personer.

Sokolov bekräftade att Semjonov varit i Tyskland de senaste tre åren och avlidit där varefter han sänts till hemlandet för begravning. Anmärkningen att tiden var knapp var berättigad.

Dokumentet hade påträffats i fonden för Sjepilovs sekretariat. Detta dokument var intressant eftersom där talades om ytterligare ett fängelse - Butyrka - även om det nu var känt att RW aldrig befunnit sig där. Det visade dock hur dokument på den tiden upprättades och det var ingen slump att utkastet ej accepterades.

Det var också intressant att RWs dödstid nämndes - ett halvår före den kända Gromyko-noten. På sätt och vis var det ytterligare en bekräftelse på alla de vittnesmål som tyska krigsfångar givit - ingen av tjugotalet intervjuade krigsfångar talade om sammanträffande med Wallenberg efter 1947. Dokumentet var därtill av högst intern karaktär.

Magnusson ansåg att jämförelsen med de tyska krigsfångarnas vittnesmål knappast var lämplig eftersom där inget nämndes om RWs död. Därtill kunde dras slutsatsen att dokumentet ej baserade

sig på Smoltsov-rapporten där det ju talades om Lubjanka. Här fanns anledning till en diskussion om hur dokumentet satts samman.

Roginskij sade sig ej vara förvånad över att ordet Butyrka använts eftersom han inte var bekant med något tillfälle när man så snart efter den 20:e partikongressen öppet talat om inre fängelset - att det överhuvudtaget fanns ett sådant. Butyrka var snarare en eufemism för inre fängelset. Och RWS död flyttades längre bort från Lubjankatorget.

Vinogradov underströk att det från registreringsböcker ju var känt att RW befunnit sig i inre fängelset och inte i något annat häkte. Nikisjkin hade för övrigt förberett en redogörelse, bl a rörande kontroll av Butyrka och därav framkom att inget fanns om RW.

Magnusson erinrade sig att en andra version, som ej godkänts talade om Lubjanka och Lefortovo samt att RW av Abakumov misstänkts för spioneri, förberetts redan i april 1956.

Vinogradov uteslöt inte att det kunde handla om en felskrift i dokumentutkastet. Under 1947 hölls fångar på tre ställen: Butyrka, Lubjanka och Lefortovo.

Magnusson ansåg att man kunde tala om fel endast om någon utredning inte gjorts men man fick utgå från att cheferna för ämbetsverket visste hur det låg till i själva verket och lätt kunde klargöra fakta. Alla var ju då i livet, inklusive Kartasjov.

Sokolov framhöll att ingen utredning gjorts och att en vanlig tjänsteman på MID knappast gjorde någon

*of Rublandade
tjänsteman*

skillnad på Butyrka - Lubjanka - Lefortovo. Själv skulle han ha kunnat gjort ett sådant fel.

Magnusson påpekade att utkastet kom från KGB, vilket Sokolov bekräftade.

von Dardel spekulerade att man på sovjetisk sida inför upprättandet av Gromyko-noten önskat ta reda på hur mycket den svenska sidan visste om RWs öde. Därför efterfrågade man ytterligare vittnesmål, varefter dödsdatum kunde fastställas så att det ej stred mot de svenska uppgifterna. Varför det blev den 17 juli var obekant. Därefter skulle platsen fastställas och att valet föll på Lubjanka kunde bero på att fängelseläkaren avlidit där. Den som skrev noten hade kanske inga skrupler.

Sokolov fann tanken intressant men antog att man kunde tänka ut mer övertygande versioner samt i så fall få fram dokument som inte väckte några som helst tvivel. Sedan 1957 hade mer än 30 år passerat och det gick bara att konstatera att man då förberett materialet dåligt, förmodligen beroende på att ingen trodde att frågan skulle komma upp i framtiden.

Magnusson menade att Serov, Molotov och kanske Bulganin kände till sanningen - ändå innehöll Gromyko-memorandumet inga övertygande eller tydliga formuleringar. Man skrev "finns anledning utgå från", liksom uppgifter som gav möjlighet till reträtt om den svenska sidan skulle komma med ny information. Man borde kunna konstatera att om Gromyko-memorandumet innehöll sanningen skulle formuleringarna ha varit mer övertygande och bestämda.

Beträffande 1956 års utredning hävdades att någon sådan ej genomförts. Samtidigt uppdrogs Dudorov i MVD att på två veckor göra en utredning. Möjligen gjordes aldrig någon sådan men det vore av intresse att erhålla slutlig bekräftelse att ingen sådan information fanns på inrikesministeriet.

Sokolov lovade att vidarebefordra önskemålen till herr Nikisjkin som för övrigt lämnat ett meddelande med svar på en rad andra frågor som den svenska sidan ställt.

Vinogradov tillade rörande Dudorov att någon utredning inte påträffats och med kunskap om handläggning av ärenden på den tiden var det sannolikt att man endast bett Dudorov paraffera olika förslag till svar. Det hade fastställts att ingen utredning gjordes eftersom RWs öde förmodligen var uppenbart för upphovsmännen.

Magnusson erinrade sig ett uttalande vid en intervju med innebörden att vissa undersökningar förekommit 1956.

En annan viktig fråga som berördes vid föregående möte rörde möjligheten för svenska kommissionsmedlemmar eller oberoende experter att gå igenom akter rörande krigsfångar med möjlig anknytning till Wallenberg. Själv hade Magnusson tittat på en del men ej haft tid att se på alla, men mindes uttalanden från den sovjetiska sidan vid första mötte att dessa dossierer skulle bli tillgängliga för den svenska sidan. Vid förra mötet gjordes gällande att legala svårigheter uppstått. Förhoppningsvis hade dessa frågor nu lösts eftersom

det var mycket viktigt att en redovisning av arbetsgruppens arbete också visade att den svenska sidan fått möjlighet att undersöka relevanta akter och därvid nått samma resultat som den ryska sidan. Det var ej fråga om kopiering men ett viktigt komplement till det övriga arbetet.

Vinogradov hävdade att Magnusson, von Dardel och Makinen hade haft möjlighet att gå igenom en del dossier och det var tveksamt vilken nytta detta arbete hade. Dessa dossier hade studerats sida för sida och i fall RWs namn nämnts kopierades detta dokument och överlämnades till den svenska sidan.

Tyvärr slutade sådana utredningar oftast med tidningspublikationer som ej innehöll så positiva uttalanden om de medarbetare som möjliggjort arbetet i arkiven. Det gällde givetvis inte den svenska sidan, men sådana publikationer förekom och bidrog ej till en positiv atmosfär för gruppens arbete. Om det var nödvändigt att gå igenom dessa akter så kunde det emellertid bli möjligt dock utan att avskrifter eller kopiering gjordes. Man skulle ju inte bryta mot lägstiftningen rörande offentliggörande av uppgifter om privatpersoner.

Förslagsvis kunde Nikolaj Michajlovitj (Arzjannikov) få tillgång till materialet som för övrigt till stor del tillhörde Rosskom archiv. Eftersom akterna emellertid undersökts tillsammans med undersökningsdossierna fanns de dock alltjämt i säkerhetsministeriets arkiv. Rosskom-archiv hade skrivit och begärt dem tillbaka men med hänsyn till den pågående utredningen begärde säkerhetsministeriet förlängning av förvaringen.

Magnusson konstaterade att det skulle bli möjligt att göra en förnyad genomgång av dossierna. Jämförelsen var viktig för att få en fullständig bild av arbetet - inte minst för att få en klar bild av förhören som ägt rum den 22 juli. Förhörens innehåll var möjligen ej bevarad men det var viktigt att konstatera att de ägt rum.

Vinogradov upprepade att det var den internationella gruppen - Birstein, Lubarsky, Rodnjanskij som publicerat material och inte svenskarna.

Magnusson kommenterade att detta ägt rum för flera år sedan, och att det nu var viktigt att än en gång gå igenom materialet samt att se registerböckerna i Lubjanka och Lefortovo under perioden 1945-48. Hittills hade en bok visats men det vore av värde att se alla för att få en översiktsbild.

Ett annat önskemål var en kopia av sidan med information om mottagning av RWs personliga ägodelar där sista rutan rörande vart sakerna tagit vägen var tom. Detta var unikt för RW eftersom det i alla andra fall fanns noterat vad som hände med föremålen. En kopia av hela registerbokens sida vore illustrativ och om så var nödvändigt kunde namnen strykas över för de övriga fångarna.

Vinogradov sade att herr Magnusson själv anmält skillnaden och redan kände till frågan, varpå Magnusson underströk att det vore av intresse också för andra att se detta dokumenterat.

Vinogradov lovade att överlämna en kopia.

von Dardel underströk att Wallenbergs ryggsäck varit känd i hela Budapest och det vore av stort intresse om den kunde återfinnas.

Dessutom hade Raoul enligt uppgift haft en portfölj med pengar och möjligen hade där funnits en större summa än den som erhållits tillbaka.

Fredag den 12 februari:

Sokolov tackade för dagen dessförinnan överlämnat material och undrade om man haft tid att titta på rapporten från MVD.

Magnusson bekräftade och lämnade ordet till Makinen rörande rapportens första del om utredningen i Vladimirfängelset 1990.

Makinen noterade att den internationella kommissionen föreföll förväxlas med dagens arbetsgrupp. Han redovisade också invändningar mot en del formuleringar i MVD-rapporten, t ex var skälet för den internationella kommissionens arbete i Vladimir att finna bevis för RWs närvaro där samt att få en bekräftelse på avgivna vittnesmål. I det avseendet var MVD-rapporten missledande. En rapport om vad som utträttats överlämnades till svenska UD 1990 och en kopia kunde här ges till de ryska myndigheterna. Samma typ av utredning kunde för övrigt behövas även inom ramen för arbetsgruppen.

I samtalet med Butova hade Makinen själv ej deltagit men visste att hon ej mindes namnen på fångarna men däremot nämnt varifrån de kom.

Beträffande nummerfångarna hävdade MVD att en var ungrare född 1919 med nummer 1. Det kunde påpekas att denne egentligen var född 1909 samt att identiteten ännu ej klarlagts. Möjligen kunde det röra sig om Langfelder varför identifieringsförsöken borde fortsätta.

MVD noterade också att fånge nummer 1, 3, 9, 22, 23 var oidentifierade, varefter fångarna 22 och 23 identifierats. Frågan måste emellertid fortsätta att utredas eftersom nummer upp till 32 förekom men av dessa saknades 10 i registret. De som saknades var 2, 12, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 25 och 31. Det var okänt vilka dessa var men kort borde ha funnits för dem. Eftersom det förekommit ett systematiskt avlägsnande av dokument för RW kunde man ej utesluta att något av korten kunde gälla RW.

För övrigt var det en väl förberedd rapport och man kunde se fram emot resultaten rörande utredningen under punkten 7.

Magnusson nämnde arkivgenomgången i häktena Butyrka, Matrosskaja och Krasno-Presnenskaja genom vilka fångar passerade på vägen till sitt slutmål. Det var okänt hur arkiven såg ut där - fanns t ex nummerfångar?

Överhuvudtaget fanns intresse för mer detaljer om hur sökningen gått tillväga i centrum och provinsen.

Slutligen vore det intressant att få närmare uppgifter om vilka häkten och läger som kontrollerats i Tvers oblast. Ett tack skulle också framföras till herr Nikisjkin.

Sokolov lovade att vidarebefordra synpunkterna och tackade för Makinens redovisning av arbetet i Vladimir.

Vinogradov inledde med att överlämna dagen dessförinnan utlovade kopior av registerböcker och kommenterade, beträffande nummmerfångarna, att de flesta av korten genast visade att det ej rörde sig om RW eller Langfelder. Födelsedata, arrestdatum och nationalitet stämde inte. Ett enda kort rörde en ungrare född 1919 och endast om Langfelder var född detta år kunde man gissa att det rörde sig om honom.

Vidare kunde man inte utgå från att alla nummer förekom bara för att ett nummer 32 påträffats i Vladimir. Som regel kunde man inte hitta nummer så höga som 50 i journal och registreringsböckerna och tresiffriga nummer förekom aldrig - eftersom man ej höll så många nummerfångar under en och samma tid. Numreringen hade subjektiv och godtycklig karaktär och rörande RW hade redan fastslagits att han ej var nummerfånge - överallt förekom han under sitt verkliga namn. Dessutom hade redan lämnats information om fånge nummer 7 som samtidigt som RW satt fängslad.

I Butyrka kunde det förekomma nummerfångar. Samtidigt måste nämnas att stora delar av Butyrkas kartotek från 40- och en del av 50-talet hade förstörts. MVD hade gjort kontroll av sina alla kartotek som nu fanns bevarade.

Rörande läger och fängelse i Tvers, tidigare Kalinins, oblast hade dessa undersökts av KGB redan

1990 efter det att ett brev sänts till alla fängelser och läger i f d Sovjetunionen med begäran om kontroll i befintliga kartotek. En upprepad kontroll gjordes av inrikesministeriet (Nikisjkin) genom ett cirkulärbrev till alla Rysslands fängelser och läger med begäran om kontroll av namnet RW, Langfelder och Willy Roedel. Ännu var resultatet lika med noll. Kontrollerna gällde för övrigt kartotek också rörande läger som redan avvecklats. Det innebar att alla läger undersökts i Tvers oblast.

Makinen förtydligade att den ungerska nummerfången var född 1909 ej 1919 som det sades i MVD-rapporten.

Det vore för övrigt viktigt om information om nummerfångarna kunde lämnas till någon oberoende expert som båda sidor hade förtroende för.

Vinogradov undrade om det innebar att Makinen alltså ej hade förtroende för Nikisjkin.

Makinen sade att man här hade att göra med MVD och KGB - två organisationer som ej genom historien gjort sig kända för att öppet redovisa information. Om en rapport skulle spridas från arbetsgruppen var det viktigt att allt material undersökts av personer som var oberoende.

von Dardel konstaterade att allt material försvunnit för såväl RW, Langfelder och Roedel och undrade om motsvarande erfarenhet fanns rörande andra fångar.

Vinogradov trodde att sådana fall förekom och för övrigt hade ju Roedels registrationskort återfunnits i Lefortovo och Lubjanka.

Makinen sade att von Dardel från Roedels son erhållit fullmakt att erhålla all information angående Roedel.

Vinogradov förnekade att man fått del av denna hänvändelse och sade sig beredd behandla varje sådan anhållan från anhöriga. Sådant arbete utträttades oavbrutet. Hänvändelser kom direkt, från Röda korset och på diplomatisk väg. Om uppgifter fanns överlämnades de, om de saknades meddelades också det. Material om Mecklenburg hade förberetts för överlämnande till von Dardel.

Beträffande Roedel stod i hans kort att han sänts till läger och därför efterfrågades han i Nikisjkins cirkulärbrev.

Magnusson betonade att Willy Roedels öde var av stort intresse för arbetsgruppen samt att man såg fram emot ytterligare förklaringar rörande nummerfångarna.

Sokolov upprepade att det rörande nummerfångarna fanns ett element av godtycke och subjektivitet och det var oklart om man kunde återfinna något regelverk rörande dessa fångar.

Ordet överlämnades till Filippov som gav förklaringar rörande majoren Demtjenkov.

Fyra personer från försvarsministeriets centrala arkiv hade arbetat med en genomgång av arkivmaterial från andra och tredje ukrainska fronternas ledning, 7:e gardesarmén, 30:e skyttekåren, 18:e gardesskyttekåren och 151:a skyttedivisionen. Dessutom material från ledningen för militärkommendanten i Budapest.

Därvid hade fastställts att majoren Dimitri Jemeljanovitj Demtjenkov tjänstgjorde som biträdande politisk chef i 581:a skytteregementet inom 151:a skyttedivisionen av den 30:e skyttekåren i januari 1945.

Demtjenkov föddes 1909 och härstammande från Dnepropetrovsk, Vasilijdistriktet, byn Michajlovka. Den 29 januari 1954 entledigades han i grad av överstelöjtnant från sovjetarmén p g a sjukdom och sändes till Frunze militärkommisariatet i Alma Ata. Idag fanns hans adress per 1954 samt hustruns namn.

Ännu förelåg ingen information om Demtjenkovs öde men en förfrågan hade via säkerhetsministeriet förmedlats till Alma Ata. Med hänsyn till födelsedatum fanns givetvis risken att han redan avlidit, men också sådan information skulle förmedlas till den svenska sidan.

Inga andra officerare med namnet Demtjenkov stred i närheten av Budapest.

Sokolov fann det osannolikt att en person som entledigats p g a sjukdom alltjämt kunde vara i livet men, som man sade "träd som knarrar, knarrar länge".

Magnusson tackade för informationen och von Dardel tillade att det av anteckningarna framgick att namnet varit just Dimitri Demtjenkov, som tjänstgjort hos generalen Tjernisjov - befälhavare för Zuglo-distriktet.

Vinogradov underströk att det måste röra sig om samma person.

von Dardel nämnde också att två uzbekiska soldater följt med RW, men knappast var av intresse.

Magnusson nämnde att namnet Demtjenkov också förekommit i en lista över vittnesmål som nyligen överlämnats. Beträffande de uzbekiska soldaternas namn överlämnades dessa redan 1946 till den sovjetiska sidan, vilket framgick av bl a MID-dokument.

Sokolov ansåg det vara av visst intresse eftersom soldater ofta var yngre än officerarna.

Magnusson återknöt till föregående dags diskussion om möjligheten för oberoende experter att undersöka dossier enligt en tidigare överlämnad lista. Idealt vore om någon arkivexpert från svensk sida kunde granska dossierna men tyvärr fanns inga ryskspråkiga experter på området. Detta hade kontrollerats med såväl riks- som krigsarkiven.

Själv hade Magnusson ej nödvändig kunskap eller tid och föreslog därför att uppdraget gavs till en av personerna Roginskij, Petrov, Ochotin. De skulle kunna rapportera tillbaka till arbetsgruppen om sina iakttagelser.

Vinogradov sade att detta var möjligt och att alla tre var kända. Bäst lämpad och förtrogen med materialet var Roginskij. Det var också viktigt att veta konkret vilka dossier det handlade om.

Magnusson överlämnade på nytt listan från föregående möte.

Vinogradov konstaterade att varken RWs eller Langfelders dossier fanns, vilket Magnusson var införstådd med.

Ziborov påpekade att praktiskt taget alla dossier redan kontrollerats.

Magnusson sade sig vara medveten om detta men att poängen var att den svenska sidan skulle få tillfälle att bekanta sig med dossiererna i större detalj.

Sokolov sammanfattade att den svenska sidan skulle få tillgång till dossiererna eftersom man anser det vara viktig inte minst som förnyad genomgång eftersom 2-3 år gått sedan de senast studerades och utredningen nu nått en annan nivå.

Vinogradov återkom till att Makinen och von Dardel efter minister Noreéns brev redan sett en del av dossiererna tillsammans med Petrov.

Ziborov undrade om det verkligen var meningsfullt att gå igenom dessa igen?

Magnusson föreslog att en av de nämnda experterna uppdrogs att göra en genomgång utgående från den överlämnade listan. Om denne gjorde bedömningen att

materialet redan kontrollerats tillräckligt noga behövde han givetvis inte gå igenom materialet igen. Därefter skulle denne person lämna en rapport till arbetsgruppen styrkt på vederbörligt sätt genom avskrift eller kopior från relevanta dokument. Detta material var enbart för arbetsgruppens interna användning.

Vinogradov noterade att kopiering med hänsyn till gällande lagstiftning kunde bli komplicerad. Däremot borde anteckningar nog vara möjliga. Det var viktigt att arbeta inom lagens ramar.

Magnusson höll med om det men konstaterade samtidigt att materialet ju tidigare hanterats och att det uppriktigt sagt handlade om gamla krigsfångar från 40-talet, vilka knappast hade något emot att RW-ärendet löstes.

Sokolov betraktade frågan som löst. En oberoende expert skulle uppdras att göra en genomgång av akterna och i sammanhanget vara taktfull nog att undvika utdrag som riskerade att kränka någon person. Materialet avhemligades först efter 75 år.

I detta sammanhang var endast fakta av intresse och om någon fånge uppträdde illojalt mot någon medfånge så behövde ju inte experten uppmärksamma det.

Magnusson betonade att man med förtroende kunde uppdra åt experterna att gå igenom materialet.

Sokolov föreslog att säkerhetsministeriet kom överens med Arsenij Roginskij om uppläggningsen av arbetet eller med någon annan om denne inte kunde.

Magnusson återkom till frågan om en genomgång av originalet av registreringsjournalerna från 1945-48 rörande Lefortovo och Lubjanka. Materialet var ej så omfångsrikt och den svenska sidan kunde titta på detta.

Vinogradov nämnde att han på begäran av Magnusson tagit kopia av hela sidan rörande inkallelse till förhör samt journalen om tillhörigheterna.

Magnusson sade att kontroll av registerjournalen original återstod. Det kanske kunde göras vid nästa möte.

Nästa fråga rörde svaret om Sudoplatov och huruvida denna haft med RW att göra. Åklagarämbetet sade att så ej var fallet.

Det var oklart hur undersökningen gått till - kanske fanns det inga dokument som visade samröre med RW-fallet men dock papper som indirekt belyste något sådant sammanhang utan att nämna RWs namn. Också Roedels och Langfelders namn var av intresse.

Själv hade Vinogradov dagen dessförinnan nämnt Sudoplatovs nära samarbete med Abakumov och det vore önskvärt om någon expert från exempelvis parlamentets arkivkommission kunde titta på detta material. Detta som förslag från arbetsgruppens sida.

Vinogradov förklarade att han innan förfrågan sänts till åklagarämbetet talat med militäråklagaren som själv gått igenom akten samt med undersökningsledare i säkerhetsministeriet, vilka tittat på detta ärende i samband med undersökning av andra omständigheter.

Sudoplatovs dossier var ständigt av intresse för olika undersökningar och informationen erhöles att inga uppgifter om RW eller andra till honom förknippade personer, inte ens indirekta uppgifter, fanns i materialet. Ändå gjordes en officiell förfrågan och ett officiellt svar erhöles.

I praktiken fanns officiella svar på alla frågor. Vid föregående möte hade Arzjannikov lovat personligen samtala med Sudoplatov - det hade större intresse. Att se akten vore ett meningslöst arbete.

Det var bekant att Kozlov talat med Sudoplatov på telefon varvid Sudoplatov sagt sig sakna informationen om RW-fallet. Han var för övrigt i mycket dåligt fysiskt tillstånd.

Magnusson nämnde att Arzjannikov ännu inte haft tid att träffa Sudoplatov men delade uppfattningen att det var viktigt att tala med honom. Det var kanske lämpligt att avvakta detta samtal och därefter se vad som ytterligare behövde göras.

Vad beträffade intervjugruppens fortsatta arbete var givetvis Kopelanskij den viktigaste personen och frågan diskuterades ingående vid föregående möte. Det var viktigt med ytterligare samtal för att bygga upp förtroendet även om samtalen möjligen ej skulle ge det resultat som eftersträvades.

Vidare borde kompletterande intervjuer göras med Siomontjuk, Solovov, Ivasjutin samt Pitovranov, som kanske inte haft direkt med RW-ärendet att göra men som var något av stjärna i den sovjetiska underrättelsetjänsten och rådgivare hos Andropov.

Ziborov förnekade detta. Pitovranov entledigades 1966 och Andropov blev ordförande först 1967.

Magnusson menade att samtalet ändå givit intryck att Pitovranov kunde veta mera. Han hade också givit intervjuer till svenska massmedia. Kanske var det inte en lätt person att tala med men ytterligare ett försök vore på sin plats.

Ziborov sade att Pitovranov tvärt om var en lätt person att tala med och det var ärligt talat svårt att se vad man ytterligare kunde fråga honom om i RW-ärendet. Han hade vid intervjun givit nästan fullständiga synpunkter och kompletterat dessa i senare intervjuer. Om den svenska sidan insisterade var man naturligtvis beredd att arrangera ett möte men det var svårt att se hur frågorna skulle formuleras.

Pitovranov var trevlig att tala med och hade mycket bra minne och personligen vore det för Ziborov ytterst otrevligt att för tredje gången ställa samma frågor och få samma svar. Ändå - om den svenska sidan insisterade - kunde ett möte arrangeras men det var svårt att veta vad som skulle sägas till Pitovranov och Solovov.

Persson hävdade att Pitovranov talat i svenska media om RW-fallet och låtit förstå att han hade indirekta upplysningar om ärendet. Ziborov sade att dessa frågor diskuterats noga under samtalet med honom.

Magnusson sade att den svenska sidan kunde bidra med intressanta frågor och intervjun kunde göras

efter de andra nämnda. Också från Solovov kunde möjligen mer information erhållas om detaljer, t ex kuvertet.

Intervjugruppen fick själv upprätta en plan. Det rörde sig trots allt om ett begränsat antal samtal.

Vinogradov sade att intervjuerna blivit möjliga genom analyser av arkivmaterial. Men de innehöll också en viss anmärkning avseende de personer man ville intervjua.

Vinogradov läste därefter ett långt stycke ur en artikel i Novoje Vremja nummer 1, 1993 rörande bl a Kopelanski. Artikeln, skriven av journalisten Abairinov, nämnde också Solovov och Lichatjov.

Magnusson framhöll att den artikeln ej var bekant på svensk sida.

Vinogradov påpekade att publikationer av detta slag förhindrade arbetet (läser upp ett utdrag ur Birsteins artikel i samma tidning om vilka som förhöordes av Solovov och Grisjajev).

Sokolov sade att frågan berörde lojalitet och taktik hos de oberoende experterna.

Magnusson upprepade att artikeln var obekant och delade uppfattningen att publikation av uppgifter om personer som intervjuats var beklaglig. Av det upplästa framgick att det rörde gamla uppgifter från den tid då Birstein själv satt i särskilda arkivet. På svensk sida svarade man ej för Birstein som inte hade med gruppen att göra. Under

det fortsatta arbetet fick de oberoende experterna ges ett klart uppdrag att de arbetade för gruppen och ej för att publicera material.

Dessutom fick det upprepas att man helst sänt svenska experter att gå igenom materialet men det fanns inga lämpliga sådana.

von Dardel noterade att det möjligtvis rörde sig om en svårighet med den fria pressen. Det fanns bara en större svårighet, nämligen en sluten press och saken påvisade att man i framtiden fick vara försiktigare med uttalanden. Ibland hade också pressen positiva bidrag, nya vinklar till problemet.

Ziborov hävdade att det ej handlade om pressfrihet utan om missbruk av information från några personers sida - information som de erhållit i andra syften. Att gruppens verksamhet måste belysas i pressen var dock självklart.

Magnusson sade att strävan att inte sprida förtrolig information varit vägledande under hela arbetet. Från svensk sida låg man inte bakom denna artikel.

Sokolov sade sig förstå detta.

Magnusson aktualiserade frågan om Kabulov och efterfrågade bl a Kabulovs personliga dossier.

Också en redovisning av Kopelanskijs och Smoltsovs personakter, t ex vid nästa möte, efterfrågades.

Nästa fråga av intresse var dödsorsaken på Smoltsov-rapporten. Det vore intressant att mer

vetenskapligt få statistik från KGB om dödsorsaken myokardiainfarkt under perioden 1946-49.

Makinen ville som medicinare kommentera att diagnosen myokardiainfarkt var ganska förvånande eftersom den krävde att man observerade personen som råkade ut för en sådan hjärtattack. Det var knappast möjligt att tala om myokardiainfarkt annat än genom en EKG-undersökning, vilken gav en bild av hjärtats rytmik.

En annan orsak till förvåning var att sådan diagnos nästan uteslutande ställdes efter obduktion eftersom den krävde en detaljerad kontroll av hjärtats vävnader. Det var ej klinikern utan obducenten som ställde diagnosen. Ett symptom som kunde ge myokardiainfarkt var blodpropp i hjärtat men i så fall skulle de anges som dödsorsak. Det var också ovanligt att en 35-årig man, vilken enligt cellkamraterna hade bra fysik och gjorde gymnastiska övningar varje morgon, råkade ut för något sådant, i synnerhet som det inte fanns någon historia av hjärtattacker inom familjen, och i detta sammanhang var den genetiska faktorn mycket viktig.

Vinogradov tillade att Smoltsov skrev att RW förmodligen avlidit till följd av myokardiainfarkt och därefter bad om tillåtelse att obducera.

Makinen sade att han begärde men ej fick tillåtelse till det.

Magnusson övergick till nästa punkt och konstaterade att det ännu ej fanns någon rysk uppteckning av samtalet Stalin-Söderblom från juni 1946.

Hur bedömdes möjligheterna att återfinna den någonstans förutom i presidentarkivets labrynter?

Sokolov undrade om inte Söderblom talade ryskä. Om tolk saknades var chanserna små att hitta någon uppteckning.

Magnusson förklarade att ^{Lozovsky} ~~Lossovsky~~ närvor.

Sokolov tillade att ^{Lozovsky} ~~Lossovsky~~ knappast var en person som utförde sådant tekniskt arbete, men kanske hade han gjort anteckningar för sig själv.

Magnusson nämnde att man tidigare talat om ministerrådets kansli, begärt material och fått något därifrån. Fanns det något skäl att göra en systematisk genomgång av detta arkiv eller förvarades där endast ekonomiska och administrativa ärenden? För övrigt hette väl detta arkiv numera någonting annat.

Sokolov förklarade att det var Ryska Federationens statsarkiv som hade dessa fonder och där hade man upprepade gånger eftersökt material rörande Wallenberg utan resultat.

Magnusson framförde att det vore av intresse att tala med representanter för detta arkiv och fråga hur sökningen genomförts. Fanns det t ex i detta arkiv personliga fonder för regeringsmedlemmar?

Sokolov sade att sådana ej fanns.

Magnusson undrade om det då kunde finnas ett arkiv för regeringsmedlemmarnas sekretariat, varpå Sokolov lovade att göra en förnyad förfrågan.

Magnusson undrade om sovjetiska Stockholmsambassadens politiska rapportering från perioden 1944-47 och 1956-57 avhemligats med hänsyn till 30-årsregeln.

Sokolov sade att så i princip var fallet men att han inte visste om det tekniska arbetet utförs rörande Stockholmsambassadens material. För vissa andra länder har arbetet slutförts. Redan i förväg kunde dock ifrågasättas om materialet innehöll något av intresse eftersom ärendet handlagts av en annan myndighet. För den händelse någon större presskampanj ägt rum kanske det satt spår i ambassadrapporteringen och saken skulle givetvis kunna kontrolleras.

Magnusson nämnde att det fanns en svensk forskare med anknytning till UD som önskade göra en utredning i öppna ryska arkiv angående svensk-sovjetiska politiska förhållanden.

Sokolov trodde att det skulle vara möjligt i allmän ordning.

Magnusson frågade om något särskilt arkiv funnits för försvarsrådet.

Sokolov förnekade detta och tillade att de fonder som rör försvarsministeriet avhemligas av Filippov.

Institutet för krigshistoria var i färd med att

publicera 50 volymer och försvarskommitténs material återfanns på olika ställen beroende på vem som skrivit på aktuell ukas. Det kunde röra sig om CK eller försvarsministeriets arkiv.

Filippov kunde lämna en närmare redogörelse vid nästa möte.

Magnusson återkom till frågan om Abakumov befunnit sig i Moskva i juli 1947. Säkerhetsministeriet hade utlovat att undersöka detta.

Vinogradov framhöll att man ännu ej bestämt kunde besvara frågan eftersom det handlade om ett helt forskararbete. Andra frågor hade tagit all tid men svaret kanske kunde lämnas inom kort.

Magnusson återkom också till frågan om brevet från en viss Sjirjagin i Charkov, vilket föranlett Gribanov på MID att tillskriva KGB och be dem kontakta denna person för att ytterligare information om RW ej skulle spridas. Brevet hade inte återfunnits i Moskva. Hade man sökt efter det i Charkov?

Vinogradov sade att Zjuravljev givit ett uttömmande svar.

Magnusson hävdade att denne sagt att KGB skulle eftersöka brevet i Charkov eftersom kanske Moskva-KGB givit instruktion dit.

Vinogradov undrade om det fanns dokumenterade uppgifter om att Gribanov skickat brevet till KGB.

Magnusson påpekade att han erhållit en kopia från MID om Gribanovs brev till KGB, men ej Sjirjagins brev. Kanske originalet hade gått till KGB?

Vinogradov sade sig ej ha sett brevet och kunde därför inte kommentera detsamma.

Magnusson sade att han ej medförde brevet men att det säkert gick att erhålla en kopia därav från MID.

Sokolov sade att det var hans ansvar att förse Vinogradov med brevet.

Magnusson tog upp frågan om Scheuer-Schlüter. Varför hade den sovjetiska sidan på våren 1956 efterfrågat mer information om denne? Kanske var det en slumpmässigt vald förfrågan för att visa att någon aktivitet pågick på rysk sida eller fanns det någon speciell anledning som ej upptäckts ännu?

Sokolov sade att den svenska sidan refererat till denne och därför frågade man från sovjetisk håll om mer information.

Magnusson förklarade att den svenska sidan lämnat information om åtskilliga krigsfångar men den sovjetiska begärde kompletterande upplysningar endast om denne.

Vinogradov gjorde anmärkningen att Magnusson innan sin avresa till Sverige lämnat en del dokument och först då kunde han förstå en del frågor som ställdes från svensk sida. Om uppgiftskällan erhållits tidigare hade svaren kunnat lämnas snabbare.

Magnusson gjorde gällande att frågorna grundade sig på dokument som överlämnats från MID och att det knappast var den svenska sidans uppgift att ge säkerhetsministeriet dokument från det ryska utrikesministeriet.

Vinogradov sade att han ej syftade på dessa dokument utan att det ibland ställdes frågor utan angivande av källa.

Magnusson framhöll att det i det aktuella fallet rörde dokument både från MID och den svenska sidan.

Som en anknytning till gårdagens diskussion om Gromyko-memorandumet kunde också nämnas att den svenska sidan hösten 1956 kontaktades av en diplomat från tredje land som i sin tur kontaktats av en sovjetisk diplomat vilken uttryckt önskemål om svenskt samarbete att utforma den sovjetiska sidans svar i RW-ärendet. Det underströk den sovjetiska sidans osäkerhet om hur man skulle svara. Om detta borde det finnas anteckningar i säkerhetsministeriet eller kanske i underrättelsetjänstens arkiv.

Sokolov undrade med vem denne okände sovjetdiplomat samtalat.

Magnusson sade att det fanns en rapport om detta. Diplomaten var i livet och bodde i Moskva. Han ville inte tala om frågan men förnekade den heller inte.

Sokolov noterade att det här fanns flera okända storheter. Bara med årsangivelsen 1956 var det svårt att ge något besked.

Magnusson lovade att från svensk sida undersöka om materialet kunde överlämnas - det var ju känsligt.

Sokolov sade sig tro att hemligheten kunde behållas inom utrikesministeriet.

Vinogradov antog att det kanske rörde sig om en sådan person som Rodnjanskij intervjuat i sin film.

Magnusson sade att det var en högt respekterad sovjetisk diplomat.

Vinogradov undrade varför han i så fall ville gömma sig i ett sådant hedersamt ärende. Magnusson sade att han kanske inte ville skylta med att uppdragsgivaren inte var sovjetiska MID utan en annan organisation.

Ziborov sade att man kunde undersöka frågan men behövde konkreta fakta.

Magnusson sade att detta var listan över prioriterade frågor han önskat gå igenom. Det kunde också nämnas på begäran av professor von Dardel att en kontakt upprätthölls med MVD rörande ett besök i Torzjok.

Ytterligare ett önskemål var att erhålla en lägesrapport om vilka arkiv och fonder som återstod att gå igenom, vid sidan av vad som nämnts idag. Vilken var storleksordningen? Därtill behövdes innan arbetet avslutades en så detaljerad förteckning som möjligt över fonderna.

Sokolov underströk att frågan var mycket svårbesvarad. Vad betydde en icke-kontrollerad fond? I MIDs arkiv fanns mer än 1000 fonder och för

—Lobovskij

RW-fallets räkning hade man tittat på de som rörde Sverige - ambassader, ministrars sekretariat samt vice utrikesministrars dito. Här hade ~~Lobovskij~~ Lobovskij's namn nämnts - men denne sysslade normalt med Kina, Japan i egenskap av vice utrikesminister. Man kunde säga att 990 ännu ej inte studerats.

Förmodligen var situationen än svårare i säkerhetsministeriet eftersom MID aldrig delats upp eller omorganiserats på detta sätt. För säkerhetsministeriet var frågan förmodligen omöjlig att besvara. Det vore nyttigt på bägge sidor att inleda arbetet med en rapport, avseende gruppens arbete - inte i syfte att sluta i morgon utan för att belysa de frågor som var klargjorda, t ex att RW gripits den 13 januari vistats 3 dagar under bevakning av Demtjenkov och efter den 17 januari på Bulganins order arresterats och anlänt till Lubjanka den 5 februari osv. Genom att utarbeta en generellt sammanfattande rapport kunde man se var någonstans det fanns luckor som skulle fyllas med konkret innehåll. Det kunde ange riktningen för arbetet.

Den svenska sidan hade i detta avseende mycket material och rapporten kunde bli en viktig deletapp som skulle kunna utgöra underlag för journalister och forskare. Denna delrapport borde innehålla fakta och inte hypoteser.

Det var bekant från utredningen rörande de amerikanska krigsfångarna att en rysk medborgare vilselett amerikanerna, som rest med denne runt om i Ryssland mot att den ryske vägvisaren fått 100 dollar per dag i fickpengar. Till slut förstod amerikanerna att de

lurats. Det var därför viktigt med ett generaliserande material som gjorde det möjligt att utesluta ovidkommande frågor.

Vinogradov föreslog också att en förteckning över arkivfonder sattes ihop på båda sidor enligt en uppställning schematiskt enligt följande:

1. Dokument med direkt anknytning till RW,
2. Dokument med indirekt anknytning till RW,
3. Dokument rörande tredje person.

Dokumentsamlingen kunde sammanställas gemensamt och sedan publiceras för att ge historiker tillgång till materialet. Det kunde vara en bra gemensam insats för gruppen.

Magnusson konstaterade att det var svårt att dra gränser för arkivefterforskningarna eftersom utgångspunkten måste vara att man skulle söka överallt där information kunde finnas. Dessutom kunde man under arbetets gång få nya uppslag. Samtidigt var det viktigt att vid ett tillfälle göra en noggrann förteckning över vilka arkiv och fonder som gått igenom samt att diskutera detta. Det vore nyttigt om någon från parlamentets arkivkommission kunde bidra till detta arbete.

Rörande den skriftliga sammanfattningen var man på svensk sida inne på liknande tankar och man hade börjat för egen del att summera. Arbetet tog tid, i synnerhet som resurserna var små på svensk sida, men genomgången skulle fortgå till nästa möte då man kunde jämföra vad respektive sida kommit fram till.

Vad gällde Vinogradovs förslag om en förteckning och publicering av dokument var detta intressant och det var möjligt att indelningen i två-tre grupper var bra. Under alla förhållanden var det viktigt att ha en förteckning och det vore värdefullt att finna en konkret person som kunde göra en sådan.

Efter en diskussion om nästa mötesdag (förslagsvis den 14-15 april) avslutades mötet.

Björn Lyrvall

Bilaga 1

Svensk-ryskt arbetsgruppsmöte i RW-ärendet 930211

Svenska delegationen:

Hans Magnusson, ordförande

Stefan Noreén,
Guy von Dardel,
Carl Persson,
Marvin Makinen,

Björn Lyrvall, sekreterare
Magnus Dahnberg, tolk

Bilaga 2

Svensk-ryskt arbetsgruppsmöte i RW-ärendet 930211

Ryska delegationen:

Vladimir Sokolov,

bitr. arkivchef MID, ordförande

Vladimir Vinogradov,
Andrej Ziborov,

bitr. arkivchef MB
bitr. avdelningschef MB

Konstantin Nikisjkin,
Valerij Filippov,
Vladimir Galitskij,

chef rehabiliteringscentrum, MVD
vicechef GS arkivcentrum, MO
militärhistoriker

Nikolaj Arzjannikov,
Arsenij Roginskij,

folkdeputerad, bitr. ordf MR-utskottet
oberoende arkivexpert, Memorial

Igor Demko,
Aleksandr Sjapel,

1 sekr. MID, sekreterare
attaché MID, tolk

Avsändningsort

Depr H Magnusson, Pol 1:1/mjn

Ärendo

Datum

1993-02-22

Avd

P

Grupp

2

Mål

Eu

Adress

Ambassaden Moskva

Text

Från Pol 1:1 (Magnusson) för Lyrvall. Re RW-ärendet

Tack för intressant rapportering förra veckan. Vi har nu
onekligen ytterligare frågor att ställa till Kopelanski
och kanske också till Solovov. Man frågar sig vilka
personer K. kan syfta på som skulle veta mycket mer. Jag
ställer mig frågande till att Solovov skulle ha hållit sex
förhör med f d cellkamrater till RW efter den 17 juli 1947.
Detta stämmer väl inte med förhørsjournalerna och relevanta
persondossier? Uppgiften om Huber bör också kontrolleras.

Tacksam erhålla avskrift på svenska av handskrivna
noteringar på senaste överlämnade dokument samt kopia av
Nikisjkins rapport

Cabinet

Utr min kansli/cs
1993-03-15
Skr tit ✓
Handl: depr
H Magnusson, pol 1:1

Södertälje den 22.2.1993

Kabinettssekreteraren Lars-Åke Nilsson

c/o Utrikesdepartementet

Box 16121

103 23 Stockholm

93 03 2/4

P 2 E 1

Bäste Kabinettssekreteraren Nilsson,

jag tackar för Ni tog Er tid att skriva till mig, och jag hoppas att Ni inte tar illa upp då jag ytterligare tar Er tid i anspråk.

Jag är annars ytterst försiktig för att inte tränga mig på andras "revir", ibland har man dock inget val. I detta fall är det fråga om en man, som, så tror jag, fortfarande väntar på räddning.

Jag har alltid varit väldigt intresserad av hans öde; jag har över tio böcker om honom, trots att jag har gett bort ett par stycken, samt massvis av tidningsartiklar, både svenska och utländska. -För att klargöra min nuvarande ståndpunkt måste jag beröra händelserna som skedde för ett par år sedan.

Bilaga 1

När detta brev anlände var jag mycket överraskad, och det tog lång tid innan jag kom underfund med vem som hade lämnat min adress till den ryska Raoul Wallenberg-föreningen. För några år sedan arbetade två amerikanska läkare (svenskättlingar) på Sabbatsbergs sjukhus. Dessa är mycket aktiva i U.S.A. till förmån av Raoul Wallenberg, och skrev här i Sverige en vädjan till Michail Gorbatsjov att han skulle se till att Raoul Wallenberg skulle nå friheten. Jag samlade några underskrifter till skrivelsen, och man har troligen sparat min adress, vilken således via U.S.A. har nått Moskva.

Bilaga 2

Efter mitt svarsbrev, vilket innehöll några tidningsurklipp samt även en del sidor ur Efim Moshinskys bok, anlände brev nr 2. Där framgår att man har inte fått kontakt med Raoul Wallenberg-föreningen i Sverige - och man ber även att få boken, som jag nämnde om, till deras bibliotek i Moskva. - Boken är dock sliten, därför kontaktade jag Hemlins Bokhandel där jag köpte den för att få en ny. - Den har dock inte kommit, men ej heller något meddelande om att boken är slutsåld.

Då jag visade dessa brev till en bekant, berättade hon att en av hennes vänner, bosatt i Sverige, hade fått besök av en vän från utlandet. Vennen påstod sig ha några upplysningar angående R.W., och trodde att dessa nyheter skulle glädja dem som arbetar för R.W:s frigivning, men icke; han blev rätt så ohövligen bemött, så han hade blivit alldeles chockad.

Detta ledde till att jag kom i kontakt med personen som bor i Sverige, och han kunde lämna en del upplysningar till mig - men jag skall inte vidröra dessa i detta sammanhang.

Vid mitt besök hos Hemlins, visade man till mig en annan engelskspråkig bok, Jenő Lévais: Raoul Wallenberg, Hjälten i Budabest, vilken år 1989 har tryckts på Melbourne Universitet i Australien. (Har kommit ut på svenska år 1948)

Nu var frågan hur skulle jag kunna transportera boken till Moskva. En väninna visste att en organisation är verksam i Ryssland, och man lovade ombesörja att boken kom fram.

Vid avlämnandet av boken fick man även inbjudan att ta del vid tillställningen för att fira Raoul Wallenbergs åttio-års dag. Då jag dock inte hade fått något svar på mitt brev där jag ställde frågan om platsen där tillställningen skulle hållas, bad jag en ryskspråkig väninna att ringa dit.- Jag fick höra, att breven tar ungefär två månader för att nå adressaten, och att man hade skjutit upp för firandet av R.W:s födelsedag.

Tyvärr fick vi ingen kontakt med dessa två som skulle resa till Moskva, så dessa anlände dit den 4:e augusti.- Resan var dock icke förgäves, då man fick efterlysa R.W. både i TV och i radio. - Det kom inte många värdefulla samtal utom en: MAN FICK VARNING ATT INTE SYSSLSÄTTA SIG MED FRÅGAN OM R.W:S ÖDE???

Jag hade tidigare på begäran översänt till dessa Moskva-resenärer en del tidningsartiklar, och bl.a. bifogade jag även en artikel ur "The Jerusalem Post", där man beskriver KGB:s roll efter regimbyte. Då jag vågade att varna dem, beskyllde man mig att vara fanatisk.- men jag tror att denna beskrivning knappast passar på mig (även om jag ibland kan vara envis). Och det gläder mig att dessa vilka så starkt trodde på nya vindar, fick dock en tankeställare, Och jag var även glad att jag inte hade avlämnat vissa uppgifter för tidigt.

Vad beträffar ärendet Abakumov/Bulganin tror jag, att personer med höga befattningar har underställa som verkställer givna order- kanske dessa underställda t.o.m. själv kan föreslå vissa åtgärder som man inte själv har befogenhet att besluta.

Jag bifogar några sidor ur Alexander Solsjenitsyns bok "Gulag-Arkipelagen", del 2, "Ewig rörelse", och jag hoppas att man inte, såsom Solsjenitsyn beskriver, skrattar då man berättar om Erik Arvid Andersen (fel översättning på den svenska upplagan). Har läst även den första delen av Gulag-Arkipelagen - en ofattbar ond saga, nästan omöjlig för en vanlig västerlänning att förstå.

Jag brukar jämföra s.k. vittnesmålen i olika böckerna, och en del sammanfaller, även om det finns vissa skiljaktigheter. Man får dock räkna med detta, då man inte har kunnat skriftligen dokumentera dessa händelser, utan man har varit tvungen att lita på sitt minne.

När man läser dessa böcker och tidningsartiklar känner man "helig vrede", när myndigheterna har inte velat ta sitt ansvar, och avspisat dessa, t.ex. U.S.A., som har önskat att ta an hans fall redan på ett tidigt stadium.

Och alla dessa människor som riskerat sitt liv för att avlämna vittnesmål och mött misstänksamhet - det är nästan ofattbart att förstå.

Jag vill till sist nämna att en del speciellt material har avlämnats till Israel och till amerikansk Raoul Wallenberg-föreningen.

Med vänlig hälsning

Ebba Grönroos

Ebba Grönroos

Bil.

THE RAOUL WALLENBERG SOCIETY

Address: Novopeschanaya 21-64
Moscow, 125252
Phone: 157-49-48
308-26-94

Bank "Stolichny"
Account: 67084 037
Vnecheconombank, Moscow .
USSR
"For the Raoul Wallenberg
Society"

Dear Mrs Eln Grönroos,

In August 1992 we shall mark Raoul Wallenberg's 80-th jubilee. Our Raoul Wallenberg Society suggests organizing World Wallenberg Movement for Humanistic Ideals so that to attract people's attention to his heroic deeds and to unite them using his name as a symbol of kindness and justice. If our initiative meets with approval, we shall send you our detailed programme. In any case we shall eagerly wait for your opinion, advice, proposals and support.

With best wishes
Yours sincerely,

V. Parnes

/ V. Parnes
President /

I use an opportunity to send you my season's greetings and wish you all the best in your noble activity. My dream is to visit your country one day.

V. Parnes

ОБЩЕСТВО РАУЛЯ ВАЛЛЕНБЕРГА

125252, г. Москва, В. Ульбрихта, 21—64, тел.: 157-49-48, 308-26-94
г. Москва р/с № 345091 в банке «Столичный» корр. сч. 161706. МФО 201791
в МГУ Госбанка СССР

№ _____
на № _____

3.04.91

Dear Mrs. Grönroos,

Many thanks for your letter and sending the articles to us.
I should like to have the book " R. Wallenberg is alive ; 2. in
our Museum of R.W. Is it possible?
I'll be very obliged to you.

Have you any connections with R. Wallenberg Committee in
Stockholm? Some remarkable persons are working there.
I have sent them a number of letters. But I have no answer, even
when my letters were sent through the Ambussy .

Now we are busy with organization a new exposition " R.W. and the
Holocaust " . We are preparing an exhibition in our theatre
" Sholom " as well. But the most important work is connected with
R. W 's jubilee.

Hoping for your answer

With my best wishes

Yours,

V. Parnes
V. Parnes

Tillfällen då Raoul Wallenberg setts i SSSR

Februari 1945: Ljubljankafängelset, Moskva.
 April 1945: Lefortovofängelset, Moskva.
 Juli 1947: Vladimirkafängelset, Vladimir.
 December 1947: Inta-lägre, Polcirkeln.
 Januari 1948: Ljubljankafängelset, Moskva.
 Sommaren 1948: Chalmer-Ju-lägre, Vorkuta.
 Våren 1949: Butyrkifängelset, Moskva.
 1951: Ljubljankafängelset, Moskva.
 1951: Verkhnefängelset i Uralsk,
 Cheliabinsk.
 1953: Vladimirkafängelset, Vladimir
 1955: Gorkijs transitfängelse, Gorkij.
 1955: Sjukhusblocket Corpus II,
 Vladimirkafängelset, Vladimir.
 1959: Vladimirkafängelset, Vladimir.
 1961: Mentalsjukhus, Moskva.
 1962: Isoleringsbaracker, Wrangels land,
 norra Ishavet.
 1963: Ljubljankafängelset, Moskva.
 1966: Fängelse, Sibirien.
 1967: Isoleringsavdelning, läger,
 Irkutskregionen.
 1972: Potma, Mordovia.
 1975: Fängelsesjukhuset,
 Butyrkifängelset, Moskva.
 1976: Specialavdelning, Gorkijs
 centralfängelse.
 1978: Ljubljankafängelset, Moskva.

222

223

1978: Blagoveschensk specialpsykiatriska
 sjukhus. Amur-regionen.
 1980: Fängelsesjukhuset i
 Leningrad-regionen.

väl inte rätt att bryta er in! Vad vill ni?" – "Ah, kyss mig i ars...!!" ytrade Koverjenko öppenlydande, hjärtligt. Och han skulle nog ha fortsatt att bravera ett tag till om han inte lagt märke till, att det redan telefonerades angående honom i rummet intill. Han var tillräckligt nykter för att inleda återtalet, men i samma ögonblick började pären trilla ur hans fickor – och ett skändligt skrat följde honom...

Ändå hade han så mycket ork att han lyckades ta sig ut ur ambassaden och dessutom fortsätta ett gott stycke till. Följande morgon vaknade han upp på Kiev-stationen (han hade väl inte tänkt smita i väg till Västukraina?) – och där tog man snart hand om honom.

Vid rannsakingen misshandlades han av självaste Abakumov;¹⁰¹ ärren på ryggen svällde upp till knytnävstjocklek. Ministern misshandlade honom naturligtvis inte för pärens skull och inte heller för det fullt berättigade klander han riktat mot fransmännen – nej, det var för att få reda på när och av vem han hade blivit värvad. Och givetvis fick han tjugo-fem års fängelse.

Det förekom många sådana berättelser, men precis som i alla andra järnvägsvagnar blev det tyst också i Stolypin-vagnarna fram mot natten. Natteid förekommer varken fiskportioner eller vatten eller toalettbesök.

Och då fylls den, som alla andra vagnar, av det jämna ljudet, som inte på minsta vis stör tystnaden. Och då kan man – om eskortsoldaten övergivit korridoren – samtala lågt från tredje kupén, männens, med fjärde kupén, kvinnornas.

Ett samtal med en kvinna i fängelse är något mycket speciellt. Där finns rentav något högrivande, till och med när man resonerar om lagparagrafer och straff.

Ett sådant samtal pågick en hel natt och under följande omständigheter. Det var i juli 1950. Kvinnokupén var långtifrån fullsatt, den enda som fanns där var en ung flicka, dotter till en moskvaläkare och arresterad enligt artikel 58:10. Från manskupéerna hördes oväsen: Eskortsoldaterna hade föst i hop alla fångar från tre kupéer i två (fråga inte hur många som klämades in i varje). Och så fördes en förbrytare, som absolut inte liknade en fånge, in i den tredje. Det fanns en antydning till respekt i det sätt på vilket han fördes genom

Ivan hade en fullmakt insydd i rockfodret. Han köpte biljett till Kuban, men innan han hunnit till Moskva, söp han ned sig i restaurangvagnen. När han klev ut från stationen, bligade han på Moskva och sade till taxichauffören: "Kör till någon ambassad!" – "Vilken?" – "Spelar ingen roll, vilken som helst." Chauffören gjorde det. – "Vilken är det?" – "Franska." – "Jaha."

Det är tänkbart, att han tappat tanketråden så att hans avsikt med att besöka ambassaden blivit en annan än den ursprungliga; i varje fall hade hans list och styrka inte svikit honom. Han oroade inte milismannen vid entrén utan flanelade lugnt och stilla in i en gränd och kastade sig över det glatta, två manslängder höga planket. På ambassadgården gick det lättare: Ingen upptäckte honom och hejdade honom, han klev in, passerade först ett rum och sedan ett annat och fick syn på ett dukat bord. Det fanns åtskilligt smält och gott på bordet, men det som föll honom mest i smaken var päronen, han hade längtat sig fördärvad efter päron och nu stoppade han fickorna fulla. I det ögonblicket kom värd-folket in för att äta. "Hallå där, fransoser!" höjtade Koverjenko innan de ens hunnit öppna munnen. Det slog honom, att Frankrike inte hade utträttat något nyttigt de senaste hundra åren. – "Varför gör ni inte revolution? Vad ska ni med den där de Gaulle till? Tror ni kanske att vi kommer att skicka Kuban-vete till er, va? Å-å-å-nej!!!" – "Vem är ni? Varifrån kommer ni?" undrade fransmännen häpet. Koverjenko anslog genast den rätta tonen: "Jag är major vid MGB.¹³" Fransmännen blev uppskräddade: "Men det ger er

... till han (sister) -
struktion, som stod skriven på kupéet till han (sister) -
och allt detta hann flickan se. Han däremot hade inte se
hennes (vilket han senare beklagade!)

Av oväsendet och uppståndelsen förstod hon, att man ut-
rymt kupén bredvid hennes enkom för honom. Det var uppen-
bart, att han inte hade rätt att komma i kontakt med någon.
Och så mycket större lust fick hon att prata med honom.
I en Stolypin-vagn är det omöjligt att få ögonkontakt mellan
kupéerna; däremot kan man höra varandra om det är tyst.
Sent på kvällen, när det började bli tyst, slog sig flickan ned
ytterst på bänken, invid själva gallret, och ropade lågt till
honom. (Eller kanske började hon nynna lågt. För sådant
var vakterna skyldiga att bestraffa henne, men eskortsolda-
terna hade myglat sig undan och det fanns ingen ute i kor-
ridoren.) Den okände hörde henne och satte sig på samma
sätt som hon. Nu satt de där, rygg mot rygg, och tryckte mot
samma tre centimeter tjocka plankor och talade genom gallret,
lågmlt, runt den där plankan. Deras huvuden och läppar
var så nära som om de kysstes, men de kunde inte snudda
vid varandra eller ens se varandra.

Erik Arvid Andersson förstod redan ryska hyggligt, han
talade med många fel men lyckades i alla fall uttrycka vad
han tänkte. För flickan berättade han sin häpnadsväckande
historia (som vi senare skulle få höra i genomgångsläget)
och hon berättade sin, den enkla historien om en moskva-
studentska, som dömts enligt artikel 58:10. Men Arvid var
fascinerad och frågade ut henne om den sovjetiska ungdomen
och om livet i Sovjetunionen - och det han fick reda på lik-
nade absolut inte vad han tidigare fått veta genom väster-
ländska vänstertidningar eller under sitt officiella besök i
Sovjetunionen.

Hela natten samtalade de - och den natten smalt allting
samman för Arvid: den ovanliga fångvagnen i ett främmande
land, tåghjulens nattliga dunkande mot skarvarna, som alltid
finner resonans i vårt hjärta, och flickans melodiska stämma,
när hon viskade och andades vid hans öra - fast se henne, se
hennes kunde han inte! (Sedan halvtannat år tillbaka hade han
över huvud taget inte hört någon kvinnoröst.)

Och denna osynliga (men säkert, ja, absolut säkert vackra)
flicka smälte samman med det Ryssland, som han nu för förs-
ta gången började skärskåda, och natten igenom berättade
Rysslands stämma sanningen för honom. Till och med så kan

* Andersson

... till han (sister) -
struktion, som stod skriven på kupéet till han (sister) -
och allt detta hann flickan se. Han däremot hade inte se
hennes (vilket han senare beklagade!)

Ty detta är Ryssland: fångar i en tågkupé, fångar som inte
törs klaga, en flicka bakom en vägg i en Stolypin-vagn, en
vaktstyrka som gått och lagt sig, och pären som dräller ut
ur fickan, och nedgrävda bomber, och en ryttare, som rider
uppför trappan till militärkommandanturen.

* *

... till han (sister) -
struktion, som stod skriven på kupéet till han (sister) -
och allt detta hann flickan se. Han däremot hade inte se
hennes (vilket han senare beklagade!)

* I början av 1950-talet träffade Solzjenitsyn själv en mystisk fånge
som påstod sig vara svensk. I »Gulagarkipelagen» berättar han om ett
möte med en man som kallade sig Erik Arvid Andersen och uppgav att
hans far var svensk miljonär. Ingen svensk med detta namn har - så
vitt man vet - befunnit sig i sovjetisk fångenskap. Och om han stavade
sitt namn enligt uppgift, är det inte troligt att han var svensk överhu-
vudtaget; svenskarna skulle stava namnet Andersson. En del av dem
som kämpar för Wallenbergs sak tror att personen i fråga var Wallen-
berg under ett påtvingat, antaget namn. Detta verkar osannolikt. Bort-
sett från andra omständigheter skulle det också stämma dåligt med
Wallenbergs karaktär att skryta över en far som var miljonär.

... till han (sister) -
struktion, som stod skriven på kupéet till han (sister) -
och allt detta hann flickan se. Han däremot hade inte se
hennes (vilket han senare beklagade!)

Peresylkan ger fången överblick och perspektiv. Eller som ordspråket säger: Det skriker i magen - men lustigt är att leva. I den rastlösa rörligheten, bland tiotals, ja, hundratals nya och ständigt skiftande ansikten, i berättelsernas och samtalens öppenhet (i ett läger talar man aldrig så, där är man ständigt rädd för säkerhetschefens tentakler) blir ens inre allt fräschare, alltmer avklarnat, och man börjar fatta vad som håller på att ske med en själv och med ens eget folk och med världen. En enda konstifikus i cellen kan öppna ens ögon på ett sätt som inget skrivet skulle kunna.

In i vår cell släpptes plötsligt ett mirakel: en lång, ung militär med romersk profil, med långt, ymnigt, ljusblont hår och brittisk uniform - det var som om han kom raka vägen från Normandie kusten, en officer i invasionsarmén. Han trädde in så stolt som om han förväntade sig, att alla skulle resa sig. Men det visade sig, att han helt enkelt inte räknat med att hamna bland vänner. Han hade redan suttit fängslad i två år utan att ha upplevt en endaste cell; också hit, till genomgångsläget, hade han förts i största hemlighet i en speciell Stolypinkupé - och plötsligt och oförmodat - om det nu var av misstag eller med avsikt - släpptes han in i vår gemensamma spåla. Han gick runt i cellen, och när han fick syn på en Wehrmacht-officer i tysk uniform tilltalade han honom på tyska; omedelbart råkade de i häftigt gräl och de skulle säkert ha dragit kniv om de haft någon. Det var fem år efter kriget och man försökte redan få oss att tro, att västerlandet hade deltagit i kriget bara för syns skull. Det var sällsamt för oss att bevittna deras ömsesidiga raseri, ty så länge den där tysken hade legat bland oss ryssar hade vi aldrig råkat i kontakt med honom; snarast hade vi skratat åt honom. *

Ingen skulle ha trott på Erik Arvid Anderssons berättelse om det inte varit för hans hår, som skonats av frisörsaxen (ett mirakel i hela GULAG²) och för hans hållning, som var så främmande, eller för att han talade engelska, tyska och svenska så ledigt. Enligt vad han påstod var han son till en miljonär utan en miljarde (näja, kanske spädde han på), och systerson till militärbefälhavaren i den brittiska ockupationszonen i Tyskland, general Robertson. Han var svensk under-

* Erik Arvid Andersson - svensk

1944. Andersson - från kriget i Tyskland
1945. 1947. Så blev han son till en miljonär
1948. 1949. En miljarde eller mer.

såte i tjänstgjort under kriget som frivillig i den brittiska armén, hade deltagit i landsättningen i Normandie och efter kriget blivit svensk yrkesmilitär. Men hans sociala intressen övergav honom inte, hans längtan efter socialismen var starkare än banden till faderns kapital. Med djup sympati intresserade han sig för den sovjetiska socialismen och fick t o m med egna ögon övertyga sig om dess blomstring då han kom till Moskva som medlem av en svensk militärdelegation; där ställde man till med banketter för dem och förde ut dem till weekendlor, och de hade inte heller några svårigheter att få kontakt med vanliga enkla sovjetmedborgare: vackra aktörer, som inte hade brått till arbetet utan gärna tillbringade tiden med dem, t o m på tu man hand. Och Erik, som definitivt övertygats om vårt systems triumf, framträdde efter återkomsten till västerlandet i pressen, där han försvarade och lovprisade den sovjetiska socialismen. Därmed hade han gått för långt och grävt sin egen grav. Just de åren, 1947-1948, försökte man från alla håll och kanter locka till sig progressiva västliga ungdomar, som var redo att offentligen avsvärja sig västerlandet (och det verkade bara behövas något tjog för att hela västerlandet skulle gå upp i fogarna och falla sönder). Tidningsartikeln gjorde Erik lämplig. Erik tjänstgjorde vid denna tidpunkt i Västberlin. Han hade lämnat kvar sin hustru i Sverige; av förlåtlig manlig svaghet besökte han då och då en flicka i Östberlin. Och där kidnappades han en natt. (Det var som i talesättet: "Till flickan han gick / och fångelse han fick". Sådant har säkert hänt många gånger förr, han var sannerligen inte den förste). Han fördes till Moskva, där Gromyko²⁵¹ som en gång i världen hade dinerat i hans fars hem i Stockholm och kände sonen, återgåldade gästfriheten och föreslog, att den unge mannen offentligt skulle ta avstånd från kapitalismen och från fadern; i gengäld lovades ynglingen en komplett kapitalistisk försörjning till livets slut. Men fast Erik inte hade något materiellt att förlora blev han till Gromykos häpnad indignerad och slängde ur sig ord, som sårade. Eftersom man inte trodde på hans ståndaktighet, blev han inspärriad i en datja strax utanför Moskva och trakterades som en sagoprins (ibland utsattes han för "fruktansvärda repressalier", då man slutade att ta emot beställningar till morgondagens mål och kom med entrecôte i stället för kyckling), utrustade honom med verk av Marx, Engels, Lenin och Stalin och väntade i ett år på att han skulle ta sitt förnuft till fånga. Men häpnadsväckande nog gjorde han inte det. Då

Läs Loken här och
Då gick bladet.

fick han sällskap av en föredetta generallöjtnant, som redan hade tillbringat två år i läger i Norlisk. Antagligen räknade man med att generallöjtnanten skulle få Erik på andra tankar genom att berätta om lägrens fasor. Men generalen utförde sitt uppdrag dåligt eller också ville han inte utföra det. Under de omkring tio månader de satt gemensamt inspärrade lärde han Erik tala bruten ryska och uppammane en gryende avsky mot de blå revärerna, säkerhetstjänsten, hos honom. Sommaren 1950 kallades Erik till Vysjinskij⁸ men vägrade än en gång (genom att totalt regelvidrigt låta medvetandet övertrumfa existensen!). Då läste Abakumov¹⁰¹ personligen upp domen för Erik: tjugo års fängelse (?? för vad??) De hade redan länge beklagat, att de tagit kontakt med denne spoling, men det var ju omöjligt att släppa i väg honom till västerlandet. Och så kom det sig, att han fördes bort i egen kupé och fick lyssna till en Moskva-flickas berättelse genom kupévägen och fick se de rappade halmtäckta stugorna i Rjazan-ryssland följande morgon.

Dessa två år hade i hög grad stärkt hans trohet mot västerlandet. Han trodde blindt på västerlandet, vägrade att inse dess svagheter och betraktade de västerländska arméerna som oövervinnliga och dess politiker som ofelbara. Han trodde oss inte när vi berättade, att Stalin under den tid Erik suttit fängslad hade beslutat sig för Berlinblockaden och *lyckats* med den. Eriks mjölkvita hals och ansikte flammade av vrede när vi gjorde oss lustiga över Churchill och Roosevelts. Lika övertygad var han om att västerlandet inte skulle tåla hans fångenskap; snart skulle underrättelsetjänsten från genomgångsfängelset i Kujbysjev få informationer om att Erik inte hade drunknat i Spree utan satt fången i Sovjet – och då skulle han bli friköpt eller utbytt. (I denna tro på det speciella i *det egna* ödet – jämfört med andra fångöden – liknade han våra välmenande ortodoxa.) Trots våra hetsiga ordväningar bjöd han min vän och mig att vid tillfälle besöka honom i Stockholm ("alla känner till oss", sade han med ett trött leende, "min far praktiskt taget underhåller det svenska hofvet"). Ändå hade den svenske miljardärssonen ingenting att torka sig med, och därför skänkte jag honom en trasig handduk, som jag kunde undvara. Kort därpå transporterades han vidare.*

* Sedermera har jag frågat alla möjliga svenskar, som jag råkat träffa, eller folk som rest till Sverige hur man skulle kunna få kontakt med

hans familj. Hade de hört talas om någon försvunnen med det namnet? Jag fick bara ett flin till svar: namnet Andersson är lika vanligt i Sverige som Ivanov i Ryssland: någon miljardär med det namnet fanns inte. Och först nu, 22 år senare, då jag läser igenom denna bok, för sista gången, slår det mig plötsligt: Naturligtvis hade man *förbiut* honom att säga sitt riktiga namn! Abakumov hade naturligtvis varnat honom för att man skulle *förut* honom om han gjorde det! Och så passerade han genomgångslägren som en svensk Ivanov. Och bara genom icke förbiutna, perifera detaljer i sin biografi lämnade han spår efter sitt förödda liv i minnet hos människor han råkade möta. Rättare sagt: Han hade ännu hopp om att kunna rädda livet – helt mänskligt, precis som miljoner andra kaniner i denna bok – han fick väl sitta och suka tills det indignerade västerlandet befriade honom. Han begrep inte Orientens hårdhet. Han fattade inte heller, att ett *SADANT* vittne, som visat en *SADAN* ständaktighet (vilket ingen väntat sig av en uppluckrad västerlänning), aldrig skulle bli fri.

Ändå finns han kanske fortfarande i livet. (Anmärkning 1972.)

Bar-Zohar: 'Undoubtedly no one misses and mourns the old KGB more deeply and sincerely than the CIA.' (Hanoch Guthmann)

"These are the most desperate of copies," Bar Zohar argues. "They have nothing to lose and there is no telling what this particular category could do if endangered by blackmailers. They

APART FROM local turncoats and sleepers, there are the classic espionage agents under various covers, some mundane enough for active agents, too, like sleepers, to fit into Philbrick's

"In the midst of this are the KGB agents, some of whom may perceive personal danger to themselves, and others who may hanker after lost status

How soon I should
see S. & R. - & how
much I shall get to know
you! Corda takes in Sam

"Many of them are scared out of their mounds and are capable of anything. They are dangerous men without anyone to curb and control them," Labor MK Michael Bar-Zohar declares matter-of-factly. "They are one more fermenting ingredient in this world's boiling cauldron of instability." A bona fide authority on both spy fact and fiction, he asserts that the unseen warriors and their "trade-craft" are more than the mere makings of suspense yarns.

PAGE 16

Today's spy world, he explains, is "simply crawling with fear and uncertainty, but there are many types and degrees of fear – as many as there are types of spies. Each sort of spy has something else to worry about, but they are all fearful – the good and the bad guys, East and West, the most clandestine of agents and the semi-official ones, the foreign plants and the local recruits or traitors."

THE JERUSALEM POST INTERNATIONAL EDITION

LOCAL NATIONALS serving as moles for foreign countries, he continues, "have no doubt that somewhere in the Soviet Union or East Germany their name appears on some list. In the German case, lists have already fallen into 'unauthorized hands.' The moles are panicky. They don't know where to run and they really cannot escape. New identities are all but impossible without the help of some powerful official institution. Some of the people involved may be presidential aides, heads of ministerial bureaus, senior CIA staffers, top bankers or industrialists.

In a slightly different category is the "sleeper." This is a mole, not necessarily of native stock, within the KGB and sister Eastern European agencies had

Canadian passports are the most popular with the Soviets as a cover for active agents, according to Bai-Zohar.

In a similar risk category are those with semi-official covers. There are "countless employees of Soviet missions and firms abroad who are full-time agents without diplomatic immunity. They range from embassy janitors and drivers to airline staff and travel agents. Spies with diplomatic passports run the lowest risk abroad, since their diplomatic status protects them from prosecution.

"The KGB was a veritable empire with lots of employees outside the direct spy network. Along with their dependents and other family members

He doesn't think this would be "as simple as another coup. Like all Russians, KGB men are conspiratorial. They will band in secret fraternalities and they have private firearms arsenals. They can go out as small organized forces to back whoever will guarantee them power. In the end, it is likely that we will find KGB alumni, especially the younger, more talented ones, in whatever new governments replace the present Soviet structure," Bar-Zohar predicts.

THE KGB's adversaries in the CIA are also in for a bad time. While Philbrick's Red Menace may be fading fast, the world has successors have grown used to is also in its last throes. "While latter-day Philbricks still reel, "already many in Washington want CIA budgets slashed," Bar-Zohar reports. "Many agents might be laid off. Others would become glorified paper-

Week ending November 9, 1991

*For my father
 my dear friend
 my dear mother
 my dear sister
 my dear brother
 my dear daughter
 my dear son*

HAPPY BIRTHDAY,
RAOUL WALLENBERG!
 the hero of humanity, Raoul Wallenberg,
 Moscow University Polyclinic,
 Pietraveridske 10, Moscow.
 wishes for your 76th birthday,
 health, hope and freedom very soon.
 the Wallenberg Committee,
 3576, Jerusalem. 02-525353

AG202.04

1988 THE JERU

Consolation Part

Wirtschaftsförderungsgesellschaft
 Schleswig-Holstein mbH.
 Sophienblatt 60, D-2300 Kiel 1,
 Tel.: (431) 6 61 91.

**what Raoul Wallenberg in
 lag would want to say to
 I Gorbachev in the
 States:**

I remained alive all these years
 country's repeated claims that I
 died of a heart attack in 1947. Here I am, 76
 years old, a sick, bent old Swede. January
 17 will be the 44th anniversary of my arrest,
 abduction and life incarceration, on January
 17, 1945 in Budapest.

I was framed by the Soviet generals of the
 invading Red Army because I knew that
 they stole the safe in the Swedish legation
 containing a great sum of money and
 valuables belonging to the Jewish
 community of Hungary. I knew exactly how
 much was in the safe and who took it, and for this knowledge I have
 paid till this day in your prisons and psychiatric hospitals.

Maybe I got lost after all these years in your vast and pitiless prison
 system. If Raoul Wallenberg no longer exists in your records then
 look for a Swede listed as Erik Arvid Andersen, the name given to me
 by Abakumov in 1950.

Last year I received treatment in the Moscow University Polyclinic
 at 10 Pietraveridskiye Street and I was also a patient last year in the
 secret political hospital in the town of KUNSAVA near Moscow.

I heard that you are planning to release some political prisoners
 soon. Am I on your list? If not, put me there and in the spirit of
 glasnost at last reveal the truth about my case and allow me a few
 remaining years of freedom and justice. After all, I did save 100,000
 Jews from the Nazis many years ago.

You will be visiting the United States during the Hanukka festival,
 the festival of the miracle of the little jar of oil that lasted 8 days. Grant
 the miracle of freedom to a poor old Swede whose flame of life flickers
 on after 44 years in the Gulag.

Rescue Wallenberg Committee, Jerusalem, P.O.B. 3576,
 Tel. 02-525353.

Communicated!

Swedes turned down Wallenberg swap

BILL HUTMAN

Raoul Wallenberg was alive in Soviet prison until at least 1968, held in Soviet jail, according to the evidence obtained by the Joint Soviet-International Commission appointed last year to investigate his whereabouts and fate.

In 1968, the USSR offered Wallenberg in exchange for one its spies held by Sweden, a Swedish lawyer who took part in the negotiations testified before the commission recently.

Sweden, however, turned down the deal, said Irwin Cotler, a commission member, and prominent Canadian human rights activist.

THE JERUSALEM POST INTERNATIONAL EDITION

*File under
Mar 18, 1991*

WORLD NEWS

by Moscow's new secret policemen protect the vital witness to Swedish hero's murder

The truth Russia longs both to hide and reveal

Moscow

Nicholas Bethell

'I CANNOT deny that Wallenberg was murdered in the Lubyanka,' says Alexei Kondaurov, spokesman for the new Russian Ministry of Security.

Indeed, I think it most likely that he was. But, as far as we know, there are no documents to confirm it. There are no records of any trial and we know of only one witness — Dmitri Kopylansky. And he can't remember anything.

'Why do we not arrest him and question him again? I'll tell you. Because we have no reason to believe that he can tell us anything more than he has said already. He is 74 years old and any further measures against him would be a violation of his human rights.'

As Kondaurov is a former member of the KGB's Fifth Directorate, whose job it was to unmask and imprison Soviet dissidents, it may seem bizarre to hear him invoking 'human rights'.

ded among so many? If we had papers on the Wallenberg case proving that he was murdered and explaining by whom and why, I would give them to you immediately. It would mean an end to these embarrassing questions that I am always being asked.'

He says that a few months ago, while planning a visit to Sweden and knowing that the Wallenberg case would be raised, he asked his staff to make yet another search through the files of the KGB's First Directorate — the foreign intelligence division. He was told that nothing could be found. He asked for the fact to be confirmed in writing, and this was done.

Primakov could not deny that some key paper might be found lurking in other archives, or

have been made an honorary citizen of the United States.

'He feels that he is being accused of committing a crime against his own people,' says one Russian MP who has met Kopylansky. 'He is being less than frank, we believe, but we can prove nothing and it is not easy to say what we should do. There is no legal basis for prosecuting him. I believe that bribery has been tried, an offer of tens of thousands of dollars for the final answer to the question: "How did Wallenberg die?"'

'This is not the right way. Firstly, Kopylansky is never going to say anything that might incriminate himself, however much money is offered. Secondly, the money might tempt him to make up some fine story that is totally false. There would then be even more confusion.'

As a result, Kopylansky is no longer under pressure from the Russian authorities and is being left to enjoy his retirement at his Moscow home. Indeed, they protect him. Very few Russians

apparently signed by the Lubyanka prison doctor, Dr A. L. Smoltsov, stating that Wallenberg died of a heart attack on 17 July 1947. Russian experts of today accept this date of death. 'We have found no document and no convincing verbal testimony indicating that Wallenberg was alive after mid-1947,' says one member of President Yeltsin's archive commission.

By the same token, there is general agreement (even among the new KGB) that the Swede did not die of a heart attack, and also that he was not tried and executed. Extensive research has revealed no evidence of any trial or sentence and, anyway, the death sentence was legally abolished in the Soviet Union from 1947 to 1950.

The feeling is that, like so many others, he was executed extra-judicially, shot in the Lubyanka prison and 'cremated without an autopsy', as the Smoltsov note claims, presumably. The Burytsky Monastery, where the bodies of

After an interrogation on 30 August of that year, nothing is noted until both men were transferred back to the Lubyanka on 1 March 1947. The date of Wallenberg's last interrogation is recorded as 11 March. After that, there is only Dr Smoltsov's death note.

Why was it done? Kondaurov says: 'I have seen documents suggesting that Wallenberg gave Swedish passports not only to Jews, but also to Nazi war criminals, and that these helped them to escape. It is also said that he sold passports for money.' It could well be true, one supposes, that he 'sold' passports to Nazis in exchange for Jewish lives.

Wallenberg was known for his contacts with the US government and he certainly gave money to leading Nazis and treated them as friends for the best of reasons. Such behaviour would have aroused the gravest suspicions among Soviet agents in Budapest, especially since the Wallenberg family's business dealings with Nazi Germany

As a Jew, Kopylansky finds unbearable the suggestion that he played a part in

to be based on the rule of law.

It nevertheless illustrates the dilemma that he faces as the voice of Russia's new 'humane' security service, which seeks to reject its murderous past while retaining the same offices, the same staff of secret police officers and the same high status in society.

The 'MB' — the successor to the KGB — wants to build a new image at home as the leading force in the battle against crime and to co-operate with the West in the battle against drugs and terrorism. In their efforts to polish their image it is embarrassing for people like Kondanurov that they cannot put a full stop to the Wallenberg story that has bedevilled their reputation for decades.

It is hard for them to do this, however, with the case of the Swedish diplomat, who saved up to 100,000 Jews in wartime Hungary and then disappeared into Soviet captivity, still hanging over them. They still cannot tell the world how he died, why or by whom he was killed and why he was arrested in the first place.

'It is very much in Russia's interest to end this matter once and for all,' says Yevgeni Primakov, the Soviet expert on the Middle East who is now chief of the Russian foreign intelligence service.

'We have by now admitted that the Soviet Union committed the most terrible crimes. How would it benefit us to conceal this crime — one man mur-

der that Kopylansky might suddenly regain his memory, or that another witness might appear who would shed light on the case, as happened last year over the mass murder of Polish officers at Katyn and elsewhere. Experts in Moscow find it hard to understand why more use is not made of the one witness they have.

'They questioned Kopylansky hesitantly and inexpertly,' says one member of the Yeltsin archive commission who has viewed the police videotape. 'There are contradictions in what he says about his meetings with Wallenberg. No serious effort has yet been made to pin him down and extract the most information possible from this vital source.'

How can one explain the military prosecutor's reluctance to take the matter seriously? It emerges that Kopylansky has told police that, as a Jew, he finds unbearable the suggestion that he played a part in killing one of the Jewish people's greatest heroes, the first among Israel's 'Righteous Gentiles' who saved Jews from the Holocaust and only the second person (after Winston Churchill) to

as a precondition for giving evidence on tape, and his request that he now be left alone with the burden of his dark secrets, have apparently been agreed to by the new KGB, the people who say that their interest lies in getting to the bottom of the mystery once and for all.

It is a typical episode in the Wallenberg case, which for decades has defied the most persistent attempts at investigation. When Swedish Prime Minister Tage Erlander raised the matter with Nikita Khrushchev in 1956, the Soviet Communist Party leader replied impolitely, asking Erlander to explain why, in 1707, Sweden under Charles XII had invaded the Russia of Peter the Great. Wallenberg's fate, he suggested, should likewise be confined to history.

Nikolai Bulganin, the Soviet Premier, reminded the Swedes that one of his sons had gone missing during the Second World War and was presumed dead. He did not keep complaining about his son, he said, so why should the Swedes complain about Wallenberg?

In February 1957 the Russians gave the Swedes a paper

How did it happen? The Official Journals of the Lubynka and Lefortovo prisons, now available, reveal stark details of what happened to Wallenberg and his driver, Vilmos Langfelder, after their arrest in Budapest on 15 January 1945. They show that by 6 February Wallenberg had reached the Lubynka's internal

'It is very much in Russia's interests to end this matter once and for all'

prison and that his first interrogation took place on 8 February, his second on 28 April. Langfelder was questioned separately.

At the end of May 1945 both men were transferred to Lefortovo prison, where Langfelder was questioned on 15 August and 15 December. Strangely, though, there is no record of any interrogation of Wallenberg until more than a year later, when he encountered Kopylansky on 16 July 1946.

larity of his interrogations seem to show that for more than two years the Russians waited and hesitated, uncertain what to do with their prisoner, who had turned out to be more important than they had first imagined. They were in an obvious quandary.

If they released him, they would have to explain to the Swedes why they had detained him. And meanwhile Wallenberg himself would be giving the world lurid accounts of ill-treatment in the two Moscow prisons. It was a prospect that they would want to avoid. So they delayed. And the longer they delayed, the more intolerable was the idea of releasing him and enduring the subsequent obloquy.

So they killed him. The former KGB officer Oleg Gordievsky explains: 'They could then claim to their superiors, and if necessary to Stalin and the Politburo, that they had liquidated a German or American agent, an "enemy of the people", that they had brought the case to a "positive result". It was the KGB's only way out, unless they were to admit that they had made a mistake, which they did not usually do.'

MR. GORBACHEV, THERE IS NOT MUCH TIME LEFT TO SAVE RAOUL WALLENBERG! YOU MUST RELEASE HIM NOW!

On Thursday April 23, 1988, in the afternoon we made contact with Raoul Wallenberg in his prison in Siberia. He is alive but he suffers terribly from the cold and the wetness. He is alone in his prison cell and is constantly watched. He is very depressed because they have totally cut him off from the outside world. He has lost all sense of direction. He is in a terrible physical condition. His whole body is swollen and bloated and he can't urinate properly. His fingers are crippled by arthritis. His knees are terribly sore. His teeth are rotten and his hair is very thin and short. He has great pain in his chest and eyes. He has a very painful abscess in his mouth. He has very bad circulation in his feet. He can't bend his leg. He can't sit straight because of the pain in his spine. His mind is still clear, but his morale is very low and he doesn't think he can hold out much longer. He wants us to continue to help him very much. His dearest wish is to come to Israel because the people he saved are there. He says that the year is still long and he doesn't think he will live long enough to be free. He thinks that every day may be his last. They don't give him a name. They don't talk to him. They put his food on the floor and he is like an animal. They don't have the heart to destroy him, but they want him to die quick.

Mr. Gorbachev, when you read these lines, act immediately to release Raoul Wallenberg. If he dies in captivity it will be one of the worst crimes in history. In the new society you are building the freeing of Raoul Wallenberg must be a top priority.

* A full transcript of our contacts with Raoul Wallenberg is being sent to all heads of governments, to the United Nations and newspaper editors. **RESCUE PUBLISHING COMPANY, POB 3576, JERUSALEM 02-525353**

my 001 05, 118

What made me suddenly pick up a copy of Harvey Rosenfeld's excellent *Raoul Wallenberg, Angel of Rescue* in early October 1986 and find there the name of Efim Moshinsky? What prompted me to look up his name and, incredulously, discover that he lived in Tel Aviv? And what brought us together on the afternoon of Wednesday, October 29, 1986 in his small Tel Aviv apartment to hear from his lips his own remarkable story and that of his contacts with Raoul Wallenberg? How was it that he felt he could entrust me with publishing his autobiography and the accompanying collection of letters and correspondence concerning Wallenberg, Paul van der Borch, Carlo Yanini, Rudolf Trushnovich, Peter Menten and Morris Hamburger? And how was it that as we began feverishly to prepare the book for publication, Israel Television screened the final episodes of the fine mini-series *The Lost Hero* about the heroic deeds and tragic mystery of Raoul Wallenberg.

I ask myself these questions repeatedly because I feel strongly that my meeting with Moshinsky and my involvement in the publication of this book are not pure chance, but somehow the workings of a guiding hand, even of a Divine plan, to make me the instrument for unlocking the door of the tragic mystery surrounding the fate of Raoul Wallenberg, and, I firmly believe, of restoring him to life.

I also believe that I was selected for this mission because for the last few years I have been involved in the local Israeli effort on behalf of Wallenberg and have always sought a way to help bring about his release or determine the truth about his fate. And, as the son of a Polish-Jewish mother who lost most of her family in the Holocaust, I am convinced that by publishing this book I am doing something positive to honour their memory and the memory of all the victims of the Holocaust.

For the past three months, working day and often long hours into the night in preparing this work for publication, studying each word and character of Moshinsky's saga of triumph over

prisoners. I came to understand and identify with the depths of their tragic fate and of my duty to illuminate their relentless years of hopeless, despairing darkness and yearning, cut off like living dead from the rest of humanity and their loved ones.

I believe this book is a historic document which will spur the free world and people of goodwill all over the world to decisive action to secure the release of Raoul Wallenberg and perhaps some of the others if they yet live. Its message is that Raoul is alive, 41 years after his arrest and only a few months short of his 75 birthday!

As a religious Jew living in the Holy City of Jerusalem, I believe now, more than ever, that this book will hasten the answer to the prayers of millions all over the world and bring back Raoul Wallenberg to the land of the living and to his rightful place of honour among those who love him.

Israel Cohen

Jerusalem, January 15, 1987

P.S. Please forgive us if printer's errors now and again creep into the text and for certain inconsistencies in the spelling of names. This is principally due to the fact that we worked against the clock to have the book ready by the symbolic date of January 15. On the other hand, we have tried in our translations to remain as faithful as possible to the style and spirit of the original texts.

Handwritten notes:
Raoul Wallenberg
Angel of Rescue
October 29, 1986
Tel Aviv

16 Dardel och Pålsson bok Raoul Wallenberg
Dardel och Pålsson bok Raoul Wallenberg
Redan den 15 juli skickade aktionen en skrivelse till Josef Stalin, som i bestämda ordalag bad enväldshärskaren att personligen intressera sig för Raoul Wallenbergs öde.

Men fru Bellander nöjde sig inte med detta. Hon drog samman en undersökningskommitté bestående av författarinnan Mia Leche Löfgren, atomfysikern Lise Meitner, advokaten Yngve Schartau och generaldirektör Anders Örne. Denna gjorde till sin uppgift att granska Rudolph Philipps material och de handlingar UD ville släppa för granskning.

Efter sex veckors noggrant studium av akterna kom kommittén till följande resultat:

"Det är klarlagt att Raoul Wallenberg från den 13 januari 1945 har stått under effektivt beskydd av sovjetisk militärmyndighet i enlighet med vad som också meddelats Sovjets UD. Det är övertygande utrett att han efter nämnda tidpunkt – och i varje fall intill tämligen nära tid befunnit sig i livet i ryskt förvar på skilda platser såväl utom som inom sovjetiskt territorium." Detta uttalande av en i källkritik skolad medborgarkommitté föranledde utrikesminister Undén att kalla de kommitterade jämte Birgitta Bellander och Guy von Dardel till ett möte i Kanslihuset den 3 november, vid vilket statsminister Erlander till en början presiderade.

Det blev ett livfullt möte med hårda ordväxlingar, vilket inte fullständigt refererades inför offentligheten förrän i Expressen-journalisten Erik Sjöquists bok 1974:

"Örne förklarade, enligt noggrant förda anteckningar, att man inom Wallenbergaktionen fått intrycket av att UD inte gjort vad man kunnat förvänta sig och begära i fallet Wallenberg. Han sade att han under arbetets gång framför sig sett en syn: En man ligger i vattnet och håller på att drunkna

och det står några herrar i randiga, välpressade byxor på stranden och vill inte räcka ut en hand för att hjälpa den drunknande, för de är rädda att blöta ner sina byxor.

Birgitta Bellander antecknade:

Undén blev blodröd i ansiktet och reste sig till hälften upp. Jag minns inte vad han sade, för vi blev alla så förbluffade. Han röt till och blängde på Örne som en isken tjur. Örne var också mycket upprörd, blev blek och tillfogade endast: Vi kommer inte att utlämna några vittnesmål till UD, då vi riskerar vittnens liv genom era metoder och då ni dessutom desavouerar våra vittnen.

Birgitta Bellander berättade vidare om ordväxlingen:

"Undén: Varför vill ni inte ge oss uppgifter på de vittnen ni har? von Dardel: Därför att ni skadat de vittnen ni hitills fått av oss genom att använda felaktiga förhörsmetoder.

Han relaterade hur UD telegrafiskt uppmanat svenska legationen i Budapest att tala med en ungersk bankdirektör och en officer, vilka under rättat UD om att de hade upplysningar om Wallenberg. UD:s telegram, icke chifferat, snappades lätt upp på sin väg till adressaten. Svenska representanter träffade de båda vittnena på deras arbetsplatser, vilket sedan resulterade i att de arresterades av ungerska polisen. Den ene skickades till Sibirien, den andre blev arkebuserad.

Undén och de övriga i UD var märkbart generade efter denna redogörelse.

Så ställde Undén denna märkliga fråga: Men hur kan ni begära att ryssarna skall kunna ta reda på

var Raoul Wallenberg finns, om ni inte vill tala om det för dem?

Bellander: Det är inte den bestulnes sak att berättas för tjuven var han lagt sitt tjuvgods. Det är ryssarna som har redovisningsskyldighet för oss, inte vi för dem.

Undén: Den där så kallade Wallenbergaktionen, vad skall den vara bra för? Bara till att jaga upp en känslostorm hos allmänheten.

Bellander: Vi jagar inte upp en känslostorm. Vi stöder oss på fakta och bevis. Men det skulle nog inte skada med lite mera känsla i denna sak från er sida. Här talas exempelvis hela tiden om 'fallet Wallenberg'. Det är inte ett fall utan en människa det gäller. Vi kommer inte att ge upp arbetet förrän vi nått ett resultat. Vi tror mer på uttalandet av fyra trovärdiga, aktade svenska medborgare, det vill säga kommittén, än på svaret av en representant från en diktaturstat, som har all anledning att ljuga sig från ansvaret.

Undén: Menar fru Bellander att Vysjinskij ljuger?

Bellander: Ja, det menar jag.

Undén: Men det är ju oerhört, det är ju oerhört!

Det uttalande som hade upprört Wallenberg-kommittén och svenska opinionen men vunnit tilltro hos utrikesminister Undén ingick i en not från vice utrikesminister Vysjinskij, daterad den 18 augusti 1947, där det bl a hette:

"Som resultat av noggrann undersökning har fastställts, att Wallenberg inte finnes i Sovjetunionen och att han är okänd hos oss."

Med detta besked skulle den svenska utrikesledningen låta sig nöja i ytterligare fyra år.

Fram till detta år hade Raouls familj, Rudolph Philipp och Wallenberg-kommittén nödgats föra sin kamp utan svenska utrikesledningens stöd. Indicierna för att Raoul levde i ryska fångelser eller låger var nu överväldigande, men mot både Sovjetunionens och Sveriges UD kämpade man förgäves.

Inför världsoptionen hade ungraren Jenö Lévai presenterat en bok, där Raoul Wallenberg höjdes till skyarna som räddare och helgon, men förklarades ha lidit hjärte-döden i Ungern, ur bakhåll nedskjuten av pilkorsars kuler. Boken trycktes genom ungerska legationens förmedling i en svensk översättning på Saxon & Lindströms förlag, men i den svenska upplagan hade på förlagets inrådan alla spekulationer om Raouls död strukits.

Då råkade två omständigheter sammanfalla. UD fick en ny kabinettssekreterare i Arne Lundberg, som bl a hade en tioårig karriär som journalist bakom sig. Och den italienske diplomaten Claudio de Mohr blev hemsänd från rysk fångenskap. Eftersom Arne Lundberg valde att samarbeta istället för att motarbeta de aktiva i Wallenberg-aktionen, övertygades även UD om att Raoul Wallenberg levde, eller åtminstone till 1948 hade levit i ryska fångelser. Vi ger ordet åt Fredrik von Dardel:

"En av dessa fångar, en italiensk kulturattaché Claudio de Mohr, blev år 1950 jämte några andra italienska diplomater utväxlad mot en del kommunister som fångslats i Italien. På ett cocktailparty i Rom år 1951 träffade de Mohr en polsk dam, för vilken han berättade att han varit cellgranne i Leventovskaja-fångelser med Wallenberg och stått i knackningsförbindelse med honom. Denna dam lät de Mohrs berättelse gå vidare till en i Djursholm

bosatt landsmaninna, som i sin tur underrättade Wallenbergs mor om saken. Sedan Guy von Dardel rest till Rom och fått närmare upplysningar av de Mohr, underrättades utrikesdepartementet om det nya spåret. På uppdrag av departementet reste sedan Philipp och dåvarande kriminalöverkonstapeln vid statspolisen O Danielsson ut och förhörde de Mohr och andra italienska diplomater, som suttit i Lefortovskaja-fängelset."

Det sensationella vittnesmålet, som han senare förklarade sig villig att bekräfta under ed gav ganska otvetydigt vid handen att Claudio de Mohr vistats samtidigt med Raoul Wallenberg i Lefortovskaja-fängelset i Moskva mellan sid. 229 mars 1945 och april 1948. Det redovisas som *bevis A* i den dokumentserie som följer denna genomgång.

1952

Claudio de Mohrs och andra italienska diplomaters vittnesmål övertygade inte bara kabinettssekreterare Lundberg utan också utrikesminister Undén. Därför överlämnade UD en not den 11 februari till Sovjets ambassadör i Stockholm, Rodionov, där man för *första gången från officiellt svenskt håll direkt begärde* att Wallenberg skulle utlämnas. För att inte Vysjinskij skulle framstå som lögnare efter sin skrivelse i augusti 1947 formulerade man taktfullt möjligheten, att Wallenberg befunnit sig i Sovjetunionen "utan att hans uppehållsort och identitet vid de omfattande undersökningar som Sovjetunionens regering företagit, kunnat fastställas". Men därefter gick UD rakt på sak, redovisade materialet som styrkte att Wallenberg från 1945 befunnit sig i fängsligt förvar i Moskva, och krävde en förnyad undersökning om hans nuvarande

uppehållsort och öde. "Svenska regeringen anholder med stöd av det anförda, att Sovjetunionens regering vidtager de för Wallenbergs snara återförande till Sverige erforderliga åtgärderna."

Två månader senare, den 16 april, kom det ryska svaret. Det blev kort och negativt. Sovjetmyndigheterna sade sig inte förfoga över några tilläggsuppgifter utöver dem som lämnats i Vysjinskij's brev 1947.

Kabinettssekreterare Lundberg och Sveriges ambassadör i Moskva Rolf Sohlman bet sig emellertid kvar i ärendet, som resulterade i en delvis irriterad notväxling som pågick till 1953. Numera ansåg ryssarna Wallenberg vara "spårlost försvunnen i Budapest" och underkände vittnena som "förbrytare".

1954

Under dessa år samarbetade UD och Wallenberg-aktionen förtroendefullt och effektivt och under sommaren 1954 hade man gemensamt fått fram mera material, som man i september framlade i UD:s första utförliga memorandum till de ryska myndigheterna. Vittnena hade, påpekades det, "visat sig känna till detaljer beträffande såväl Wallenberg som Langfelder (Wallenbergs chaufför), vilka de icke kunnat erhålla kännedom om på annat sätt än genom direkt eller indirekt kontakt med dessa personer under deras vistelse i ryska fängelser".

För första gången upplyste UD utförligt om den humanitära verksamhet Wallenberg sysslat med i Budapest, och vågade sig på en gissning varför missförstånden uppstått:

"Den ryska polisen har emellertid haft svårt att tro på berättelserna om Wallenbergs verksamhet. Den

har trott, att Wallenberg måste ha haft några andra, hemliga syften. Den omständigheten, att amerikanska judar delvis finansierat hjälpaktionen för de ungerska judarna har av den ryska polisen uppfattats som bevis för att Wallenberg 'spionerat' för amerikansk räkning. Så har den fruktansvärda tragedien inträffat, att Wallenberg, som långa tider dagligen riskerade att mördas av nazister och pilkorsare och som gjort en hjältemodig personlig insats för att rädda människor, bland dem också icke-judiska socialister och kommunister, undan de fascistiska terroristerna blivit misstänkt för att vara en spion och häktats."

Tidpunkten att kasta en skugga över den ryska säkerhetspolisens gärningar var väl vald. Stalin hade dött 1953, hans fruktade inrikesminister Beria hade likviderats, och nya män stred om ledningen i Sovjetunionen. Men sovjetregeringen var ännu inte beredd att ändra ståndpunkt. Dock mildrades tonen och premiärminister Bulganin och president Vorosjilov förklarade att Wallenberg, om han påträffades, skulle överlämnas till svenska myndigheter.

1955

Beroende bl a på västtyske kanslern Adenauers besök hos de nya makthavarna i Kreml började ryssarna frisläppa eller utväxla sina tyska fångar och svenska UD sände därför egna representanter till genomgångslägrer i Friedland på västtyskt territorium. Nu framkom det tillsammans viktigaste vittnet, en person som inte bara hade varit i knackningskontakt med Raoul Wallenberg utan också delat cell med honom.

Medan materialet ännu bearbetades meddelade utrikes-

minister Undén att man nu var i besittning av överväldigande bevis.

1956

Den 27 januari förhörde Rudolph Philipp och Otto Danielsson den ur rysk fångenskap frigivne tidigare polisattachén i Bukarest, Gustav Richter, i Ludvigshafen i Västyskland. Vittnesmålet i dess helhet avtryckes som *Bevis B*, i den dokumentsamling som följer denna genomgång.

I Gustav Richter hade man nu ett vittne, som inte bara suttit i samma cell i Ljubljanskaja-fängelset i Moskva mellan den 31 januari 1945 till den 1 mars samma år utan också fått en fullständig berättelse av Wallenberg själv hur det kom sig att han hamnat där. Man hade i Richter också en vid polisarbete van person, som kunde berätta om de åtgärder NKVD vidtagit för att isolera alla fångar som man misstänkte kunde ha haft kontakt med Wallenberg eller hans chaufför Langfelder. Dessa åtgärder genomfördes under de veckor som föregick vice utrikesminister Vysjinskijs not den 18 augusti 1947, som fastslog "att Wallenberg inte finnes i Sovjetunionen och att han är okänd hos oss".

Under 1956 förhörde UD genom Philipp-Danielsson eller andra ombud sammanlagt 17 vittnen, alla tidigare fångar i Ljubljanskaja- eller Lefortovskaja-fängelserna i Moskva, som genom direkt kontakt med Wallenberg eller Langfelder, kände till sina fångkamrater. Alla dessa vittnesmål granskades på UD:s begäran av justitierråden Rudolf Eklund och Erik Lind, som kom till den skriftliga slutsatsen, "att det ej föreligger något tvivel om att Raoul Wallenberg, efter det att han i mitten av januari 1945 ställts under effektivt ryskt förvar, senare befunnit sig

som fånge i Sovjetunionen, och det åberopade materialet enligt svensk rätt innefattar bindande bevisning där- om."

För dessa undersökningar och justitierådets slutsats redogjorde svenska UD i en not den 10 mars, riktad till Sovjetunionens ambassadör Rodionov.

På denna not svarade Sovjetunionen genom biträdande chefen för skandinaviska avdelningen i Sovjetunionens utrikesministerium Gribanov, snabbt och skarpt, att man inte trodde på vittnesmål från krigsförbrytare, och att hittills utfärdade förklaringar om att Wallenberg "icke finns på Sovjetunionens territorium, äro uttömmande och slutgiltiga".

Snabbheten i svaret berodde sannolikt på att Sveriges statsminister Tage Erlander och inrikesminister Gunnar Hedlund tio dagar senare skulle befinna sig på officiellt besök i Sovjetunionen, och att man därför ville ha en irriterande fråga avförd från dagordningen.

Men i dessa två statsmän hade Sverige ett par smidiga förhandlare, som med så goda trumf på hand inte släppte Wallenberg-frågan förrän de fick med den i den av Bulgarien undertecknade gemensamma kommunikén. Visserligen nödgades man acceptera den sovjetiska formuleringen "om den i Budapest vid krigets slut försvunne svenske diplomaten Raoul Wallenbergs öde". Men man fick Sovjetunionens skriftliga uttalande om Wallenberg, "om han befunne sig i Sovjetunionen, givetvis skulle få hemresa. Meddelande rörande resultatet av undersökningen kommer att lämnas på diplomatisk väg."

Äntligen tycktes de svenska ansträngningarna belönas med ett visst mått av sovjetrisk samarbetsvilja.

Men ytterligare tre svenska framstötter och påminnelser under året visade sig resultatlösa.

Inför risken att en aviserad svensk "vitbok" i Wallenberg-ärendet var på väg och ganska väl orienterad om vilket bevisvärde den kunde tillmätas, överlämnade vice utrikesminister Gromyko en not till ambassadör Sohlman i Moskva den 6 februari. *Bevis C* i dokumentsamlingen. sid. 235

Den innehöll en sensationell vändning av Sovjetunionens tidigare hållning. Det hade funnits en "Walenberg" i Ljubljanska-fängelset, men han hade dött den 17 juli 1947, "förmodligen till följd av en uppkommen myokardinfarkt". Det enda och tunna beviset var en handskrivnen papperslapp från överläkaren och översten Smoltsov, riktade till förutvarande chefen för stats säkerheten Abakumov.

Abakumov beskyldes i otvetydiga ordalag för att ha undanhållit utrikesledningen detta besked, men så var han också numera arkebuserad. Tyvärr hade läkaren Smoltsov också avlidit under mellantiden.

Sovjetregeringen beklagade uppriktigt vad som förekommit och framförde sin djupa medkänsla med svenska regeringen och Raoul Wallenbergs släkt.

Dagen därpå talade envoyén Arne Lundberg i "Dagens eko" och gav svenska folket den första officiella, klargörande skildringen om vad som hänt i Wallenberg-ärendet. Där sammanfattade Lundberg Raoul Wallenbergs gärning med det enastående betyget:

"Ingen annan svensk i vår historia har väl haft tillfälle att på ett så direkt och personligt sätt rädda människoliv i tusental."

I försiktiga ordalag uttalade Lundberg sitt departements misstro mot den ofullständiga dokumentationen om "Walenbergs" död, och underströk, att "För det svenska

utrikesdepartements vidkommande blir det därför nödvändigt att även i fortsättningen pröva alla existerande eller nya spår i Wallenberg-affären."

Den 19 februari återkom Sverige med en not till vice utrikesminister Zacharov, som var den fränaste någonsin:

"Svensk opinion är med rätta upprörd över vad som förekommit i denna sak. Om den sovjetiska säkerhetstjänsten kunnat handla så egenmäktigt, att den gjort ett neutralt lands diplomatiska tjänsteman till fånge och hållit honom i fängelse under 2 1/2 år utan att rapportera därom till sovjetregeringen eller till utrikesministeriet, så är detta i och för sig ett förhållande för vilket sovjetregeringen icke kan avlasta sig ansvaret. - Den svenska regeringen har svårt att tro, att all annan dokumentation rörande Wallenbergs vistelse i sovjetiska fängelser än den rapport som omnämnas i sovjetregeringens memorandum, skulle vara helt utplånad. Den förväntar därför att, om ytterligare material framkommer i Sovjetunionen, som kan klargöra vad som hänt Wallenberg, detta delgives det svenska utrikesdepartementet."

Om svenska UD var misstänksamt mot det sent omsidor frampressade sovjetiska dödsbeskedet, efter alla tidigare förnekanden om Wallenbergs förekomst överhuvudtaget inom Sovjetunionen, ansåg sig Wallenberg-aktionen, familjen och Rudolph Philipp fullt förvissade om att Sovjetregeringen ljög och Raoul Wallenberg levde. Rudolph Philipp och Otto Danielsson hade under sitt förhörsarbete stött på åtskilliga fall av hemvändande tyskar, österrikare och polacker, som tidigare hade varit officiellt dödförklarade av Sovjetunionen. Dessutom ansåg man att redan flera av vittnesmålen tydde på att Raoul

hade haft knackningskontakter med andra fångar efter påstått dödsdatum - den 17 juli 1947.

Det var genom Philipps personliga ingripande som de svenska justitieråden avhållit sig från att specificera intill vilken tidpunkt de bedömde att Wallenberg med säkerhet hade varit i livet.

Ryssarna hade läst slarvigt, när de bestämde sig för lämplig dödsdag.

Tyvärr avgick under året Arne Lundberg som kabinetssekreterare och blev chef för det statligt inlösta LKAB.

Wallenberg-aktionen och Rudolph Philipp som under Arne Lundbergs tid som "verkställande direktör" i UD lojalt samarbetat med departementet, ville nu ha fria händer. Skälen formulerade Birgitta Bellander i ett samtal med statsminister Erlander så här: "UD har handlat utan kraft, utan god vilja och dessutom vilselett oss och gått bakom ryggen på oss - förutom mycket slarv som förekommit."

Tage Erlander instämde i kritiken, när det gällde UD:s tidigare inställning, och erkände att Rudolph Philipp och Wallenbergaktionen varit till största gagn för saken.

1959

Det dröjde två år innan svenska UD överlämnade en ny not till ryska UD:

"De svenska myndigheterna har fortsatt att noggrant pröva alla spår, som har avseende på Wallenbergs vistelse i Sovjetunionen. Därvid har till deras kännedom kommit ett flertal utsagor av från sovjetisk fångenskap återvända personer av innebörd, att Wallenberg år 1947 överförts till fängelset i Vladi-

mir och där vistats i sjuk- och isoleringsavdelningen (Corpus II). – Svenska regeringen får an hålla, att sovjetregeringen företar en skyndsamt undersökning i syfte att fastställa, om Wallenberg vistats i Vladimir-fängelset.”

Fyra vittnesmål, av en schweizare, två tyskar och en österrikisk person, alla med långa fängelseperioder bakom sig, och alla under början av 50-talet intagna i Vladimir-fängelset, bekräftade UD:s i noten framförda antagande. Tyvärr hade emellertid endast den icke namngivne österrikaren, som hade skäl att frukta repressalier, haft direktkontakt med Wallenberg.

Tillsammansantagna hade dock dessa vittnesmål överlägset bevisvärde gentemot de antaganden och villospår som ryssarna via inofficiella kanaler fortsatt att föra fram. Dessa utgick åter ifrån att Wallenberg hade mördats av nazister eller pilkorsare redan i Budapest, och att således Sovjetunionens egen officiella dödsattest för ”Wallenberg” också kunde vara ett villospår.

I sitt öppna brev till Utrikesnämnden, som kommer att redovisas under år 1965, påvisade Rudolph Philipp denna trafik. Wallenberg-aktionen hade sålunda goda skäl för sin öppet uttalade misstro mot både svenska och sovjetiska UD:s uttalanden.

1960

Svenska UD arbetade emellertid vidare på sitt långsamma ämbetsmannamässiga vis och lät två andra justitieråd granska de efter 1957 upptagna vittnesmålen. Det var de fd justitieråden Ragnar Gyllenswärd, tidigare Högsta domstolens ordförande, och Per Santesson, som i ett i april inlämnat yttrande kom till följande slutsats:

”Enligt vår mening måste efter svensk rätt den föreliggande utredningen – ehuru den icke innefattar full bevisning i förevarande hänseende – anses göra sannolikt, att Wallenberg varit vid liv åtminstone i början av 1950-talet och då befunnit sig i fängelse i Vladimir.”

1961

I januari detta år besökte den internationellt kända svenska läkaren, professor Nanna Svartz, Moskva, och fick av en framstående sovjetisk kollega upplysningen, att Wallenberg skulle befinna sig på ett ryskt mentalsjukhus i mycket dåligt tillstånd. Nanna Svartz rapporterade uppgifterna till statsminister Erlander, som från och med nu personligen tog sig an ärendet. (Se *Dokument 1*).

sid. 237

Statsministerns första åtgärd blev att den 9 februari skriva direkt till ministerpresident Chrusjov. I detta i vänliga ordalag formulerade brev tog Tage Erlander för givet att en sjuk Raoul Wallenberg befann sig i Sovjetunionen och framförde ett konkret förslag:

”Utrikesminister Undén och jag har resonerat om det lämpliga förfaringsättet för att överföra Wallenberg till Sverige. Vi har kommit fram till att det bästa vore om någon svensk läkare omedelbart finge resa ut till Moskva och tillsammans med sina sovjetiska kolleger bestämma om transportsätt, läkarvård m m.”

Chrusjov svarade inte, åtminstone inte skriftligt, men enligt Tage Erlanders memoarer blev hans reaktion mycket häftig.

1962

När ett och ett halvt år hade gått tyckte statsminister Erlander att han väntat länge nog på svar på sitt personliga brev och kallade Sovjetunionens ambassadör Gusev till Kanslihuset, och anmodade honom att personligen ta kontakt med Chrustjov i ärendet.

Ingenting hände.

1964

Det här året kom Sovjetunionens ledare Nikita Chrustjov på ett sedan länge förberett besök till Sverige. Han skulle ha kommit redan 1959, men han hade avstått, då han hade bedömt stämningarna emot honom som alltför negativa. Chrustjovs bedömning får anses riktig – Wallenberg-frågan var en huvudingrediens i oppositionens motstånd mot hans besök.

Men nu var allt klappat och klart att ta emot Sovjetunionens nye enväldige härskare. I samband därmed påminde oppositionsledaren Bertil Ohlin statsministern i en interpellation under vårriksdagen om svenska folkets legitima krav på att få närmare information om vad som hänt.

I samma veva kom ett brev till professor Nanna Svartz från den framstående kollegan i Moskva, som tidigare hade förklarat att han kände till Wallenberg och visste att han levde. Nu tog han tillbaka allt, skyllde på språksvårigheter, och bestred att han skulle kunna göra något hos Chrustjov personligen, eftersom han inte var hans läkare. (Se åter *Dokument 1*).

Allt tydde på att Chrustjov inte ville besväras med Wallenberg-frågan under sitt Sverige-besök.

Men enligt sina memoarer tog Tage Erlander åter upp frågan:

218

”Jag hade svårt att tro att Nanna Svartz skulle ha råkat ut för ett missförstånd under samtalet. Jag tog därför på nytt upp fallet Wallenberg då Nikita Chrustjov besökte Sverige 1964. Chrustjov blev mycket ledsen över att den svenska regeringen fortsatte sin aktivitet i Wallenbergaffären. Han gav en mänskligt gripande skildring av hur han själv hade känt det när hans son försvunnit under striderna i Tyskland och aldrig återfunnits. Han talade om de hundratusenden som dödats under det tyska bombardemanget i Leningrad och begravts utan möjligheter till identifikation. Krig är fruktansvärt, och förhållandena i de ryska fångelserna var vid den tiden sådana att människor kunde försvinna. Den svenska regeringen borde förstå att den sovjetiska regeringen gjort allt för att få klarhet i vad som hänt Raoul Wallenberg. Hade Chrustjov vetat att vi ämnade ta upp denna affär på nytt, skulle han inte ha besökt Sverige.”

Även Torsten Nilsson, vilken som nybliven utrikesminister kom på sällsynt god fot med Chrustjov, hade försökt pressa honom om Wallenberg – dock med lika klen result.

”Kunde jag smida och sedan bläsa liv i honom skulle jag överlämna honom på en bricka till er. Men beklagligtvis kan jag det inte.”

1965

Under detta år gjorde statsminister Erlander i juni ett nytt besök i Moskva, varvid han i Wallenberg-frågan förhandlade med ministerpresident Kosygin – med lika negativt

219

resultat som tidigare. Samtidigt förberedde svenska UD en andra dokumentsamling om Raoul Wallenberg, som i hög grad kom att präglas av Tage Erlanders personliga insatser i saken. Den innehöll bland annat 26 punkter, där UD redovisade den svenska regeringens åtgärder sedan år 1957.

När denna nya "vitbok" förbereddes och utrikesnämnden skulle sammanträda och godkänna dess slutliga utformning, publicerade Rudolph Philipp ett öppet brev till Utrikesnämnden, som infördes i flera tidningar. Se sid. 242 *Dokument 2*. Där genomgick Philipp de missgrepp som enligt hans mening hade begåtts från svensk sida, och som endast delvis framgått av denna genomgång. Hans slutsats och rekommendation blev:

"Endast genom att Sverige oförbehållsamt medger sina egna fel i behandlingen av fallet Wallenberg ger vi de nya makthavarna i Kreml möjlighet att utan fruktan för prestigeförlust ändra sin "slutgiltiga" ståndpunkt och äntligen frige den svenske diplomaten."

Leonid Bresjnev hade under slutet av 1964 efterträtt Chrusjtjov och Philipp bedömde denne teknokrat som mindre belastad i frågan och möjligen villig att rätta till tidigare misstag.

Men huvudskalet till Rudolph Philipps öppna brev var att han ville förhindra en "vitbok" som förklarade frågan utagerad.

1966

Detta år utkom en svensk bok, som tog parti för Sovjetunionen. Elsa och Hans Villius försökte i "Fallet Wallenberg"

220

berg" bevisa att Sovjetunionen kunde ha rätt i sitt envisa fasthållande vid att Raoul Wallenberg dött i Ljubljanska fängelset den 17 juli 1947, och att Sovjetregeringen verkligen varit okunnig om säkerhetspolisens åtgärder i fallet. Tage Erlander skulle senare kalla boken "en skarpsinnig källkritisk granskning. De har kommit till det resultatet att beskedet sannolikt är trovärdigt."

Det är nog att ta i. Men makarna Villius försök till analys var så tillvida nyttig, som att den prövade möjligheten, att sedan Sovjetunionens myndigheter undanhållit sanningen ända fram till 1957, dess meddelanden därefter skulle vara avgivna i god tro.

1970

Under de mellanliggande åren utkom Solsjenitsyns böcker, som för första gången i väst kartlade omfattningen av den stat i staten som de olika säkerhetsorganen, fängelserna och lägren hade varit och delvis förblivit i Sovjetunionen. Med tillgång till dessa informationer föreföll det inte längre så gåtfullt att nya makthavare i Kreml inte i detalj kunde utforska enskilda fångars öden. Under Chrusjtjovs år i ledningen pågick försök att rehabilitera hundratusentals oskyldigt dömda. I bästa fall för att återföra dem till ett liv i frihet, i sämsta fall för att hedra deras minne inför sina efterlevanden. Men i tusentals fall var alla anteckningar om de straffade försvunna – liksom de olyckliga själva. Men måste förstå att de tidigare bödlarna på medelhög och låg nivå sökte förstöra alla bevis på egen inblandning, sedan deras högsta chefer, Beria och Abakumov, arkebuserats.

Men att Raoul Wallenberg levde längre än till den 17 juli 1947 framgår som i högsta grad sannolikt för den som läst "Raoul Wallenberg – fakta kring ett öde" av Fredrik von

221

Dardel. Den juridiskt skolade överdirektören, som var Raouls styvfar, har på grundval av UD:s material, även sådant som hemligstämplats, och Rudolph Philipps, Otto Danielssons och Wallenbergs-aktionen enorma akter i ärendet, sammanställt en imponerande klar och saklig faktasamling, i sig själv en bragd av en 85-åring. Här skall endast citeras von Dardels lugna bemötande av makarna Villius hypoteser:

”Paret Elsa och Hans Villius har emellertid i en år 1966 utgiven bok med titeln ”Fallet Raoul Wallenberg” uttalat sin tilltro till uppgifterna i Gromykos memorandum. De har till och med sökt förstärka desamma med följande av dem konstruerade hypoteser. Med utgångspunkt från den omständigheten att de fångar, som delat cell med Wallenberg eller Langfelder, i slutet av juli 1947 underkastats förnyade förhör och därefter isolerats, har makarna uttalat att någonting utomordentligt betydelsefullt inträffat, som gjort det ytterst angeläget att döja att uppgifter om Wallenberg spreds. I ett sådant sammanhang passade Smoltsovs rapport den 17 juli 1947 om Wallenbergs död mycket väl. Förhören hade hållits i nära anslutning här till. Det betydelsefulla var att Wallenberg avlidit – man måste därvid också räkna med att döden inte varit naturlig. Men antingen Wallenberg dött en naturlig död eller inte hade i båda fallen funnits skäl att sopa igen spåret efter honom. Inför vem var det då angeläget att sopa igen spåret? Det måste rimligen ha varit någon inom Sovjet som, om han fick uppgifter om Wallenberg, kunde ställa den som vidtagit åtgärder för att döja att Wallenberg suttit fängslad till svars. Man borde därvid hålla i minnet att det tiden före den 17 juli 1947 förekommit aktivitet från svenskt

håll för att få upplysningar om Wallenberg. I juni hade Sohlman begärt ett snabbt svar från ryskt håll om Wallenberg och den 16 juli gjordes en påminnelse. Dagen före, den 15, framfördes den vädjan till Stalin att utlämna Wallenberg, som undertecknats av en rad organisationer, representerande över en miljon svenskar. Detta kunde ha föranlett förfrågningar till NKVD, vilka utöst ansträngningar na att sopa igen spåret efter Wallenberg.

Makarna Villius har vidare anført att Abakumov känt till Wallenberg samt att han enligt vad som framgått av Gromykos memorandum förnekat att Wallenberg fanns i fängsligt förvar och således indirekt anklagats för att ha dolt att Wallenberg hållits fängslad. I makarnas bok refereras de vittnesberättelser, som avgivits av Wallenbergs och Langfelders cellkamrater, men därvid har makarna uraktlåtit att omnämna att en av dessa fångar (Huber), vilkens vittnesmål de i övrigt omständligt återger, omvittnat, att han, som delat cell med Langfelder och sedan överförts till Ivdeldistriktet i Sibirien, redan den 27 april 1947 förts till Moskva, dit han kom den 2 maj och där han fick sitta i Ljubjankafängelset tills han i slutet av juli 1947 underkastades nytt förhör om Langfelder och Wallenberg. Att makarna Villius i sitt referat av Hubers vittnesberättelse förbigått denna hans utsaga kan ha berott på att de ansett att den inte stämt överens med deras hypotes och det har den heller inte gjort. Tvärtom kullkastar den hela hypotesen. Om nämligen Abakumov, såsom makarna Villius tydligen sökt göra gällande, på grund av händelserna omkring den 17 juli 1947 gripts av ängslan för att han skulle ställas till svars för att han dolt Wallenbergs fågenskap och därför sökt sopa igen spåret efter Wallenberg, kan det inte

gärna ha varit Abakumov, som redan i april 1947 börjat sopa igen spåren genom att låta föra Huber från Sibirien för framtida förhör. Det måste ha varit någon annan som påkallat Hubers transport. Denna andra har med all sannolikhet funnits i Sovjets utrikesministerium."

1972

Vid en presskonferens i Wien 1972 förklarade Sveriges nye utrikesminister Krister Wickman, att den svenska regeringen skrinlagt fallet Raoul Wallenberg.

1973

"När jag i mars 1973 hos den svenska filialen av sammanslutningen 'Martyrernas röst', ledd av antikommunisten pastor Richard Wurmbrand, frågade vad de visste fick jag nämligen höra att nya uppgifter om Wallenberg stod att läsa i en nyutkommen officiell amerikansk publikation. De hade lämnats av ryska flyktingar som i början av februari förhörts av ett av amerikanska senatens utskott.

Enligt dessa 'hearings' levde Wallenberg ännu 1962 på Wrangels land norr om östra Sibirien, det vill säga så långt bort ryssar kan föra någon som skall glömmas. En av de förhörda hade medverkat vid bortrövandet i Budapest 1945 och känt igen Wallenberg bland de på denna ö särskilt strängt isolerade fångar som 'dödförklarats'. Sådana fångar användes som objekt vid klimatologiska experiment.

Här erbjöds alltså vittnesmål som sannerligen

224

inte kunde rubriceras som "förbrukade" under samtalen med ryssarna (en omtyckt term i svenska regeringskretsar).

Liksom övrigt officiellt tryck torde senatstryck distribueras till utländska beskickningar i Washington som är intresserade.

Våren 1973 var emellertid de diplomatiska förbindelserna med Förenta staterna avbrutna till följd av vår regerings inställning till den amerikanska krigföringen i Vietnam... Den svenska regeringen hade alltså berövat sig möjligheten att utan dröjsmål använda dessa hjälpmedel. Men det var ingen konst för en *enskild* svensk att blott några veckor efter utgivandet få tag i denna skakande lektyr. Först i juli blev statsministern – dock inte genom UD – upplyst därom."

Den citerade texten återfinns i Carl-Fredrik Palmstiernas memoarbok "Fjädern i min hand", där kungens förre handsekreterare i ett kritiskt kapitel granskar svenska UD:s handläggning av fallet Wallenberg och också redogör för gamle kungens ovilja att agera.

1979

Under de mellanliggande åren framkom nya vittnesmål från till USA och Israel emigrerade tidigare fångar som gick ut på att Raoul Wallenberg levat vid olika tidpunkter i Vladimir- eller Butyrka-fängelserna, till och med så sent som 1975. Alla dessa vittnen har dock haft sina uppgifter i andra hand.

Så sent som den 10 december 1979 meddelade pressen att den kände nazistjägaren Simon Wiesenthal hade förhört en frisläppt sovjetisk oppositionsman, Jurij Belov,

225

som fått uppgifterna av en amerikansk kommunist Cecil August Stowner. Stowner skulle ha delat cell med den försvunne svensken i Butyrka-fängelset 1961. Stowner, som avtjänade ett tioårigt fängelsestraff, avled 1965.

Wiesenthal hade satt sig i spetsen för en internationell kommitté för att vinna klarhet i Raoul Wallenbergs öde.

1980

Den 31 januari frisläppte svenska utrikesdepartementet enligt regeringens beslut en del av de dittills hemligtämplade handlingarna om Raoul Wallenberg. Endast arkivinhållet fram till 1950 gjordes tillgängliga. Redan detta omfattar 1900 sidor. Resten utlovas nästa år, då justitiedepartementet hunnit gå igenom hela det väldiga materialet.

Något egentligt nytt innehöll dock inte denna första papperssamling. Den bekräftade bara Carl Fredrik Palmstiernas omdöme i sin memoarbok om den svenska utrikesledningens undfallenhet. Där skriver kungens förre handsekreterare:

”Den osakliga avoghet som mötte, när man nämnde namnet Rudolph Philipp, Wallenbergs trognaste vapendragare, var påfallande. Visst var denne österrikare besvärlig – eldsjälur brukar vara det. Även jag har fått mina slängar av honom. Men han hade på varje punkt fått rätt. Det var ousäktligt.”

I sina kommentarer till utrikesledningens handlande under de första åren efter Wallenbergs försvinnande, uttalade enligt DN förre statsministern Tage Erlander bland annat:

”Det hade varit bättre om samtalet i Kreml mellan svenske Moskva-ambassadören Staffan Söderblom och Josef Stalin aldrig förts. Det var ett farligt samtal som kunde ha varit ödesdigert.”

Protokollet över samtalet, som nu frisläpptes, är sannerligen avslöjande:

”Stalin: – Ni vet väl att vi gav befallning, att sven-skarna skulle skyddas.

Söderblom: – Ja, och jag är personligen övertygad om att Wallenberg fallit offer för en olycka eller för rövare.

Stalin: – Har ni ej fått något meddelande om saken från oss?

Söderblom: – Nej, jag anser det sannolikt att de sovjetiska militärmyndigheterna ej har några uppgifter om Wallenbergs öden att tillgå ... Jag skulle emellertid gärna se att jag finge ett officiellt meddelande om att alla möjliga åtgärder vidtagits för hans efterforskning, även om de hittills blivit resultatlösa, och en försäkras om att vi ska få ytterligare underrättelser därest något erfars om Wallenberg.”

Slutsatserna om och hur länge Raoul Wallenberg levte som fånge i Sovjetunionen kan var och en dra själv utifrån det här samlade materialet.

Det står med rättsligt bindande bevisning klart, att han befann sig i livet fram till början av 1948, dvs över ett halvt år efter det att Gromyko-noten förklarat honom död den 17 juli 1947.

Det har efter svenska rättsliga normer gjorts sannolikt, att han varit vid liv åtminstone i början av 1950-talet och

då befunnit sig i fängelse i Vladimir.

Det finns en rättsligt stark vittnesutsaga av professor Nanna Svartz, enligt vilken han skulle ha befunnit sig på mentalsjukhus i Sovjetunionen 1961.

Det finns tillräckligt många, inbördes oberoende vittnesbörd om att han fortfarande kunde vara i livet under stora delar av 60-talet.

Det finns inga absoluta bevis för att Raoul Wallenberg dött.

Teorierna varför Raoul Wallenberg mött sitt under alla förhållanden fruktansvärda öde, kan numera läggas åt sidan. Det är inte längre meningsfullt att söka syndabockar, i Sveriges eller Sovjetunionens utrikesledningar eller på annat håll.

Det kan bara konstateras att Sverige i Raoul Wallenberg fostrade en hjälte som blev en martyr.

Och för hans öde får inte tusentals andras motsvarande lidanden undanskymmas. Hans hängivne medhjälpare och chaufför Wilmos Langfelders insatser får heller aldrig glömmas. Efter 1948 finns det inget spår efter den ungerske medborgaren och juden, diplomatingenjören Wilmos Langfelder.

Även han offrade allt för att rädda andra.

*... den förtvivlade ännu
... på en villan: experimen
den kall. 1991
... de skulle utvecklas och
den 2.2.1991
... i Fästet Jämskärs fästet*

IV Bevis och dokument

Bevis A

Claudio de Mohrs vittnesmål, som han avgav redan 1951. Här upprepat 1956 och publicerat i Kungl. Utrikesdepartementets år 1957 utgivna "Raoul Wallenberg. Dokumentinsamling jämte kommentarer rörande hans fångenskap i Sovjetunionen."

Översättning.
Undertecknad, Claudio de Mohr, Dr., kulturråd vid italienska ambassaden i Madrid, avger följande förklaring och är alltid beredd att inför domstol eller annan myndighet under ed bekräfta densamma.

Den 18 september 1944 blev jag tillfångatagen av sovjetiska trupper vid gränsen mellan Bulgarien och Turkiet och fördd först till Debrecen och efter några dagar därifrån direkt till Moskva med flyg. Jag anlände dit den 22 september 1944 och inspärades omedelbart i fängelset Lefort (Lefortovskaja), cell nr 152, tillsammans med herr Simen och herr Ronchi, båda två från italienska beskickningen i Sofia. Jag förblev i samma cell ända till i april 1948. Herr Ronchi blev kvar med mig hela tiden, under

Granville le 22 Février 1993

Ref 7:1 / Olson / uca
1993-03-10
fit

53/018-
03-03-23

(Pai)

F 2 ECL

Cher Monsieur

J'ai obtenu votre adresse par L'Ambassade
de Suède à Paris, car depuis longtemps je m'intéresse
au Diplomate Raoul Wallenberg disparu à Budapest,
surement arrêté par le N.K.V.D.

Aussi je serais très heureux si vous pourriez me donner
des nouvelles concernant l'article paru dans le journal
Belge "Le Soir" ci joint.

Je vous en remercie beaucoup à l'avance

Veuillez agréer, Cher Monsieur, l'expression de
ma considération distinguée.

YER Paul
50 Rue COURAYE
50400 GRANVILLE
France

Roya

P.S je suis retraité de la Marine Nationale

KOPIA TILL:

SB
UM
UMK
KABS
POLCH
BITR POLCH
CH POL 1
POL 1:1
CH POL 1:2
POL 1:2

[REDACTED]

! INKOM UTRIKESDEPARTEMENTET !

AVD. ! GR. ! MÅL

1993-02-26

Depr Magnusson/mjn

Pol 1:1

Delges

Amb Kiev

C Persson

von Dardel

Wallenbergföreningen

SEP 93 02 26

GENERALKONSULATET BERLIN

1993-02-25

UD STOCKHOLM

[REDACTED] FOER MAGNUSSON, POL 1.1

RE WALLENBERGVITTNET SJINKARENKO

FORTS.

RE WALLENBERGVITTNET SJINKARENKO

P R I M O

JAG HADE I TISDAGS ETT NAERMARE FYRA TIMMAR LAANGT SAMTAL MED FRU SJINKARENKO I KREFELD, DAER HON TILLFAELLIGT VISTADES. HON BERAETTADE SITT LIVS HISTORIA, OCH SKILDRINGEN AVVEK INTE I NAAGOT VAESENTLIGT AVSEENDE FRAAN VAD LINDMARKER AATERGER I SVD DEN 13.2. OM SAA OENSKAS KAN JAG INKOMMA MED EN FULLSTAENDIG UPPTECKNING, MEN JAG BEGRAENSAR MIG HAER UNDER SECUNDO TILL DET CENTRALA AVSNITTET OM DET FOEREGIVNA MOETET MED WALLENBERG.

FRU S. GOER ETT SYMPATISKT OCH TILLFOERLITLIGT INTRYCK. HON BERAETAR LIVFULLT MEN AENDAA KLART OCH REDIGT PAA GOD TYSKA. HON HAR EN ANTECKNINGSBOK MED ADRESSER PAA BL.A. FOERUTVARANDE LAEGERFAANGAR, OCH HON VISAR UPP ETT ANTAL FOTOGRAFIER AV DE TYSKA FOSTERFOERAELDRARNA OCH VAENINNOR I LAEGRET M.M. HON VERKAR M.A.O. VARA EN GANSKA VAELOORGANISERAD PERSON.

S E C U N D O

FRU S. GAV EN BESKRIVNING AV TILLVARON I LAEGERARKIPELAGEN KRING STATIONEN SUCHOBEZVODNOJE (SOM AATERFINNS I MIN RYSKA ATLAS FRAAN 1955) I NORRA GORKOVSKAJA OBLAST, SOM FOELJDE KLASSISKA GULAGLINJER. EFTER STALINS DOED FOERBAETTRADES FAANGARNAS SITUATION EFTERHAND, OCH DE FICK MOEJLIGHET TILL VISS YRKESUTBILDNING, TILLGAANG TILL BIBLIOTEK OCH T.O.M. VISSA KONTAKTER MED GRANNLAEGREN.

I HENNES LAEGER PLACERADES I NOVEMBER 1954 EN OESTERRIKARE VID NAMN WILHELM FERSCHIETZ, SOM ANGAV SIN ADRESS I WIEN SOM JOHANNGASSE 15, IV. BEZIRK. (PAA MIN FRAAGA HUR DET KUNDE KOMMA SIG ATT EN MAN SATTS I ETT KVINNOLAEGER SADE FRU S ATT DET HADE DE ALLA FOERUNDRAT SIG OEVER MEN INGEN VISSTE VARFOER.) FERSCHIETZ, SOM SAGT SIG RAEKNA MED ATT BLI FRI-GIVEN DEN 10.2.1955, HADE BETT KVINNORNA VIA SINA AV DE KRIMINELLA FAANGARNA FOERMEDLADE KONTAKTER HOERA SIG FOER I MANSLAEGRET INTILL OM EN RAOUL WALLENBERG FUNNES DAER. DE HADE TIDIGARE VARIT TILLSAMMANS I ETT LAEGER UPPE I NORR, OCH FERSCHIETZ VILLE GAERNA VETA VAD DET BLIVIT AV HONOM. WALLENBERG VAR SVENSK OCH HADE ARBETAT PAA EN AMBASSAD, HADE HAN SAGT.

FORTS.

DET VAR FOERSTA GAANGEN FRU S. HOERT TALAS OM R.W. FERSCHIETZ AVLED EMELLERTID FOERE FRIGIVNINGEN UNDER EGENDOMLIGA OMSTAENDIGHETER. DAGEN FOERE HADE HAN UPPSOEKTS AV EN SJUKSKOTERSKA, SOM SAGT ATT HAN SKULLE FAA EN SPRUTA FOER ATT VARA FRISK OCH STARK DAA HAN FRIGAVS. NAESTA MORGON HADE HAN VARIT DOED. VAR DET FOER ATT HAN VETAT FOER MYCKET OM R.W. FRAAGADE SIG NU FRU S.

I SEPTEMBER 1955 ARRANGERADES FOER FOERSTA GAANGEN ETT BESOEK AV EN FOLKLOREGRUPP FRAAN MANSLAEGGER NR 6, I VILKEN INGICK FOERETRAEDARE FOER EN RAD OLIKA NATIONALITETER SAASOM UKRAINARE, BALTER, POLACKER M.FL. DE HADE MARSCHERAT FRAM TILL LAEGRET SJUNGANDE, OCH NAER PORTARNA OEPPNADES TAAGADE DE IN MED UKRAINARNA I SPETSEN. PAA AVSTAAND HADE DE SETT FRISKA UT, MEN PAA NAERA HAALL HADE INTRYCKET BLIVIT ETT ANNAT. MAANGA HADE HAFT DEN MAERKLIGA BRUNA FAERG SOM BLEV FOELJDEN AV ETT HAART LIV I ARKTISKT KLIMAT. SAERSKILT STOLTA OCH SJAELVMEDVETNA HADE LITAUERNA VARIT, DE VAEGRADE LAATA SIG KNAECKAS. DE LITAUISKA KVINNORNA RAEKNADE FRU S. SOM EN AV DE SINA, TY HON SAAG UT SOM EN LITAUISKA (ROEDBLOND, BLAA OEGON), INTE SOM EN UKRAINSKA, MENADE DE. KVINNORNA HADE FAATT KLAE UPP SIG I KLAENNINGAR DE SJAELVA SYTT, OCH FOTOGRAFERING HADE VARIT TILLAATEN. (HON VISADE FOTOGRAFIER AV SIG SJAELV OCH VAENINNORNA I LAEGRET.) MAN HADE SAMLATS I DEN STORA SAMLINGSSALEN OCH HAFT TILLFAELLE ATT DAER BEKANTA SIG MED VARANDRA. UKRAINARNA HADE FRAMTRAETT FOERST MED SITT PROGRAM OCH SJUNGIT UNDER LEDNING AV PRAESTEN MICHAEL LITVINENKO, IDAG KOERLEDARE VID KATEDRALEN I KIEV. EN ANNAN UKRAINARE SOM VARIT MED HETTE MICHAEL VITER (FONETISK STAVNING) OCH HAN HADE EN KUSIN I CANADA SOM VAR PARLAMENTSLEDAMOT DAER OCH HETTE ANDREW VITER. YTTERLIGARE EN ANNAN NAERVARANDE HADE VARIT DEN UKRAINSK-KATOLSKE PRAESTEN DMITRIJ DIDUCH. FRU S. HADE FRAAGAT LITVINENKO OM HAN KAENDE TILL R.W. OCH FAATT TILL SVAR ATT HAN HOERT NAAGOT OM EN SVENSK MEN INTE HAFT DIREKT KONTAKT TY SOM ORTODOX PRAEST HOELL HAN SIG TILL SINA TROSFRAENDER. SVENSKAR HAENFOERDES SOWIESO TIL L BALTERNA SOM AV RYSSARNA ALLA KALLADES FOER LITOVTSY, LITAUER. KONSERTEN FORTSATTE, OCH MEDAN FRU S. PRATADE MED SINA LANDSMAEN HADE DET TILLKAENNAGIVITS ATT "NU SPELAR RAULIS VALLENBERGIS". HON HADE HAJAT TILL OCH NOGA BETRAKTAT DEN MAN SOM KOM UPP PAA SCENEN. HAN HADE VARIT AV MEDELLAENG, HAARET MOERKT MEN REDAN GRAASPRAENG. ANSIKTET HADE VARIT SORGSET SOM OM HAN VARIT MYCKET BETRYCKT, VERLOREN. HAN HADE SPELAT DRAGSPEL, OCH FRU S. HADE FRAPPERATS AV ATT HAN SPELAT TYSKA MELODIER AV VILKA HON KAENDE IGEN MAANGA SAASOM HEIMAT, DEINE STERNE LEUCHTEN WIE DIAMANTEN - WO DIE NORDWELLEN TRAGEN AM STRAND - IN DER NACHT IST DER MENSCH NICHT GERN ALLEIN - LILI MARLEN - OLIKA ZARAH LEANDER-MELODIER - LA PALOMA. SLUTLIGEN HADE HAN REST SIG UPP OCH SPELAT SCHUMANNS AVE MARIA SAMT YTTERLIGARE EN OKAEND AVE MARIA OCH AVSLUTAT MED VAD HON ANTOG VAR EN PSALM. ALLA BALTER STOD UPP OCH SJOENG MED OCH HADE TAARAR I OEGONEN. FRU S. HADE FUNNIT DET MAERKLIGT ATT EN LITAUER

FORTS.

SPELADE TYSKA MELODIER, MEN HENNES UKRAINSKA VAENNER
HADE SAGT ATT HAN INTE VAR LITAUER UTAN SVENSK,
HETTE INTE RAULIS VALLENBERGIS UTAN RAOUL WALLENBERG
OCH HADE KOMMIT TILL DEM EFTER STALINS DOED. HAN
HADE LAERT SIG ATT SPELA DRAGSPEL BARA FOER ATT FAA
VARA MED OCH SPELA I KVINNOLAEGRET. SAA KOM ANDRA
UKRAINSKA FLICKOR OCH DROG IVAEG MED KARLARNAS, OCH
FRU S. BLEV STAAENDE VID ESTRADEN. R.W. KOM FOERBI
MED EN UNG MAN, DE VAR BAADA KLAEDDA I KOSTYM OCH
TALADE TYSKA MED VARANDRA. DAA DE PASSERADE HENNE
STANNADE R.W. OCH SADE TITTA, HON LIKNAR JU KRISTINA
SOEDERBAUM, VILKET BLEV UPPTAKTEN TILL ETT SAMTAL
MED HONOM OCH DEN UNGE MANNEN, SOM VAR LITAUER OCH
HETTE OSKAR. MAN GICK OEVER TILL EN BARACK SOM
STAELLTS TILL MAENNENS FOERFOGANDE FOER ATT R.W.
BEHOEVDE VILA SIG. HAN LADE SIG NER OCH HOELL
HAENDERNA OEVER HJAERTAT. HAN FRAAGADE VARIFRAAN HON
KOM, OCH HON BERAETTADE OM SINA UPPELEVELSER OCH ATT
HON VARIT I TYSK TJAENST. EFTER DETTA VILLE HAN INTE
FORTSAETTA SAMTALET, OCH HON FOEREBRAADDE SIG ATT
HON VARIT DUM NOG ATT BERAETTA SOM SIN TYSKA
BAKGRUND, KLART ATT R.W. INTE VILLE HA MED EN SAADAN
MAENNISKA ATT GOERA. NAER HON BERAETTAT OM
FERSCHIETZ HADE HAN DOCK LYSTRAT OCH VAENT SIG MOT
HENNE IGEN. MEN OSKAR HOELL HENNES HAENDER OCH SADE:
TALA MED MIG ISTAELLET, R.W. AER SJUK OCH LEDSEN
FOER ATT MAN FOERT BORT HANS BAESTA VAEN, OCKSAA EN
SVENSK. OSKAR HADE OCKSAA BERAETTAT ATT R.W. HAFT EN
LAGERHUSTRU UPPE I NORR. HON HADE HAFT TILLFAELLE
ATT BETRAKTA DEN LIGGANDE R.W. NOGA. ANSITET HADE
MAANGA FROSTRYNKOR OCH DENNA SPECIELLA POLARBRUNA
FAERG. HAN HADE VACKRA MOERKA OEGON, LAANGA OEGON-
FRANSAR SOM EN KVINNA OCH VACKER FORM PAA MUNNEN.
HAN KUNDE VARA 30-40 AAR GAMMAL. MAENNEN HADE FAATT
VARA KVAR HELA NATTEN, DET HADE VARIT SAANG OCH DANS
OCH PRAT, MEN HON HADE INTE MERA SETT TILL R.W. VID
ETT SENARE LIKARTAT TILLFAELLE MED FOLKLOREPROGRAM
HADE VARKEN R.W. ELLER OSKAR VARIT MED. UKRAINARNA
HADE SAGT ATT DE FOERTS BORT.

ALLT DETTA HADE HON KOMMIT ATT TAENKA PAA, DAA HON
SETT NINA LAGERGRENS FRAMTRAEDANDE I SOVJETISK TV.
HON HADE FOERSOEKT FRAAGA DE FORNA LAGERKAMRATER
HON AENNU HADE KONTAKT MED, MEN DE FLESTA VILLE INTE
MINNAS DENNA TID, OCH NAAGON HADE MENAT ATT DET JU
FUNNITS FLERA SVENSKAR I LAEGREN.

T E R T I O

VAD FRU S. BERAETTAR HAR DET SJAELVUPPLEVDAS KLANG,
OCH OMOEJLIGT AER DET NATURLIGTVIS INTE ATT HON KAN
HA MOETT R.W. UNDER DE ANGIVNA OMSTAENDIGHETERNA.
ICKE DESTO MINDRE LYSSNADE JAG MED EFTERHAND
VAEXANDE TVEKSAMHET. R.W.- FIGUREN FOERBLEV
MAERKLIGT LIVLOES, EN SVAAR MODIG OCH ROMANTISK
GESTALT SOM INGENTING HADE ATT SAEGA, INTE ENS VEM
HAN VAR. DET AER ENDAST AV ANDRA HAN UTPEKATS SAASOM
R.W. VAD HON FRAMFOER ALLT BESKREV VAR SYNINTRYCK,
SOM OM DET VAR ETT FOERSOEK ATT BLAASA LIV I
FOTOGRAFIET LAANGT I EFTERHAND. FRAAGAN AER ALLTSAA
OM HON EFTER NINA LAGERGRENS VAEDJAN DRAGIT SIG
FOTOGRAFIET TILL MINNES OCH SAGT SIG SJAELV ATT DEN
IFRAAGAVARANDE PERSONEN MAASTE NATURLIGTVIS HA

FORTS.

VARIT R.W. FOER ATT I DENNA OEVERTYGELSE SEDAN HA
REKONSTRUERAT HAENDELSEFOERLOPPET SAA SOM HON NU
BESKRIVER DET.

JAG VILL INTE PAASTAA ATT SAA AER FALLET, MEN VI
BOER HAALLA DENNA MOEJLIGHET I AATANKE. DET KAN VARA
UTTRYCK FOER EN LIKNANDE TENDENS NAER HON I SIN
BESKRIVNING AV KRIGSAAREN BERAETTAR OM MOETE MED EN
TYSK OFFICER, SOM VISADE SIG VARA FAELTMARSKALK VON
MANSTEIN, EN RYSK OFFICER, SOM VISADE SIG VARA
MARSKALK KONEV, SAMMANTRAEFFANDEN MED NAZIPAMPARNA
ROSENBERG OCH FRANK OCH HUR FAELTMARSKALK VON PAULUS
HADE EN VAANING I NAERHET AV FOSTERFOERAELDRARNAS
BOSTAD I DRESDEN.

DET KAN VERKA EN SMULA FOERVAANANDE ATT DET MOT
SLUTET GICK SAA PASS LOESSLAEPPT TILL I LAEGREN, MEN
OMOEJLIGT AER DET VAEL INTE. DET BOER I VARJE FALL
GAA ATT BEDOEMA MOT BAKGRUND AV ANDRA
LAEGERSKILDRINGAR FRAAN DENNA TID. MAERKLIGARE AER
NATURLIGTVIS ATT DEN ENLIGT ALLA INDICIER NOGA
BEVAKADE R.W. SKULLE ENS FOER EN KORTARE TID HA
TILLAATITS HAMNA I EN SAADAN MILJOE.

AV DE NAMN HON NAEMNER BOER NAAGRA KUNNA UNDERSOEKAS
NAERMARE SOM T.EX. OESTERRIKAREN FERSCHIETZ - AER EN
SAADAN PERSON KAEND AV DE OESTERRIKISKA
MYNDIGHETERNNA. FINNS DET ELLER HAR DET FUNNITS EN
KANADENSISK MP VID NAMN VITER (NB ATT DETTA INTE
BEHOEVER VARA DEN KORREKTA STAVNINGEN)? KAN
LITVINENKO VID KATEDRALEN I KIEV KONTAKTAS (HAN
HOERDE ENLIGT FRU S. TILL DEM SOM INTE VAR ROADE AV
ATT GRAEVA I DET FOERFLUTNA)?

FRU S. STAAR GAERNA TILL TJAENST FOER FORTSATT
UNDERSOEKNINGAR, OCH JAG SADE HENNE ATT AMBASSADEN
I KIEV I SAA FALL TROLIGEN KOMMER ATT HOERA AV SIG.

LUNDVIK

GENERALKONSULATET BERLIN [REDACTED]

SVERIGES AMBASSAD

MOSKVA

1993-02-24

1993-03-08

Depr H Magnusson/mjn/pol 1:1

Delges

Kabs

Wallenbergföreningen

Carl Persson

von Dardel

Amb Hallqvist, Kiev

H Magnusson

Amb Washington

Budapest

Tel Aviv

Departementsrådet

Hans Magnusson

Utrikesdepartementet

55/002

INKOM UD		
1993-02-26		
AVD	GR.	MAL
D	a	Eu I

im

Wallenbergartiklar i rysk press
(3 bil.)

Broder,

Med stor försening har ambassaden nu erhållit årets första nummer av Novoje Vremja - ur vilket Vinogradov idkade högläsning vid senaste arbetsgruppsmötet. Materialet, i synnerhet Birsteins genomgång av förhören i Lubjanka, är avgjort intressant och insänds snarast i ambassadens översättning.

✓ Birstein driver tesen att Wallenberg, som amerikansk spion, skulle göras till huvudperson i en judisk skådeprocess, och anför åtskilliga exempel på hur bl.a. ✓ Solovov och ✓ Kopelanskij inkallat Wallenbergs och Langfelders cellkamrater till samlade förhörsomgångar under såväl 1948 och 1950 (efter den bekanta rundan den 22-23 juli 1947, vilken enligt Birsteins uppgifter avslutades med Langfelder själv den 23 juli). Under 1951 undertecknade Boris Solovov order om att sända ✓ Pelkonen, ✓ Kitschman, ✓ Stagel och Hille till Vladimirfängelset där de skulle hållas isolerade från varandra. Huber och Richter följde något senare med liknande domar.

I artikeln refererar Birstein också till uppgifter som

nådde FBI från en ungersk immigrant 1952 av innebörden att ca 500 ungerska judar arresterats i Budapest under en sovjetisk antijudisk kampanj samt att de sovjetiska utredarna försökte leda i bevis att Wallenberg varit amerikansk spion och att amerikanerna var ansvariga för hans försvinnande. För övrigt skrev brittiska tidskriften Foreign Report 1987 att sovjetiska utredaren, översten Abrasimov, rådgivare till ungerska säkerhetstjänsten, till en ungersk säkerhetsman under kampanjen sagt att det viktigaste var att bevisa att Raoul Wallenberg varit amerikansk spion.

Abarinovs artikel "Doktor Smoltsovs rapport" är mindre intressant. Den innehåller tidigare redovisad argumentation för att Smoltsovs underskrift på brevet till Abakumov är falsifierad, och journalisten tillåter sig hysa en annan mening än de svenska experterna Ångström och Berzell, om vilkas utredning han läst i svensk press.

I det avsnitt som Vinogradov läste upp på mötet beskriver Abarinov hur Solovov och Grisjajev under Nürnbergprocessen kontrollerade den sovjetiska delegationen. Grisjajev kom senare (1952) att ansvara för processen mot den Europeiska antifascistiska kommittén, som sände åtskilliga framstående judiska intellektuella i graven. Några direkta bevis för att Solovov eller Grisjajev senare sysslade med Wallenbergärendet har han inte, men refererar till Birsteins utredning och påpekar att just Solovov sänt Wallenbergs cellkamrater till Vladimir. Han avslutar med en släng till den svensk-ryska arbetsgruppen som låtit de pensionerade KGB-utredarna kommit undan fö lätt. "Den officiella utredningen tycks ha hamnat i en återvändsgränd. Hoppet får snarare ställas till oberoende forskare", skriver han.

Ytterligare en artikel som kan ha bidragit till Vinogradovs vrede publicerades i Izvestija den 29 januari. Det är dokumentärfilmaren Rodjnanskij som i

en insändare återkommer till slutorden i sin första film - "Sanningen om Wallenbergs öde finns i KGB's arkiv". Rodnjanskij vänder sig emot nyliga publikationer i Izvestija om efterforskningar efter Wallenberg i avlägsna läger (hbr Lyrvall-Magnusson 930113) och menar att krafterna snarare måste riktas mot säkerhetsministeriets arkiv. Sedan Bakatin lämnade posten som säkerhetschef har arbetet med såväl uppföljaren till filmen om Wallenberg, som den officiella utredningen, bromsats och det verkar som om det nya säkerhetsministeriet intar samma position som gamla KGB. Idag har arbetet med filmen avstannat helt och Rodnjanskij vänder sig Izvestija för stöd att komma vidare.

Rodnjanskijs insändare bifogas, liksom Izvestijakorrespondenten Zubkos rewrite av Svenska Dagbladets artikel om Bulganins arresteringsorder, publicerad i Izvestija den 25 januari.

Björn Lyrvall

Björn Lyrvall

ТРЕТЬЯ КОРЗИНА

РАССЛЕДОВАНИЕ «НОВОГО ВРЕМЕНИ»

Рауль Валленберг. Его миссия в Будапеште закончилась трагически

Рапорт доктора Смольцова

Владимир Абаринов

В «меморандуме Громыко» от 6 февраля 1957 года вина за задержание Рауля Валленберга и его смерть возложена на Виктора Абакумова, бывшего главу контрразведки СМЕРШ, бывшего министра госбезопасности, расстрелянного в 1954-м. Тогда же, в 57-м, появился документ, известный как «рапорт Смольцова». Это рапорт о смерти Валленберга 17 июля 1947 года «предположительно вследствие инфаркта миокарда». Рапорт на имя министра Абакумова подписал начальник санчасти Лубянской тюрьмы подполковник медицинской службы Смольцов. По сей день это единственное доказательство официальной советской версии смерти Валленберга.

Документ, прямо скажем, подозрительный. Хотя бы потому, что составлен не на бланке и лишен каких бы то ни было реквизитов. Отсутствует на рапорте и резолюция начальства — имеется лишь при-

Кто же автор записки о смерти шведского дипломата?

писка за подписью самого Смольцова: «Доложил лично Министру. Приказано труп кремировать без вскрытия». Закрадывалось сомнение: а не изготовлен ли рапорт задним числом, когда Виктор Абакумов, расстрелянный в декабре 1954 года, уже не мог его завизировать собственноручно?

Почерк Смольцова сомнению никогда не подвергался. И, как выяснилось, зря.

Подделка

Сравнительно недавно достоянием гласности стал еще один мрачный эпизод истории Лубянки — так называемый «процесс шестнадцати», или, как гласит официальный титул, «следственное дело № 7859 по обвинению организаторов и руководителей польского подполья в тылу Красной Армии на территории западных районов Украины и Белоруссии, в Литве и Польше».

Процесс под председательством генерал-полковника юстиции Ульриха состоялся в Москве в июне 1945 года. Коман-

Какой же именно?

Автора следует искать среди тех, кто занимался «делом Валленберга»

Прямых доказательств того, что Гришаев и Соловов занимались де-

Репорт Смольцова: начальник санчасти писал прямо министру?

Допросы на Лубянке

Рауль Валленберг не дожид до показательного процесса

Вадим Бириштейн

лом Валленберга, у меня нет. Но есть косвенные, причем в большом количестве. Независимый исследователь Вадим Бириштейн, восстановивший по минутам график допросов сокамерников Валленберга и его шофера Вильмоша Лангфельдера, обнаружил, что этих заключенных допрашивали в числе других следователей Соловов и Гришаев (см. статью «Допросы на Лубянке»). В разное время ими допрошены, в частности, Райнер Штагель, Густав Рихтер, Хорст Кичман, Эро Пелконен, Эрнст Хубер, а также Генрих Томсен (он же Гросгейм-Крысько) — важнейший свидетель по делу Валленберга.

«В условиях строгой изоляции»

Всех перечисленных лиц допрашивали также следователи Вайндорф, Карташов и Копелянский. Но ведь это означает, что речь идет об одном и том же деле. Именно Соловов, в то время уже майор, в качестве помощника начальника отдела по особо важным делам МГБ СССР подписывал приказы о направлении этих заключенных во Владимирскую тюрьму и о том, что содержащихся там следует «в условиях строгой изоляции, лишив общения с другими заключенными и переписки». Он не мог не знать причину, по которой приказывал изолировать узников. Да она и указана в отдельных случаях: контакт с «особо важным заключенным».

Наконец, вряд ли Соловов стал бы лично допрашивать такую незначительную персону, как финский солдат Пелконен, если бы не этот контакт.

Тем не менее ни Соловов, ни Копелянский, ни Гришаев не рассказали членам двусторонней комиссии ничего заслуживающего внимания и были отпущены с миром. Причем все бывшие следователи госбезопасности заручились обещанием не разглашать их имена. Как это могло случиться? Все очень просто: беседовавшие с ними плохо владели материалом и не могли поставить точные, конкретные вопросы — разговор оказался беспредметным.

17 декабря минувшего года комиссия заседала вновь. Но похоже, что официальное расследование — в тупике. Надежда, скорее, на независимых исследователей...

Большинство сокамерников Валленберга и Лангфельдера на Лубянке вечером 22 июля 1947 года были по очереди вызваны на допрос. Цель его была двоякой: выяснить, что сокамерники знают о Валленберге, и запретить упоминать это имя. По архивным документам удалось восстановить по минутам последовательность допроса.

Лубянская тюрьма. На допрос вызывают Э.Хубера, бывшего немецкого разведчика, сокамерника Лангфельдера. Присутствует начальник 4 отдела 3 Главного управления МГБ СССР (то есть контрразведки) полковник С.Н.Карташов и, судя по описаниям Хубера, сам министр МГБ В.С.Абакумов. Высокий ранг следователей указывает на важность дела Валленберга.

Лефортово. К начальнику отделения 4 отдела 3 ГУ МГБ СССР майору А.Н.Кузьмишину вызывают:

Г.Рихтер, бывший полицейский атташе германского посольства в Бухаресте, сотрудник СД, штурмбанфюрер СС, представитель А.Эйхмана, отвечавший за уничтожение евреев в Румынии. Он находился в камере, куда поместили Валленберга 6 февраля 1945 года. Валленберг был с ним (и с Шлиттером-Шауэром, который сотрудничал со следователями) в течение двух месяцев.

В.Родде, сокамерник Рихтера сразу после Валленберга.

Э.Пелконен, финский солдат, сокамерник Лангфельдера.

Х.Кичман, бывший германский военный атташе в Финляндии и Швеции, сокамерник Лангфельдера.

Э.Крафт, бывший контрадмирал, сокамерник Лангфельдера.

Р.Штагель, бывший начальник «Зондерштаба Штагель» при верховном командовании вооруженными силами Германии, бывший военный комендант Рима и Варшавы, генерал, сокамерник Лангфельдера.

Есть данные, что последним, уже 23 июля, был вызван Лангфельдер.

Допрос 22–23 июля явно готовился заранее. Хубер к этому времени был уже осужден и находился в Ивдельлаге. 26 апреля он был направлен в Москву, куда прибыл 2 мая. Уже через два дня его допрашивал следователь Д.Копелянский. Заодно в Москву, вероятно по ошибке, был привезен из того же лагеря однофамилец Рихтера.

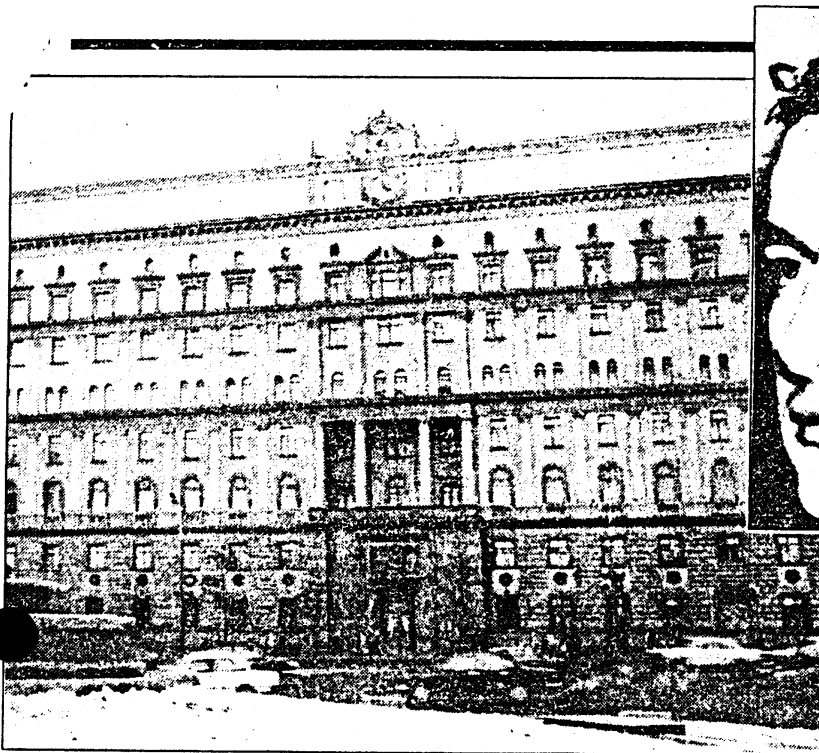
Все допрошенные в эту ночь лица были надолго помещены в одиночки. Пелконен пытался покончить жизнь самоубийством. Хубера же в августе еще раз допросил Копелянский, а потом, уже в феврале 1948 года, следователь Б.Соловов.

Что знали о Валленберге сокамерники и обитатели камер Лефортовской тюрьмы, с которыми пере-

Считан. Морозов В. 14 10-30 16-40 С.Туркин 48
Гришаев от следователя ОВД 22-30 24-00 С.Туркин
Ф.Т. от следователя за упр. — — — — —

Считан. Морозов В. 14 10-30 16-40 С.Туркин 48
Гришаев от следователя ОВД 22-30 24-00 С.Туркин
Валленберг. Копелянский 2110-40 12-20 Р.Минин 203
Ф.Т. от следователя за упр. — — — — —
Панакха Руслан 11 10-40 16-10 Панакха 11

Запись в тюремном журнале Лубянки была замазана тушью. Эксперты восстановили текст: Валленберга допрашивал следователь Копелянский...

Мало кто верит, что Валленберг умер на Лубянке своей смертью. Неужели его действительно сочли шпионом?

стукивался Валленберг через стены?

Письмо Сталину

По воспоминаниям Рихтера, в начале февраля 1945 года Валленберг был вызван на допрос через два дня после помещения в тюрьму. Среди прочего следователь сказал: «Вы нам хорошо знакомы. Вы принадлежите к знаменитой семье шведских капиталистов». Валленберг был обвинен в шпионаже. Допрос продолжался 1—1,5 часа.

Далее Рихтер свидетельствовал: «В начале февраля Валленберг написал письмо, адресованное начальнику тюрьмы, в котором он протестовал против обращения с ним и против его ареста. Валленберг также ссылался на свой дипломатический статус и требовал связать его со шведским посольством в Москве. Он вручил это письмо дежурному охраннику на первом этаже».

Я. Лойда, который в течение двух месяцев находился в камере №140 вместе с Валленбергом и его будущим долгим сокамерником В. Ределем (бывшим адъютантом посла и начальником информационного отдела германского посольства в Бухаресте, бригадефюрером СА), вспоминал: «Швед (Лойда никогда не называл имени Валленберга. — В.Б.)... в камере сказал, что у русских не было оснований арестовывать его. Он представлял русские интересы в Будапеште. Но русские не верят ему. Следователь сказал, что он богатый шведский капиталист, а такой человек ничего не сделает для русских».

«Русская тема» в деле Валленберга? Но ведь в шведском посольстве в

Будапеште русским сектором заведовал Г. Гросгейм-Крысько (Томсен). Ошибка? Бывшему заключенному, немецкому дипломату Г. Штарке запомнился рассказ Э. Хилле (сокамерник Лангфельдера): «Так как Швеция представляла русские интересы в Венгрии, обязанностью Валленберга среди прочего было защищать русских граждан в Венгрии. Когда начались сражения в Венгрии и русские подошли к Будапешту, Валленберг и его шофер поехали на встречу с русскими. Он сообщил о себе командованию армии и особенно отметил, что в Будапеште есть русские граждане под защитой шведского посольства, которые находятся в определенном квартале. По словам шофера, это было целью их поездки. Русские, однако, не поняли этого и арестовали Валленберга и его шофера».

Летом 1946 года Валленберг пытался написать Сталину. Еще один бывший немецкий дипломат В. Рензингоф, перестукивавшийся с Валленбергом, свидетельствовал, что в письме Валленберг указывал на свой дипломатический статус и настаивал на допросе. Кроме того, Валленберг просил предоставить ему возможность связаться со шведским посольством. Письмо было написано по-французски. «Через некоторое время Валленберг получил подтверждение о вручении письма адресату».

Где сейчас может находиться это письмо? Сохранилось ли?

В июле последовал длительный допрос и, по-видимому, была устроена очная ставка Валленберга с Лангфельдером.

Через некоторое время состоялся

еще один допрос, на котором Валленберг спросил следователя о том, какова будет его судьба. Следователь сказал, что в марте в Москве состоится «конференция, на которой решится судьба узников» (В. Берге-мани, бывший сотрудник германского посольства в Бухаресте). Остается неясным, что, собственно, должно было произойти в марте.

И, наконец, как общался Б. Рензингоф, незадолго перед переводом Валленберга и Ределя из Лефортова на Лубянку в конце февраля — начале марта 1947 года Валленберга вызвали на допрос еще раз. Он «отсутствовал» об этом следующее: «Инспектор информировал

его, что дело абсолютно ясное, оно — политическое. Лучшее доказательство вины Валленберга то, что шведское посольство в Москве и шведское правительство ничего не предприняли (это было ложью. — В.Б.). Валленберг попросил предоставить ему возможность связаться непосредственно с посольством или представительством Красного Креста или по крайней мере написать им. Следователь отклонил просьбу со словами: «Если бы шведское правительство интересовалось вами, оно давно вступило бы в контакт с вами».

Всего за период с февраля 1945 по март 1947 года Валленберга вызывали на допрос пять раз.

Бывшие сокамерники Лангфельдера впоследствии вспоминали, что ему, как и Валленбергу, предъявлялось обвинение в шпионаже. Адмирал Э. Краффт, скончавшийся во Владимирской тюрьме 27 июля 1954 года, говорил Пелконену в 1946 году, что следователи пытались доказать, что Лангфельдер — шпион союзников. Следователь, руководивший допросами, утверждал, что Валленберг был не дипломатом, а «посланцем для контакта с еврейской организацией» Будапешта.

Итак, Валленберг и Лангфельдер обвинялись в шпионаже в пользу союзников. Чуть ранее, в Будапеште, при опросе других временно арестованных сотрудников шведского посольства возникло еще одно обвинение: помощь немцам. В вину ставились и контакты с еврейскими организациями. Вероятно, имелось в виду, что деньги для гуманитарной работы Валленбергу предоставляла небольшая американская благотворительная организация «Джойнт».

Деньги были переведены в стокгольмский банк, принадлежавший Якобу и Маркусу Валленбергам, на «специальный счет Рауля Валленберга». Далее деньги переводились швейцарскому представителю «Джойнта» С. Майеру, который отсюда переправлял их через разных людей уже в венгерских пенго. Не истраченные Валленбергом 10 000 шведских крон были возвращены «Джойнту» после окончания войны.

Имя не упоминать...

«Не охваченными» допросом 22–23 июля 1947 года оказались два сокамерника Лангфельдера Э. Хилле (впоследствии на свободе давший основные показания о пребывании Валленберга и Лангфельдера в заключении) и Лойда (бывший в камере Лубянки сначала с Лангфельдером, потом с Валленбергом). Вот документ за №3/78258 из тюремного дела Хилле, датированный 10 октября 1947 года. Цитирую: «По указанию зам.министра госбезопасности т. Селивановского нами вызваны из лагеря МВД СССР военнопленные бывшей германской армии Хилле Эргард и Лойда Ганс, которые будут доставлены во Внутреннюю тюрьму МГБ. По прибытии указанных военнопленных прошу принять их в прием арестованных и поставить меня в известность. Начальник 4 отдела 3 Главного управления контрразведки МГБ полковник Карташов». На документе имеются пометки: «Лойда прибыл 16/1-48 и убит в Лефортовскую тюрьму». Хилле был доставлен 31 января 1948 года. Тем же днем датировано другое распоряжение Карташова начальникам Лубянской и Лефортовской тюрем: «Доставленного в прием арестованных военнопленного Хилле прошу направить в Лефортовскую тюрьму МГБ СССР, где поместить в камеру № 92 к Пелконен и зачислить на паек военнопленных».

Хилле и Лойду ждали допросы и запрет на упоминание имени Валленберга. Лойда проговорился об этом своему следующему сокамернику Г. Гофштеттеру.

В августе – сентябре 1947 года на допрос к Копелянскому вызывались те, кто находился в одиночных камерах с июля: Хубер, Штагель, Кичман.

Следующий «раунд» допросов – февраль 1948 года: Хубер, Штагель, Кичман (всех допрашивает следователь Соловов), глава секции советских интересов в шведском посольстве в Будапеште Гросгейм-Крысько (следователь Асинкригов). Сотрудники МГБ явно организуют что-то, связанное с Валленбергом или Венгрией: ведь единственное, что объединяет этих заключенных, – то, что они были сокамерниками Валленберга и Ланг-

фельдера, а Гросгейм-Крысько знал Валленберга в Будапеште и работал с ним в посольстве.

Судьба сокамерников

Новый «тур» допросов сокамерников Валленберга и Лангфельдера начался в марте 1950 года, когда дела военнопленных стали готовить к рассмотрению Особым совещанием. В марте–апреле следователь Соловов (теперь он уже помощник начальника отделения следотдела 2 ГУ МГБ СССР) вызывает на допросы Хубера, Пелконена, Хилле, Кичмана.

Особенно интенсивно Соловов допрашивал Хилле; последний настолько был истощен в ходе допросов, что его пришлось освидетельствовать врачу санчасти Бутырской тюрьмы. Тот же Борис Алексеевич Соловов подписывал направление во Владимирскую тюрьму Пелконена, Хилле, Кичмана, Штагеля. Подпись Соловова имеется и в документах Гросгейма-Крысько, датированных 1951 годом.

Дела Пелконена, Лойды, Хилле рассматривались ОСО при МГБ СССР в один день, 14 апреля 1951 года. Приговор стандартен: «Заключить в тюрьму сроком на двадцать пять лет». У каждого из осужденных значится: «Поместить в одиночную камеру со строгой изоляцией». По дороге в тюрьму все трое должны были быть изолированы друг от друга.

Хубера осуждают позже, 28 апреля 1951 года. У него в документах проставлено: «Поместить в одиночную камеру, со строгой изоляцией, главным образом от заключенных Лойда Ганса, 1910 г/р, Пелконен Эро Даниловича, 1922 г/р, Хилле Пауля-Эргарда, 1913 г/р».

Рихтера направляют во Владимирскую тюрьму лишь 18 марта 1952 года. У него значится: «Содержать его в условиях строгой изоляции, лишив общения с другими заключенными и переписки».

«Советский закон» во Владимирке

Некоторое время все бывшие сокамерники Валленберга и Лангфельдера действительно находились в одиночном заключении. Условия содержания в тюрьме были таковы, что Хилле пишет начальнику тюрьмы Журавлеву следующее заявление: «А если существует намерение меня дальше без конца в теперешних условиях держать, тогда я прошу, меня застрелить. Я знаю, что Советский закон не знает смертной казни, но я прошу в таком случае для меня сделать исключение...» (орфография оригинала).

Через несколько месяцев ситуация меняется: Хилле помещают к Пелконену, Рихтер находится с

Кичманом, Лойда с Гофштеттером. Только Хубера подсаживают к сумасшедшему мексиканцу-коммунисту Вадильо, который находился в советских лагерях и тюрьмах с 30-х годов. Похоже, кто-то внимательно следил за тем, чтобы информация о Валленберге не вышла за пределы круга тех, кто о нем и так знал: потерявший рассудок Вадильо, разумеется, не в счет. Лишь в июле 1954 года следует распоряжение поместить заключенных в общие камеры, где содержатся по 10–13 человек. Впоследствии все выжившие репатрировались в Германию.

Виноваты американцы

В 1959 году ФБР получило следующую информацию от венгерского эмигранта: «В начале 1952 года советские сотрудники начали интенсивную кампанию преследования евреев. Все евреи были смещены с важных постов в Будапеште и в феврале 1952 года примерно 500 евреев было арестовано венгерской службой безопасности. Источник (информации) полагает, что советские следователи хотели доказать, что Валленберг был американским шпионом и что американцы ответственны за его исчезновение».

Это сообщение не единично. Более развернутую версию дал в 1987 году английский журнал «Форин рипорт»: «До смерти Сталина в марте 1953 года следователи во главе с полковником Н. Абрасимовым, высокопоставленным советским «советником» секретной венгерской полиции, заставили «сознаться» сотни людей. Источник информации, занимавший в то время высокий пост в венгерской службе безопасности, процитировал Абрасимова: «Для нас и для вас наиболее важно получить адекватные доказательства, подтвержденные показаниями, что Рауль Валленберг был американским агентом». Множество таких «показаний» было получено. В них говорилось, что Валленберг в действительности хотел спасти только влиятельных евреев, которые могли бы служить (в дальнейшем) агентами «капиталистического Запада»...

Из-за смерти Сталина процесс не состоялся. Приехавшая из Москвы новая комиссия сотрудников госбезопасности начала опрос людей, дававших «показания», для того чтобы выяснить, чем занимались полковник Абрасимов и его команда.

Был ли жив Валленберг во время подготовки показательного процесса над ним? Или цель запланированного процесса заключалась в том, чтобы продемонстрировать, что американцы виноваты в его аресте и смерти? Пока что приходится только гадать.

Приказ об аресте Валленберга отдал Булганин, заместитель Сталина по наркомату обороны

251-93
W

Марат ЗУБИКО, «Известия»

Наконец-то стало проясняться дело шведского дипломата Рауля Валленберга, направленного, как известно, властями Швеции в конце второй мировой войны в Венгрию для спасения лиц еврейской национальности от уничтожения нацистами, арестованного представителями Красной Армии в освобожденном Будапеште, а затем растворившегося где-то в тюрьмах Советского Союза.

Стокгольмская газета «Свенска дагбладет» опубликовала в минувшее воскресенье ксерокопию расшифрованного текста приказа заместителя народного комиссара обороны СССР Н. Булганина, направленного командующему Вторым Украинским фронтом Р. Малиновскому. Приказ гласил: арестовать обнаруженного в восточной части Будапешта Рауля Валленберга и доставить его в Москву.

Копия приказа посылалась Абакумову, который в то время занимал пост начальника СМЕРШа и который тоже должен был принять участие в операции. «Соответствующие указания контрразведке СМЕРШ даны», — говорилось в документе. Далее он предписывал: «Для выполнения этой задачи обеспечить необходимые средства. Время отправки в Москву и фамилию старшего сопровождающего лица донесите».

«Свенска дагбладет» утверждает, что этот приказ был обнаружен в военных архивах бывшего СССР, в которых прежде не велись поиски материалов, касающихся ареста шведского дипломата. Документ, по словам корреспондента газеты М. Хольмстрёма, был передан министерству иностранных дел Швеции российской стороной и будет рассматриваться в феврале на заседании шведско-российской комиссии, которая занимается судьбой Рауля Валленберга.

В этой связи не лишним будет напомнить, что еще в сентябре 1991 года «Известия» (№ 212) высказывали предположение, что прояснить обстоятельства ареста шведского дипломата могли бы архивы, в которых хранятся донесения резидентов ГРУ и НКВД в Венгрии за 1944 и 1945 годы. Как видим, наша газета была не так уж далека от истины.

В приказе Н. Булганина значится ссылка «на № 937 (Захарова)». Нетрудно понять поэтому, что депеша из Москвы была ответом на запрос или информацию, поступившую от Второго Украинского фронта. Начальником штаба этого фронта был М. Захаров, впоследствии маршал Советского Союза. Не он ли посылал этот самый «№ 937»? Или в СМЕРШ существовал его однофамилец?

Когда будет найдено донесение под номером 937, мы наконец-то узнаем, в чем конкретно обвинялся Рауль Валленберг — в шпионаже против СССР, контактах с немцами (по делам службы он встречался даже с

Но сейчас власти и общественность России и Швеции получили чрезвычайно важное свидетельство: приказ Н. Булганина означает, что арест шведского дипломата — это не просто неуклюжее действие фронтового СМЕРШа, которое затем старались тщательно замять, а результат решения руководства Советского Союза.

Н. Булганин и сам занимал высокий пост в системе этого руководства, как-никак заместитель наркома. Думается, однако, что мы вправе предположить: к судьбе Рауля Валленберга приложил свою тяжелую руку И. Сталин, который в годы войны был не только главнокомандующим вооруженными силами, но и наркомом обороны.

Вряд ли Н. Булганин, учитывая обстановку того времени, самостоятельно вздумал бы задержать и доставить в Москву дипломата нейтрального государства, которое ко всему прочему представляло тогда интересы СССР в Венгрии.

Как же реагировали в Швеции на публикацию ксерокопии приказа? Генеральный секретарь МИД Ларс-Оке Нильссон заявил: «Распоряжение Н. Булганина свидетельствует о том, что решение об аресте Рауля Валленберга было принято на высоком политическом уровне. Значит, это не случайность, а итог тщательно продуманного действия».

На приказе Н. Булганина, полученном в штабе Второго Украинского фронта, стояла дата «17.1.1945». Известно, что в тот же день Рауль Валленберг был задержан. Это значит, что распоряжение было передано по линиям шифросвязи.

В тот день он собирался выехать из Будапешта в город Дебрецен на востоке Венгрии, чтобы там встретиться с командующим Вторым Украинским фронтом Р. Малиновским и членами нового венгерского правительства. Он отправился в сопровождении советского офицера и двух солдат.

Уже в тот момент дипломат, видимо, почувствовал неладное, так как успел сказать знакомым: «Не знаю, я тут гость или пленный, они хотят охранять меня или караулить». 17 января в штабе фронта получили приказ. И Валленберг оказался не в Дебрецене, а за тысячи километров от него — в Москве.

...В 1956 году в СССР приехал с первым официальным визитом премьер-министр Швеции Таге Эрландер. На переговорах с руководителями Советского

...или старшего сопровождающего лица донесите».

«Свенска дагбладет» утверждает, что этот приказ был обнаружен в военных архивах бывшего СССР, в которых прежде не велись поиски материалов, касающихся ареста шведского дипломата. Документ, по словам корреспондента газеты М. Хольмстрёма, был передан министерству иностранных дел Швеции российской стороной и будет рассматриваться в феврале на заседании шведско-российской комиссии, которая занимается судьбой Рауля Валленберга.

В этой связи не лишним будет напомнить, что еще в сентябре 1991 года «Известия» (№ 212) высказывали предположение, что прояснить обстоятельства ареста шведского дипломата могли бы архивы, в которых хранятся донесения резидентов ГРУ и НКВД в Венгрии за 1944 и 1945 годы. Как видим, наша газета была не так уж далека от истины.

В приказе Н. Булганина значится ссылка «на № 937 (Захарова)». Нетрудно понять поэтому, что депеша из Москвы была ответом на запрос или информацию, поступившую от Второго Украинского фронта. Начальником штаба этого фронта был М. Захаров, впоследствии маршал Советского Союза. Не он ли посылал этот самый «№ 937»? Или в СМЕРШ существовал его однофамилец?

Когда будет найдено донесение под номером 937, мы наконец-то узнаем, в чем конкретно обвинялся Рауль Валленберг — в шпионаже против СССР, контактах с немцами (по делам службы он встречался даже с самим Эйхманом, руководителем команды СС по уничтожению евреев), в работе на союзников (деньги на операцию по спасению лиц еврейской национальности он получал через Стокгольм от американского «Уор рефьюджи бোর্д», занимавшегося делами беженцев войны), или в каких-либо еще тяжких грехах.

...дипломата нейтрального государства, которое ко всему прочему представляло тогда интересы СССР в Венгрии.

Как же реагировали в Швеции на публикацию ксерокопии приказа? Генеральный секретарь МИД Ларс-Оке Нильссон заявил: «Распоряжение Н. Булганина свидетельствует о том, что решение об аресте Рауля Валленберга было принято на высоком политическом уровне. Значит, это не случайность, а итог тщательно продуманного действия».

На приказе Н. Булганина, полученном в штабе Второго Украинского фронта, стояла дата «17.1.1945». Известно, что в тот же день Рауль Валленберг был задержан. Это значит, что распоряжение было передано по линиям шифросвязи.

В тот день он собирался выехать из Будапешта в город Дебрецен на востоке Венгрии, чтобы там встретиться с командующим Вторым Украинским фронтом Р. Малиновским и членами нового венгерского правительства. Он отправился в сопровождении советского офицера и двух солдат.

Уже в тот момент дипломат, видимо, почувствовал неладное, так как успел сказать знакомым: «Не знаю, я тут гость или пленный, они хотят охранять меня или караулить». 17 января в штабе фронта получили приказ. И Валленберг оказался не в Дебрецене, а за тысячи километров от него — в Москве.

...В 1956 году в СССР прибыл с первым официальным визитом премьер-министр Швеции Таге Эрландер. На переговорах с руководителями Советского Союза он поставил вопрос о необходимости поисков Рауля Валленберга. Принимавшие гостя хозяева, в частности, председатель Совмина СССР Н. Булганин, не захотели признаться в том, что арестовали дипломата, пообещав лишь дать указание покопаться в архивах.

ХЕЛЬСИНКИ.

Правду о судьбе Валленберга могут раскрыть архивы бывшего КГБ

В последние месяцы на страницах «Известий» появляются материалы, связанные с судьбой Рауля Валленберга. Естественно, это обстоятельство не может не интересоваться и, более того, радовать нас, посвятивших этой теме несколько лет. Собирая материалы и снимая фильм «Миссия Рауля Валленберга», мы также прибегали к обращению ко всем, кто может что-либо сообщить; обращение это было передано по Центральному телевидению.

Опыт, однако, показал, что сообщения большинства «очевидцев» крайне редко содержат полезную и объективную информацию. Этот вполне объяснимый феномен даже убедил нас сделать его основой концепции нашего фильма: как и почему рождаются мифы и легенды о великом праведнике XX века.

К сожалению, и после показа фильма по Российскому телевидению (июль 1991 года) достоверных материалов не прибавилось.

Между тем, никак не умаляя усилий газеты в этом направлении, нам хотелось бы привлечь ваше внимание к другому направлению поисков. В финале нашего фильма, на основании многих факторов, мы делаем вывод, что досье Р. Валленберга и другие, связанные с ним материалы следует искать в архивах тогдашнего КГБ СССР. Кстати сказать, уже тогда нам были известны данные экспертизы о подлинности почерка доктора Смольцова в его опубликованном рапорте. Но в фильме было высказано предположение, что это вовсе не означает подлинности события, о котором сообщает «рапорт».

Все это вместе взятое убедило нас, авторов этого письма, и известного телекомментатора В. Познера, обратиться к тогдашнему председателю КГБ В. Бакатину с просьбой допустить съемочную группу (для создания следующей серии фильма) к работам специальной создаваемой комиссии для поисков документов по делу Валленберга. Встречи с В. Бакатиным, его твердое обещание подключить группу к работе комиссии сняты нами на пленку и должны были стать частью нового фильма. Таким образом, в сентябре 1991 года мы приступили к продолжению работы.

Были сняты некоторые эпизоды деятельности комиссии, интервью с бывшими офицерами КГБ и другие моменты, сами по себе увеличивающие объем информации, но, однако, не раскрывающие до конца судьбу нашего героя.

Последующие затем события, создание российского Министерства безопасности, смена фигур в руководстве сильно замедлили и работу комиссии, и нашу работу. Более того, возникло впечатление, что службы нового министерства заняли в «деле Валленберга» прежнюю позицию умалчивания и проволочек.

В связи с этим один из нас

тизм о подлинности почерка доктора Смольцова в его опубликованном рапорте. Но в фильме было высказано предположение, что это вовсе не означает подлинности события, о котором сообщает «рапорт».

Все это вместе взятое убедило нас, авторов этого письма, и известного телекомментатора В. Познера, обратиться к тогдашнему председателю КГБ В. Бакатину с просьбой допустить съемочную группу (для создания следующей серии фильма) к работам специальной создаваемой комиссии для поисков документов по делу Валленберга. Встречи с В. Бакатиным, его твердое обещание подключить группу к работе комиссии сняты нами на пленку и должны были стать частью нового фильма. Таким образом, в сентябре 1991 года мы приступили к продолжению работы.

Были сняты некоторые эпизоды деятельности комиссии, интервью с бывшими офицерами КГБ и другие моменты, сами по себе увеличивающие объем информации, но, однако, не раскрывающие до конца судьбу нашего героя.

Последующие затем события, создание российского Министерства безопасности, смена фигур в руководстве сильно замедлили и работу комиссии, и нашу работу. Более того, возникло впечатление, что службы нового министерства заняли в «деле Валленберга» прежнюю позицию умалчивания и проволочек.

В связи с этим один из нас, Л. Гуревич, в июне 1992 года выступил в передаче «Кинопрограмма» (канал «Останкино»), рассказав обо всем происходящем, с целью привлечь внимание и общественности, и руководства МБР на ошибочность подобной позиции. Тем не менее никакой реакции не последовало.

Сегодня, когда работа над фильмом полностью прекращена, мы обращаемся к «Известиям» за поддержкой. По нашему глубокому убеждению, правду о судьбе Рауля Валленберга надо искать не столько в пинежских или иных лесах, но гораздо ближе — в архивах бывшего КГБ, у которых теперь другие хозяева.

А. РОДНЯНСКИЙ,
автор сценария фильма
«Миссия Рауля Валленберга».

Pol 1:1/Depr Magnusson/mjn

Ärendet

Wallenbergärendet

Datum

1993-02-26

Dnr

Avd

Grupp

Mål

Adress

Ambassaden Moskva

Text

Från Pol 1:1 (Magnusson) för Lyrvall

Ni delges idag upptagning av vittnesmål från RW-vittnet Sjinkarenko (från Lundvik). Ett första steg, innan vi tar upp det officiellt med ryssarna, vore att pröva trovärdigheten med t ex Roginskij.

Cabinet

Ifylles av telegramexpeditören

Avsändare

Klockan

S